

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

SCHOLANDER

Litt.
Sv.

N. P. PEHRSSON
E. D. F. BONNIERS
BOKHANDEL
GÖTEBORG

litt
sv

OTTO REINHOLD
GÖTEBORGS

2.50

OTTO PLATIN
—•—
GÖTEBORG

E. W. SCHNEIDER

ST. LOUIS

F. W. SCHOLANDERS

SKRIFTER

UTGIFNA AF DR JOHN BÖTTIGER

TREDJE BANDET.

STOCKHOLM

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

J. W. SCHOLANDERS

STOCKHOLM

STOCKHOLM 1882.

KONGL. BOKTRYCKERIET.

FÖRORD.

Till allmänheten öfverlemnas härmed tredje och sista bandet af F. W. Scholanders samlade skrifter. Innehållet utgöres — med undantag af den icke fullbordade uppsatsen i ornametik — uteslutande af bref, hvilka samtliga af den bortgångnes vänner välvilligt lemnats till undertecknad.

På samma gång utgifvaren för denna vänlighet ber att få framföra sin tacksägelse, må det vara honom tillåtet att uttrycka sin önskan, att man icke måtte finna honom, vid det — icke lätta — urvalet ur den rika samling, som stälts till hans förfogande, hafva öfverskridit det lemnade förtroendets gräns. Han tror sig vara viss, att för dem, som en gång närmare kände den bortgångne konstnären, dessa bref skola vara kärkomna, då de torde väcka minnet af den originalitet, som präglade denna rika personlighet, på samma gång de lyfta en eller annan flik af det täckelse han i det dagliga lifvet ofta — äfven för nära stående — älskade att draga öfver sin inre värld. För den åter, som icke känt Scholander, kan denna samling möjligen gifva en något så när riktig föreställning om hans karaktär som lärare och — hvilket ofta blef det samma — som vän. Må man blott icke stöta sig på, att 'den gamle muraren' icke, som man säger, skräder sina ord. Det var näppeligen hans vana i lefvande lif, och det har derfor ej heller fallit utgifvaren in att i detta hänseende quista bort någonting.

Skulle nu en gång några bref af Scholander utgifvas —, måste de komma i all sin drastiska originalitet för att gifva konstnärens bild åt läsaren så som han sjelf i sina bref gaf sig åt sina vänner, gifva den sant. Derfor har man äfven ur åtskilliga bref ansett sig kunna meddela de randteckningar, som stundom parallelt med tankarna sprungo fram ur konstnärshågen. De äro barn af stundens stämning — le génie dans son abandon — och hafva som sådana sitt intresse likaväl som sina anspråk på att efter denna ögonblicksnatur bedömas.

Samma karaktär utmärker äfven det meddelade fragmentet ornamentikens formlära, som uppträder utan alla vetenskapliga anspråk och därför såväl till text som illustrationer är återgifvet i facsimile med manuskriptet. Utan att innehålla något vetenskapligt nytt, torde det dock för konstvänner ega intresse. För dem, hvilka närmare intressera sig för konstnären, är det väl äfven ett välkommet bidrag till fullständigheten i bilden af en man med den mest outsläckliga verksamhetslust.

Återstår endast, med anledning af ett i första bandet gifvet löfte, att tillägga, det en lefnadsteckning öfver Scholander af en med honom nära förbunden vän om några år är att förvänta.

Stockholm, december 1882.

Allgifvaren.

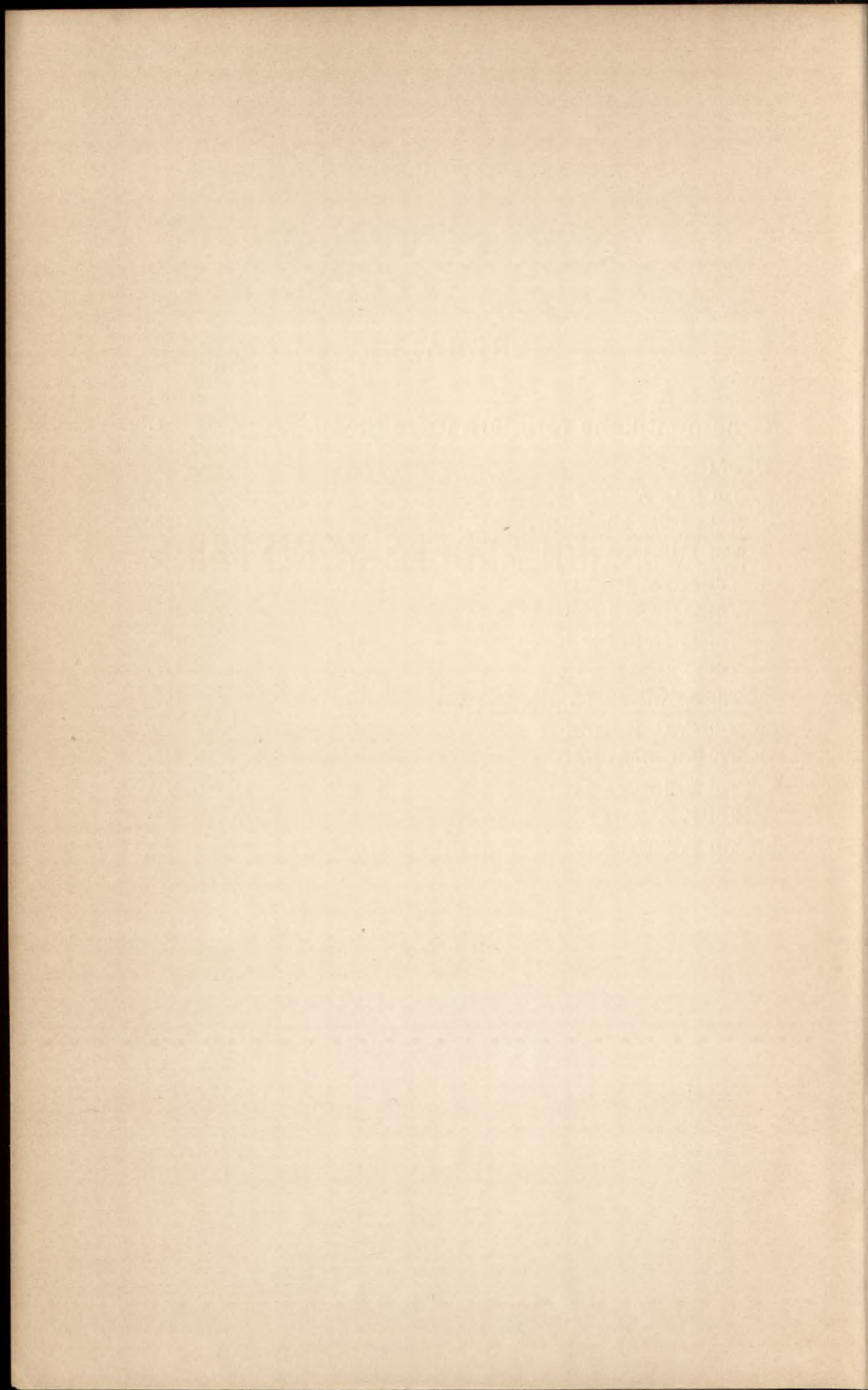
INNEHÅLL.

	Sid.
Ornamentikens formlära (Fragment)	I.

Bref:

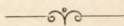
Till J. G. Arsenius	81.
Till en ung bildhuggare	148.
Till J. Börjeson	155.
Till F. von Dardel	159.
Till lärjungar i Finland	164.
Till L. H. S. Dietrichson	168.
Till C. G. Estlander	172.
Till S. A. Hedlund	198.
Till C. G. Hellqvist	209.
Till J. C. Jolin	212.
Till C. Larsson	220.
Till P. A. Säve	232.
Till E. Zöller	340.

F. W. SCHOLANDERS SKRIFTER.

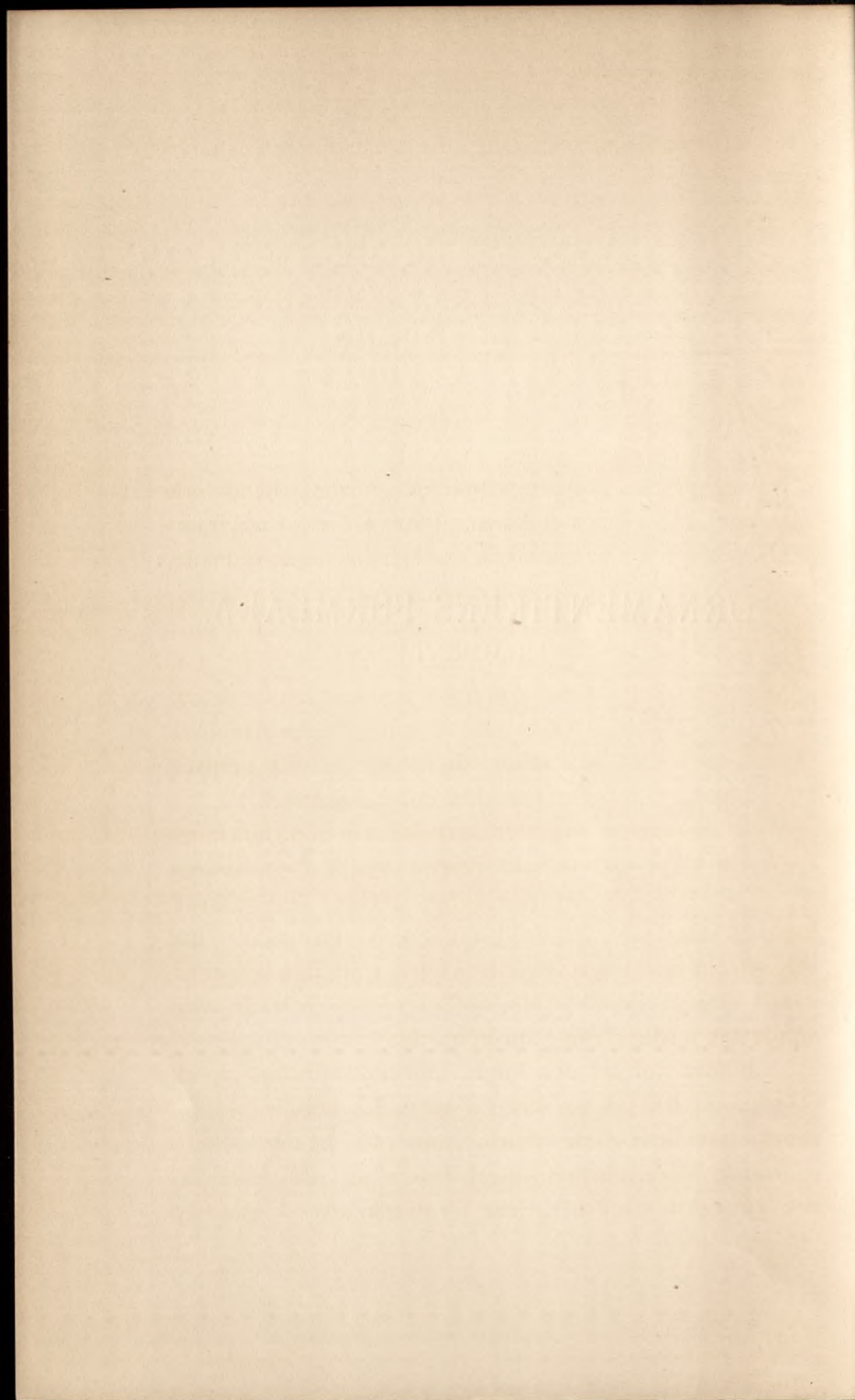
IV.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

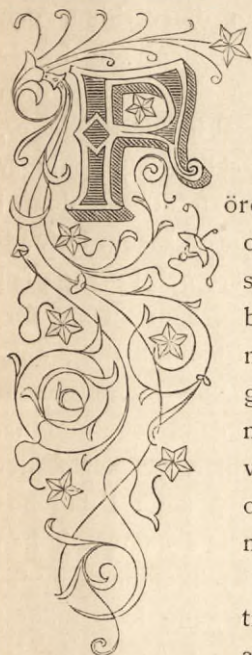
1917

ORNAMENTIKENS FORMLÄRA.
(FRAGMENT.)

ORNAMENTIKENS FORMLÄRA.

(FRAGMENT.)

öreningslänkarne emellan handtverk och konst utgöras af formalster, framprungna ur det menckliga prydnadsbegäret och sammanfattliga under benämningen »ornamentik». Med obegränsad frihet i form och färg förmår nämligen denna att närma handtverket till konstens anspråksfullare område, ända derhän, att gränsen mellan dem ej kan skönjas.

Ornamentikens anor nå lika långt tillbaka i tiden som de första spåren af människans tillvaro, enligt hvad hittills känt är. Prydnadsbegärets verkningskrets har ej, såsom den högre, mycket yngre, egentliga konstens, varit stängd inom ett jemförelsevis ringa område, utan omfattat jordens alla land och folk.

Under det att den högre konsten sjelfständigt och såsom ett helt för sig sträfvar att väcka känslor af vördnad, beundran och kärlek, nöjer sig hennes ifrågasvarande äldre, anspråkslösare frände att, såsom en förskönande beståndsdel, tjena för nyttan afsedda redskap

och alster samt utgör så, under ständig vexling, en förtydligande bild af olika tiders och folks skaplynnen och kulturförhållanden.

Den högre konsten hemtar sina förebilder från de fullständigaste lifsföreteelserna, från djurverlden, och främst i denna från människan. Ornamentiken drager väl äfven dessa formelement inom sitt område, men insnärjer dem då oftast i ur växtriket hemtade slingor, låter skepnaderna undergå godtyckliga stympningar och fantastiska förvandlingar samt fräntager dem i närgången grad egenskapen att framstå såsom hufvudföremål. Dessa högre formelement äro ock i många fall umbärliga för den tjenande konsten, som till sitt förfogande eger och kan använda alla möjliga ting, enär hon förmår att äfven af det oformligaste — genom dettas ordnade mångfaldigande — dana regelbundna, pryddande, till och med sköna former. Också finner man af minnen från fornverlden och ännu i dag hos ociviliserade folk, huru känslan för det ornamentala kan hafva nått en ganska beaktansvärd fullkomning, under det att den högre skapelsedriften ännu icke mägtat bilda sig en formbunden tillvaro. Så t. ex. — då det gäلت att framställa gudabeläten o. d. — har inbillningen förkroppsligat och förskönat de råa stenblock, stockar eller andra föremål, hvilka blifvit på heliga rum uppställda att dyrkas såsom bilder af högre väsenden. Först sedan handtverksskicklighet och efterbildningsvana nått en viss betydlig utveckling, har den sjelfständigt verkande konsten vågat att såsom sådan taga sina första steg. Med fordringar på högre begåfning hos sina idkare har den fritt höjt sig, lemnande nedan-

om sig den andra ting tillhörande och prydande ornamentiken, såsom ofri och lägre konst, såsom kedjad vid handtverket. Egentliga olikheten dem emellan är, att den förra måste, jemte fulländning och skönhet i form, äfven gifva uttryck för eller åtminstone låta ana ett inre lif, då deremot den senare, om än med organiskt sammanhang fogande sig efter vissa stämningsofrödringar, endast har att bidraga till uttryckets fullkomnande i högre konstverk eller sätta behagets, praktens stämpel på nyttans alster. I bådas tidigaste ytringar igenfinnas samma grunddrag, emedan härmningsförmågan och handlaget allestädes i början varit oöfvade, verktygen ofullkomliga, råämnena i allmänhet liknande hvarandra och äfvenså de tillvarons kraf, som skolat fyllas. Dessutom är känslan för formlärens enklaste element menniskan medfödd och gör sig öfverallt gällande såsom medel att tillfredsställa prydnadsdriften, så snart den pockande nyttans mål är hunnet; och dessa element äro inom ornamentiken af så stor betydelse, att de, ehuru först bland alla använda, dock aldrig kunna upphöra att användas såsom gammalmodiga eller ej mer behöfliga.

Dessa formlärens element äro: *punkten, den räta och den böjda linien*, jemte de *elementära figurer, som med dessa linier bildas*, såsom: *triangeln, fyr- och månghörningen, cirkeln* m. m., och hvilka, uppfattade såsom principer för ornamental verksamhet, bilda en outtömlig källa till nya och vexlande sammansättningar. De kunna göra till fyllest för att bilda och afsluta utvecklingen af en formart, utan att åt denna låna motiv utur vare sig mennisko- eller djurverlden; de kunna blända och

förvirra genom rikedom i sammansättning och färgglans, men deras prakt är kall och själlös samt trötande att betrakta, såsom ett siffertal.

Om ornamentiken ej från början haft andra medel än de nyss nämnda, regelbundet skapande, skulle hon öfverallt hafva blifvit nästan den samma och icke kommit att intaga någon framstående plats inom odlingshistorien. Den i förstone otympliga människohanden vann dock snart färdighet att återgifva naturföremål, passande till prydnader, hvilka nästan öfverallt förefunnos, och dessa upptogos småningom i afbildning bland de dekorativa förråden. Då nu t. ex. växtrikets alster under olika luftstreck framt rikhaltig formvexling, och skiljaktigheten i uppfattning, skaplynne och handlag framkallat egendomligheter i sätten för sådana föremåls efterbildning, hafva stilar bildats, olika allt efter naturförhållanden, folkens begåfning och odlingsståndpunkt samt tidens och tyckets fordringar. Enskildheterna i dessa stilar äro oräkneliga och kunna så mycket mindre hvar för sig bestämmas, som en stor del af dem, enligt hvad ofvan anförts, är gemensam för all ornamentik; det är ej heller möjligt att beskrifvande följa och särskilja alla enskildheter och hänföra dem till vissa grupper, enär den personliga formkänslan ofta gjort sig gällande på ett sätt, som strider emot de ledande kännetecknen för både tids- och artbestämmer. Endast så länge ornamentiken — vare sig plastiskt eller grafiskt, i upphöjdt arbete eller i teckning och färg — följer den monumentala byggnadskonsten, hafva hennes former ett bestämt och klart skaplynne, lika så tydligt igenkänneligt som sjelfva

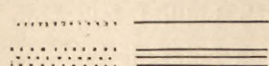
byggnadsstilen. Äfven de enklaste element erhålla då, såsom stil, en betydelse, hvilken de, lösryckta från arkitekturen, alldeles förlora, när de i så fall kunna hänföras till nästan hvilken tid och hvilket folk som helst. Detta blir till viss grad äfven fallet med många bland de mera utvecklade formerna, om ej vid deras bestämmande och förklaring någon ytterligare ledning står till buds.

Vid ett flygtigt genomgående af ornamentikens formlära kan det således vara i sin ordning att börja med det enklaste tecknet, *den synliga punkten*. Ensäm tyckes han väl icke kunna utgöra något ornerande element, måhända har han dock haft sin tid af triumf, vi mena senare delen af förra århundradet, hvars »mouche» var en användning af det enklaste ornamentala elementet.

Flera punkter tillsammans bilda deremot en rik formkälla, och detta så mycket mer, som de i så väl arkitektonisk som metallisk, keramisk och textil ornamentik kunna användas i stället för linier och göra en finare verkan än dessa. Punktsammanställningarne, begagnade såsom prydnad, tillhöra alla tider och alla folk; men äfven punkten, enheten uppträder i mycket olika skepnader, särdeles då han, såsom vanligast är fallet, tjenar till besående af en bottenyta. Dervid byter han stundom sitt i sjelfva verket anspråkslösa väsen och blir allegorisk samt utvecklar sig till betydlig storlek, under form af rosor, vapensköldar, kronor, liljor m. m. (fig. 1).

I metallarbeten förekomma punkterna såsom punsmånér från äldsta tid och ännu i dag; punktmönster

återfinner man så väl å de till åldern okända keramiska obrända kärlen, hvilka vittna om människornas tidigaste försök att pryda, som ock hos fenicier, egypter,

• ▲ ♦ + *

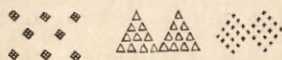
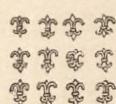
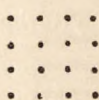

Fig. 1.

greker, etrusker, romare och fjerrösterns — Asiens — folk. Det finnes i vildarnes flätade mattor eller tyg, i kinesers och hinduers silkesväfnader, i Thebes och Memfis' tempel och grafvar, på grekers och romares keramik, i deras mosaik- och stuckgolf; i medeltidens och den gyllne konstperiodens i Italien väggmålningar och ornamentik i allmänhet; i nutidens textila industri — korteligen: öfverallt och alltid har punkten under olika former spelat en ornerande roll. Och söker man anledningen härtill — under förutsättning att en yttre anledning nödvändigt måste hafva vållat användningen af ifrågavarande i sig obetydliga prydnadselement —, så kan ju denna i förstone hafva varit det mäktigt tilltalande och härliga himlahalvvet med sina glänsande stjernpunkter.

Inom ornamentiken har *linien* emellertid en långt större betydelse än punkten. Ej blott därför att hon matematiskt ligger öfverallt i föremålens yta och

grafiskt angifver deras form, utan ock i och för sig mer eller mindre mångfaldigad tjenar till prydnad. Såsom sådan har hon ganska olika egenskaper. Rät och på en plan yta får hon ett bestämdt, stundom sträft uttryck, hvilket deremot försvinner, om ytan är bugtig (fig. 2), emedan linien då ser ut att vara böjd och förtonas till olika styrka.

Fig. 2.

Använd på enklaste sättet, såsom gång på gång fortlöpande rand, kan hon, färglagd, vara stilbestämmande och är då oändligt vexlande så väl i rikedom som karakter, enär hon i alla prydnadsområden, särdeles de textila, faller sig lättast att anbringa. Men utan färg bjuder hon omvexling endast genom mångfaldigande i lika eller olika bredd, antal och afstånd, samt vågrät, lodrät eller lutande ställning (fig. 3). Om

Fig. 3.

linierna afkortas, mångfaldigas och sammansätts, äro de, utan att omsluta en yta (fig. 4), tillräckliga för åstadkommande af

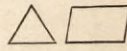

Fig. 4.

stilbestämmande ornamentformer; men först då de betraktas såsom ytbegränsande (fig. 5, 6, 7 och 8), er-

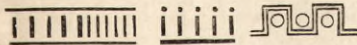

Fig. 5.

Fig. 7.

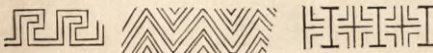

Fig. 6.

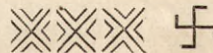

Fig. 8.

hålla de sin fulla betydelse och skapande kraft (fig. 9). Den böjda linien, ehuru till formen rikare och mjukare

Fig. 9.

än den räta, har dock, i och för sig, på långt när icke dennas användbarhet inom ornamentiken. Hon är ovanligare såsom yttersta begränsning och inramning, och för att

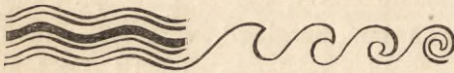

Fig. 10.

skrider genom denna småningom öfver till spiralens öppna form.

Mindre delar af henne, grafiskt mångfaldigade, erhålla ett helt annat uttryck än rätliniga sammansättningar; de blifva mjukare, men ock osäkrare, så länge de ej äro rumbegränsande (fig. 11).

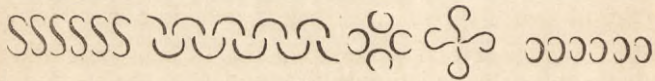

Fig. 11.

Den böjda linien är i all ej rätlinig ornamentik vigtig såsom midtlinie, stomme för formen, och tillräcklig för ett magert angifvande af organiska prydnadsmotiv (fig. 12, 13 och 14).

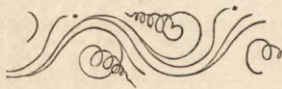

Fig. 12.

Fig. 13.

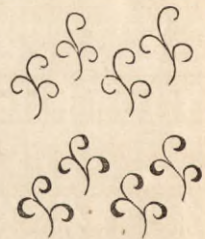

Fig. 14.

Sådana motiv återgifvas dock alltid med den bestämdare karakter, som de erhålla endast genom olika tjocklekar.

Så länge den böjda linien hålles inom grafiskt och plastiskt område, har hon full rörelsefrihet; men denna upphör med den textila konstruktionen. Ty väfnad, flätning och virkning, alla återgifningssätt, som betinga rutor, bland hvilka vissa utmärka teckningen, tillåta icke dennas obehindrade svängning i jemna linier, utan måste hvarje afvikning från rak och vinkelrät riktning ske medelst aftrappning (fig. 15). Denna danar en egendomlig karakter, hvilken, för att vara sann och passande, ej får tillämpas utom vissa gränser och ej söka återgifva hvad föremål som helst.

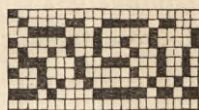

Fig. 15.

Då räta linier sammanslutas, framställa de, både plastiskt och grafiskt, så väl ytor som kroppar. Deras fullkomligaste typer, qvadraten och kuben, den liksidiga triangeln och pyramiden, hafva tidigt ingått i så väl prydnadsläran som dennas förnämsta bärare, arkitekturen. I de raka, mångnyttiga och lätt använda rörväxterna, i räta träd och spröten, liksom i vissa stenbildningar, berg och block har naturen sjelf gifvit förebilder och anledning till den rätliniga principens fattande och bruk. Inom ornamentiken tillämpades han möjligen händelsevis i de första flätningförsöken, då olika förtonade remsor korsades eller randvis sammanbundos, och i byggnadsväg erbjöd han sig först blott såsom stående, sedan äfven liggande, stöd. Bland försök att pryda vann linien, den räta randen, snart

och lätt sin betydenhet, men troligt är, att den rätliniga principen jämförelsevis sent vann tillämpning såsom byggnadsplan, äfven der han redan allmänt rådde i resning ofvan jord.

Kroklinien deremot, använd för praktiska behof, synes hafva hos människan — liksom hos djuren — legat instinkten närmare. Runda växte stammar och rör; att resa dessa i rund form till hyddor föll sig naturligare än att bereda vinklar och hörn; äfven der stenrös staplades till boningar eller jordkulor utkrafsades, var den rundade formen lättare att åstadkomma. Runda invändigt byggdes foglarnes bon, runda voro både sol och måne. Cirkeln utgjorde ju oftast blomornas yttre hufvudform. När handen, knådande och strykande, totade till de första lerkärlen, gaf den mekaniska rörelsen sjelfmant en rund skapelse; behagligt spiralformade funnos färgrika snäckor, små och stora; och då fingrarne sammanrullade en trådartad växtstjolk eller något annat remsformadt föremål, bildades äfven derigenom den smidiga, sköna spiralen. Slutligen befans ock handen villigare att svänga sig i cirkel än att röra sig i rätlinig riktning. Af allt detta bör man

Fig. 16.

kunna sluta till den böjda liniens åldersjämnhet, om ej förstfödslorätt, i förhållande

till den räta (fig. 16). Triangelns användning såsom ornament kan härleda sig ifrån zigzagstreckes dragning

Fig. 17.

mellan två jemnlöpande linier, såsom man finner på urgamla oglaserade lerkärl (fig. 17), äfvensom genom

diagonalernes dragning i fyrhörningar. Triangelns första orneringssammanhang har ej varit af samma mångskapande art som qvadratens, ty den trekantiga formen ger, antingen den upprepas i bredd eller i höjd, aldrig samma, genom färgskilnad, rika linieföljder (fig. 18, 19).

Fig. 18.

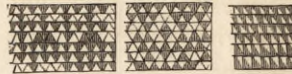

Fig. 19.

Deremot medför triangelorneringen en viss oro genom sina uddiga element, men dessa förena sig till helgjutet lugn i sexkanten, som bildas af sammansatta liksidiga trianglar (fig. 20). Der hvar och en af dessa tredelas, uppkommer det tidigt kända och öfverallt synliga stjernornamentet (fig. 21), hvilket återfinnes måladt i Thebes sextusenåriga grafvar, mosaiklagdt i Pompejis tricliniigolf, å San Marcos^o och Alhambras väggar; prisma-tiskt inskuret i ny-seländska vildens stridsklubba, tyrolarens matsäcksskrin och lappens skidor. Det är ofta tillämpadt på och förenadt med andra rätliniga motiv, äfvensom med cirkeln, till hvilken det bildar ett slags öfvergång (fig. 22).

Fig. 20.

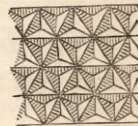

Fig. 21.

Om man undantager den arabiska arkitekturornamentiken, som hufvudsakligen består af liniefätningar, hvilka bilda med hvarandra invecklade eller mångfaldigade trianglar, qvadrater, parallelogrammer, romber, trapezier och månghörningar, finner man sällan rätliniga figurer ingå i de olika prydnadsstilarne annorlunda än såsom bestäm-

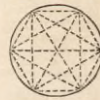

Fig. 22.

mande massornas hufvudform, d. v. s. fälten, stommen, hvarå orneringen anbringas, emedan de, eljest blandade i krokliniernas lek, störa harmonien genom den

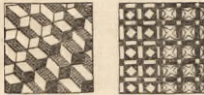

Fig. 23.

stelhet, som ligger i deras art. Denna hänvisar dem alltså till mosaikmönstrens vidsträckta område, hvilket utsträcker sig öfver alla stilar (fig. 23).

Beträffande slutligen de böjda linierna nämna vi, att deras rumomslutande användning är hufvudvilkoret för så väl vexling i prydnadsformerna som i allmänhet för tillvaron af teckning, målning och plastik. Deras enklaste, fullkomligaste och för sig afslutade typ är cirkeln, som gifver upphof åt de sju hufvudformer, till hvilka krok-

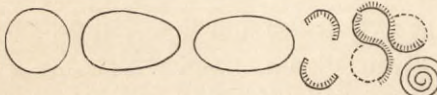

Fig. 24.

linierna äro att hänföra, om än deras böjning ofta frångår de här ritade kurvorna (fig. 24).

De olika sätt, på hvilka dessa kurvor böjas och sammansättas, gifva i så väl grafiskt som plastiskt hänseende de olika stilarnes karakter, hvilken i vissa fall ytterligare utpräglas genom färgers användande.

Såsom ofvan blifvit nämnt, har ornamentiken sin förnämsta historiska plats i arkitekturen. Denna är äfven upphof till vissa rent plastiska prydnadsdetaljer (såsom fig. 25 modiljonger och konsoler, 26 ägglisten, 27 triglyfer, m. m.). Att för öfrigt hennes ornamentik blifvit lånad från företeelser och mönster inom hus-

slöjden och konststartade handverk, är vida troligare än att dessa senare skulle hafva lånat motiv från byggnaders utstyrsel. I alla fall råder mellan allt detta ett

Fig. 25.

samband, som gör, att byggnads-konsten ej får uteslutas vid prydnadslärans studium, och detta så mycket mindre, som arkitekturen framstår såsom ett starkare och förnämligare uttryck af folkens och tidernas skaplynne, hvilket ju äfven gifvit ornamentiken sitt upphof.

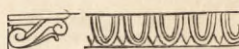

Fig. 26.

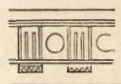

Fig. 27.

Med förbigående alltså af okända urtidens ännu synliga spår, som icke mycket öfverträffa, hvad barn åstadkomma i början af sina grafiska försök, och som i allmänhet inskränka sig till prickar, uddar och ränder på lerkärl, är skäl att först uppmärksamma det forna Egypten, hvilket, om det ock gissningsvis påstås hafva haft yngre odling än landet mellan Eufkrat och Tigris, dock utgör den rikaste, äldsta och säkraste grufvan, ur hvilken kunskap är att hemta om ornamentikens *tidigare* historia. Af den *tidigaste* finnas deremot inga andra märken der än formbildningar

häntydande på förflutna kulturstadier, visserligen bärande egyptisk karakter, men alldeles olika den monumentalala delen af landets konst, som under religionens inflytelse blifvit majestätisk, djuptänt och sträng.

I byggnaderna är den rätliniga principen ständigt genomförd, med kvadraten, parallelogrammen och pyramiden såsom karakterbestämmande hufvudformer. Icke därför att egypterna voro i okunnighet om sättet att åstadkomma hvalf — sådana ses bland sextusenåriga grafvar vid Memfis, i tempelplanernas af tegel lagda terrasskloaker m. m. —, men detta sätt ansågs icke motsvara vilkoren för ett evigt bestånd. Måhända trodde man hvalftrycket i sig innebära en sjelfförstörande sprängningskraft, som ej vidlåder lodrätt tryck på lodräta stöd, och kanske kom det därför ej till utveckling. Till ytterligare främjande af både sjelfva bärigheten och dennas åskådliggörande läto egypterna ej den lodräta, utan den inåt lutande, pyramidala formen råda i det yttre af monumenten.

Dessa bestodo af tempel, palats och grafvar, fristående eller ock inhuggna i bergen. Pyramiderna, de vidlyftiga bergskamrarne vid Bab-el-Meluk, de vid Memfis och Beni-Hassan äro blott grafvar; bergtemplen vid Abu-Simbel äro både tempel och konungamonument, de fristående templen voro jemväl boningar för prester och stundom äfven för konungarne, hvilka dock derjemte hade egna palats såsom vid Karnak, den ryktbara labyrinten m. fl. Den yttre hufvudformen var alltid ytterst enkel. De fristående templens gårdar skyddades genom fästningslika s. k. pyloner å ömse sidor om ingången och omgäfvos med lägre portiker,

mellan hvilka sjelfva templet (fig. 28) reste sig och visade sina af flerdubbla kolonnader bestående försalar, stängda med höga stenbröstvärn. Klipptemplens

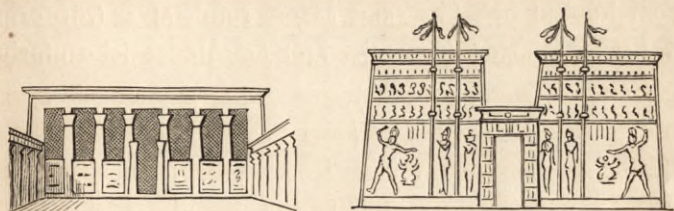

Fig. 28.

fasader voro deremot, liksom salarne, uthuggna i sjelfva berget och bestodo förnämligast af sittande eller stående kolossala figurer, framställande kungliga personer, såsom vid Abu-Simbel (fig. 29).

Fig. 29.

Enkelheten i dessa anordningar utesluter dock ej praktiken. Intrycket af monumentens kolossala storlek inskränkes ej genom smådetaljer, men alla dessa finnas dock öfverallt anbragta, bestående uti historiska och religiösa framställningar, genom mångfaldiga systematiskt ornerande, symboliska djurskepnader, samt i figurskrift — hieroglyfer —; allt detta med afsigtlig ordning blott å vissa ställen tillagdt, eller ock täckande murars och kolonnens ytor. Dessutom har allt varit förskönadt genom färger, såsom på många ställen med full glans synes ännu i dag.

Äfven ur växtriket äro prydnade motiv tagna till de stora monumenten, men i jmförelsevis ringa antal, enär de hufvudsakligast begagnats på kolonnerna, såsom kapital och bas samt såsom rundstafvar (rör-form) å kransgesimsen (fig. 30). Det är således icke uteslu-

Fig. 30.

tande från de ansenliga tempelruinerna man hemtar kunskap om egypternas prydnadskonst. I större öfverflöd och med alla slags enskildheter finnes denna bevarad genom de framställningar af husgeråd, möbler, klädedrägter, vapen, djur, förrättningar och scener ur folkets lif och verksamhet, hvilka ses i grafvarne ända från vid pass 3,500 år före vår tideräkning (målningar å stuck eller låg relief). Och dessa framställningar gifva till känna, att, redan vid denna aflägsna tidpunkt, odlingen behöft årtusenden för att stiga till den höjd, om hvilken arbetena vittna, enär de afbilda föremål med en till fullkomlig mognad utvecklade stil samt ådagaläggande den mest fulländade sammangjutning af konst och handverk. Denna bevittnas dessutom af de tusen sinom tusen arbeten i trä, ben, metall, lera, emalj, glas

och andra ämnen, hvilka upptagits ur grafvarne. I allt råder till den grad samma egendomliga anda (ända tills landet öppnades för främlingar, hvarefter drag af grekiskt skaplyne då och då förekommer), att man, hvad form beträffar, finner egypterna icke hafva lemnat särdeles många grundmotiv oförsökta, ehuru dessas tolkning, på visserligen helt olika sätt, återstått för kulturfolk under senare odlingsperioder.

Då, såsom förr blifvit nämnt, arkitekturen är en ledare för ornamentikens studium, bör äfven tillses, huru den förra artade sig utom det monumentala området. Vi finna då, att den, tidens förstörelsekraft trotsande, princip, som åstadkom de fasta templen m. m., alls icke rådde i det enskilda byggnadsväsendet, hvilket, af bräcklig art, i sig förvarade minnen från de äldre tider, då först rörväxter och lera, sedan trä och metall, utgjort så väl konstruktions- som prydnadsämnen. Ty samma typer, som, sedan stenen kommit till användning i kolonner m. m., rådde i dennas formande, voro, med den för nyssnämnda ursprungliga råämnena tillräckliga och således spensligt tilltagna styrkan, synliga i boningshusen; och dessas afbildningar upplysa om användningen af dekorativt arkitektoniska motiv, med fri, behaglig formkänsla, grundad på studier ur växtriket, hvars för egypterna heliga lotusplanta, på mångahanda sätt uppfattad och stilsrad, blef den mest begagnade prydnadsdetalj.

Rörande deras konst i allmänhet må för öfrigt märkas, huru denna svårligen kunde undgå att fastna och stelna i ett skarpt utprägladt manér, då hon till ett i häfderna ensamt stående öfvermått anlidades ej

blott såsom prydnad utan ock såsom skriftecken. Det
oupphörliga upprepadet af alla möjliga föremåls af-

Fig. 31.

bildningar i hieroglyferna jemte nödvändigheten att i
dem söka de mest karakteristiska dragen samt åter-

gifva dessa ytterst enkelt och alltid, för tydlighetens skull, lika, torde i ej obetydlig mån hafva bidragit till att Egyptens konst — den grafiska och plastiska — i äldre tid stod fullt jemnhögt, för att ej säga högre än under sista årtusendet före vår tideräkning. Hon hade icke kraft att låta formernas mångfald utveckla sig, sedan de skjutit upp ur Niljorden, utan höll så strängt på det en gång funna och gjorde det så beroende af religion och grafdyrkan, att, när dessa ej längre kunde motstå trycket från nyare folk med friskare krafter, måste hon dö, hvilket ock skedde. Långt dess förinnan hade dock den egyptiska odlingens frön spridt sig till grekerna och frigjorda blifvit af dem förädlade. De här ofvan (fig. 31) framställda exemplen gifva, huru fåtaliga de än äro, dock ett begrepp om egenomligheterna i egypternas ornamentik. Denna kunde aldrig göra sig tillräckligt fri från de första elementära grundformerna, och förunderligt är, till huru föga omfattning det ymniga växtrikets förebilder blifvit anlitade eller tilltalat de tecknandes känsla. Att denna med finhet förmådde uppfatta naturen och återgifva den, bevisas både genom en mängd porträtthufvuden, satta på de vanliga, stelt otympliga mumifierade statyerna, äfvensom genom de med förträfflig karakteristik tecknade, i låg relief skulpterade djur af alla slag, i hvilka den hieroglyfiska slentrianen ofta är borta; men växternas sanna skepnad betraktades icke eller ock försmåddes den. Lotus- och papyrusplantorna stiliserades i hög grad och förvrängdes på många sätt (fig. 32). Convolvulusarter äro äfven menade och igenkänliga, likasom vinrankan, ehuru hon förekommer med detalj-

Fig. 32.

lösa både blad och drufvor. För öfrigt äro växterna i den egyptiska ornamentiken svårligen hänförliga till annat än en godtycklig stilbildning (fig. 33).

Sammanfatta vi nu detta, blir intrycket af egypternas grafiska formlära: en rå, något tung fyllighet, vexlande med magerhet. Det mjuka, lekande behagliga och fint afvägda i ombytet mellan kraftig och svag

Fig. 33.

form fordrade de ej och nöjde sig med fantasialster, då det gälde växtornament, samt sökte aldrig ordna dessa till organiskt utvecklade skapelser. Deras rikedom i ornamentering kommer hufvudsakligen genom ytors och enskildheters sönderdelning med små olika motiv, hvilka för ögat utgöra ett linie- och färgskim-

rande helt, likasom af mångfaldigandet af lika detaljer, t. ex. en man, en falk, en orm, hvilkas formdrag, regelbundet återkommande, bilda ett ornament (fig. 34).

Fig. 34.

Liksom med formen, gick det med färgen. Färgstoffer, hufvudsakligen blått, rött, grönt, gult, svart och

hvitt, voro tidigt kända och använda. De begagnades äfven på allt sätt och ofta utan tecken till hänsyn för harmoni. Hvarje färgton behöll sin styrka intill begränsningen af en annan ton, och skuggor jemte luftperspektiv kommo lika litet i fråga som linieperspektiv, något hvarom egypterna voro alldeles okunniga. Detta vållade ock, att de på målningens område aldrig kunde göra några anmärkningsvärda framsteg, ehuru man bland grafvarne finner fem- à sextusenåriga genrebilder, visserligen skarpt maniererade, men i hög grad intressanta.

Den andra urgamla odlingshärden, hvars lemningar vittna om förgången storhet och konstfärdighet, var Aram-Neharaim — Mesopotamien — det stora flodlandet kring och mellan Eufkrat och Tigris, hvilket var hemmet för babyloniska, assyriska och sist persiska väldet. Landets äldsta kulturhistoria förlorar sig, liksom Egyptens, i sagans dunkel, men de första bestämda underrättelserna derom äro flera tusen år yngre än Nildalens äldsta historiska minnen.

Början af båda ländernas odling synes hafva varit likartad. Sålunda begagnades i båda leran såsom första fasta byggnadsmaterial. Hon öfvergafs i Egypten, sedan

stenhuggning der blifvit allmän, men bibehölls i Aram-Neharaïm, dels såsom mera lämplig för klimatet, dels ock af brist på huggsten i södra och mellersta delen af landet. Denna lerans bearbetning och användning hade redan under kaldeernas tid hunnit så långt, att tegelstenarne i deras monument voro belagda med emalj i flera färger, och storartade prydnader af detta slag hafva alldeles oskadade funnits vid Layards och Costes utgräfningar af Nineves och Kisir-Sargons byggnadslemningar.

I Assyrien rådde icke samma begrepp som i Egypten rörande nödvändigheten att vårda de aflidnes stoft, hvarför man ej heller genom graffynd i förstnämnda land vunnit så viktiga upplysningar som de, hvilka vunnits från Nildalen. Nästan intet vore hvad man om Assyriens forna tillstånd kunde veta, om icke de till ofantliga gräsbevuxna vallar och kullar af naturen ombildade lerbyggnaderna fullkomligt begravt och skyddat undre återstoden af murverken och hvad inom dem funnits kvar af prydnader. Dessa bestå hufvudsakligen af sammanhängande, i tegelväggarne ofvan bröstvärnshöjd insatta alabasterskifvor med halfupphöjd skulptur. De framställa konungars strids- och jagt-bedrifter samt andra scener, hvilka gifvit tillfälle att afbilda byggnader, kläder, vapen, husgeråd m. m., allt omsorgsfullt arbetadt och således noga redogörande för hufvuddragen i assyriernas formsinne i allmänhet, under det målningar — dock i ringa antal och ofullständigt — gifva begrepp om deras färgbehandling.

Vare sig att folkets odling kommit vester eller öster ifrån — i förra fallet genom fenicierna, hvilket

tyckes öfverensstämma med sägnen, att gudar stigit upp ur hafvet och bibringat kaldeerna, de äldsta inbyggarna, den första hyfsningen; i det senare derigenom, att folkstammar med fornindisk kultur kommit till landet från den höglända delen af Indien — med hänsyn till formläran tog denna odling en sjelfständig prägel. Den är fri från det geometriska tvång, som låder vid Egyptens ornamentik och form i allmänhet, och ehuru vissa dekorativa detaljer,

Fig. 35.

t. ex. lotusplantan, äro de samma som i Nildalen, hafva de fått ett helt annat uttryck (fig. 35). Den egyptiska öfverlastningen af i hvarandra gripande, tunga och magra, alltid färgstarka och brokiga ornamentmotiv, hvilket sistnämnda det genom daglig stark solglans härdade ögat begärde för att få skönhetsbegreppet tillfredsställt, fans ej hos assyrierna. Deras ornamentik var långt fattigare på enskildheter, men friare och klarare, både derigenom, att hvarje motiv fick stå tillräckligt ensamt för att göra sin prydande egenskap gällande, och emedan ett organiskt sammanhang deri är bättre uttryckt. Sålunda låter t. ex. egyptern ofta sina blomkalkar skjuta upp på en rak stjelk, vinkelrätt stående fast vid en rät linie, eller än oftare hänga ned från en

Fig. 36.

sådan, utan stjelk, och mellanrummen fyller han med knoppar, rosor o. d. (fig. 36), som antingen alls icke eller ock blott embryoniskt uttrycka det organiska sammanhanget; då deremot assyriern alltid iakttagert att låta stjelkarne utgöra den böjda mjuka förmedlingen emellan en rät-

linig bas och blomman eller knoppen, under hvilkas foderblad de sluta, sammanhållna genom ett band (fig. 37 och 38).

Motivet med den böjda stjelen var visserligen icke okänt för egypterna, men de utvecklade det icke, läto det ej i ro

få verka, utan förtogo det sammans behagliga effekt genom oorganiska, meningslösa mellanfyllnader (fig. 39).

Om de äldsta prydnadsmotiven uppsökas — de äro sällsynta i Assyrien, men finnas dock vid Mugeir såsom mångfärgade emalj-

mönster i ruinerna efter en gammal kaldeisk tegelbyggnad — likna dessa de äldsta geometriska (fig. 40), ett par årtusen äldre mönstren, målade i egyptiska grafvar. Assyrierna tyckas ej hafva känt de af egypterna rikligen utvecklade och till samman-

bindningen lika invecklade mäander- och spiralformerna (fig. 41), hvaremot de införde den i ornamentiken så viktiga och sköna cirkelflätan, och med henne den behagliga och karakteristiskt rika våglinien (fig. 42). Efter-

följande utkast (fig. 43) upptaga assyriernas byggnadskonst, så vidt den hittills blifvit känd. Den är ojemförligt mycket mindre utvecklad än egypternas ehuru på sitt sätt storartad. Emaljerade tegelorneringar, mest i gult och blått, hölja de stucköfverdragna tegelytorna, hvilka vid torn och portar till undre delen

Fig. 37.

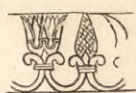

Fig. 38.

Fig. 39.

Fig. 40.

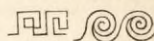

Fig. 41.

Fig. 42.

bestå af huggen sten, framställande konungaporträtt å bevingade tjurgestalter. Det joniska och korintiska kapitälens urbild förekommer temligen ofta å såväl byggnader som möbler m. m., och tinnar utgöra, i

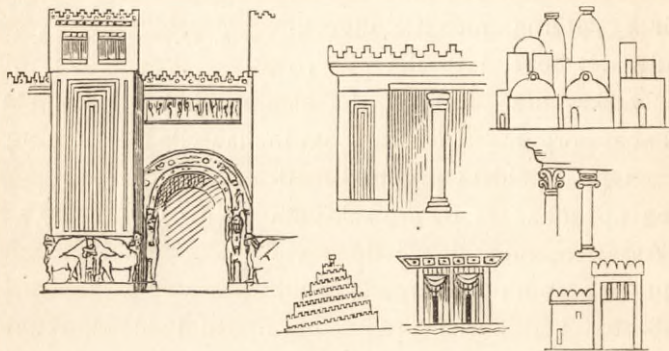

Fig. 43.

stället för kornicher, fasadernas kröning. Dömartade hvälfningar voro vanliga, äfvensom färgers användning, hvarå bland annat pyramiden, uppgräfd i Kisir-Sargon, kan tjena såsom exempel. Dennas qvarvarande, betydliga lemningar stämma öfverens med Herodotos' beskrifning öfver ringmurarna kring medernas Ekbatana, sju till antal, med lika många färgtoner.

Listverk voro föga använda, enär teglet ej ansågs till sådant lämpligt eller nog starkt. Såsom förut blifvit påpekadt, hade detta byggnadsämne företrädet på grund af klimatiska skäl, men äfven den omständigheten, att städer och slott vida hastigare bakades ihop dermed, än om huggsten blifvit begagnad, lärer väl hafva vållat lerans företräde äfven i de delar af landet, der sten fans att tillgå.

Fåtaliga såsom arkitekturmotiven äro ock de pry-
dande enskildheterna. Under det man i Egyptens graf-
kamrar finner oräkneliga användningssätt för vissa
stilsierade växtformer, genom dessas sammanställning
med dels fantiserade, dels geometriska figurer, och
denna teckningens ombytlighet ökas genom rik vex-
ling i färger, inskränkas de assyriska ornamenten till
lotusblomman och hennes knopp, böjda stjelkar, slu-
tande med en arkitektonisk rundstaf såsom band; mång-
bladiga, brickartade och firsidiga rosetter; trappfor-
made tinnar, ett slags fjällartade blad; den egyptiska
plymfläktan såsom palmett samt det ofta återkommande
symboliska lifsträdet, hvilket vanligen står såsom attri-
but till gudagestalter (fig. 44). Såsom ett karakteri-
stiskt drag genomgår sparrvinkeln de flesta föremål
och ytor (fig. 44 a).

I Egypten är han äfven mycket använd och der
uppenbarligen tagen från delvis färgade fogelfjädrar,
och bildad enligt fjädersn skapnad; men då assy-
rierna hafva stilsierat palmetten och gjort honom färg-
skiftande, hafva de ock omkastat sparrens vinkel, och
sålunda frångått fjäderbilden. För öfrigt var deras
palmett ännu icke fullt färdigbildad; detta återstod för
grekerna.

De anförda exemplen, med måhbända några mindre
väsentliga tillägg, lemna prof på det hufvudsakliga
ornamentförrådet. Då på basreliefer m. m. kläde-
dräkter förekomma, ses alltid de samma palmetter,
linier och rosetter såsom broderier. Äfven då det
gäller mycket stor skala, såsom å stadsmurars utsidor
o. d., förekommer intet nytt. Färgbeläggningen är

äfvén föga vexlande. Tonerna bestå af blått, gult, brunt, svart och hvitt. Sällan förekommer rödt och grönt annat än i keramiska lemningar.

Fig. 44.

Till assyriernas ornamentik skulle man äfvén kunna räkna fransar och tofsar (fig. 45), enär de i figurliga,

Fig. 45.

mera monumentala framställningar dessa detaljer spela en vigtig roll och äfvén gifva tydligt besked om den för öfrigt väl kända omständigheten,

att allt slags väfnadsindustri stod mycket högt hos detta, liksom hos de flesta af Asiens fornlade folk.

Assyriernas käriltillverkning visar i allmänhet, huru skiljaktig deras formkänsla var ifrån egypternas. De senare utgingo vanligast från den sferiska kurvan och närmade sig henne; sällan afbröts hon genom profileringar. De förra sökte deremot ellipsoidformer och läto ej sällan dessas öfvergång till S-böjning utmärkas genom en mer eller mindre svag list, rundstaf, platta o. d. (fig. 46). Det lider intet tvifvel, att ju Assyrien egt ofantliga tillgångar och skatter i nu nämnda hänseende, så mycket mera som metallarbeten jemte keramiska alster der hade nått en hög fulländning; men de ständiga krigen och plundringarne hafva medtagit allt, som icke ännu, väntande framtida forskningar, ligger troget förvaradt i Mesopotamiens jord.

Fig. 46.

För att inom hus undgå den nära marken kallare luften, gjordes möblerna ovanligt höga, så att pallar måste begagnas (fig. 47); och ej nog dermed: sängarne ställdes, enligt hvad man funnit i Sargons palats, på en hög murafsats, till hvilken lösa trappsteg förde upp.

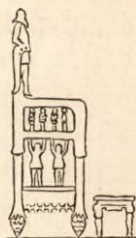

Fig. 47.

Till möbler användes dyrbarare och enklare träslag, elfenben, metall — allt efter omständigheterna. Man har funnit större elfenbensskifvor använda till stols-

ryggar, hvilkas skulptur visat än ren egyptisk stil, än öfvergång till assyrisk och sist denna stil oblandad.

Fig. 48.

Af stort intresse är en del smycken. Äfven bland dem ses mycket rent egyptiskt eller feniciskt, äfvensom öfvergångsformer till assyrisk karakter (fig. 48). Men denna är i sin utbildning — t. ex. i öronprydnader — särdeles anmärkningsvärd såsom föregångare till både persisk och grekisk formkänsla, hvilken uttryckes i de fina, refflade och profilerade koniska bildningarne, dervid ock de vinkelrätt emot stammen utskjutande eller från en ring radierande knapparne äro skarpt stilbetecknande (fig. 49). Såväl å dessa smycken som å andra metallarbeten finner man olika färgad emalj vara anbragt, på det cloisonnerade sättet, d. v. s. med tunna af metallen bildade skiljeväggar mellan de

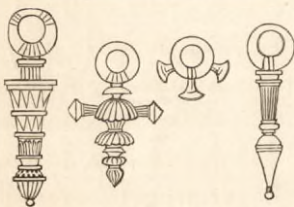

Fig. 49.

olika färgfälten (fig. 50); emaljering efter samma system var än tidigare utöfvad i Egypten. Detta torde hafva gifvit anledning till det likartade sönderdelandet af målade ornament och den besynnerliga, oroliga karakter, som derigenom erhållits.

Fig. 50.

Hela sydvästra delen af Asien, från trakterna mellan Kaspiska och Svarta hafven in emot Medelhafvet och Arabien, var en ständig tummelplats för de oroliga folkvågorna. Egypten hade deremot sett okänt många

årtusenden förgå i ett lugn, som föga stördes, till och med under herdefolkens välde i landets nedre (norra) del (2,000 år f. Kr.). Sedan dess ornamentala formlära trängt öfver de mot främlingar bevakade gränserna samt genom fenicierna förts mot östern, hvarest den antingen grundlade eller mötte och inverkade på en i vissa fall likställig odling, gick hon förenad med denna upp mot Svarta hafvet och trängde vester ut genom Mindre Asien. Men under färden hade de skarpa egyptiska dragen förmildrats i sammangjutningen med Assyriens skaplynne. Detta återfördes genom krigens vexlingar och folkens rörlighet ut till Feniciens kust, genom Armenien, Frygien, Lydien, Mycien till Egeiska hafvets öar och öfver Tracien, sålunda från flera håll inverkande på det land, som skulle till mogen skönhet utbilda de mer eller mindre bearbetade formelement, hvilka af det samma upptogos, nämligen Grekland.

Det är gifvet, att på så spridda håll bland så många skilda folk och under så olika natur- och odlingsförhållanden skiljaktigheter i formuttryck skulle uppstå. Men dessa voro med hänsyn till ornamentiken icke af nog framstående art för att såsom typer bibehålla sig genom tiderna, hvarför ock de, i likhet med andra österländska formmotiv, till en del upptagits och omdanats af den fina grekiska känslan på ett sätt, som mera än förebilderna lämpat sig till fullkomning och försköning.

Grekland var i äldsta tider liksom Mesopotamien hemsökt af ständiga folkströmmar, hvilka medförde olikartade kulturfrön. Början anses hafva gjorts af

pelasgerna, en semitisk, sannolikt från Mindre Asien invandrad stam. Påträngda af andra, drogo de sig till öarne och Italien, och, om än föga är bibehållet af det, som kan visa deras ståndpunkt såsom orneringskunniga, är dock detta nog för att ådagalägga samma skaplynne, som herskade i vestra Asien, de urgamla spiral-, udd- och rosettmotiven. De grekiska bergfolk, som dels förenade sig med, dels underkufvade, dels ock undanträngde pelasgerna, tillegnade sig såväl dessas som feniciernas från östern och Egypten komna vetande i prydnadsläran, men redan vid den tidigaste behandlingen af ornamentala detaljer visade sig en lättare och friare både uppfattning och återgifning af de fåtaliga motiven, hvilkas förråd ej synes hafva särdeles mycket tillökats under hela den grekiska skapelse-tiden. Skälet härtill är karakteristiskt och bör sökas i den afvägda måtta, med hvilken grekerna förstodo att anbringa orneringar, just der dessa kunde kraftigast verka, äfvensom deri, att människogestaltens idealiserade återgifning, stödd på fördomsfritt naturstudium och småningom lösgjord från egyptisk-arkaisk liflöshet snart blef förnämsta sträfvandet, mest anslående samt mest eftersökt, i all konst.

Denna tog i Grekland två vägar, hvilka bäst skönjas genom skiljaktigheten i arkitektoniska former, sådana de utvecklats i dorisk och jonisk art (fig. 51 a). Af dessa var de förstnämnda inhemska, men den andra härstammade från östern. Sin förnämsta användning fingo dessa stilar vid tempelbyggnaden, men de införlivades äfven med formerna i det alldagliga prydnadsförrådet.

I egypternas konst var det allvar, som tanken på död, uppståndelse och evighet ingifver, förherskande. Meningen var att genom det kolossala och mystiska hålla allmänheten i medvetande om människans och lifvets obetydlighet, hvarjemte den glänsande färgprakten i tempel och grafvar, på likkistor och mumier, skulle höja begreppen om gudars härlighet och lycksaligheten efter döden. Konungarne voro mera sällan krigiska, de styrde jemte presterna, folket hölls till arbete och fägnades med religiösa fester, Apis-upptåg och processioner.

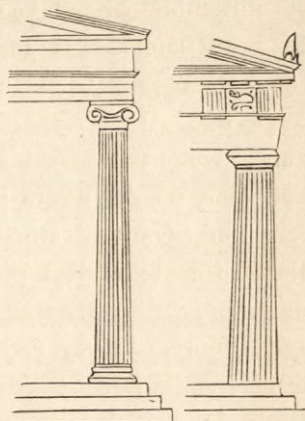

Fig. 51 a.

Assyriens konst offrade förnämligast åt jordisk herskaremagt och uttryckte våldets triumf genom skulpterade eröfringsbragder samt det ända ned i vanliga småsakers form rådande ornamentet — fästningstinnar (fig. 51 b). Konungarne voro krigiska tyranner, ansågo sig sjelfva såsom gudar, och voro ständigt omgifna af sina vasaller samt krigshären, som äfven i fredstid var lägrad inom och omkring de färgprydda lerslotten. Folket, osäkert om sin tillvaro, enär det stundom i massa drefs bort att bygga en ny stad, stundom i följd af krigslyckans skiften höggs ned, var förslafvadt, utan att såsom egypterna hafva till tröst den lekamliga uppståndelse läran, enär hundmagen var Assyriens begrafningsplats.

Fig. 51 b.

Dessa omständigheter förklara tillräckligt, hvarför det råder ett skarpt i ögonen fallande tvång vid konstutöfningen inom de båda äldsta kulturområdena af gamla världen, hvilka här i största korthet påpekats såsom Greklands föregångare. Både i Nildalen och Aram Neharaim hade den skapande anden starka vingar, men de stäcktes på ena hållet genom fördomar, på det andra genom svärd. Den flitiga handen blef öfvad till största färdighet, men hon kunde blott röra sig i vissa riktningar, ty hon bands genom slentrianen.

Annorlunda var förhållandet i Grekland. De fria skaror, som, nedströmmande från bergen, spridde sig kring Attika och Peloponnesus — blandande sig med, underkufvande eller förjagande de förutvarande inbyggarne — hade sins emellan icke något band, som förmådde dem att samlas på *ett* forum, utan de bildade många olika samhällen, hvart och ett kring sin fasta höjd, sitt akropolis, och arbetade der, oberoende af hvarandra, men i samfärdsel såväl med grannar som med de öfverallt kringsvärmande fenicierna. Så inöfvades de småningom i keramik, bronsbehandling och högre konstarter, dervid ledda af sin uppfattning af konsten såsom gudomlig ingifvelse, nödvändig för menniskans ädlare tillvaro.

Redan i de första försöken att pryda keramiska vaser o. d., vid hvilka man återfinner spiralen, ligger i den samma ett sjelfsvåld, en obesvärad fart, som ej medgifvit krokliniens jemna böjning och därför ej heller svarar mot begreppet (fig. 51 c), men som antyder

vägen till de lekande former, hvilka de äldre asiatiska motiven fått iklädas.

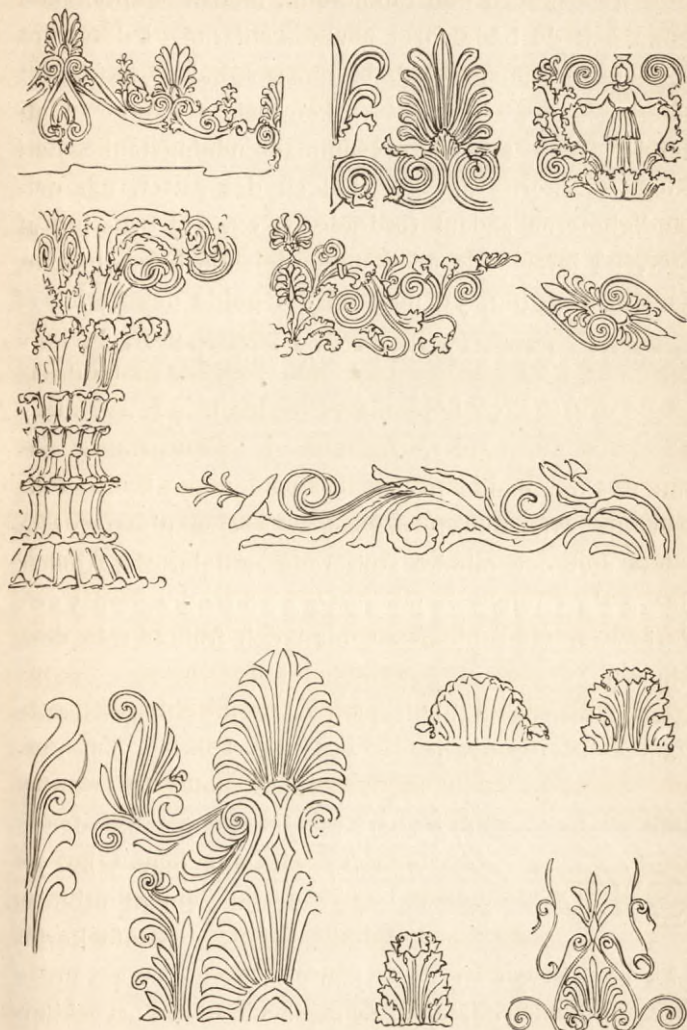

Fig. 52.

De här (fig. 52) anförda exemplen å, dels skulpterad dels målad, grekisk ornamentik, ådagalägga redan både frändskapen och olikheterna mellan skaplynnnet i denna och de båda förut nämnda stilarne. I dessa äro motiven — samma blad, blomma, spiral — likformigt mångfaldigade, sålunda åstadkommande rikedom i utseendet, utan att någon sammanbindningstanke deri råder. Grekerna antogo väl ock det sättet, när omständigheterna sådant fordrade, t. ex. vid ornering af lister, på inramande eller sönderdelande band, bårder, friser o. s. v. (fig. 53) men då det gälde dekoreringsaf

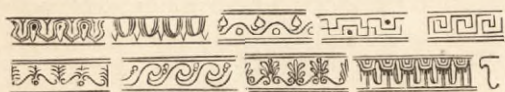

Fig. 53.

ytor, indelade de icke dessa på egyptiska sättet i alltjemt återkommande former, utan uppfunno konsten att behandla ornamenten organiskt, såsom plantor, låta dessas mer och mindre stiliserade stänglar och stjelkar slingra sig i mjuka böjningar om hvarandra, uppåt och åt sidorna, samt blommor, blad och frukter från dem skjuta fram.

Till förnämsta bladtypen valde de och stiliserade akantusplantan, hvarjemte åtskilliga kantiga och reff-

Fig. 54.

lade stjelkarter infördes såsom sammanbindande element (fig. 54). Af dessa element utbildades det bekanta korintiska kapitålet, som dock jemförelsevis litet användes i Grekland och der ej vann samma stadga i utveckling och proportionsbestämningar för tillhörande kolonn-

ordning och byggnadsstil som de doriska och joniska ordningarne. Grundtanken till denna prydnadsdetalj, som blifvit så allmän och lämpar sig till användning i många riktningar, tillhör egypterna, hvarest den utgör krönande delen af kolonner och pilastrar, allt ifrån urminnes tid (fig. 55) och har formen af en blomkalk, omgifven stundom med blad och lotusstänglar, stundom med andra bladkombinationer. Äfven i Assyrien hafva föregångare till ifrågavarande kapital visat sig enligt basreliefer från Kujjoundschik (fig. 56).

Fig. 55.

Fig. 56.

I Grekland synas de först under samma hufvudform som i Egypten, nämligen med en klockartad kalathos (fig. 57); andra stadiet visar en fyrkantig öfverliggare med inåtböjda sidor (abacus) och voluter mellan bladen vid basen, som omgifves af mycket små blad (fig. 58); från Apollotemplet i Figalia finnes ett — möjligen äldre än detta — ytterligare utveckladt kapital, som har det karakteristiska tillägget af hörnvoluter (fig. 59). Dessa utvecklas ytterligare och nästan samtidigt uti Apollotemplet i Miletus (Mindre Asien) hvarest kapitelets akantusblad frigöras och förstoras så att de betäcka kalathos' nedre del (fig. 60).

Fig. 57.

Fig. 58.

Fig. 59.

Fig. 60.

Uti Italien — i Stor-Grekland — ändrades bladtypen, så att den icke blott å kapitälerna utan äfven i annan ornamentik fick en kålplantan liknande form, synlig i Vestas tempel vid Tivoli, i Pompeji och på Sicilien, utan att

detta dock uteslöt fortsatt begagnande af äfven andra akantus-stiliseringar (fig. 61). Derjemte finner man,

Fig. 61.

huru grekerna, liksom före dem egypter och assyrier, icke nöjde sig med att i de stränga arkitektoniska formerna inblanda endast växtrikets alster; de läto äfven djur- och människogestalter in-

förlifvas med byggnadsprydnadernas hufvuddelar, t. ex. kapital och baser (fig. 62). Då de så behandlade konstens strängaste uppenbarelse,

Fig. 62.

som är arkitekturen, så är gifvet, att de animala formerna skulle få ett betydande insteg äfven i den blott dekorativa ornamentiken. De väsenden, med hvilka den grekiska naturreligionen gaf lif åt alla naturens områden och åt hvilka de, med tillägg af vissa karakteriserande delar, lånade människoskapnad, blefvo särdeles lämpliga till ästadkommande af formbrytning och förskönande omvexling i prydnadsväg. Om lemningarne af sådana skapelser mera sällan förekomma i Hellas, är skälet, att plundring och förstörelselust gått härjande öfver den klassiska jorden, så att dess skatter få sökas på andra håll, förnämligast uti Italien, dit romarväldet drog den grekiska konsten. Tritoner, najader, centaurer,

fauner och satyrer, med flera dylika varelser, hvilkas kroppar nedanom midjan fått fisk-, häst-, bockform o. s. v., passade väl samman med växtorganismerna och flätades in i dessa. Sålunda frigjorde och riktade grekerna den ornamentala konstarten, hvilken hos dem var vigtig, icke blott såsom bidrag till arkitekturens försköning utan ock såsom en för sig framstående hufvuddel på det skönas område.

Förnämsta anledningen härtill torde hafva utgjorts af den ädla täflan, som rådde emellan såväl menigheterna i alla delar af landet och dess kolonier som enskilda, att utmärka sig, då det gälde att enligt bruket lemna skänker till templen — särdeles till sådana, från hvilka orakelsvar meddelades — dels för att erhålla dessa svar, dels ock såsom tackoffer eller försoningsgård åt gudarne. Dessa skänker bestodo af hvarjehanda föremål, såsom statyer i sten och metall — guld, silfver, brons, koppar — djurbilder, kraterer, amforor o. s. v., offerskålar och trefötter; altaren, vapen och hela rustningar m. m. Då sådana föremål ständigt voro offentligen utställda eller ock förvarades i templens skattkamrar äfvensom i sjelfva templen, vittnande inför sekler om gifvarens frikostighet och tillverkarens konstfärdighet, sålunda ländande båda till berömmelse, lades stor vikt vid deras beskaffenhet, så att de måtte vardas beryktade för dyrbarhet, skönhet och äfven ovanlig storlek, der sådant kunde passa med ändamålet (t. ex. vinblandningskärnen). Häfderna omtala och beskrifva äfven en mängd sådana helgeskänker, uppställda i Delfi, Olympia, Dodona o. s. v. Stundom voro de krigsbyte, men äfven då valdes de bland

det förnämsta, som kunnat erhållas. Eljest lemnades förfärdigandet åt någon sådan konstnär, som kunde på ett ärofullt sätt uppehålla den gifvande menighetens eller den enskildes, med gåfvan förenade, namn.

Såsom ofvan blifvit nämnt, yppar sig genast vid framträdandet af grekisk ornamentik en böjelse för lätthet i formerna, som hos föregångarne varit främmande. Detta drag af folkets skaplynn hade sin grund bland annat i frihetskänslan. Hon, jemte täflingsbegäret, manade de skapande krafterna att söka nya uttrycksvägar. Om detta än i ringa grad vans inom arkitekturen, hvarest århundraden gingo till ända under ständigt förnyade bemödanden att till högsta proportionsfullkomning bringa den doriska och joniska stilen, åstadkoms likväl brytningen med de egypto-assyriska uppfattningssätten inom öfriga konstgrenar, så att skapelserna fingo ej blott fullständig form utan ock lif, något som de annanstädes saknat.

Denna väckelse kom genom ständigt betraktande af den nakna människokroppen, som, utbildad genom gymnastik, var ett dagligt mål för studier och beundran, på palestran, hvarest gossar och män af alla åldrar täflade i brottning och lekar. Grekerna stå öppnådda i förmågan att, stilisering oaktadt, inlägga lefvande kraft i skulpturen, men också har aldrig något annat folk så förgudat nakenheten som de, aldrig så fördjupat sig i och utforskat läran om plastisk harmoni. Emellertid gaf detta oupphörliga och intresserade skådande af människokroppens oändligt vexlande och sköna linier åt grekens öga och formkänsla en finhet, som icke längre tillfredsställes med förut kända grundtyper

inom krokliniernas område, emedan dessa antingen gåfvo för tung fullhet, såsom rundstafven (fig. 63 a), eller magerhet, såsom hålkälen (fig. 64); äfven voro dem karnisformerna (fig. 63 b) för slappa genom den jemna böjningen, som Fig. 63 a, 63 b.

och gaf denna daning af skönhetslinien en viss tyngd. Menniskokroppen erbjöd deremot för ögat en mängd sammansatta kroklinier af långt ädlare på en gång smidig och stark natur (fig. 65), och inpräglingen af dessa

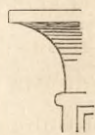

Fig. 64.

i minne och känsla förfinade blicken och skärpte formsinnet, så att det fick ett för grekerna aldeles eget igenkänningstecken inom ornamentiken, nämligen (fig. 66) dessa böjningar, genomgående äfven arkitekturen, men fullkomligast utvecklade i palmettens kapri-folliartade blad (fig. 67).

Frågan, huruvida grekernas konst och formlära blifvit i frö till dem införd, från Egypten och från Asien, har uppväckt många strider mellan de fornkunniga. Då omständigheterna tyda både för och emot såväl dessa påståenden som yrkandet, att det af naturen rikt begåfvade folket ensamt arbetat sig upp till den i vissa afseenden aldrig åter nådda höjden, kan spörsmålets besvarande med

Fig. 65.

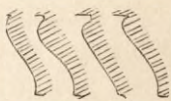

Fig. 66.

Fig. 67.

ja eller nej, äfvensom de mer och mindre sannolika bevisen för den ena eller andra åsigten vara likgiltiga. Hellenernas öfverlägsenhet i de konstarter, hvilka af dem behandlades, är i alla fall ojäfvad, och på den hvilat alla efterkommande konstperioders formlära, så till vida, att man i detaljer, äfven uti stilar alldeles motsatta de grekiska principerna, dock ibland återfinner dessas mogna tycke. Ehuru baserad på gemensamma grunddrag och derigenom lätt igenkänligt, kan dock detta skaplynne icke beskyllas för ensidighet i uppfattning, enär det upptog och behandlade snart sagdt hvad som helst, gifvande dock åt allt den bestämdhet och det fria behag, som utmärker den grekiska formkänslan, så länge under denna låg det stolta medvetandet om politisk frihet och obestriddigt företräde inom konstens och vetandets värld. I storverken till gudarnes och fäderneslandets ära ansågs ej tillbörligt att gifva inbillningskraften fria tyglar, men konsten genomträngde allt i formväg, och det är sålunda i mindre anspråksfulla arbeten man har tillfälle att lära känna den ej blott höga och ädla utan ock smidiga och formkunniga grekiska anden. Sålunda hafva fynden i Tanagra lagt i dagen det mästerskap, hvarmed hvardagliga genrefigurer behandlades, modellerade i terra cotta, helt små, stundom blott några tum höga, framställande än komiska scener, än och oftast enskilda personer, så lifligt formade, att man kan taga dem för utkast efter lefvande original. Så gör sig ock inom ornamentiken samma fantasirikedom synlig i den mängd terra-cotta-friser, lampor, små kandelabrar, väggmålningar, husgeråd och smycken, hvilka genom fynden

i Italien blifvit bekanta, och som i Herculenum och Pompeji bibehållit den grekiska karakteren, äfven sedan denna under romerskt inflytande i viss mån förslappats och på romerska områden mistat sina starkt egendomliga drag.

Detta skedde, sedan landet blifvit en romersk provins, efter Korints eröfring 146 f. Kr. Dessförinnan hade dock Grekland icke blott mäktigt verkat i odlings tienst vester ut, utan ock rikligen återburit hvad det fått från Asien. Samfärdseln med denna verdens länder ända mot Indusfloden hade, egentligen — enligt all sannolikhet — genom Alexander den stores krigståg, gjort den helleniska formläran till vissa delar bekant i Indien, utan att österns uråldriga kultur ytterligare kunnat inverka på Greklands konst, hvaremot den österländska yppigheten i seder bidrog att förvekliga grekerna. Detta skedde dock icke genom assyrierna, ty innan Hellas' kraft hunnit stadga sig, voro Aram Neharaims gamla herskare och landets blomstrande städer borta. Meder och perser hade efter hvarandra besuttit flodområdet, och dettas forna härlighet var till den grad störtad, att då Alexanders armé tågade fram öfver de vågiga kullar, hvilka här och der anträffades, visste ingen att dessa voro lemningarne af det stolta Nineve, Kisir Sargon och andra städer.

Perserna, hvilka norr och nordost ifrån hade öfversvämmat landet och gjort slut på det assyrisk-babyloniska väldet, fäste under Cyrus sitt minne vid den eröfrade trakten, genom införande derstädes af en i vissa afseenden ny formlära, hvilken framdeles, dock

endast i arkitektur, gjordes gällande och hufvudsakligast på ett enda ställe, i Persepolis, en af hufvudstäderna, hvarest Darius och Xerxes byggde ett storartadt residens, det enda, som finnes i ruiner bevaradt från Ake-mänidernes välde. Här finner man en blandning af egyptiska, asiatiska och grekiska element, hvars egen-domlighet egentligen berör kolonnproportionerna, dessas kapital och baser. Ornamentiken för öfrigt står ganska

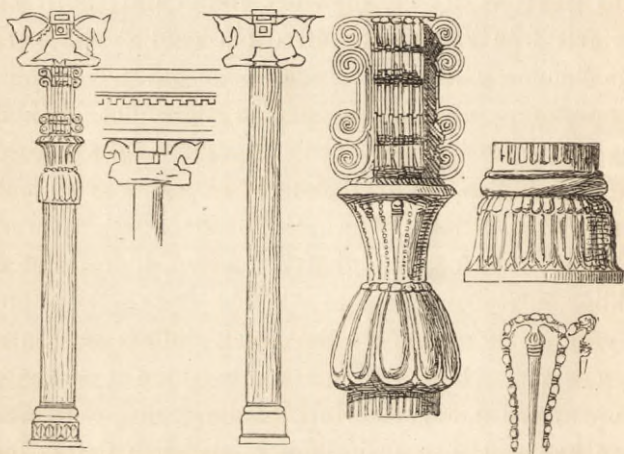

Fig. 68.

nära den assyriska, men visar äfven motiv från de nämnda öfriga stilarne. Detta är en naturlig följd af den betydliga samfärdsel, som rådde på handelsvägarne, men än mera af persernas inträngande och välde i Egypten, hvarest de väl åstadkommo mycken för-störelse, men ock tillegnade sig åtskilligt i odlingsväg.

De jemförelsevis få exemplen på persisk orna-mentik (fig. 68) från äldsta tiden innebära något mera österländskt, än hvad vi förut påträffat, och häntyda

möjligen på inflytelse från former lefvande kring Indus. De hafva dock derjemte så mycket af grekiskt skaplynne, att deras daning kan härröra från grekisk hand, som sammangjutit det helleniska elementet med den asiatiska stilen. Den sistnämndas förnämsta kännetecken är perlbanden, hvilka här begagnas för sig såsom ornerande motiv å släta ytor.

Känt är, att Cyrus och hans föregångare bebodde både Babylon, Ekbatana, Pasargadæ och Susa såsom residens, samt att bland dessa den sistnämnda staden, af hvilken endast namnet numera är känt, var den af perserkonungen mest omhuldade, hvarför han ock der byggde sitt »elfenbenshus». Och att stor prakt utvecklades äfven under dessa råare eröfrares tid, derom vittna de stora basrelieferna å Persepolis' terrassmurar, hvarest herskaren och hans hofmän äro framställda i ändlösa högtidsprocessioner. Dessa bilder visa, utom en mängd smådetaljer i ornametik tillhörande kläde- dragterna, en betydlig ändring, som med perserinvationen omstörtat gamla förhållanden, enär det nakna, som ännu hos assyrierna var i mycket rådande, helt och hållet försvinner under de vida persiska rockarne. Kommande från högre, bergiga och kalla trakter bibehöllo perserna i det nya hemmet och då det gälde hof och prakt till och med sina skinnfodrade, tunga klädesplagg.

Sedan Alexander besegrat Darius och Seleucider, Arsacider och Sassanider under 900 år kommit Persien att allt mera varda skildt från vesterns inflytelse, kunna de mellanvarande stadierna af formodlingen icke mera skönjas förr än under de sistnämnda konungarnes tid,

då ännu ett större bildhuggeriarbete — en håll-relief — utfördes, visande, att de antika traditionerna gått aldeles förlorade. Likaså i byggnadsväg. Palatsruinen vid Ktesifon är en rå sammansättning af rundbågsmotiv, underordnade ett kolossalt midtparti, bestående af en ägghvälfad nisch.

Af det anförda synes, att perserna icke kunna räknas till de i forntiden formbildande nationerna, ehuru deras konst hade egendomliga drag, och dessa så vidt känt är med dem infördes i Iran. Deras minnesmärken hafva ock, utom den gnagande tiden, haft en annan vild och våldsamt fiende, nämligen de bildhatande araberna, hvilka under kalifen Omar störtade Sassanidernas ätt år 636 e. Kr. och under nära 600 år hade

landet under sitt konstfiendliga välde.

Fig. 69.

Men att persernas kultur icke kunde vara likartad med den i vestern, och att den var främmande äfven för den assyriska, visas tydligen genom den stora olikhet i klädedrägter, som icke kan lemnas utan afseende, då man finner den tillsammans med de assyriska och grekiska formelementen. Vidstående figurer (fig. 69) tillhöra processions-skulpturerna, som fylla terrasstrappornas bröst-

värn och andra monumentala ytor; de äro jernnärga med Persepolis' byggnader och framställa hofmän etc.

utan idealisering. Här ser man således den österländska kaftanen och de vida benkläderna redan i bruk, och från Indiens metallarbetarkonst gingo redan artiklarne vida i världen, såsom synes af den oförtydbara »krissen», dolken, från södra Hindustan (fig. 69 *a*). Det är således fullkomligen antagligt, hvad ofvan blifvit nämndt, att persernas forntid icke lemnat efter sig någon dem tillhörig ornamenttyp, hvaremot deras klädedrägt redan hos de gamle atenarne väckte oro, enär den antogs af förnämt folk och under medeltiden fick insteg i nästan hela Europa.

Sedan inflytelsen af grekisk odling inåt Asien tagits i betraktande, torde måhända anses följdriktigt att fullfölja vägen nedåt Indien, hvarest formen nått öfvermognad under ledning af en öfversvallande inbillningskraft hos konstnären, och der verkställandet till den grad trotsat svårigheter, att man ännu icke lyckats förklara de underbara skulpturverkens tillkomst annorledes än genom själfplågeriets vällust och denna samma känsla af fanatiskt lifsförakt, som ännu lockar otaliga offer att frivilligt låta krossa sig under Jaggernautsvagnen. Det anses, såsom ofvan blifvit sagdt, att den indiska formläran grundats genom grekiskt inflytande under och efter Alexanders tåg mot Indus, och ovedersägligen bära ock de äldsta indiska minnesmärkena prägeln af den fritt utvecklade grekiska konsten, sådan denna utbildat sig öster om Egeiska hafvet och på öarne; men produkterna af förflyttningen till den indiska halfön hafva dock fått en så egendomlig karakter, att de böra för sig behandlas. De utgöra ej någon egentlig länk i kedjan af här pågående betraktelser.

För öfrigt råder så stor ovisshet rörande tiden för den indiska gamla konstens både uppkomst och blomstringsperiod, att, under det denna enligt hindustanska uppgifter bör sättas sju tusen år tillbaka i tiden, hafva de äldsta kända, rent ornamentala formerna, från 3:dje seklet f. Kr. den assyrisk-grekiska karakteren.

Detta gäller dock endast de ryktbara byggnadsverken, som, utmejslade utur granit- och porfyrbjerg, förvirra genom den otroliga rikedomen på skulptur, så väl ornament som människogestalter och djur; hvad för öfrigt beträffar den indiska formläran, sådan hon tillämpats på textila produkter, vapen, husgeråd etc., hade hon redan under den tid, då det var fenicierna ensamt förbehållet att karavanvägen bereda handelsförbindelse emellan det fjerran sagolandet och civilisationens dåvarande hufvudorter vid Medelhafvet, hunnit en hög och egendomlig utveckling, vitsordad genom de äldsta författare. Rökelse, kryddor, siden och genomskinliga silkesväfnader äfvensom smycken, ädelstenar, perlor, samt föremål af ädla metaller, jern och brons fördes derifrån vester ut. De östra folkens stora och urgamla färdighet att behandla metaller och göra inläggningsarbeten m. m. berodde på handverksskicklighet. Men jemte denna företedde bland annat de äldsta från östern kommande vapnen en formfinhet och en känsla i böjningar och profiler, som sedan dess aldrig blifvit öfverträffad, men som fortplantat sig och har sin vanligast förekommande exponent i de ting, som nu för tiden sägas tillhöra »bronsåldern». Denna del af österns formbildning står grekisk känsla mycket nära, men har mera skärpa, utan att dock öfverskrida

skönhetsgränsen. Anmärkningsvärdt är, att denna känsla lemnade de semitiska folken oberörda, ehuru alstren gingo genom deras händer, och att hennes utveckling gick längs hela Medelhafvets norra kust utan att verka på den södra.

Det var, såsom allmänt känt är, egentligen striden mellan den reformatoriska buddhaismen och den urgamla brahmakulten, som framkallade Indiens underbara, plastiska formodling, emedan de mäktiga och rika brahmanerna genom härligheten i sina tempel ville öfverglänsa Buddhas anhängare. Huru det tillgått, att de grekiska formelementen kommit sig för i skulpturen, vet ingen, men deremot synes, att de blott gifvit ansatsen, och att de inhemska artisterna på den gifna, trånga basen vidgade ut en prydnadslära, som spridt sina rötter, eller förut haft dem, i hela östern. Dervid frångicks inom ornamentiken den grekiska renhetstypen, detaljernas linier slappades och förvredos, hvaremot hufvudformerna gjordes i högsta grad lifliga, brötos ända till ytterlig oro och frångingo i de fristående byggnaderna principen att gifva till känna bärighetslagarne, dem de lydde. Från 3:dje århundradet f. Kr. ända in uti 1600-talet, ja, väl delvis ända in i våra dagar synes den gamla stilen råda, ehuru med den så småningom blandas arabiska och andra vesterländska element, och sedan samfärdseln mellan Indien och Europa fullt utvecklats sig, synas de i östern skeddade vridningarne af grekisk formlära hafva tagit fast fot i vestern, der de möjligen bidrogo att tillåta renässansens öfvergång i barockstilen på 1700-talet.

Beträffande Hindustans textila ornamentik står denna sedan forntiden såsom ett oupphinneligt mönster af färgprakt och egendomlig form; likaså är, med hänsyn till öfvervunna tekniska svårigheter och stundom äfven skönhet, den österländska keramiken af ett högt värde, om den ock icke omedelbart och annat än undantagsvis tjenat vesterlandet till mönster.

I fjerrösterns såväl textila som keramiska ornamentik återfinner man ständigt de öfverallt annanstädes synliga enkla grundformerna af räta liniers sammanställning till kors, uddar etc., men för öfrigt har växtrikets yppighet i det varma klimatet, och den rika färgglansen framkallat en till viss grad naturhärmande blomsterstil, om hvilken egypter och greker icke synas haft något begrepp, eller till hvars återgifvande de ej kände lust. För öfrigt finnes i den hindustanska prydnadsläran ett betecknande element, för henne egendomligt, och detta är perlors slösaktiga användning, ej blott såsom hos grekerna, i fortlöpande, till arkitekturen hörande rundstafvar, utan insprängda hvar och huru som helst, i rosetter, i festoner etc. Häraf finner man äfven spår i Persepolis och på de senare klipprelieferna i Iran, men i perlornas hemland var naturligt, att de skulle komma till vida större användning inom ornamentiken.

I Egypten, under den brännande ökensolen, var nakenheten hemmastadd och naturlig. Männen bland folket voro betäckta endast om höfterna, qvinnorna begagnade samma snitt på ett slags lintyg, som fellahs ännu i dag bära, men de förnäma, såväl män som qvinnor, klädde sig oftast i genomskinlig byssus, som

lät kroppens alla hufvudformer, med undantag dock af bröstet, skådas. Egypternas kroppsbildning var sannolikt torr och senfull, hvilket väl kan vara skälet till att de så framställas i afbildningarne; i alla fall sökte dessa icke att nå ett skönt idealiserande af figuren och trängde ej särdeles djupt i det anatomiska studiet, hvilket ock omöjliggjordes genom religionsbud och vården om de dödas qvarlevor.

Hos grekerna var deremot nakenheten icke nödvändig; tvärt om, den kunde der icke vara hemmastadd året om, men skönhetsbegäret åstadkom en konstlad blottning, som till och med nådde qvinnorna. Från barndomen vandes folket att i öfningar och lekar kasta af sig de hinderliga klädesplaggen; i gymnasierna, vid baden äfvensom vid de offentliga olympiska och andra festspel rådde fullkomlig nakenhet, och åskådandet af denna var för alla en njutning, som mäktigt bidrog att utveckla den fina formkänslan såväl hos allmänhet som konstnärer. Dessa hade oupphörligt tillfälle att se och inpräglade ställningarnes olika karakter och känsla, muskelspelet och förhållandet emellan behag och kraft, ungdom, mannaålder och förvissnande. Då härtill kommer, att dissekering synes, åtminstone vid Alexanders tid, varit tillåten, hvarigenom de af huden dolda hemligheterna, musklernas läge och deraf uppstående formförändringar uppdagades, är lätt förklarligt, huru den fullkomnade människogestalten så att säga nöttes in i känsla och vetande, utan att därför stanna vid en kanon, ett obehagligt ungefär, såsom hos egypterna.

Assyrier och perser voro betäckta, de förra dock mindre. Aram Neharaims ojemna klimat fordrade an-

vändning af kläder. Dock gälde detta ej det lägre folket, som åtminstone hade ben och armar blottade. Att de voro af helt annan byggnad än de förnäma af de båda nyssnämnda nationerna synes tydligt i skulpturen, och deras bildhuggare hafva med en något rå kraft vetat antyda hufvuddragen i formerna, så länge dessa inskränkts till extremiteterna blott. Fullt nakna män förekomma ytterst sällan och då blott i relief, utan redogörelse för bälens anatomi; nakna qvinnor äro deremot nästan aldrig framställda.

Hos indierna var förhållandet i viss mån det samma som i Egypten, d. v. s. nakenheten var der naturlig för klimatets skull, och än i dag är det såsom i forntiden; det fattiga folket skyler sig med minsta möjliga besvär, och blygsel lärer i detta afseende vara en för hinduen främmande känsla. Männen äro fint byggda, sällan muskelstarkt utvecklade och i allmänhet magra. Qvinnorna deremot äro yppigt lagda, om än icke feta, samt otroligt smidiga och behagliga i sina rörelser. Häraf förklaras, att på den tid, då den indiska konsten måste hafva haft en utomordentlig spridning och tusentals utöfvare, dessa hade aldrig felande tillfällen för studier, och att formskönheten, egentligen hvad qvinnogestalten angår, såsom ett invuxet vetande blef en från deras skapelser oskiljaktig beståndsdel. Följaktligen, är ock den gamla indiska skulpturen, oaktadt synbar brist på anatomiskt specialstudium, ofta så tjusande, att man satt den i bredd med alster af grekisk hand. Och dock är troligt, att Indiens konst i vissa afseenden var allt annat än fri. I arkitektur var vid liffsstraff förbjudet att frångå någon detalj af de

helgade pelarordningarne; och inom ornamentiken fick en arbetare icke — och kunde måhända ej heller — frambringa mer än ett visst blad, en viss form. Så är ju ock troligt, att figurskulptören, sedan han en gång börjat med och visat sig kunna med mästerskap utföra en viss bild, ständigt hade att utföra den samma, stående honom för öfrigt öppet att, så långt förmågan räckte, försköna. Detta var åtminstone fallet med buddhas sektens bildhuggare, hvilka ifrån kolossen till miniatyrfiguren aldrig fingo tillfälle att framställa någon annan än fader Buddha, tusen sinom tusen gånger upprepad å samma monument.

För att gifva några formexempel å ornamentikens olika arter skulle fordras material, som tyvärr ej finnes. Oaktadt den mångåriga samfärdseln med Indien hafva de eljest djerfva engelsmännen ej vågat uppehålla sig tillräckligt i de märkvärdiga grott-templen och bland ruinerna för att öfver dessa utgifva detaljerade och formtrogna arbeten. Man har således blott det hela af deras karakter, som upptagits af målaren Daniell, jemte de fristående monumentens kolonnordningar (fig. 70). Men af det här ritade synes redan hvilken slösande rikedom, som råder i arkitekturens ornamentik. Det är ej nog med att ersätta kolonner genom kolossala djur, de sammansättas stundom af idel pagoder, den ena bärande den andra, och hvarje sådan utarbetad i de minsta detaljer. Hvad bladformer m. m. beträffar, finnas de af många slag, mer och mindre naturtroget härmade i äldre tid, men sedan öfvergående till fantastiska och oroliga former (fig. 71). Bland dessa igenfinner man omissskänneligen den förvrängda spiraltyp,

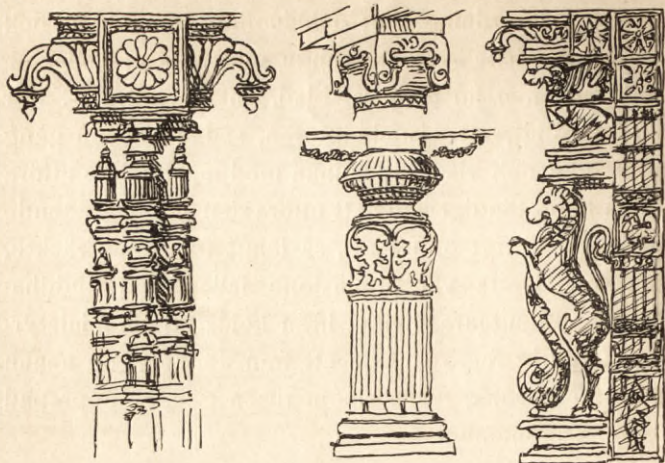

Fig. 70.

Fig. 71.

utgörande något emellan blad och magin-
 innanmäte, som är en af den tyska sen-
 renässansens karakteristiska märken och
 som, efter all sannolikhet, öfverbragts
 till Europa genom samfärdseln med In-
 dien, likasom det enstaka stående stil-
 exemplet, gårdsportiken å erkebiskops-

palatset i Liège, måhända kunde vara en reminiscens från de indiska gröfre pelarformerna. För öfrigt står, såsom förut är nämnt, Indiens formlära i föga samband med den europeiska ornamentikens utvecklings-historia.

Genom religionen hafva ock alstrats detaljer, som öppet visa den österländska fantasiens vidunderligheter och ett för vestern alldeles främmande formskönhetsbegrepp. Detta tydliggöres genom vidstående exempel (fig. 72), kröningen på ett af dessa ända till tolf våningar höga tempel, hvarå den yttersta taggiga begränsningen troligen föreställer flam-

Fig. 72.

mor. Drakhufvudena påminna om kinesiskt skaplynne. Likhet med detta råder äfven i en annan gren af form-läran, nämligen i Indiens keramik, som dock äfven här sig tillhöriga vulstartade svällningar (fig. 73). Hvad den indiska ornamentiken i allmänhet beträffar, företer den så många olika, främmande, och dock om den österländska uppfattningen vittnande drag, att dess karakteristik icke i korthet

Fig. 73.

kan framställas, allra minst, då ornamentet kommer in på naturhärmingens område. Det finnes dock en formtyp, hemtad antingen från blad eller blomknopp, hvilken är betecknande för Indien och hufvudsakligen ingår i den textila ornamentiken, hvarest han utgör hufvudform, och detta är (fig. 74) den — bland annat —

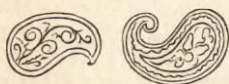

Fig. 74.

å sjalarne förekommande. Vill man för honom söka främmande ursprung, kan han utgöra en kvarleva af den grekiska palmetten, sådan denna stundom finnes med en linie begränsad (fig. 75), och är detta så mycket sannolikare, som ofta

Fig. 75.

nog formen fylles genom palmettartade blad. De östasiatiska ländernas konstindustri har fordom stått mycket högt, småningom förfallit och, liksom den i vestern, förlorat sin karakteristiska skärpa; dock finnes af denna ännu mycket kvar i *Japan*, och från det landet har vestern att hemta en stor lärdom i prydnadskonsten, ett i hög grad lifvande och rikt element, nämligen upphäfvandet af det sedan äldsta forntid rådande begreppet om symmetriens tunga och dock oundvikliga magt. Denna lära kan blifva epokgörande, om hon vinner burskap.

Den fjerran österns formlära erbjuder utan tvifvel ett intresse, som kan vara fullt jemförligt med vesterns, men länkarne i den förra äro ännu icke tillräckligt kända, och de förhållanden, under hvilka hon blomstrat, äro ock för vestern temligen främmande. Hennes rike-

dom är stor nog för att fordra en vidlyftig afhandling, som dock måste afbida sin tid och byggas på bredare grund än den nu befintliga. Och härtill är så mycket mera skäl, som man ännu icke har fullständig ledning för att obehindradt följa samma läras gång inom det europeiska området.

Så finnes å detta område t. ex. en ännu olöst gåta rörande det folk, som i mellersta Italien hade bragt kulturen på en ej obetydlig höjd, innan romarne gjorde sitt namn känt, och detta folk var etruskerna. De hafva lemnat efter sig många minnesmärken såväl i konstnärlig som handtverksriktning, och om dessa i vissa fall hänvisa till pelasgiskt eller gammalgrekiskt ursprung, finnas äfven andra, hvilka tyda på gemenskap med Egypten. Huruvida de voro samtida med de grekiska kolonisationerna i Italien, vet man ej, men deras skaplynn följde ej — åtminstone icke i byggnadskonsten — det, som för öfrigt rådde i Magna Græcia, utan hade eller fick under utvecklingen en egendomlig karakter, påverkad genom kännedom om en vigtig konstruktionsdetalj, hvalfvets, hvilket var bekant för egypter och assyrier, men tros hafva varit för grekerna okänt. Då denna fråga icke har närmare gemenskap med prydnadslärans detaljer, kan hon här anses vara utom ämnet, men hon är dock af allt för mycket intresse för att icke skärskådas.

Man har ansett etruskerna såsom hvalfvets uppfinnare. Bevisligt är numera, att egypterna i sina hvardagsbyggnader hvalfde förrådshus o. d., som med tiden blifvit förstördt, men hvaraf de ojäfviga bevisen qvarstå i grafmålningarne, vid Beni Hassan m. m. Likaså har

man funnit tegelhvalfskonstruktionen till fullkomligaste grad utvecklad hos assyrierna, i Kisir Sargons palats. Men egypternas *monumentala* ruiner visa ej spår af hvalf, och grekernas monument byggdes, liksom de förras, uteslutande enligt den horisontala principen. Efter egypternas verksamhet finnas ännu, förödelsens stormar oaktadt, storartade och mycket talrika spår, äfven från den tid då Grekland var fullkomligt vildt och okänt; från Greklands jemförelsevis korta odlings- och storhetstid finnas deremot ytterst få monumentala spår — alltid jemförelsevis — och om folkets icke monumentala byggnader och verk intet annat än skriftliga underrättelser. Sant är, att dessa tala ingestädes om hvalf; men detta bevisar alls icke deras frånvaro ur grekernas vetande och dagliga, borgerliga byggnadssätt, hvilket, såsom väl bekant är, icke hade anspråk på storartad lyx eller varaktighet.

Påståendet om deras obekantskap med hvalfningskonsten är alltså taget ur luften och grundadt endast på den omständigheten, att hvalf ej funnits i de monumentala konstruktioner, man ännu och hittills känner; men just i dessa kunde — liksom i Egypten — användningen af hvalf anses alldeles oberättigad, enär man ju uppförde tempel o. d. efter gamla mönster, hvilka med religiös vördnad följdes, under ständig sträfvan efter fullkomning i de antagna formerna.

Sådant tyckes deremot ej hafva varit fallet hos etruskerna. Den fasta delen af deras ornamentik, byggnaderna, visar grekiska, men ock egyptiska element, ehuru de dertill hafva sin alldeles egendomliga prägel, tung och enkel. De utvecklade aldrig tempel-

byggnaden, och det synes såsom skulle den monumental skulpturen ej heller hos dem hafva sträckt sig utöfver terracottans område; ty med undantag af skulpterade sarkofager eller rättare askurnor i grafkamrarne äro deras statyer, äfven de i naturlig storlek, gjorda endast af bränd lera. De hafva icke grekisk typ, hvaremot hufvuden o. d. i antefixer likna de arkaiska ansigtenas uttryck (fig. 76).

Fig. 76.

Af deras byggnadskonst finnas ej andra lemningar än fästens murar, stadsportar och grafvar, hvilka framställa exempel på deras formbildning i stort. Den

är enkel och till viss grad klumpig samt påminner i klippgrafvarne om de egyptiska, ehuru med annan

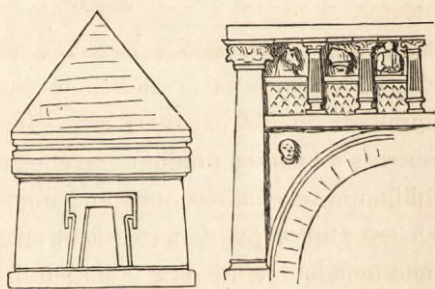

Fig. 77 a.

karakter. Senare märkes grekisk inflytelse, ehuru äfven då en viss tyngd förblifver rådande i bygg-

nadsformerna (fig. 77 a). Det förefaller såsom skulle folkets vana att behandla den smidiga men ganska svårhandterliga leran — som, vid bränning och då det gäller betydlig skilnad i godsets tjocklek, förvrider modelleringen — hafva gjort, att stenen ansetts till bildhuggeri olämplig, och konstnärernas skaplynnne blifvit rått. Men denna brist försvinner, så snart etruskernas lerkärl, brons-

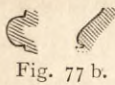

Fig. 77 b.

Fig. 78.

och guldarbeten komma i fråga (fig. 78). Då finnes detta folk fullkomligt likställigt med grekerna i behag och skicklighet, hvarför ock dessa

slags arbeten icke inses såsom sanna uttryck af egenomligheten i deras äldre art. Denna har såsom karakteristik den fulla rundningen i jemförelse med den utbildade grekiska konstens fina böjningsprincip (fig. 77 b). Också förqvädfdes den etruskiska formläran eller uppgick helt och hållet uti den græco-italiska, ehuru de talrika fynden af grafvar, rika på vaser och andra föremål, — statyetter, lampor, klädningssmycken af alla slag, ofta äfven tyrreniska och lydiska guldbrokadslemningar —

hafva hänförts till etruskerna. Dessa försvunno småningom genom blandning med kolonisterna öster ifrån, och deras nationela typ, undersätsighet och bakåtlutande ansigtsbildning, som ses å framställningar i de äldsta underjordiska grafkammarmålningarne, öfvergår till likhet med den allmänna gammal-italienska. Äfvenså ändras teckningen enligt den grekiska formläran, ehuru alltid behållande en viss handtverksmessig fart, som lätt förklaras derigenom, att de framstående konstnärerna icke användes vid hypogeernas prydnade. Dessas målning utfördes troligen af samma artistklass, som ritade på vaserna, eller af en med den likställig i skicklighet. Dekorationen i dessa har stundom något af egyptisk smak, t. ex. då rutiga tak förekomma, målade såsom schackbräden i flera färger (fig. 79); och äfven i sättet, hvarpå figurernas händer tecknas, växter

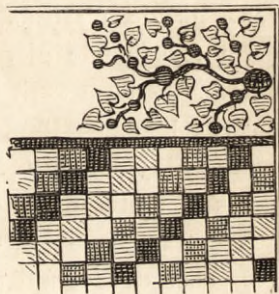

Fig. 79.

och träd m. m., finner man egyptiskt manér. Dessa reminiscenser kunna dock härröra från en tillfällighet i sättet att uppfatta och återgifva vissa former, ty dessas hufvudsakliga och allmänna karakter — i fråga om människogestalten åtminstone — är för öfrigt långt öfver och olika med den egyptiska uppfattningen.

De etrusiska liksom de egyptiska och gammalgrekiska målningarne äro släta färgläggningar inom bestämda konturer, utan förtoning och skuggning.

Det sättet, ehuru ofullkomligt såsom naturhärmining, genomgick dock alla de äldre konstutvecklings-

stadierna, och i likhet med egypterna, för hvilka färgen synes hafva varit oskiljaktig från formen, betraktade såväl assyrier och greker som deras efterbildare de båda framställningssättens förening nödvändig för frambringande af fullständig skönhet. Och detta icke blott under de många sekler, som föregingo den högsta blomningsperioden i Grekland, utan äfven under denna fordrade skönhetskänslan den nämnda föreningen. Men då skulpturen belades med färg, framstod dennas slätstrukna toner i mörkare och ljusare skiftningar allt efter ljusets till- och aftagande eller frånvaro på de plastiska formerna, och iakttagandet af detta förhållande gjorde, att man i grafiska framställningar, då förut varit brukligt att inom begränsningslinierna lägga — liksom på skulpturen — platta lokaltoner, började söka återgifva äfven de af naturliga skäl å skulpturens färger uppkommande förtoningarne, och detta gaf upphof till naturhärkning i färg å plana ytor eller den egentliga målarkonsten, som förut varit inskränkt till teckning och känsla för färgtoners anbringande jemte hvarandra, till behaglig verkan för ögat.

När denna naturhärkning, som ledde till måleriets fullkomning, uppfans, är ej med visshet känt, men i slutet af femte seklet f. Kr. nämnes Agatarchos såsom fullföljande teaterdekorationernas illusoriska egenskap och Apollodoros såsom iakttagare af ljus och skugga på sina målade figurer. Sedan dessa konstnärer af den attiska skolan möjligen gjort början, utvecklades konsten genom den joniska till fullständig illusion, hvarom åtskilliga — vår tid såsom barnsliga förefallande — anekdoter, om huru mästarne lurade foglar och hvar-

andra med sina naturhärmande alster, tala. Men med denna måleriets fullkomning till alldeles sjelfständig och för sig verkande konstart upphörde det att såsom förr vara sammanvuxet med byggnadskonsten och ehuru särskildt uppburet och äradt dock utgöra ett nästan omedelbart höjande element i moderkonstens produkter, oskiljaktigt från dessa och af samma lugna skaplygne just genom sättet för färgens plana verkning inom gifna linier. I den mån illusionen skulle råda i bilderna och dessa genom skugg- och dagermassor göras perspektiviskt tydliga, förgick äfven det behag af lugn, som bör paras med åsynen af all plastik, och byggnadskonsten förlorade nästan för alltid ett af sina skönaste stöd. Ty då teckningen, som förr varit väsentlig om ej uteslutande hufvudsak i det dekorativa måleriet, hädanefter blott blef den första ledningen till målarens arbete, ökades detta så, att man måste bäfva tillbaka för antastandet af stora ytor, och då byggnadsväsendets utveckling efter Greklands glansdagar skedde i Rom just åt det väldigt tilltagnas håll, saknades krafter att låta såväl målning som skulptur af historisk art följa med såsom i forna dagar.

Under det sjelfva Grekland med hänsyn till målningen icke bevarat åt efterverlden annat än berättelser om utvecklingen och loftal öfver de stora mästare, hvilka der utöfvade sin konst, har det till »stora Grekland» hörande Italien lemnat oss talrika vägledning till ett begrepp om uppfattning af målarkonsten under äldre tid och i dekorativt hänseende. Nedanstående fragment (fig. 80) af väggmålningar i en äldre etrusk

graf visa med hvilken öfverdådigt fart tecknarne förde penseln, äfven då det gälde större skala än på vas-

Fig. 80.

målningar. Det anförda exemplet är dessutom af särskildt intresse såsom framhållande en sammangjutning af egyptiskt och arkaiskt skaplynnne, hvarjemte den

etruriska typen i ansigtsbildningen är iakttagen. Den döde tyckes behandlad såsom mumie, genom svepningen, hvilken inneslutit armarne, men lemnat en lockartad öppning för att i det längsta göra ansigtet synligt; och såväl bädden som qvinnofigurens långsnibbiga fotbeklädnad påminner om egyptiskt bruk. Nedanstående exempel (fig. 81), yngre än det anförda,

Fig. 81.

visar ej dessa egendomligheter, men är af stor betydelse för de noggrant detaljerade qvinnodrägternas skull, liksom hela grafutstyrseln är fullständig såsom græco-etruriskt mönster i ornering med målning. Då romarväldet uppstod i hjertat af Italien och utan påtryckning af främmande kolonister, är klart, att det samma icke medförde någon omdaning af den förut

der rådande formläran, hvarför ock de fornlemningar, som finnas från Roms tidigaste år, bära den för trakten samtidiga etrusiska prägel, som allt mera bestämde sig och utbildades till grekiskt tycke, sådant det rådde i södra Italien. Och då, i mån af Roms tillväxt och uppblomstring, dess samfärdsel med och inflytande på städer och folk med äldre kultur äfven tilltog, inympades dessas konstflit allt mer på de blifvande verldsbeherskarne, hvilket i synnerhet gälde det grekiska skaplynnnet. Men de krafter, hvilka frammanat och allt jemt gifvit detta skaplynnne en näring till uppåsträfvande, voro ej till för romarne. Den etrusiska anden hade icke nog stark lifskraft för att motstå den grekiska formbildningens fina, men jemna tryck, hvarför han ock i de rent ornamentala och figurliga framställningarne bortträngdes eller upplöstes. Äfven inom det jordfasta byggnadsväsendet vidhöll han väl sina hufvudelement, de genom hvalfs användande uppstående tunga massorna, men lättade dessas karakter genom föreningen med de grekiska kolonnordningarne, bland hvilka den doriska dock erhöll en mildring i den uteslutande tempeltjenande sammansättningen, genom förening med och på samma gång fullkomnande af den gamla, aldrig i hemmet fullt utvecklade toskanska ordningen, som således blef ett tillägg i motivförrådet för romersk byggnads- och prydnadslära.

Under det alla de föregående stilarnes tillvaro och användande mer och mindre bidragit till formutvecklingen, utan att denna omständighet förr än relativt sent blifvit uppmärksammas, hade konsten i alla riktningar länge frodats på öfverlefvorna af Roms härlig-

het; och ehuru man väl vetat, att en betydlig del af dessa varit byte från främmande håll, särdeles från Grekland, samt att konstens uppblomstrande i romerska riket åstadkoms af de derstädes föraktade grekerna, hade dock under långa tider aldrig kommit i fråga att tillse, huruvida någon skiljaktighet egentligen kunde förefinnas emellan formtillämpningen i ursprungsorten och på den koloniserade jorden, och man har i oändlighet prisat och begagnat sig af ymparne i stället att uppsöka moderplantorna. Men detta var naturligt både för de förras lättare tillgänglighet och deras ojemförligt större rikhaltighet. Under det nämligen ingen vågade tänka på att inom det af turkarne besatta Grekland söka lemningar af dettas lysande dagar, erbjödo sig minnena från romarväldets stora tid i ständigt nya förråd åt forskningen, och då den härigenom erbjudna formrikerdomen tycktes vara outtömlig, syntes den ej lemna något öfrigt att önska. Ty oakadt all barbarernas plundringslystnad och den förstörelse, som deraf följde, var det dock icke möjligt att ens så mycket utrota det romerskt blifna skaplynnets lemningar, att dessa kunde gifva rum åt formuttrycken af en annan ande, utan huru dessa än alstrades på andra områden, måste de dock i Rom och dess granskap böja sig under det antika oket. Orsaken härtill var, att förmörkelsens dagar icke medförde alstring inom något annat än byggnadskonstens område, och då detta ej mer förfogade öfver de stora sten- och marmorbroten, de skickliga mästarne och de tusentals arbetarne, användes ruinerna efter de förstörda städerna och templen till nya verk, och huru dessa än sammanlappades, gäfvos de använda fragmen-

terna dem ett drag af den ande, som herskat, då de framstodo i sitt ursprungliga sammanhang.

Den hos grekerna ständigt vakna lusten till täflan, som låg i folklynnnet och eggades genom afund emellan de många små samhällena, hvilka hvar för sig kämpade emot de störres lust att herska, och därför sökte utmärkelse i hvad riktning som helst, var en stark drifkraft till konstens höjande. Såsom vägbrytare gingo de stora konstskolornas heroer, under seklen före peloponnesiska krigen och vid tiden af dessas utbrott. — De samtidiga bland alla dessa täflade sinsemellan och om allmänhetens gunst, som då var den kritiserande kraften, ledd af konstförståndiga filosofer, bland hvilka många, under de oupphörliga föreläsningarne och heta menings- och ordstriderna, gjorde sig en ära af att ytterligt tillspetsa sina omdömen och sålunda öfva allmänheten i klandersjuka, på samma gång som konstnärerna måste söka att freda sig mot denna genom stegrade bemödanden att öfverträffa förutvarande verk. Då nu hufvudriktningarne — mest inom arkitekturen — under många århundraden voro de samma, förfinades känsla och blick allt mer för proportionsläran, och man tillämpade på henne optikens fordringar till förekommande af formförändrande synvilla, och genom sådana ansträngningar åstadkoms den fulländning, som stält vissa bland Greklands konstalster — t. ex. Parthenon — på oefterhärmlighetens höjd.

Exemplet från de store, och de grundsatser, hvilka, från dem utgångna, borde verka i konstundervisningen, spredo sig genom handtverkarnes djupa led och framkallade inom Hellas den typiska riktningen inom

ornamentiken, hvaraf kolonierna blott inom metallarbetets fack kunde göras delaktiga, men som i vissa drag, nämligen i blad och stjelkbildning bibehöll sig och spreds öster ut för att under långt senare tidskiftet såsom en klassisk fläkt lifva den ur antikens ruiner uppstående konsten.

Täflan lärer väl ej på konstens område hafva saknats i det grekiserade Italien, men förhållandena voro der helt andra än i moderlandet och föranledde ej samma ifver i sökandet efter fullkomning af formen, hvars hufvudprinciper ditkommo — så att säga — fullgångna. Och ehuru Magna Græcia omfattade folk, som stodo på ganska olika odlingshöjd, visa dock fornlemningarne, att någorlunda samtidiga alster hade samma tycke af grekiskt ursprung. Detta är ock lätt förklarligt genom det ständiga tillflödet af greker såsom utöfvande konstnärer, hvilka i hemmet insupit den helleniska skönhetskänslan, om ock dennas produkter dels blott qvarstodo såsom minnesvårdar, dels och i stort antal återfunnos förda till den främmande jorden.

Följden af allt detta blef, att den egentligen romerska ornamentala stilen, genomgående såväl plastik som målning, och hvilken — om såsom utgångspunkt för jembförelsen tages den helleniskt grekiska formlärans ädlaste tid — är en försämring, bestämdt tager öfverhanden först, då romerska folkets kraft uppgick i kejsardömet och skulle förhärligas i en enda person. Det är dock ej rätt att döma den romerska konsten på sådana skäl; ty de grekiska principernas bas är trång, och deras oupphörliga tillämpning skulle hafva åstadkommit en qväfvande ensidighet och för utveck-

lingen satt en gräns, hvilken ej hade varit förenlig med tingens ordning. För öfrigt var i Hellas, liksom öfverallt på jorden, landets beskaffenhet en mächtig faktor i folkets skaplynne, och detta förlorade sin egendomliga skönhets skärpa samt fogade sig efter ingifvelserna, då det flyttades till en annan verkningskrets och skulle hemta kraft och inspiration från en hemmet olik natur. Deras idealiseringsförmåga sökte nya rötter och fann dessa i upptagandet af friare, sjelfsvåldigare former, och hvad formens ädlaste och svårfattligaste typ — människogestalten — beträffar, nådde denna aldrig i Italien samma allmänt harmoniska utveckling och hade ej heller der samma fina anlag som i Hellas. Det är förut framhållet, att den omsorg och kärlek, hvarmed grekerna vårdade och omfattade nakenheten, var den viktigaste drifkraften för deras formkänsla, men denna kraft kom sig ej upp i Stor-Grekland, ehuru äfven der kroppsöfningar idkades och offentliga täflingshögtider gäfvos. Romarnes håg var i allmänhet ej vänd mot det hållet, om det gälde att sjelfva uppträda på arenan. De måste från sitt första stadium söka en annan väg för att vara till, och denna blef våldets och statskonstens, hvilken de aldrig kunde och efter sitt välde stadgande aldrig ville öfvergifva. Yppighet och vällust blefvo magtens följeslagare, och de kropp och själ hårdande täflingsstriderna inför ett varmt deltagande folks ögon öfverlätos åt lanistans förslafvade lärjungar, gladiatorerna, hvilka, utan annan ärelystnad än den att i en anständig ställning dö på skölden, förlustade Roms medborgare genom att mörda hvarandra på skådebanan.

Men under det Rom sålunda såsom ett verldscentrum förtärde sig sjelft, utstrålade från det samma, genom vapenmagt, dess kultur till det allt mer växande rikets yttersta gränser, åt alla väderstreck, och inflytelsen af denna centrifugalkraft blef Europas odlingsgrund i många riktningar.

För att fatta ornamentikens utveckling i Rom, hvarifrån stiländringen utgick, må jemförelse anställas med den tidigare formuppfattningen, som, t. ex. i »bagarmonumentet» vid Porta Maggiore, alldeles öfverensstämmer med den i Pompeji så rikhaltigt bevarade grekiskt-italienska typen, i såväl hållningen af det hela

som af list- och kapitälde- taljer (fig. 82). Att denna likhet uppstod, ehuru romarne i första stadierna af sin tillvaro ej hade några förbindelser med södra Italien, är

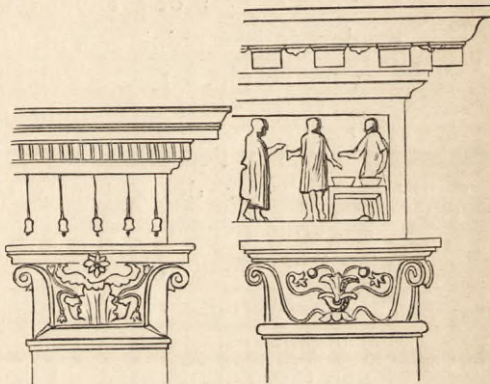

Fig. 82.

förklarligt derigenom, att koloniseringarne från Grekland fortforo ganska länge. Derfor ympades grekisk form allt jemt på de italienska skapelserna, till dess grekerna sjelfva blefvo de, hvilka upplöste dessa former i ett svulstigare manér, som ej längre bands af hemlandets skönhetslära. Detta kom sig, såsom ofvan blifvit nämndt, till ej ringa del af romarnes fordringar

på stora mått, i hvilka de grekiska lagarne ej kunde tillämpas, då det gälde byggnadskonst af monumental art, hvaremot den grekiska känslan alltid vidhöll sin insats, så att hon, såsom den egentliga roten, förblef igenkännelig.

Etruskerna, som i likhet med de gammalasiatiska folken älskade fyllig form, hade från dessa fått och

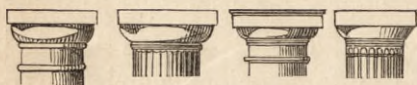

Fig. 83.

bibehållit en enkél kolonnordning, den s. k. toskanska, hvilken fortlefde och

Fig. 84.

utbildades hos romarne, dels under sin egen gestalt, dels ock använd till omdaning af den doriska ordningen. Redan i dessa enkla exempel (fig. 83) synes skilnaden i skaplynnnet.

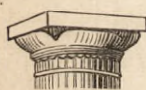

Fig. 85.

Den af grekerna utbildade fina böjningsformen (fig. 84), hvilken på runda föremål fick för deras känsla tillfyllestgörande kraft genom begränsningsliniernas krök-

Fig. 86.

ning i perspektiv (fig. 85), syntes romarne för mager, hvarför de ock återgingo till den ursprungliga österländska och pelasgiska fylligheten (fig. 86), då utåtböjd listform skulle användas, hvarigenom verkan blef tyngre

Fig. 87.

och den bärande kraften rårare (fig. 87). Denna detaljernas tyngd hos etrusker och romare hade en optisk grund och behöf-

des, emedan de ej genom många gånger upprepade försök och formfilosofierande kritik hade kommit till klarhet angående den för ögat behagligaste närheten emellan kolonnerna, hvilket afstånd grekerna funnit

böra vara så obetydligt, att oroliga enskildheter i de krönande delarne voro onödiga och för det hela störande, särdeles då det gälde den allvarsamma, ädla och dock eleganta här anförda doriska formen. Etruskerna deremot, som anbragte kolonnerna på obehagligt långt afstånd från hvarandra, behöfde genom fyllighet i detaljformerna söka motvigt i den magerhet, som vidlådde det hela af deras tempelfasader, om hvilka man för öfrigt har ganska bristfällig kännedom. Derfor skyddes ej de starka profilerna, och i detta hänseende liknade etruskernas kapitälbildning såsom princip de gamla assyriernas och den österländska uppfattningens typ.

Rom, vid hvars första anläggning på aventinska berget den yttersta tarflighet rådde, och som först efter republikens tid började utveckla sig till en stad med monumentala byggnader, bibehöll visserligen intrycken af sin förste lärmästares skaplynn, hvilket allt mer utvidgades till friare och rikare formlära, men jemte detta inträngde påverkan af Stor-Grekland, det sydliga Italien, och derigenom underlättades framåtskridandet i betydlig grad. Det låg dock alltid ett drag af sträfhets i de romerska verken, och ehuru tillflödet af lekande formelement var rikligt med de föremål, som både norr och söder ifrån strömmade till det nya världets medelpunkt, behöfdes århundraden för att der rotfästa och dana inhemsk formkänsla och göra denna såsom sådan igenkännelig. Atenarne voro bekanta för den anspråkslöshet, som rådde i utstyrseln af deras enskilda boningar, och till hvilken förklaringen ligger i männens vana att ständigt vistas utomhus, i

qvinnornas underordnade och afstängda ställning, samt den strängt rådande åsigten, att konstens skaparkrafter borde egnas endast åt gudarnes och fosterlandet förhärligande. Denna sistnämnda grundsats började väl att lemnas åsido, sedan samfärdseln med Persien och östern blifvit allmännare, och den fart konstverksamheten tog under det perikleiska tidskedet bidrog äfven att tränga praktin in i de enskildas omgifning, men innan hon der hann allmängöras och efter jemförelsevis små förhållanden antaga fullt utvecklade gestalt, fördunklades Hellas' glans och öfverflyttades till Rom och södra Italien, hvarest utvecklingen fortgick och fullkomnades i nämnda, enskilda riktning. Utom allt hvad den konstnärliga utöfningen dervid bibehöll och använde af de kända grekiska mönstren i skulptur, arkitektur och målning, gaf friheten både från den obarmhertiga grekiska kritiken och de monumentala stora måttens fordringar tillfälle att efter tycke och fantasi frångå och vidga de stadfästade grundsatserna för det sköna. Man hade både rättighet och tillfällen att söka detta på nya vägar, och dessa tillfällen försummades icke.

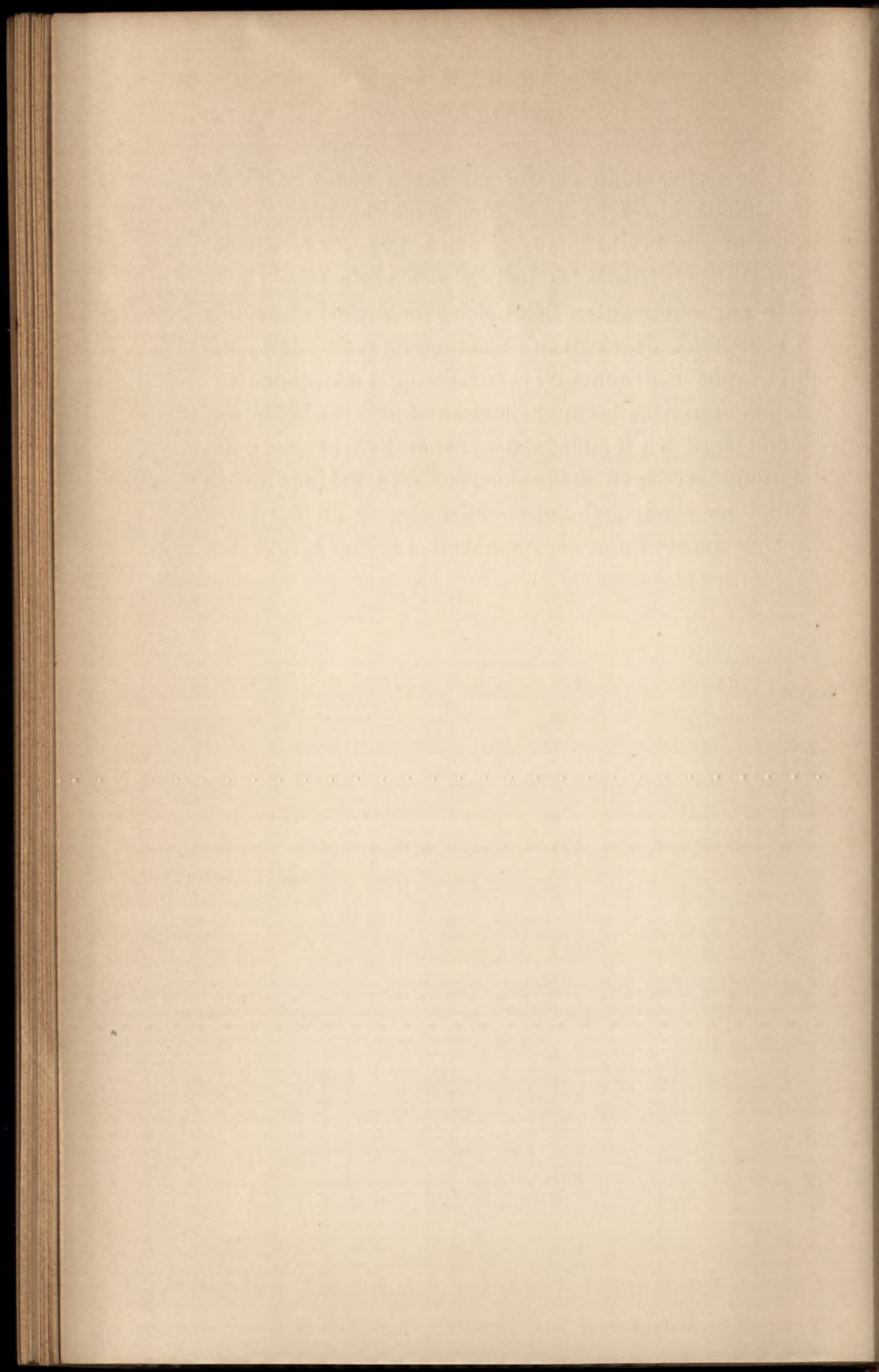
Romarne, hvilka under århundraden efter stadens anläggning måste använda all sin kraft för att hålla stånd emot grannfolken, kunde icke egnas någon egentlig och följdrik uppmärksamhet åt folkets industriella förkofran, och detta så mycket mindre som våldsamma slitningar under republikens tid rådde emellan patricier och plebejer, så att den för konstodling nödvändiga sam- och vaxelverkan emellan de rika och de arbetande icke kunde ega rum. Genom vunna drabbningar och

krigsbyte från sköflade läger och intagna städer på grannfolkens områden fördes stora förråd af dyrbarheter och ting till dagligt bruk inom Roms murar, och af dessa olika beskaffade föremål fingo romarne ledning för sin formalstring. Men till dennas rotfästade och trefnad fordras omständigheter, som vända sinnena åt ett helt annat håll, än hvad fallet var hos romerska folket. De hvarje år återkommande nya soldatutskrifningarne, hvilka icke höllos allenast vid den föreskrifna tjänstbara åldern, utan ofta kallade redan uttjenta män och omogna ynglingar under vapen, förlamade den fredliga arbetskraften och upplöste utvecklingens kontinuitet, i det fältlivets dels stränga dels tygellösa sidor förstörde de egenskaper, hvilka äro bland vilkoren för konstsinnets utveckling; och dessa qvädes äfven inom stadens murar, genom det sätt hvarpå folktribunerna allt jemt eggade det ringare folket mot adeln och hvaraf följdén blef ett oupphörligt jäsande missnöje och högt knot från arbetaren emot den rike. Icke nog med att den ständiga krigstjensten, det blodiga slagtandet och de täta plundringarne förvildade allmänheten under fältttågen; äfven i hemmet upptogs intresset af upprorstankar, processer och skarpa, klyftiga ordstrider samt hudstryknings- och afrättningsuppträden. Vål hände det stundom, att en fältherre i farans stund lofvade gudarne ett tempel, om de ville bistå honom, och att detta löfte ock fullbordades; men byggnaden blef då ej såsom i Grekland en hela landet rörande hederssak, hvarpå användes de bästa konstnärskrafterna, utan det var en enskild person som bekostade och helgade monumentet, och detta fick blifva efter omständig-

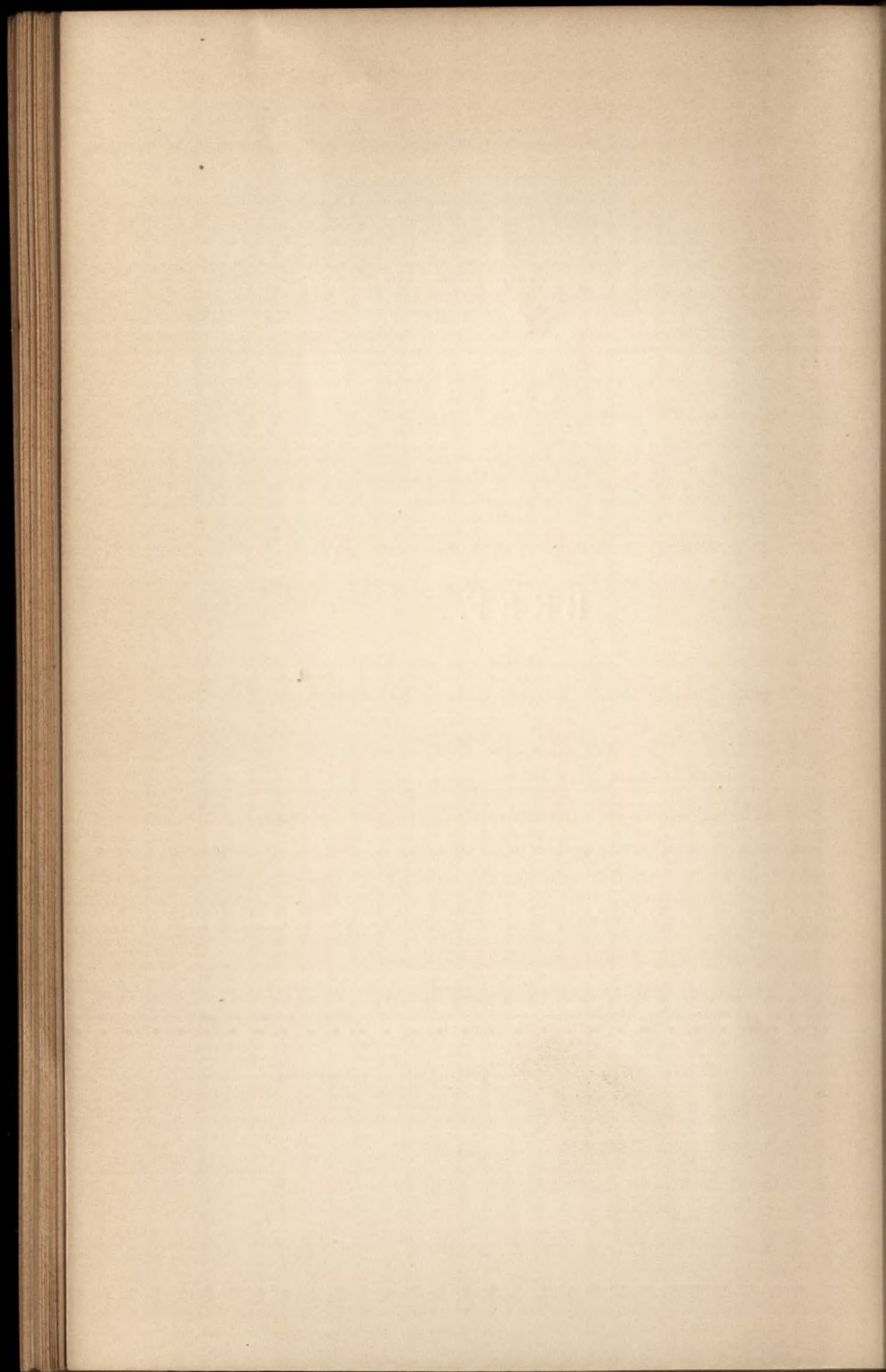
heterna. För öfrigt ansåg man sig ej behöfva sträfva efter inhemsk förkofran och under bidan på dennas utveckling nöja sig med ofullkomliga alster, då hos de underkufvade eller förbundna grannfolken allt kunde erhållas skönt och fullbildadt. Det var äfven lätt för de våldsamma romarne att, då sådant ansågs behöfligt, från närmare eller fjernare håll flytta till sin stad folk, som der kunde anses behöfligt, och denna omständighet lærer väl hafva varit den egentliga häfstången för lyftandet af deras konst och industri samt förklaringen å det samband i formlära, hvilket t. ex. inom den ornamentala målningen, rådde emellan Campanien och Rom. Etruskerna bibehöllo sitt egypto-grekiska sätt att använda ornering och färg, låtande dervid råda en viss arkaism, men syditalienarne följde den helleniska framåtgående utvecklingen af färgläran, småningom öfvergående till realistisk sträfvan i uppfattning och återgifvande af naturföremål, och denna sträfvan blef ock romarnes. Sedan den äldsta, skräpiga och dåligt byggda staden blifvit af gallerna uppbränd, ombyggdes han i hast, och dervid användes tegel i stället för trä- och lerhus, men i brådskan uppgjordes ingen regleringsplan, utan gator och kvarter lades, huru det föll sig och efter de byggandes godtycke. Kort derefter, hade den gamla etruriska, mycket rika och praktfulla staden Veji intagits och alla dess skatter förts till Rom, hvilket var ett bland de första lyftande medlen för konstindustrien i sistnämnda stad. Dit samlades ock småningom bytet från andra större och mindre städer, dem romarne intagit, och de erhöilo sålunda riklig tillgång på formmönster, som grundlade deras riktning,

då de sjelfva togo sig för att skapa något. Och då folklynnet alls icke hade den grekiska smidigheten, utan genom beständiga faror och bekymmer för statens uppehållande härdades i allvar och kärfhet samt med den stigande magten fick böjelse för dennas afspegling i konstformerna, så att dessa antogo en svällande yppighet, vållade denna utvecklingstillägg i såväl den antagna etruriska som helleniska formläran och gaf deråt först en omklädnad, genom hvilken dock ursprunget tydligen framskimrade, men vidgade sedan fältet för motiv och formbehandling, så att det främmande tycket försvann, uppgående i tydligt igenkänbar romersk stil.

B R E F.

TILL

ÖFVERSTELÖJTNANTEN OCH RIDDAREN

JOHN GEORG ARSENIUS.

Vän Arsenius!

»Så, som man ropar, svarar det i skogen»,
det är ett ordspråk, gammalt, sant och känt;
ty finner du mig också redobogen
till sång, fast föga dermed är bevändt.
Men då man går och släpar hvardagsplojen
och hastigt ser af Helikon en glänt,
då är det svårt att sig på prosa sansa,
och då — i Febi namn — må rimmen dansa!

Jag sade »Helikon» och vill förklara,
att dermed menar jag ett vänligt bref,
hvaröfver jag ej endast gladlynt blef
men ock förvånad, litet, litet bara.
Ty det var vers, och, hvilken var som skref?
»Ack, en »poet» förstås» — lär hvar en svara.
Nej, himlen vare lof att ej så var:
Godt folk, det brefvet skrefs af en — hussar.

Af en hussar, som älskar krigarkallet
och finner det bland alla yrken bäst,
en filosof, med hvilken ej är fallet
att tänka: mäster Pryl blif vid din läst!
Och hvaraf kommer det? Jo, han i stallet
har, *ex officio*, en och annan häst
och bland dem *en* af allra bästa racen,
en häst med vingar, kort och godt: Pegasen.

Hvad under då, om, uti chockens yra,
min vän lik en centaur ses jaga fram?
Hvad under, att han se'n plär kosan styra
till Äganippen, der vid lagerns stam
han, bytt till herde, knäpper gladt sin lyra
och kommer sångens »embetsmän» på skam? —
Slikt mot det rimliga platt intet strider,
när blott man vet hvad fåle mannen rider.

Ja, ser du, käre, så förstår jag saken
och törs med dig ej bryta vitter lans;
ty om jag ock drog af mig splitter naken
och sprunge vida från båd' ben och sans
för att dig hinna, såge jag blott baken
af din person, och fålens höjda svans,
och hur du ilar fram med rimsprång lätta,
då för hvart åttonde jag får mig sätta.

Dock, hvad betyder i det stora hela
 det sätt, hvarpå man söker målet nå,
 då detta är att några blommor stjåla
 bland dem, som rikt kring sångens ängar stå?
 Och när man ej med dem vill köpman spela
 men fröjdar sig åt deras doft ändå,
 hvi skulle man då icke leka sångare
 båd' såsom fotknekt och på yster gångare?

Ja, *leka* blott. Hvar en sig eljest böje
 för tidens gud, för prosans gyllne kalf,
 och ingen svärme mera eller dröje
 på allvar under diktens stjernehalf.
 Han eljest blir ett mål för hån och löje,
 hans mandom anses såsom endast half
 »Poet!» Det är den sista ibland kaster,
 och »skrifva vers» — det tillhör »dolda laster».

Derför: tyst, tyst att ingen måtte ana,
 hur du med synd mig lockat har till brott;
 du svurit evig trohet åt din fana,
 och jag bör gå lik tomten i »mitt slott».
 Ve den, som vågar rubba gammal vana
 att hafva tråkigt — mängdens hårda lott —,
 ve den, som öfvar sådant slemt beteende,
 att själen hålles frisk och munnen leende.

Och likafullt: När man är bortom åren,
 då kroppen kan om allting vara med,
 då näsvist grått begynner färga håren
 och torrvärk bor i en och annan led,
 då man af Bacchi fröjder tappat spåren
 och gjort, som äkta man, för sig besked
 samt visat, att man annat ock kan sköta,
 då har man rätt att hån med hån bemöta.

Hvad gör det mig, om man vill karfstock skära
 och räkna allt hvad jag har läppjat på? . . .
 Jag har sökt *inre lycka*, aldrig *ära*,
 dess retelser kan jag ej rätt förstå;
 det sägs att non plus ultra egenkära
 just äro de, som tänka, känna så. —
 Låt gå, i Herrans namn! Det må man vara
 långt hellre än att slåss med ledsna's mara.

»En filosof bör ej sig bry om andra,
 för'n han med omsorg skött sin egen ro.»
 Är denna nu att rimmens irrgång vandra,
 bör väl hans nästa släpas med, männ' tro?
 Har man ej skäl att såsom dårligt klandra
 meddelande af hvad han skapar? — Jo,
 ty detta kan ju bli ett medel bara
 att skaffa nästan nyssbemälda mara.

Men, sådan var, vid himlen, ej min vilja,
då bläckets regnskur vätte dessa blad.
Jag räcker dig en valmo för en lilja,
och snarkar du ej redan, är jag glad.
Förlåt en saltimbanque på slipprig tilja,
förlåt de sneda sprången på hvar rad;
ack ja, förlåt, du gudahingstberidare,
att med mitt kallprat jag dig vaggar vidare.

Jag ber då att med dig en gås få plockä,
för det der epitetet: »Näktergal»,
som gafs åt göken i en gammal klocka —
I ornitologien är du skral,
och, fastän jag helt ödmjukt måste bocka
för pillerdosen, käns den dock fatal,
emedan den till straff för auktors fåfånga,
föll som en klick på »Nye Josephs» slagdånga.

(Det rimmet var en bock med högljudd bråkning
som trångde djupt ner i min syndasjål;
dock må det stå för diletantens räkning,
hvars yrke icke är att skriva väl.

En gissel vare det till köttets spåkning,
en maning: Sluta nu, o svadans trål!)
Jå, jag har svettats länge nog i badet
och stiger upp — då det blir slut på bladet.

Men innan dess: Från alla våra vänner
du helsas, ingen nämnd och ingen glömd.
En söder ut, en annan norr ut ränner,
och snart är orten på den varan tömd.
Till kejsarstaden Höckert flykten spänner,
Troili blir i Ner'kes dalar gömd,
och Staaff, han söker Upsala till krycka,
måhända blomstrar der hans framtids lycka.

Se så, far väl! Det tycks, att tusen spindlar
i hjernans kamrar utspänt sina nät,
och handen stelnar, det för ögat svindlar,
och upp och ned jag icke längre vet.
God natt, god natt! Må sömnens veka bindlar
för blicken dölja alla bockars fjät;
Nog var det tröttsamt, men jag varit trogen
att leka eko till ditt rop i skogen.

Den 25 juni 1860.

Vännen
SCHOLANDER.

Mon Général!

Sjufallt lycklig den, som emellanåt kan komma ut och friska upp sinnen och förmåga genom att bada och kafva sig fram bland de fradgande böljorna på konstens haf och sedan komma tillbaka med fenorna skarpa såsom på aborren. Det Döda haf, hvori den fosterländska konsten här hemma dväljes, är ett sorgligt lervatten, hvori det sprittande nödvändiga aborrlifvet småningom byter sig i tung simpnatur, och man sjunker så omärkligt djupare och djupare i den allt tjockare och tjockare lervällingen, till dess man icke förmår höja sig mera mot ytan, der solen glimmar. I ett land som vårt, der statsmedlen icke räcka till att samla en artistisk kärna och sålunda bilda en konstskola med ty åtföljande frisk sysselsättning, i ett sådant land borde Perikles' lag blifva strängt tillämpad och ingen fattiglapp få röra de heliga kärnen på de fria konsternas offerhärd. Såsom det nu är, måste man ömka sig öfver hvar och en stackare, som ur oförståndets tränga bås låter förleda sig af konstnärsluckans och ärans skimrande hägringar, för hvilka han glömmer den simpla men säkra halm, som ligger i krubban och med säkerhet kan komma honom till godo. Visst kan ett sådant resonnemang låta föga konst- och artistkärligt, och mångfaldiga gånger har jag för det fått kläda blodig skjorta, men jag vidhåller min mening på, såsom jag tycker, goda grunder. Ty,

hvad en menniska, af naturen utnstad med konstnärsl-anlag, än slår sig på i verlden, ligga dessa anlag i botten af hennes själ och lämpa sig ovilkorligen på yrkets utöfning, om detta än är ildrig så trivialt. På det viset uppstår skilnad mellan skomakare och skomakare, kakelugnsmakare och kakelugnsmakare, skräddare och skräddare; anlaget, hru ringa det än må vara, har då aldrig blifvit väckt; nen låt nu djefvulen sticka en blyertspenna i handen på ett af dessa små anlag, innan prylen eller leran eller nålen kommit mellan fingrarne och mästarekarbsen invigt ryggtafan, och genast känner sig den lilla dunkla gnistan stark nog att bli en eld, som i sinom tid skall upplysa verlden; och vid de första otympliga försöken vråla nötkreaturen omkring det olycksaliga kräket: »Han skall till Målareakademien och lära sig bli artist», och så komma de hit, den ena syndapaten efter den andra, och knoga fram genom svält och elände de första åren. Magen svider, men i perspektiv ser alltid nybegynnaren de egyptiska köttgryörna, som skola koka för hans räkning, så snart entréen är gjord i Konstföreningen. Nu hembjudes förstataflan — afslag eller 16 rdr 32 sk. — andra tafan afslag, tredje afslag och så afslag, afslag, afslag. Då komer ångern, men den gyllene friheten förbjuder sitt brttskämnda ehuru utsvultna barn att försaka sin lustgård, ehuru den är fylld med idel törnbuskar — utan rosor —, och barnet, som kunnat blifva en man med lästknipjan till vapen, blir en stackare, hvars enda vällust är attförbanna den stund, han lät dåra sig af palettens mjuka konturer och färgernas bedrägliga harmoni. Demot, säll den som

icke tråder i dans med konstens gudinna under förhoppning, att hon skulle bjuda på bröd, utan kan handtera henne såsom en flygtig courtisane, som ena gången ler och den andra vänder ryggen till — den må gerna blifva konstnär i Sverige, och funnes många, många, som på det viset bemödade sig att komma damen inpå nakna lifvet, så skulle icke en af landets, skam till sägandes, konstchefer behöfva sitta och smörja ned en hel hop rent papper med underligt drafvel i stället för ordentligt, grammatikaliskt och sammanhängande förnuftsskribleri.

— — — — —

Vännen
SCHOLANDER.

—————

Vän Arsenius!

När julhistorier skola skrivas samman,
då må jag ock om denna julen tala:
Dess hemlif vid den trefna eldstadsflamman
fins ej för mig, ty kungasorgens dvala,
som lagt sourdin på alla festers gamman,
har under mig satt fötter; jag får skala
och träla dag och natt, likt negerlafven,
för att få enkedrottningsliket fort i grafven.

Den hedersgumman lefde ständigt stilla
och blandade sig ej i politiken;
derföre var hon älskad af publiken,
och mången fattig saknar djupt den lilla.
I ett har hon dock handlat ganska illa,
då hon just nu gick till de dödas riken;
det var ej delikat, ty hin ju tager
de handelsmän, som ha »kulörta lager»!

Högtsalig den, som henne likt får sluta
och aldrig i sitt lif gjort nästan skada,
som med sin bortgång gör *de sina* glada
och låter dem af sparda skatter njuta;
den bör bli mål för poesiens svada,
som klingar bort likt tonen från en luta:
så dog ock gumman, utan all försmädelse
och utan Studach, skärseld och beredelse.

Det sägs — om sant, kan jag ej garantera —,
att händelsen bebådats genom spöken,
som dess förinnan uppträdt gånger flera.
Så märkte här om qväll'n en liten fröken,
på väg att hos den gamla frun soupera,
hur slottets gård, vid nattetid en öken,
var full med gastligt folk och hästar, vagnar
och annan ståt, den man vid sorg begagnar.

Men nog om lik; det är af mer intresse
att nämna några ord om dem, som lefva:
hinduern Egron, denne konstens bjesse
for af, och Kiörboe for i samma vefva;
för båda gäller »esse aut non esse»,
för hemmets magra konstlif båda bäfva,
de såras af de »råa» svenska ytorna
och snålas hellre utomlands vid grytorna.

Nå — de ha rätt! Må patrioten fjanta,
basunande om konstens lif i Norden;
konst är likväl en allt för sydländsk planta
för att få trefnad i den svenska jorden;
der skall den rötter slå i gråberg branta
och suga sol och näring blott ur orden —
Hvad under då, om tvinsot plantan knäcker
och hon mot söder vissna skotten sträcker!

Du känner ju Neapels solfatara,
der marken gungar för hvart steg du tager
och vandrarn bäst han icke vet sin fara
kan störta ned i glödhett svafvellager?
Så tycks mig ock artistens ställning vara,
då allting nu en praktisk riktning tager
och tidsprofeten, kallad Industrien,
snart sätter »gagnlös konst» i litanien.

Liksom tragöden, trött af själens spänning,
med tunga steg beger sig bort från scenen,
så börjar ock »det sköna» få en känning
af orkeslöshet i de magra benen;
sjelf har det bördat på sig första stenen
och dykt för djerft uti passioners bränning —.
Dess barn och vänner stå liksom förslappade
och bultas snart af händer, som förr klappade.

Se dig omkring! Hvar märker du väl gnistor
ifrån en härd, der helga elden fladdrar?
Uppå dess altar falna lottningslistor,
som offrats af barmhertighetens faddrar.
Och fast man högt om mästerstycken pladdrar,
så medgifts tyst, att snygga morakistor
med nejlikor på locken äro skönare
än hvad som lottas bort till kost åt drönare.

Säg, har det båtast konst i högre mening,
att hvar en såsom mecenat vill svassa
för tio banko till en konstförening —
(en skärf till ett slags hyggelig fattigkassa?) —.
Dermed har blott ju kallats fram en massa
af stackare, som uti blind förfäning
gå svältande och slå den gamla drillen
om »fosterlandets otack emot snillen!»

Ack, målarskola, utsträck dina händer,
det är dock icke du, som bildar »skola»!
Och bjuden guld, I vise rikets ständer!
I dess reflex vill konsten sig ej sola:
det är på pöbelns kärlek den skall stola,
dess sken skall smyga sig bland spiselns bränder,
af folket skall den vårdas, för att duga
och växa, humlen lik, vid torparns stuga.

Då du får se de sista af de tingen,
dem staten köpt i år, skall du förskräckas,
att slika småkräk utaf bergen kläckas
och att det gifs så skral metall i ringen.
Man borde hafva slopat hela bingen,
men då Musei väggar en gång täckas,
så fin's väl vråar, äfven för det dåliga —,
det goda kommer, blott vi äro tåliga.

I konstföreningen, den blomsterpottan,
der gödning vankas åt talangens lökar
och sällan något annat inköpt spökar
än alster af den klena medelmåttan,
förökas årligt mängden af de gökar,
dem vinster locka, liksom ostluktt råttan;
hvad nu de fingo var till form och färgen
klent, utom det som gjorts af landskaps-Bergh'en.

Nu har jag varit barsk igen — för pocker!
 Det skrifna är för mycket kärft och saltadt,
 då meningen ju var att smälta socker.
 Men huru illa det sig än gestaltat
 och om jag från den rätta vägen haltat,
 då jag med nästans brister drifvit ocker,
 så kommer allt af trötthet efter trafningen
 i kylan för den kungliga begrafningen.

Hvad göra vännerna? — Se'n många dagar
 har jag ej sett dem. Trolle och de andra
 få under helgen sköta sina magar
 och dessemellan uti modden vandra.
 Att de spatsera, får man icke klandra,
 då hela verlden öfver mörkret klagar;
 men Janne Höckert, han for af till Småland
 att jula såsom grisen i ett källand.

Nu slutar jag och lägger mig att snarka,
 men måste först slå fram med artigheter:
 God natt, lef väl, du strålande Petrarca,
 du lagerkröntaste ibland poeter!
 Du har ju sagt, att jag »Lord Byron» heter —,
 min sång är, bredvid din, en hästs med qvarka
 och lagern passar mig som lugg i håret —
 god natt, och lycka till på nya året!

Stockholm d. 30 dec. 1860.

Vännen

F. W. SCHOLANDER.

Broder Ryttmästare!

Handtlångarn lik, som ifrån tegelhögen,
der han har slumrat, väckes af én spark;
lik gråstensläggarn, då han tunga drögen
i hast får upp på jemn och golffast mark;
lik murarn, som, af dille oförmögen
till allt, på en gång botas och blir stark;
ja blocket lik, som håller på att ramla
men i sitt fall blir motadt af en kramla;

så, käre vän, så gjorde skämtets stråle,
den du mig sände, godt i dammig själ.
Hell dig, du ansar då och då din fåle,
då min — om jag den hade — svalt ihjäl.
En arkitekt är ridhäst åt hin håle,
och den herrn tål ej sång och strängospel,
hos honom är man fast som kil i kubben,
och han kan sporra folk, den hedersgubben.

Han gör det rycktals. Stundom lättas sinnet
från tungans tegel och från orons kalk,
och då flyr allt bekymmer bort ur minnet
och tager med sig bråk och byggnadsbalk;
man går så lätt som uti blotta linnet
och ler åt allt; men fan han är en skalk,
och bäst man svärmar likt en sångkär mygga,
så hviskar han: Kom, lymmel, du skall bygga.

Och då far väl med fria fantasier,
då gäller tyngdlag och realitet;
då gäller skapa »frusna melodier»
på ett klaver af omsorg och förtret;
då, rim och färg och andra tokerier,
då slutas spelet, och I ären bet,
I ären liksom liderliga vänner,
dem man vid dagsljus icke gerna känner.

Du fattar väl af denna tranterara,
hvarför jag tegat såsom jordhöljd mur?
Då dag på dag man bygger, bygger bara,
blir man en stock och sten till sin natur.
Men, stockar, stenar kunna äfven svara
den, som vill mana toner derutur,
och för att icke sämre bli än dessa
nödsakas jag nu täppta ådern pressa.

Hvad sommarn varit gömmer knappt mitt minne,
ty den och solen säga re'n god natt.
Nog har jag fiskat en och annan pinne,
visst böljor glittrat, foglar sjungit gladt;
men allvarsamma värf ha stängt mig inne,
och borta är den stilla »Skuggans» skatt,
då Värtans vårklang, vindens sus i bladen
jag redan bytt mot ramlandet i staden.

Här skymta åter dessa yra sällar,
som söka tro att lyckan bor i skratt,
som bakfram taga morgnarne för qvällar
och vända upp och ned på dag och natt;
och dryckessångers skrän och korkars smällar
te åter Stockholmslifvet »sansadt», gladt. —
Mig tycks det hela stinka kryddbonesare,
jag är dock icke stursk, ej heller läsare.

Du sport om Höckert. Han tvårf af sig stoftet
och söder ut han far med sin »pupill»;
han röfva vill det välska penseldoftet,
han spanska skolans krafter pröfva vill.
Han flyger ut som svalan ifrån loftet,
han flyger *fritt* och vinner mynt dertill. —
Jaja, förstå mig: han har klamp om foten,
men klampen är af guld, se det är boten.

Han målat har kung Karl i »mästardrägten»,
en kyllrad murare med väldigt svärd;
skön är den krönte tempelarkitekten,
och schön som han är ock talangens gärd.
Det heta skall en gång bland fjerran slägten:
den ene mästarn var den andre värd,
och säges annat, är det tadelklåda,
det påstår jag som partisk är för — båda.

Den gamle Kiörboe målat kungen äfven
i Lebensgrösse, sittande till häst
med ett slags tvungen knyck på venstra näfven,
förmodligen en högre ridkonstgeste.
Att nu ge dom — såsom om rönnbär räfven —
tycks mig, att hästens öga lyckats bäst,
och ibland taflans öfriga förtjenster
må särskildt nämnas förgrunden till venster.

Dock, hvartill tjenar det att färglöst orda
om konstens alster, dem man måste se,
och huru de behandlat Herrans smorda,
de purpurburna penselfurstarne.
Lätt äro några mil till Stockholm gjorda,
om du tar på dig sjumilsstöflarne.
Gör det, ty här fins annat nytt förfärdigadt,
som tål att blifva med en blick bevärdigadt!

Du sjelf, hvad sysslar du i dessa tider
då krass materia tagit öfverhand?
Du »drillar» dina bussar, och du rider,
det vet jag väl, men målar du ibland,
och flyr du någon gång från prosans strider
att lifvas upp vid Aganippens rand
på andra stunder än då bläcket flyter,
i det du vittra pennhugg med mig byter?

Jag gissar redan svaret på den frågan
och känner larerna omkring din härd.
Du glömmer ej att nära milda lågan,
som fyller tankens hvila med en verld,
du lider säkert ej af ledsnadsplågan,
hvaraf så mången annan är förtärd,
och tiden i sitt språng för dig ej stannar,
då du staffli och skrifbord gjort till grannar.

Men à propos om tid: Ve den som pratar
och glömmer sig i rim liksom på krog!
O muser, muser, edra falska satar,
har jag på er ej depenserat nog,
är det med er jag barn och hustru matar,
tron I vi lefva såsom sparf i skog?
Nej, nej, det mig ej längre passa lärer
att pjällra med er, hedniska hetärer!

Fort fram igen med cirkeln, linealen
och priskurant och mått och pappersstuf.
Liksom ett bakrus börja byggnadsqvalen,
hin håle hugger i min glesa luf
och frågar oestetiskt: Är herrn galen?
och kallar mig indelikat för tjuf. —
Här är ej godt att längre sitta stilla
Aj aj, mitt hår! — Jag kommer, farbror lilla! —

Leb' wohl, mein Saitenspiel! — Hvad vill du mera,
att drömma hör ju icke till mitt kall.
Det ligger ingrodt uti sten och lera,
men är dock bäst af allt. I alla fall,
när du får lust att gladt poetisera,
så skrif som förr, jag ärligt svara skall,
tills sista strängen på min giga brister
och jag förvandlas till en stockfilister.

Den 15 sept. 1861.

Vännen
SCHOLANDER.

Käre vän!

Vår Höckert har rest till de främmande land
från kyla, snö, is och elände
och lagt månget ärende uti min hand,
mång sak, som skall bringas till ände.

Thy skrifver jag — icke på prosa, förstås,
— på prosa skull' du ej förstå mig —
ej heller med vanliga rytmen — gudnås,
dertill har jag tiden ej på mig.

Affärer på vers! — Nå välan: jag har gett
till Josephson sexton riksdaler
och trettio två för ditt fagra porträtt,
du hjelte i krig och på baler! —

Om Höckert af dig re'n fått pengarne ut,
det hann han ju ej att berätta,
i så fall är saken qvitterad och slut.
Du ger mig ju visshet om detta?

Nu till dina valpar, de lustiga små:
du snart skall dem färdiga skåda;
de packas i dag för att sjöledes gå
till Mariestad i en låda.

Så der ja! Nu väntar jag vänligt besked.
Far väl! — O hvad rasande brådska!
Ut skall jag — det blåser och snögloppar med —
Far väl! Jag får taga en droska.

Den 10 nov. 1861.

Vännen
SCHOLANDER.

Broder Arsenius!

»Spring, arma ök, fly till ditt molnbergs ängar
 och sök att fetma af dess lagerbete! —
 Att du är trött vid knogande och slängar
 är helt naturligt — Helios' kusk det vete! —
 Och spruckna »lyra», du, med slappa strängar;
 dränk dina hesa toner djupt i Lete
 Hin må här längre vefva positivet,
 då prosan dock tar lejonpart af lifvet.»

Så tänkte jag och satt mig denna gången
 i breda stoln med utnött gyllenläder,
 beslutet att ej öda bläck på »sången»
 och att ej pösa af poetiskt väder;
 men, mitt beslut har icke hållit stängen,
 i bunden form sig pratet åter kläder. —
 Så kör då, kör, fastän det smått förargar,
 när rimslut gnaga en likt svultna vargar!

Ty blott om »rim» kan här ju blifva frågan
 vid trefvandet i hufvudstadens gränder,
 dit ingen sol sin glada stråle sänder
 att dermed tutta fart i »gudalågan». —
 Om Mälarn hade Arnos, Tiberns stränder;
 om man på gatan såge romartogan;
 om lazzaroner der — ej busar — stimmade
 och om gondoler tyst på strömmen simmade;

då ljöde zitterklang, när natten stundar;
då följde blomsterdoft med morgonfläkten
ifrån romantiskt dunkla myrtenlundar;
då smögo nymfer i den lätta drägten,
som kring behagen sig förföriskt rundar,
helt sött förbi den lystne arkitekten;
då såge han de trögaste naturer
förbytta uti idel »klangfigurer».

Men nu — hvad hörs? — Det lär blott torntut vara.
Gå ut; — hvad möter du? Jo, dunkla skuggor
af rätt och fred, hoc est: konstaplar bara,
så framt det ej är äckel värda — — —
»Sjung känsligt!» Från hvart enda hörn dig svara
strax positiver, grymtande likt suggor. —
Och känn, hvad doft! Det kommer ifrån »volmarne»,
som ligga samlade på Fjäderholmarne.

Nå, stäng dig inne då, likt munk i cellen,
lutknäppare, med dina »nerver» ömma;
kryp in, längst in, likt loppån uti fällen,
då hon för fingrar leker kurra gömma;
låt »tanken» »svärma» fri, såsom gesällen
när han om måndagen får mödan glömma,
låt smör och hanog gå från dina läppar
och lyssna sjelf förtjust på dina »knäppar»!

O nej, ack nej! Det ingen tröst beskärer.
Med höga ämnen blott man högt kan syfta;
och hvad har jag, jag arme? — Blott affärer,
hvars påsar tjudra mig i »djupets klyfta»
och dem jag ej rår med i »ljusets sferer»,
der man skall »hoppas», »tvifla», »le» och »snyfta»
och vara full i själ'n och tom i magen
för att som snyltgäst bli till nåder tagen.

Ty om från rimmens paternostersnöre
jag börjar rada upp med »hus» och »murar»
och »lån» och »räntor», »riksmynt», »daler», »öre»
och föra vädertal om »torka», »skurar»
och tövädret i går och dagens före —
så sitter gudaskaran dock och tjuar
och ej ett enda lagerblad blir vinningen,
för mödans svett, som lackar mig från tinningen.

Far alltså väl, du korthus på Parnassen;
far väl, du hyrda kamp, som ständigt skenar;
far väl, scholares i den höga klassen,
I mammas gossar, under lagerns grenar!
Far väl, o »Aganipp», der jag i vassen
har plaskat bland de hårda stötestenar;
far väl, o »lyra»! Du mig kostat nätter,
till lön jag hos en klädståndsfru dig sätter!

Likt »enslig svan», ifrån hvars »brutna stämma»
 en »afskedssång» kring nejden »trånfullt ljuder»;
 likt »pelikanen», då han »ungen» bjuder
 till dryck sitt blod, hvars ström han ej kan hämma;
 likt kräftan, som, fast kittelns vatten sjuder,
 än håller vännens stjert i kärlig klämma;
 ja, »likt en meteor — förutan like»,
 som rusar ned och slocknar i ett dike:

så rusar, bjuder, klämmer jag och klagar,
 ännu på »vers», men denna blir den sista;
 derefter vandrar jag, ett nytt slags Hagar,
 till öknen — törs ej mer med »musan» tvista. —
 Följ med, o Ismaël! Dig skall ej brista
 på vatten dock; slikt har jag alla dagar,
 när vi nått slut på »sångens törnekosa»
 och slå upp tjället i oasen: Prosa.

A—ah! Så skönt! Det är, såsom skulle man tagit
 af sig black och handklofvar.

God dag, bror Arsenius, hur mår du? — Föreställ
 dig ett sådant misstag å ömse sidor, som legat till
 grund för den besvärliga verskorrespondensen. Du
 trodde, att jag var särdeles road af *skrifvandet*, och jag

tänkte det samma om dig. Efter ett årslångt pustande kommer slutligen af en pur händelse i ljuset, att detta icke är fallet å din sida, lika litet som det varit för mig uppbyggligt, och dermed tror jag vi säga: Saken har varit före. Var dock öfvertygad, att om någonting passerar som lämpar sig att såsom en *novell* behandlas i den knaggliga ottavens stränga form, då pressar jag min flintska och ditt tålmod, ehuru jag tillstår, att hvad det senare beträffar, så läser jag knäfveln så mycket hellre hvad andra rimmat samman, än hvad jag sjelf rådbråkar mig för *ett bref*. Andra galenskaper kan man väl emellanåt och för ombytes skull svarfva ihop, men brefskrifning — det kostar på — mig åtminstone.

— — — — —

Den 12 och 13 dec. 1861.

Vännen
SCHOLANDER.

Käre vän!

Tack för ditt trogna svar och för nyårsönsknin-
garne, dem jag af hela mitt hjerta sänder dig tillbaka.
Måtte du sjelf, din fru och dina barn få vara raska,
så slinker tiden nog lätt undan med sina öfriga, jem-
förelsevis små, bekymmer!

Jaså, du heders-hussar, hafva vi lika fötter? — d. v. s. klämmer skon på samma »solitär»? Du vill hafva expektioner klädda i tvångströjor och betalar dem gerna med en och annan svettdroppe, likasom jag gör det? Likasom jag tycker du: ingalunda den sämste, sa' Hobergsgubben. Det gör mig på samma gång ondt och godt. Ty, hvarför skulle jag hyckla och ljuga, jag älskar poesien såsom vallgossen håller sina i skogarnes ekon bortdöende lur-toner kära, och jag anser den såsom en oskadlig läskedryck upp i de dagliga omsorgernas och den nötande slentrianens tunga. Så går det äfven dig, min frände. Vill du med mig filosofera öfver saken? Det gör ju ingenting. Se här då hvad jag tänker:

Då man är så konstruerad, att fantasien, likt ett lydigt och väluppfostradt barn, håller sin verksamhet strängt stängd inom den gräns, som blifvit af yrkespligt utstakad, då är man fullt lycklig, då har man så kallad »ambition», och då blir man »rik», n. b. förutsatt att kraft och fart finnes inombords. Men, om inbillningen från tidiga år vant sig vid frihet, om den genom obesväradt kringirrande och under det samma vunnit stadga och utveckling såsom något, parallelt med de öfriga kroppsliga och intellektuella förmögenheterna gående element, då skapar detta element i sin tur en verld, en livsväg, hvilken, lagd parallelt med hvardagslivets, gör för vandraren omöjligt att med orubbadt säkra steg framgå till målet för den senare: ära, rikedom och s. k. lycka. Fantasien är en brokig maskeraddrägt för egoismen; ty, då man vaggas bort från jorden på inbillningens rosenkyar, behöfver man intet följe

och önskar intet sådant. Den är ett ständigt lurande bakrus, färdigt att, om ock blott på sekunder, fatta sitt offer, så snart affärstankars kraf icke hålla det vid jorden och nykterheten, och sålunda fördunstar obegagnad i den tomma rymden mycket af den korta tid, som enligt vanliga begrepp bör »nyttigt» användas. Också, ve den, som hängifver sig åt förförelsen af det drömmande lifvet, så att han med afsky vänder sig ifrån den knaggliga verkligheten! Han trippar i början på doftande blomster för att sedan vakna stående på hufvudet ibland hoppförintande törnesnår. Sådant kan, himlen vare lofvad, numera ej hända oss, men, säg mig, händer det icke stundom dig liksom mig att önska den der fantastiska foten in på »lyckovägen»? Sac à millions! Om jag hade alla bortdrömda och bort»målade» och bortpoetiserade och — med ett ord — bortfuskade stunder realiserade till idel lineer och profiler och kostnadsförslag och betänkanden, hvad skulle jag icke då hafva för ena vackra räntor att depensera på hustru och barn och vänner, och hvad skulle jag då icke tycka mig vara för en kräfstinn karl! Men ser du, bror min, nu har fantasien, det spöket, suttit emellan och hägrat idealer för mina fattiga ögon och narrat mig till hunddans både i målning och skrifning, allt med den ena olyckliga foten, under det den andra fått ensam draga omsorgernas tunga kärra, och på det sättet har jag med grånande hår aldrig kunnat knoga mig upp, så att jag med den uteslutande praktiska menniskan tyckt mig stå på en höjd, utan traskat på dubbelvägarne i den djupa dalen och gladt mig åt fantasmagorierna ofvan dess höga bräddar.

Det är dumt, mycket dumt, men — det är så roligt. — — — Nej, nu kan det vara nog med den historien; den tager dock aldrig slut. Må man hålla mig för en narr, då jag i allsköns beskedlighet sitter och knäpar med mina små privatförnöjelser, det är vida bättre än att deltaga i det själsförödande sällskapslif, som vankas här, och till hvilket man ej eger kompetens, då bland andra luckor i »bildningen» äfven förefinnes oförmåga att spela »priffe».

— — — — —

Stockholm d. 2 och 5 jan. 1862.

Vännen
SCHOLANDER.

Broder Arsenius!

Då jag väl såg, att ditt sista bref var skrifvet under inflytelse af det obehag du i byggnadsfrågan rönt, besvarade jag det genast och i korthet för att meddela din vänskapliga uppbrusning det lugn, hvarmed jag emottog den visst icke angenäma, men lika litet alldeles oväntade, nyheten. Den var nämligen icke oväntad derföre, att det i allmänhet är farligt att åt i byggnadsväg okunniga personer meddela sådana utkast, som blott kunna tjena till redande af hufvudsammansättningen å ett projekt och göra ett öfverslag af dess

kostnad, och det har förr hänt mig och många andra, att sådana esquisser tagits för hufvudet såsom utförda och fullständiga arbeten. Dessutom finnes i trakten en man, som om mig utspriddt förklenande rykten, och med tanken på honom skickade jag skräpet, väntande att få ränta på de ärligt af mig förvärfvade penningar, dem han skamligen ville förhålla, men dock fann sig vid att slutligen genom — — låta till fulla utbetal. Allt nog; jag var ej oberedd på en trasslig historia. Att — — kommer såsom granskare och kasserar samt att man derom trumpetar i bladen, gör, såsom ett undantagsfall, intet ondt, ty *han* är ju en storhet för dem, som känna honom såsom sådan, och för dem som känna *mig*, är han blott ett småstadskuriosum. Emellertid och då många hundar äro harens död, föraktar jag icke dem, som »vilja mig väl», och skall härmed sätta dig i tillfälle att, om det någon gång brakar löst med diskussioner, der min rygg skall flås med det gamla spöet, hvilket jag skurit åt mig sjelf i aqvarellskogen, gifva en och annan upplysning rörande mina arkitektoniska åtgöranden. Sådant kan man icke, eller har man sällan tillfälle att sjelf få kasta i synen på bakdantare, och derföre är det åtminstone en rättighet att dermed väpna dem, som råka att vara invecklade i vänskap eller affär med den anfallne. Käre bror, helsa då vänligen till mina beundrare i Mariestad och säg dem, att jag verkligen är dekorations- och aqvarellmålare; att jag under mina resor blef såsom sådan icke illa värderad af andra nationers konstnärer och konstvänner; att man här hemma behagat skrika om den saken, så att det blef mig äckligt, till dess jag i följd

af mina bestyr såsom »praktisk arkitekt» lade ner dessa gudomliga penslar, hvilka jag numera återtager kanske tre dagar om året, då det gäller en vängåfva eller ett barmhertighetsverk. Det är visserligen förkrossande att icke såsom arkitekt vara känd i Mariestad och trakten der omkring, men jag skulle kunna skicka åtskilliga icke skam värda vittnen i den vägen att uppvakta herr — —. Om vi t. ex. skulle låta marschera förbi dem: landshöfdingeresidensen i Malmö (tysk renaissance) och Kristianstad (romersk stil), läroverkshuset i Visby (hanseatisk rundbågstil, 1300-talet), Gärdserums kyrka (spetsbågsstil), Sörby slott i Östergötland tillhörande grefve von Saltza, Viks slott i Upland (1500-talets stil), den stora norra försörjningsanstalten i Stockholm, teknologiska institutet, Bernadottska koret vid Riddarholmskyrkan, Barclayska, Warodellska, Gyldenstolpeska, två Almska och ett halft dussin andra stora hus i hufvudstaden, förutom alla de massor af större och mindre byggnads- och inredningsarbeten i åtskilliga landsändar, för hvilka jag såsom för de ofvanuppräknade har haft det ordnande bestyret icke blott med ritningar till alla detaljer utan med de största som minsta verkställighetsföreskrifter, — för böfveln, jag tror, att dessa välvisa herrar då skulle stryka af sig hatten, kanske i synnerhet då de finge se mina betyg på genomgångna praktiska kurser i ungdomen och mitt *gesällbref* såsom murare. Och låter jag sedan paradera de unga arkitekter, hvilka jag uppfostrat, och lemnar intyg, huru den arkitekt-skola jag handhafver är ansedd bland de byggnadskunnige i Finland, Köpenhamn, Paris och Dresden — då tror

jag — himlen förlåte mig — då tror jag nästan, att herrarne i Mariestad skulle förlåta mig måleriet. Men ser du, fader John, de mångåriga predikningarne i tal och skrift af — — hafva äfven gjort sitt till att nedsätta både mitt och kamraternas anseende, och då man alltid gerna hör tadlet samt det aldrig faller någon in att rättfärdiga, det man ej heller kan offentligen göra sjelf, så vankas det örflar litet emellanåt. Och dessa må man hålla till godo med för sina synder och fel. Men de gälla äfven det felaktiga uti, eller rättare sagdt, frånvaron af organisation inom byggnadsväsendet, och det är denna felaktiga organisation, som ger styrka åt anfällen på den af intet skyddade och inom sig splitttrade korporationen af statens arkitekter. Jag har öfver detta ämne skrivit något, som borde af hvar man kännas, men det trampar på så mycket ömma knölar både till höger och venster, att man icke kan trycka, det såvida icke vår Herre släpper ner en alldeles oberoende ställning åt den okände författaren, hvarigenom han icke längre blifver bunden till händer och tunga.

Det vore dock märkvärdigt, om icke genom den mängd elever, som från akademien utgår och hvaraf största delen blifva byggmästare, man en dag skulle få bättre reda på ställningen än hvad hittills varit fallet och finna, att uppätgåendet i yrke och form har sin rot i en god skola. Och vill man sedan förklara detta för sanning, men ändå sätta skolans skapare och starka uppåtfösare ibland de odugliges skara, då gör jag, liksom nu, en mycket ful geste åt dem, som prata utan att veta hvad de säga.

Jo du, fader John, så låter det, då man tar bladet från munnen och sjunger om sin egen storhet, likasom vännen B. och andra tokar. Men hvad fan skall man göra, då man blir nedsablade af herr — —, hvilken försynen det oaktadt skänke allt godt och fröjderikt i denna tåredalen. Helsa den hedersmannen tusenfaldt och säg honom, att jag ifrigt längtar få göra en så sakkunnig, ehuru något sträng, konstmålsmans värdefulla bekantskap. Helsa äfven de andra herrarne, att jag för en sådan storhet som — —, utan tecken till rodnad, träder utom skranket, likasom jag gjort det för andra.

— — — — —

Stockholm den 28 mars.

Vännen
SCHOLANDER.

—————

Broder Arsenius!

Det smakte skönt. Jag började fundera,
om du dig knåpat af till Lethes strand,
om du ej gitte skriva till mig mera,
om du fått skrifvarsjukan i din hand,
om vänligheten likt ett kärl af lera,
som kastas ut på sopbacken ibland,
var bräckt och slut och stött på kant och öra
eller om Mars dig bäddat ned i göra.

Men långt från detta allt, du din lekamen
på ganska visligt sätt försörjt och skött.
Nog tänkte du ibland att skrifva — ja, men
då var du efter hvilans njutning trött;
en annan gång kom solen och sad' amen,
förr än du pennan uti bläcket blött,
och när det mulnade, begynte regna,
då gick det ej att sig åt skrifning egna.

Så synden ständigt nya kedjor binder,
o yngling, omkring svaga menskors ben,
det är de obotfärdiges förhinder,
som tornas upp likt massor utaf sten. —
Men när du kom igen med brynta kinder
och började att bygga bås för fän,
då flög en tanke: »Kors, hvad heter han der,
den der i Stockholm .. ko ... so ... nej ... Scholander.»

Och liksom grisen, tärđ utaf trikiner,
likt tjuren, döfvad af ett klubbslags skräll,
likt vandrarn, nådd af bergras och laviner,
likt tåradt ögas glans en månskensqväll,
likt hjertats klappande för konkubiner,
likt barnets ånger, då det vankas smäll,
så började ditt samvete sig röra,
och pennan lydde hvad du ville göra.

Du kan väl tänka dig hvad jag blef snopen,
då jag af Edelsvärd i en waggon
fick höra, att i Stockholm, Sodomsgropen,
han förra dagen sett dig sjelf på språng. —
Af ilska kunde jag knappt qväfva ropen,
den korta näsan blef en half aln lång,
och eder vräkte jag med nordisk styrka
mot Lund, dit färden gick, — och mot dess kyrka.

Enfin, det var i ödets bok ej skrifvet,
att vi må sammanträffa detta år,
så framt du ej vill skåda »konstnärslifvet»,
som blommar bäst, då blomman vissnad står.
Kom hit och se mariage med »äkta vifvet»,
som inom konstens tempelmurar rår,
se'n der fins både prester och prestinnor
och nakna karlar stå modell för qvinnor.

Du finner slikt, men icke »vapensalen»,
der förr du var en högt värderad gäst,
ty värden vill ej vara med om balen,
då män och qvinnor fira Priaps fest.
Jag är ju en apostel för moralen
och full af dygd i munnen likt en prest,
jag tycker ej om jungfrurs kullerbytta,
ty gäller det om ett par veckor flytta.

Jag längtar hän, ty ombyte förnöjer,
och det är allt för trångt der jag nu bor.
Morkullan lik, som samma stråkväg plöjer,
så stryker jag omkring S:t Klaras kor,
men nära dock intill dess murar dröjer;
och då härnäst du kommer, kära bror,
kan välkomsthelsningen väl ej bli blidare,
men famn och rum befinnas litet vidare.

För öfrigt vet jag intet att berätta:
här är på nytt så tomt som i en graf,
och tiden flyr med vingslag raska lätta,
och — Gudi lof — jag trälar som en slaf.
Visst vill med aqvarell jag stundom sqvätta
och smida rim, men det blir föga af:
högst några suddiga kulörta fläckar
och grumlig å af magra vattubäckar.

Se så god natt. Hon redan tio tutar,
det är hög tid att knalla sig i säng
och sluta upp att gifva konsten stutar
och spela sångens kurtisör och dräng.
Dock förr'n jag dyker mellan bäddens klutar,
en fråga måste göras än i fläng,
om ögat ock vill slutas, handen skälfva
och mäster Jeppe tuta på med elfva.

Säg mig rätt snart, hur det der stället heter,
som Holst och vännen Höckert talat om,
der, ibland andra sköna rariteter,
fins ett porträtt, en adelsherre, som
på högvälborna gångextremiteter
med blott en sko från satans välde kom,
och godsets namn med Oxenstjernska skåpet
och skatten? Minnet tappat dem, det våpet.

I fall du ock dem glömt, så skrif och fråga
vår vän herr Åke, nödigt är det, märk,
för att ge fyllnad, om just icke råga
på ett »famost» fast ännu otryckt verk. —
Ett verk? Bror ko-so-Scho-du skulle våga
att exponera sångmöns usla särk? —
Nej, icke jag, då komme fan i huset,
en psevdonym får skeppan ta' af ljuset.

Stockholm den 2 september 1864.

Vännen
SCHOLANDER.

Broder Arsenius!

»Säg bleke man, hvarthän har du stält stegen
 du tycks mig lik en rumlare i svängen;
 du ser halft prålig ut och halft förlägen,
 halft som en gud och halft lik svamp på ängen.»
 Hvar kommer jag ifrån? Jo, från den vägen,
 som utgör lifvets början: ifrån *sängen*,
 den säng, ur hvilken, ibland lyckans lotter,
 min fru *just nu* mig skänkt *en liten dotter*.

Gud vare tack! Den oron är då öfver,
 och en mun till skall kalla mig för pappa.
 Och ett par händer till, dem mor behöfver
 till hjälp att sticka, damma, sy och lappa,
 ha krupit fram ur vår »fru Lofströms» kapp. —
 Ja, kära bror, likt bonden, som sår klöfver,
 så sår jag statenom till kostlig rökelse
 min kraft och verkar Sveas folks förökelse.

Alltså, en liten dam. — I goda larer,
 hur klokt och lyckosamt I allting ställen!
 Hej, lefve hustrun, vännen och mamsellen! —
 En lycklig barnsbörd och poetfanfarer,
 tre goda ting ha skänkts mig nu på qvällen
 Det kan man kalla »damer och hussarer»,
 och innan vidare vi gå i pladder,
 så frågas: Vill hussarn bli damens fadder?

Du svarar ja. Tack! Derom var jag säker,
och nu är tid om andra ämnen rimma. —
Jag ömsat bostad; i det fornas dimma
det gamla hemmet kurragömma leker;
dess fria läge minnet ännu smeker,
men barnen här i rymlig våning stimma,
och vapensaln, ja bror, den är ett mönster
bland fyllda drömmar. Ack, den har tre fönster!!!

Dock ensam sitter jag bland blanka svärd
med fru och barn och drömmar och mitt göra;
jag är som flyttad ur den onda världen,
hvars larm ej mer når öga eller öra;
högst sällan någon hitåt ställer färd,
man skyller på, att man ej vill mig störa. —
Så utgör »läget» folk- och vänskapsbandet,
nu bor jag — midt i staden — som på landet.

Af engelsmännen såg jag ej ett tecken;
jo tyst, jag såg den stora skjutna elgen —
dock var jag kallad till Britannia helgen
men gömde visligt »ljuset» under säcken.
Se'n lade jag en skärf i Nores bäcken,
utstyrde börssaln och fick fullt i bälgen
af både mat och tal och gick för resten
fullkomligt fri för ekläreringsfesten.

Hvad Wennerberg och Höckert och Troili
och alla andra göra nu för tiden,
det vete store Odin, Ve och Vili —
jag vet det ej, jag är ej med i striden.
Den förste granskar samlingarnes iden,
om taflorna ha namn och ram med kil i, (!)
för öfrigt har jag skäl för kunskapsbristerna,
enär jag nästan aldrig ser artisterna.

Du frågar, om jag »trycker» — o du store,
som rider Pegasus och tryckt »om hästen». —
Slikt hade skett, om ej min vördnad vore
så stark för gamla satsen: »Blif vid lästen!»
Mitt opus är ej stort nog, och för resten
hvad skada om det genom pressen fore
likt magra visor, utan klang och toner —
alltså görs dertill nu illustrationer.

Det nyttiga skall hafva broderslotten
af tid, och då blir icke mycket öfver
för estetik, som dväljs i tunnans botten
och, likt narkotisk bolmört, själen söfver.
Att tvinga ner den är en svår manöver,
och dess produkter blifva små i måtten,
då de få skåda ljusets skimmer bara
likt en förbjuden lurendrejarvara.

Att skrifva det är ett; tryck är ett annat,
 och på den saken må man sig besinna,
 ty kunde man det se, man skulle finna,
 hur mången tryckarklådan djupt förbannat . . .
 Se så, nu skall jag titta om min qvinna —
 för länge skrivarlust mig öfvermannat —
 Hvad lider tiden? — Usch då, hin anamma!
 Hvad tror du klockan är? — Nå, gör det samma.

Lördag den 3 december 1864, kl. 11 e. m.

Vänner
 SCHOLANDER.

Broder Arsenius!

Marsch med er siffror; bort med torra frasen
 och embetsmannasvadans tunga pjoller,
 och kom, du hulda mö, som blygsamt håller
 i bläckig tygel gnäggande Pegasen.
 Må blicken vändas från den bleka rasen
 af räkningar, förslag och protokoller
 och friskas upp och fritt kring rymden irra
 i stället att på pligtens jernok stirra.

God qväll, god qväll, I, vänliga ottaver!
 Hur nöjd jag ser er utur pennan trilla.
 Det var så längese'n jag hörde af er,
 I glömden mig måhända? Det var illa.

Är det väl tacken för den tid jag gaf er,
 då gladt vi tumlade i harmlös villa? —
 Så löntes då att jag er lånat öra
 rätt ofta, när jag bort helt annat göra.

Dock nej, o nej, I elfvor små, som luren
 allt jemt och leken med mig kurragömma,
 I glömmen ej den gamle, der i buren
 han låtsar vara »katt, som satt och sömma.» —
 I fall jag skulle er, små troll, fördömma
 då vore jag en klots af blodträ skuren. —
 Nej, kommen hit — i sadeln — jag i midten —
 se så — Proh! Hopp, Pegas! Vi börja ridten.

Ah! — Fritt man andas här, högt öfver taken,
 då aftonvinden kyler kind och tinning —
 nej, öket sprattlar, sällan såg jag maken
 till färd; det gäller tygla med besinning. —
 Der nere glindrar staden, ännu vaken
 vid ruckel, galenskap och Mammons vinning,
 men ofvan, se hvad ljusprakt etern lånar
 från solar, stjernor, myriader månar.

Hvad är som bort i dalens krökning frustar
 och redan blifvit efter oss i fjerran?
 Den hvita röken och de tunga pustar
 förråda ju den tröga jernvägskärran,

som kryper snäcklikt, fast hon skramlar, rustar —
Hvar äro vi väl nu? Det vete Herran. —
Att läsa karta är ej lätt om natten —
dock se, jag känner ju båd' trakt och vatten.

Håll, håll, du gamle trähäst! Sänk dig neder,
här bjuds dig i Mariestad en krubba.
Och er, ottaver små, jag önskar tubba
att in i huset der I smygen eder.
Der bor en vän, en man, som — på min heder —
ej låter sig af er ur sadeln rubba,
men med en stämman, rytande likt Bores,
kan lära eder både skick och mores.

Se så, framåt! I bleknen och I bäfven;
hvad skönjes då igenom nyckelhålet?
En karl med nattrock, som i ena näfven
en pensel har och i den andra stålet
så väl till hugg som då *I* ären målet.
Han står der just som i sin kula räfven,
den från *ett* håll allenast ingen fångar,
enär han gräft sig flera djupa gångar.

Framåt i rad! Rätt höfviskt, skickligt bugen
med helsingar från honom, som er sänder,
att han, af jul och embetsgöra sugen,
betett sig illa emot själafränder.

Berätten hvad som helst; helt oblygt ljugen
 och frukten icke för hussarens tänder:
 han kan ej värre än på brasan späka er,
 om han ej täcks i papperskorgen vräka er.

»Ädle hussar	han är ett nöt,
målar-poet,	han är en drög.
blif icke het,	
ondsint ej var!	Men, o hussar,
Vänligt du skref —	du som är söt,
svar icke kom.	blif nu vår far!
Syndaren, som	Fria oss från
mottog ditt bref,	rännstenens son,
bry dig ej om.	han, som oss sändt
Han är så lat,	fögä bevändt
han är så ljum.	för att i nöd
Alnar och tum	stekas på glöd,
äro hans mat,	för att med sorg
och att ge rum	dö i en korg,
uti sin själ	eller med skam
för något godt	blifva kanske
är, som man vet,	af en madam
mödosamt blott,	dränkta — o ve!
då man är fet;	helt rätt och slätt
han är för trög,	i en — —.»

Ha, hvad var det? Hvad rotvälsk rapakalja,
ottaver, jag förnimmer i ert tal.

Har jag er kallat upp ur bläckets balja,
att I mig skolen fräta såsom mal? —

Hit med en galge och en milslång talja,
att I må'n dingla högt på vindars bal. —

Jag bjöd er blidka gjorda oförrätter, —
och I förvärren saken med — — —.

Der ser du, John, hur hjertats bästa mening
kan vändas bakfram genom ovis tolk

och huru poesi är skral förening
emellan hyggligt, ärligt, gammalt folk.

Den bidrar intet alls till luftens rening;
tvärt om, den jagar upp en sky af smolk,
så tankekammarns dörr går trögt i falsarne
och orden fastna såsom ben i halsarne.

Ty ber jag nu att kasta få ad acta
de vördade ottavers hela trupp
och vill — i hopp om bifall — tacksamt slagta
åt sånggudinnorna en välgödd tupp.

Jag har ändå ett tungrodt skepp att frakta,
och rimmens hela härfva vindas upp,
förr'n detta verslags penna jag får falla
och hinner att begrafva »Luisella».

Hå hå ja ja; det är bara arbete och vedermöda i denna världen. — — — — —

Stockholm den 29 januari 1866.

Vännen
SCHOLANDER.

Broder Arsenius!

Det är nu längesedan vi hörde af hvarandra. Åtskilligt har nu sedan dess timat. Du har fått majors-titeln; dertill lyckönskar jag dig. Och vännen Höckert har slutat sin korta, lysande, oroliga bana; dertill är han att lyckönska. Hvad jag af saknad och fattigdom känner efter honom, det vill jag för ingen här omtala, ty han var missförstådd eller afundad af dem, som bort sluta sig intill och hylla honom, och vid minnet af kamraternas beteende emot honom och ständiga elaka prat om den afidne har jag svårt att hålla färgen, hvarför jag ock undviker dem, till dess värsta svedan gått öfver. De obetänksamme, eller de skadelystne! Hvarför invaggade de honom i hoppet att »Branden» skulle blifva köpt, då de väl bort kunnat se och veta, att detta var en ren omöjlighet, så som nämnden är sammansatt och i det högst ofulländade skick taflan befann sig. Endast jag höll färgen så väl före som under inköpet, och jag fick ock umgälla det genom den mening Höckert fattade, att jag »öfvergifvit honom». Han vet det nu, min snälle, lille Höckert,

han vet nu, hur innerligt, ärligt och troget jag höll af honom, fastän detta ej kunde förmå mig att förråda min skyldighet och frångå min öfvertygelse, såsom många af de andra, både unga och gamla. Jag hade ju kunnat göra såsom de och skrifva *ja*, då det ändå var visst, att nej skulle utgöra pluraliteten. Men då hade jag ock skämts inför hans minne, och det gör jag icke nu.

Vet du väl hvad Höckert var för mig? Han var en länk, som fasthöll mig vid den yngre verlden, och den bro, på hvilken jag stundom kom ut i den. Äfven på senare åren, då han icke mera anlidade mina råd och mitt stöd, såsom han i början gjorde det, var han mig lika kär och lika nödvändig, ty det fläktade en frisk vind omkring den svage, en vind, som icke spelar igenom dufvenheten hos andra i detta stackars Stockholm. Jag gick till honom dagligen, emedan jag märkte, att då han arbetade, behöfde han utgjuta sig och rasonnera öfver det under händer varande, men icke kunde jag se med sådana ögon som han behöfde bredvid sig eller ville hafva till ledning för idéutbytet — och de, som hade sådana, kommo aldrig, eller, om de kommo, sågo de ingenting, ty viljan satt i vägen. Höckert var den ende, till hvilken jag ibland längtade från hemmet. Nu är han borta och den tid för mig förbi, då man knyter sådana vänskapsband. Det blir mig en tung vinter och en känbar ödslighet, innan jag vänjes vid att vara utan någon, med hvilken jag kan tala om sådana saker, som ej röra hemmet och äro utan intresse för de kära jag här har omkring mig. Men denna förlåtliga egoism hindrar mig ej att oupp-

hörligt tacka försynen, som tog bort min vän från plågorna och det deraf följande nedgåendet såsom konstnär. Ack, om han fått gå bort innan det osaliga hembjudandet af den misslyckade beställningen! Och hvilket öde sedan, att den förnämsta stjernan, som någonsin strålat ur svensk pensel, skall lysa på ett främmande lands konsthimmel. Huru förstockadt perukmessigt handlade icke de styrande i sin okonstnärliga blindhet, då de sköto bort den hembjudna taflan, »Lappkappellet», och ansågo mästaren vara »för ung» för att märkas med Vasens hallstämpel. Ömkliga ruttonhet!

Du, vän Arsenius, kände Höckert, och du höll af honom. Jag har aldrig hört dig fälla hårda omdömen om honom eller gifva honom afundens knappnålsstygn på baken såsom man i allmänhet var fallen för i det älskliga brödralaget. Derför må du ock hålla till godo med och förlåta den utgjutning af saknad, hvaraf jag är i så stort behof, och jag är viss uppå, att du fattar, huru tomt det måste vara efter honom, då du vet på hvilken fot vi stodo till hvarandra.

Sådant underligt sammanträffande! Höckert dog på samma gång som hans mästerstycke fördes ner utur museisalen, der det om dagen blifvit inpackadt. — Sista gången han var hos mig, en afton temligen sent, bad han att få höra, huru långt jag skrifvit på »Luisella», som jag då icke haft framme, sedan jag läste upp de två första kapitlen för dig. Han bad mig då att skriva vidare, och jag grep ock verket an i hopp att göra honom ett nöje och en surpris vid sommarens slut, då han, såsom jag trodde, skulle hemkomma från en utländsk badresa, hvarom var fråga. Ja, nu ligger Luisella der,

färdig fjorton dagar innan Höckert dog, och dedikationen, som jag tänkte göra till honom, blir nu öfverflödig, han slipper läsa så väl den som det långrandiga poemet.

Hvile han i frid! Låtom oss alltid ära, fröjdas åt och välsigna hans minne.

— — — — —

Stockholm den 1 oktober 1866.

Vännen
SCHOLANDER.

—————

Jaså, vän John,

tog du saken på den bogen? Nå, så skyll dig sjelf då. Der jag vet, hur jag vill hafva, krusar jag ej för att säga ut min tanke, då man frågar. Narr den, som sedan låter det sagda hafva inflytelse längre än öfverensstämmelse råder i begreppen.

Såsom du tänkt dig qvarnbrottet blir der ingenting utaf. Jag påstår helt enkelt liksom du, att det platt inte går an, emedan motivet är för storartadt att kasta bort.

Af eskissen ser du min önskan. Bort med smedjor, löshästar och allt störande bihang. Tag motivet ytterst enkelt. Stå ej så högt, att du ser schakten annat än i perspektivisk förminskning inåt. Ställningar och små arbetande gubbar, såsom på vattenskissen, kan du med

stor fördel anbringa der inne i andra och tredje planet. Men, såsom du torde se af den tillkluddade eskissen, vinner hela det partiet och får storhet genom att hållas i luftton. Derigenom äfvensom genom fondens linier erhåller taflan imponerande storhet. Aber, det måste göras bra, och de naturliga brunröda färgerna stryka på foten emot blågrå skuggor och blekt gulgrå dagrar. För att sedan gifva gruppen intresse få djuren ovilkorligen lof att streta tungt, hvarigenom du ock kan få dels mera harmoni mellan oxarne och hästarne, dels erhålla en bra linie på gruppen, som sålunda ovilkorligt skall blifva vackert inskrifven i taflan. Mera behöfver jag ej säga, kludderiet förtydligar mer än allt prat min åsigt; men ett säger jag: släpp ej detta stycke lättfärdigt; motivet är ett guldkorn.

Så ja. Hvad tycker du om den professorspersen? Hugg ut! heter det och det har jag ärligt gjort. En sak till likväl: Jag vet nog, att ett sådant lass som jag dragit till med är för stort, men antingen måste du ljuga på detta vis eller ock stöka till med vagnen så, att du får upp dagern, hvilken gör godt och är nödig för balansen i taflan.

Kom ihåg, käre vän, klart prononserade massor i dager och skugga, ej för mycket lokalfärger i den senare. O, hvad jag talar väl — men om du hade sett mina aqvareller, huru usla de voro!

Stockholm 16 sept. 1867.

Vännen
SCHOLANDER.

Vän John!

— — — — —

Vi tacka (Carin och jag) för underrättelserna om M—s. Du kan ju vara snäll och vid tillfälle framföra våra ödmjuka och vänliga helsningar. Jag är icke der vid lag anskrifven såsom särdeles hygglig och tillgänglig; men, du min Gud och Skapare! När man först på äldre dagar kommer i tillfälle att få arbeta enligt sitt hjertas drift, då blir man icke något sällskapsdjur, när driften ligger åt sådana håll som fordra ensamhet, och då man i skötet af den egna förgängliga familjen, och de grå håren och den kalnande hjessan oaktadt, idkar concubinage med en liten seralj af guda-borna förförerskor, blir man skygg för salongsbelysning och umgänge med Evas älskvärda döttrar. Det är ett tvång, från hvilket den åldrande har obestridlig rätt att frigöra sig, utan att derför behöfva utpekas såsom »original» eller stygg — fråga Anna, hon bör förstå mig, fastän hon blott är en liten frökenyngling. — Novellerna har jag ej skickat dig, det är sant; orsaken är att jag ej kommit mig för och att jag ej vill sända dem med posten. De ligga i mörk cell — kanske de liksom andra fångar utgå derifrån förbättrade, det behöfs. Om jag kommer mig till att skrifva ned ännu ett par, så blifva de väl utgifna, ehuru det är vida otacksammare i stycke än att ramla åstad med en enda lång historia såsom salig människan Luisella. Nu är jag dock afklippt i författarskapet, dels genom ögonen,

hvilka ej tåla för mycket arbete vid ljus, dels ock genom föreläsningarne i arkitekturhistorien, till hvilka det myckna planschritandet åter upp både håg och tid för poesien. Dessutom är rimsmideriet af de sporadiska sjukdomarnes art; det uppträder då och då, här och der, och har i höst varit förjagadt af aqvarellsmanien, ett annat slags skabb, som vidlåder min arma lekamen tidtals

»Men då jag tyst åt andra skrattar
jag högt åt egen dårskap ler.»

Det gör dock ingenting — ondt är det åtminstone ej. Den ständiga vexlingen emellan allvarliga göromål och fantasilek med de hvarandra jagande idéerna fösa undan tiden, så att man icke visste af att dagarne flytt, derest icke äfven lekens produkter stode qvar såsom förgångna timmars minnesmärken. Och det kallar jag lefva, det kallar jag en sjelfskapad lycka, hvilken man bör hafva rättighet att oantastadt njuta, och en egoism, hvaraf ingen blir lidande. Du gör som jag, och du förstår mig nog, ehuru du har ett plus af lycka i tillgänglighet för det s. k. »sällskapslifvet» — min fasa. — Men samlom åter våra spridda tankar — sa' presten — och återvändom till denna mensklighet, från hvilken vi dock icke kunna skilja oss: Näst nöden i landet, som utgjort hufvudtemat för alla samtal, har allmänheten nu blickarne skarpt fästade på den snart börjande riksdagen och alla dessa hårda händer, hvilka skola sträckas ut för att snörpa till halsen på statens penningpung. Det blir måhända ock en kuriös riksdag och en hård, liksom vintern nu för tiden. Mätte hårdheten icke jaga bort rim och reson liksom vintern

jagade bort Lundgren. Ty han blef så förskräckt öfver mörkrets och köldens bortglömda företeelser, dem han ej skådat på 30 år, att han korsade sig, bad Gud skydda fäderneslandet och ilade i ett huj ned till södra Spanien, under heliga eder att aldrig mera utsätta sig för moder Sveas hulda försök att härda sina barns kroppar i snö och is. Vill du veta, hvad den konstnärliga hopen af hennes afföda gör, så vet: att Boklund sköter sina sysslor, Berg funderar att flytta från Stockholm, Malmström står framför Bråvalla slag, Molin karfvar på en femton fots Karl XII, Staaff målar hertiginnan af Dalarne, Stäck svullnar, Wallander målar en sömngångerska, Rydberg klarnar till en strålande landskapsstjerna och hela hopen hänger näsorna öfver Estlanders konsthistoria med sin något skefva framställning af vår tids konstutveckling inom Sverge. Det blir nog ett häftigt anlopp till slut emot den lättfärdige herr författaren, som sett skeft öfver Finska viken, på hvars östra sida han har sitt hem. — Nu, punkt! Det var ett hiskeligen långt bref det här. Slite't med helsan och helsa din fru och gossarne från

vännen

SCHOLANDER.

Stockholm 8 jan. 1868.

Vän Arsenius!

Nej, håll, Karl, det blir för mycket.

(Gustaf III:s skrifter.)

Apollo kom, — ack kom, du hulda musa,
 som fordom troget vid min sida stått,
 ty åter hör jag rimmens källa brusa,
 och åter strumpan färgas skall i blått.
 O himmel — hvarför slöt jag upp att snusa,
 då snus och poesi ju trifvas godt
 tillsammans? — Huru skall väl danken lysa,
 då den ej snytes mer och ej får nysa?

Min spegelbild är detta franska rike,
 som pöste, illa rustadt, och fick krig.
 Är jag väl öfverst-löjtnants vederlike,
 kan jag väl rida, slåss i kapp med dig?
 Vid första dusten blir min bädd ett dike,
 ty — saprستی — du öfvad tycks och vig . .
 du blifvit Bismarck, Moltke ju, i sången,
 beredd att krossa och att se mig fången.

Hur listigt! »Ack jag har förlorat tonen» —
 du sade — »ej jag orkar qvåda mer.»
 Och dermed skref i hemlighet dämonen
 så många rim, som svenska språket ger.

På rim han kommenderade squadronen,
till hästdressyr blef rim ett nytt manér,
ja, så till vitter bragd han sågs sig väpna,
att både Metz och Strassburg måste häpna.

Och nu du projektiler på mig öser,
så kullerbyttan hotar bli min graf.
Du bjuder på konfekt ur mitraljöser,
och ho kan motstå din Pegas i traf?
Förtvifladt jag i glesnadt hår mig klöser
du klyfver Luisellas marskalksstaf
till värn jag tar Acharii noveller
de blifva såll för dina karameller.

Säg —, är det menskligt; skall det vara tacken
för det jag ledt dig i Hesperiens lund,
der du ottave rime såg på backen
likt gräset växa, der mot rosig grund
du täcktes böja ned den stolta nacken
och beta så med blommor full din mund
Är tacken, att du ger mig vers tillbaka,
så att jag flatnar lik en mjölpannkaka?

Nej, ädle! Stanna, håll den vilda hästen!
Jag bjuder fred och gifver hvad du vill.
Du önskar kanske Thorvaldsenska festen?
O, tag den, gerna. Klubben tag dertill.

Och räcker det ej såsom knapp i västen,
så tag ock en och annan tidningsdrill,
som nu skall tuta för skandinavismen . . .
i väntan att få knut af panslavismen.

Du säger, att dig fantasien sviker. —
Förträffligt, skönt, men — lyckligtvis — ej sant,
då verken stå der såsom lögnreliker,
odödlighetens säkra underpant.
Du skapar, under flera slags rubriker,
och fasetterad som en diamant
blir fantasien då; dess sken ej tryter,
fast mjukt, åt spridda håll, hon ljuset bryter.

Hvad vill du mer? Bed himlen dig bevara
från yra drömmars olycksdigra rus,
som först är ljuft, men sedan blir en mara
med kraft att störta om din lyckas hus;
hon söfver med sirénsångstener klara,
men, när du vaknar, ser du allt i grus,
ser konsten platt och världen torr och naken. —
Nej, lagom fantasi, men frisk och vaken.

Hon vill ändå emellanåt nog skena,
det yppar »Winton» ur ditt stuteri,
beskällaren, som du vili låta tjena
till »trollhäst i briljant fyrverkeri».

Att så manège-affisch-effekt förena
med konstens ädla måtta skulle bli
en ton så svårstämd, att i mitt register
hvar skymt af aning om dess läge brister.

Således: »Tinnerholm, o Tinnerholm, var stilla,
släck branden i ditt blodbestänkta svärd»,
till dess du hunnit låta qvarnblock trilla
och konstberidartruppen nå sin färd;
der har du stoff att älta, gubbe lilla,
till feta offringar på konstens härd
och inpass mellan gnäggande porträtter,
hvarmed du adlar spiltans fyrbens-ätter.

Och har du mera tid — så tag din penna
och ställ svartalfer små i rad till dans;
låt dem som fordom oss emellan ränna
med lek och allvar, ros och törnekrans.
Ty ljuft det är att musans smekning känna
så stilla, som om tryckeri ej fans,
och få i vänskapshand förtro figurer,
som födas utan press och korrekturer.

Det är dock underligt, då jag betänker,
hur ödet gjort, att bortom detta mål
jag lik en stella nebulosa blänker
på bokschavotten, mellan Pehr och Pål. —

Det kom sig ej af ärelystnads ränker,
men himlen vete, om jag ej var snål —
af Mammons anbud blef min mö charmerad,
hå hå, ja ja, — och snödt prostituerad.

Nog var det synd om »späda blomsterknoppen»
att kastas ut i en »blaserad tid»,
som så försummade den sköna kroppen,
att knappt förläggarn blef betäckt dervid . . .
Nå, nu har damen återfått saloppen
och »paillasonen»* öfvar bättre id
än rimma för publiken likt en stare —
det värfvet lemnar jag åt Esbern Snare.

Och nu — o krigsman — nu slog klockan åtta,
nu börjar jag att svettas i min skrubb,
der jag har suttit krupen som en råtta
och gnagt ur pennan både rubb och stubb.
Jag slutar strax, se'n likväl jag fått måtta
ännu ett litet hugg åt »konstens klubb»,
der brödren sitta — hvem kan dem väl klandra —
och gapa, det vill säga: på hvarandra.

Dock nej; till börsen, till den stora salen
i qväll de flyttats ju af »Norges son»

* Tu te rappelles bien le sobriquet de l'amant du coeur des femmes entretenues à Paris.

att repetera Thorvaldsenska balen
 och stå som figuranter i tablå'n.
 Så fordrar tiden, och man anser galen
 en hvar, som håller sig en bit ifrån
 Men jag har rätt att smaka hvilans honung,
 ty, är jag arrangör, då dog en konung.

Se, det var ståtligt sagdt — var slutets krona
 och borde vara brefvets sista rad;
 men jag kan ej med tomrum mig försona
 och önskar fylla mina fyra blad.
 Det lider dock. Snart skall jag dig förskona,
 se'n jag till slutord hunnit säga — hvad?
 Jo: skicka hingsten Drick ur helsokällan —
 och grenslom sångens häst, men — ridom sällan.

Stockholm 17 nov. 1870.

Vännen

F. W. SCHOLANDER.

Vän Arsenius!

Hå hå, ja ja. Nog fick jag hjertligt sofva,
 då jag nu kom från gäspningsfylld souper
 Må Orfeus taga rimmarkonstens gåfva,
 då den ej ro åt gammalt folk vill ge.

Visst är en nyårsönskan härlig håfva,
om den som morgonkaffe vill sig te
men — medge, att dess värde allt blir lösare,
då den vid sängdags kommer såsom »fösare».

Hoc est som fösare att putsa ljuset,
att tända på en osig cigarett,
att söka jaga bort Morfeiruset
och åter göra tunga hjernan lätt,
att under det allt snarkar inom huset
begynna lyran slå på Tassos sätt
med ett ord fösare halft öfver elfva,
då alla lemmar trötthetsbrutna skälfva.

Men du befaller, och jag måste lyda,
jag måste skutta som en tjur på bal.
Min tur är nu att nya året tyda
för dig med blommor, till dess hanen gal. —
Visst äro sångmöns vanor ytterst pryda,
hon är i linnet blott, men har ej val. —
Då du har henne rört på ömma strängen,
hon lyssnar — kommer bums — om ock i sängen. —

Och smekande i plagget utan ärmar
hon trycker sig så vänligt till ditt bröst
och kysser, pjollrar, kurtiserar, svärmar;
i kylan kan det vara dig en tröst —

Och hennes ord de blifva dig till skärmar
mot hvad man kallar lifvets kulna höst.
Hon säger: tidens sår kan jag kurera,
godt året blir, blott skrif och måla mera. —

Det är väl sant, jag följer ej den ljufva,
när hon sig rullar så uti din filt,
men här från stolen, der jag får mig skrufva
och se hur bläcket droppvis blir förspildt,
tar jag ock tag i prålig segerhufva,
hvarmed den hulda pryder dig så mildt,
och trycker den ned öfver hvita håret,
en lagerplanta lik på nya året.

Ja, måla, o hussar — till dess att färgen
blir lika rar i Svealand som gull,
och skrif, tills du ur språket dragit mårgen,
tills bläckinförsel undfår premietull.
Till dukar använd ängarne och bergen,
tag hela världen till ditt skrifschatull
och låt af hvarje stjerna släckas spåret
i rimmens ocean, på nya året.

Då ger du hin, om lumpna arkitekter
åt husen gifva takets ås till grund,
om din familj behöfver vargskinsdrägter
för att ej frysa invid brasans rund,

om konstkritikens något magra slägter
stå kring dig rytande med öppen mund;
ja, om ditt regemente bakfram sitter,
allt tycks dig då ett treffligt solskensglitter.

Nu har jag intet mer, som hjertat trycker,
slut är min nyårs- och min midnattsång.
O mara, du som grymt i benen rycker,
jag skall dig följa strax med raggelsprång
och lyda sömnen, drömmens alla nycker.
Hå hå, ja ja! Den hvilan blir ej lång,
det är den vinst jag hemtat har på kuppen.
Hör! Hvad var det! — God morgon — nu gol tuppen.

Stockholm d. 4 jan. 1871.

Vännen
SCHOLANDER.

Vän Fohn!

Bianca, för sista gången
du nu min cittra hör
(*Nicander.*)

Klöf och sal
är fatal,
låt mig få köra, Kämpendahl. —
(*Bellman.*)

Ja, du har rätt. Det gått mig liksom rättan,
då hon med läckert mjöl sig ätit mätt:
det känns så beskt. — Den italienska åttan,
af rytm och rim, jag vändt, än snedt, än rätt,

till dess hon ledsnat ut mig öfvermåttan. —
På fantasien hafva »matkar» frätt,
och kanske att, likt Höckert, barnet snälla,
jag spilde bort min kraft på Luisella.

Men tro dock därför ej, att jag dig unnar
det sista ordet i vår långa lek.

Nej, stode du än tusen år och skrek
med tio tusen versuppfyllda munnar,
så gräfdde jag till antipoden brunnar
att söka svar med klang, förr än jag vek;
och vill du ej med mig arenan lemna,
godt: rimmom då, tills våra skallar remna.

Betänk dock, ädle, allt hvad jag riskerar,
knappt mer än hälften deraf vågar du;
ty hela truppen, som du exerceerar,
bör som ett enda barn betraktas ju,
och lägg till det de trenne af din fru,
så har du fyra, om jag rätt adderar.
Men jag har sju, — med magar, djupa, qvicka,
jag har ej råd att låta hufvu't spricka.

Så hållom upp! Ja, skrifvom ärlig prosa,
det går så lätt och innebär reson,
då bundna stilt till hvardagstankars kosa
ej passar bättre än korsett åt kon,

och är, som om man sjönge »hulda Rosa»
till serenad för rodderskor vid bron,
ja, är blott hjertequal och tandagnissel
för tunga slag af språkets stångjernsgissel.

Det vill säga, så förefaller mig det nu, emedan jag
ej mera är klädd i »inspirationens» guldbrokad, utan
går i nyanskaffad andlig gubbtulubb af tarflig vadmal
med fårskinsfoder. Detta plagg, som måste följa med
det 56:te året, medför en sådan flisterhaftighet, att jag
ej en gång hade lust med julklappslustigheter i år.
Men också har tiden varit allvarsam.

Stockholm 3 jan. 1872.

Vännen
SCHOLANDER. /

Vän Arsenius!

Jaså, hm, hm (klias bak örat), verkligen. — Uff! . . .
Mån' det . . . (bites i pennskäftet) resa — . . ja ha . . .
Upsala . . åh ja . . (tittas ut på snöslasket) . . lördag . .
nå, det förstås . . . Auerbachs källare . . hippologer
. . . alldeles, alldeles, ja jaha just det, ja (snusas).
Och middag se'n . . . skönt! (nyses). Och hvila
. . . ack ja, hvila, hvila! (snytes). Och nattruckel . . .

hu! nattruckel! (tittas på sängen). O du jungfruliga, kyska bädd . . . obegagnad . . . kall . . . kall som is . . . en hel natt . . . (snyftas) ack nej . . . håll, håll! . . . det går för långt . . . och norr ut se'n (lång, tanklös paus).

Men *om* . . . hvad händer? . . . hvad ramlar? . . . Freden i Europa? . . . Kajen vid Norrström? . . . Handelsfirman N. N. & C:ni? . . . Bankerna? . . . Illusionerna? . . . (hickas).

Nej — håll! — o nej, hvi skall man så sig plåga,
 då nöjet bringar ängslans bittra qual,
 då sinnet icke mera står i låga,
 då allt för knaggligt kännes »mödans skal»?
 Hvad gör en orklös gubbe väl på bal,
 då inga entrechats han mer bör våga,
 och hvad gör papegojan utom buren,
 se'n fängelse för henne blef naturen?

Hvarför i alla dagar skall jag resa,
 då resor äro värst bland allt jag vet?
 Om än du skriker dina lungor hesa,
 o krigsman, svar kan du ej te på det.
 Min hjessas hårstrån — se — de äro glesa,
 de falla bort, om jag dem gör förtret,
 och man får vara rädd om skallens hinter,
 i ty att han är kylig, Sverges vinter.

Så låt mig då, du lilla, rara, söta
Arsenius af Ljufvaste konfekt,
låt mig i Stockholm mina stöflar nöta,
låt mig få njuta hemmets rännstensfläkt.
Hvad kan du bjuda mera gladt, mer täckt
än dessa takdropp, dessa gator blöta?
Du svarar kanske, o du, ridtens skötare,
att man vid Fyris får det ännu blötare.

Ack ja, jag tror dig, sanning blott du talar,
men sanning är ett ganska farligt ting —
figurligt taladt. Ergo »varligt spring
från hufvudstaden, huru der än sqvalar!
Blif borta från de höga lärdomssalar,
du doktor, som står flat med krans och ring,
sitt på ditt rimök, den der åkarbläsan,
och stick ej en gång till hitåt med näsan!»

Hur var det? Gode, säg, säg om de orden,
det klang så skönt i örat jag har qvar —
du vet, bland annat godt på gamla dar,
är jag på ena sidan lomhörd vorden.
Nå väl — gå på — ej med din huldhhet spar,
du allra bästa vän på hela jorden —
du tyckes draga mig ur svårt dilemma,
du ger mig alltså lof att stanna hemma?

Tack, tusen tack och dertill hundra tusen!
Dig vill jag egna världens skönsta sång . . .
I bistra nordanvindar, susen, brusen —
Den höga visan skall bli mycket lång . . . —
Jag slipper båd' tulubben och karpusen . . —
Hon ljomma skall likt kyrkoklockors bång —
Jag får bli hemma! Ha! Jag slumrar redan —
Din tafla? Auerbach? — De njutas sedan.

Den falske men lycklige

ACHARIUS.

TILL EN UNG BILDHUGGARE.

Helt kort besvarar jag skrifvelsen. Tack skall herrn ha' för hvad sändt blifvit i skriftväg! Var lugn, utgjutelserna stå med full rättighet för herrns egen räkning, och för dem behöfver tit. ej skämmas, lika litet som akademien underkänner eller missförstår artistens uppfattning af hvad han skådat. Alltså tack, herre, tack!

Men hvarifrån kommer denna dysterhet och missstro? Är det den förhatliga penningbristen, som tynger på sinnet, eller tryckes detta af födslovända, försvårad genom den oerhörda mängden af omgifvande konstprodukter? För att tala uppriktigt, vill jag säga herrn, att jag till fullo känner igen dessa uttryck ur mina egna Pariserbref, då jag var så nedrifven af kamraters öfverlägsenhet, att jag under flera månader icke förmådde arbeta, utan blott gick och grämde mig och hade samvetsqual öfver min översamhet. »Ut med ringen» ropade sal. Höckenberg åt barnen, och så tillropar jag ock tit. På nyåret komma bättre vilkor, och med dem skola vi hoppas att modet kryar upp sig. Ack, herre, betänk, huru snart resetiden flyktar — denna, som bör vara den lyckligaste för konstnären, hvilken då icke

behöfver äflas för annat än sina studier. Om nu den tiden får förgå under qväljande, förlamande oro, hvad skall väl då blifva, när armbåbandet börjar för att kämpa sig till frukt af studieåren och en sjelfständig lefnadsbana? Sucka ej, utan arbeta. Sörj ej, om förmågan att frambringa icke svarar mot känslans och ögats vetande, ty kommer en konstnär på den punkt, att han signande sträcker handen öfver sitt verk och säger: »det är godt och fullkomligt» — då är han antingen sjelf fullkomlig, hvilket en menniska aldrig blir, eller ock är han en af egenkärlek blind narr, hvilket allt för ofta varit, är och blir fallet med artisterna. Nej, låt det gå bara; svarar ett försök ej mot idealet och stirra felen i skaparögonen, så förbanna icke och vrid ej händerna, utan le godmodigt åt den egna svagheten och hugg nytt tag, med full förtröstan, att det blir bättre nästa gång. Låt det sålunda gå undan för undan. Knoga, knoga upp till den der obestämda hägringen, som kallas idealet; ju envisare detta är att aflägsna sig, dess högre drager det tit. uppåt.

— — — — —

Den 3 nov. 1876.

Vänligen
F. W. SCHOLANDER.

—————

Hvad »resebrefven» beträffar, kan tit. med största lugn skrifva dem till mig, jag skall — såsom jag gjort med många andra — föredraga deraf i akademien hvad

skäligt kan synas. Låt blott icke förleda sig att tro de gamla vara »busar», för det de ej längre äro unga; så är ej fallet; men ej är det för mycket begärdt, att då man skrifver rörande den institution, vid hvilken man lärt, och som visat sig villig att erkänna talangen, man iakttagert en viss hofsamhet och ej hoppas öfver det anständigas skaklor. Att detta sedan »ligger en i fatet» är barnsligt att förmoda, och denna tanke kommer möjligen deraf, att då sådan förseelse sker, är det min skyldighet att derå fästa vederbörandes uppmärksamhet, hvilket jag ock icke underlåter. Detta är bättre än att låtsa om ingenting, men tänka så mycket värre. »Yxhugg för hornstöt» heter det, och sedan får allt vara godt igen.

Beträffande »reseberättelse» är detta ej så illa menadt som det låter. Men det är ju klart, att när ett påbud finnes, bör det åtlydas. Dervid kommer ej i fråga att öfversålla sidorna med »nyheter». Nej bevars; men det är ju intressant för akademien att lära känna sina pensionärers uppfattning af saker och ting och se den riktning deras skaplynne tager, hvilket väl förnimmes af deras tycke om »bra och illa», deras böjelse för den eller den skolan och mästaren, deras reflexioner öfver det eller det konstverket? Jag skulle i det fallet kunna visa många exempel att följa och — det är sant — många att *icke* följa, emedan de, trotsande på afstånd och öfverseende, hållit sig för storartade och förnåma att göra sådana meddelanden, under det andra varit sådana råa personer, att de förmodligen icke kunnat klargöra några egna tankar. Detta har dock alltid berott af brist på god vilja, och märk-

värdigt nog har akademien det oakadt icke anlagt sorg. Nej bästa tit.! Tag saken enkelt och hyggligt; anse oss som vänner, fastän vi råka att vara indirekta förmän och direkt gråhåriga. Det vore ju högst märkvärdigt, om vi skulle söka att få fram talanger för att, innan de stå på egen grund och botten, afundas dem eller vilja dem ondt. Detta räsommang är den, af oss litet hvar, och åtminstone af mig personligen kända resempensionärskoleran, hvaråt man efteråt skrattar och öfver hvilken man undrar, då tiden lidit framåt. Man tycker der ute, då man omgifves af allt möjligt framstående i konst och konstindustri samt af alla möjliga talanger ser nya produktioner, man tycker då, att hemmet är bra uselt och att det befolkas af idel skräp. Åh ja, detta är ej underligt, och än mindre kan det förundra att ingen tänker på, i den glada studietiden, hvad han sedan skall blifva och hvad han skall taga sig till, och huru han skall bära sitt konstnärskap, då han blir reducerad till *uteslutande sig sjelf* och sitt eget vetande, utan uppmuntran af hvad han ser omkring sig och utan råd eller hjälp af kamrater, hvilka sjelfva stå råd- och hjälplösa, sedan de från konstens stora rosengård blifvit förpassade till hemmets tarfliga potatesland. Det är då godt att åtminstone medföra den tröst, att detta senare aldrig varit uppenbart missaktadt. Men den trösten önskar jag ingen, ty jag önskar ingen att nödgas för alltid afstå från södern, sedan han en gång nödgats vända det luftstreckets ryggen och vända hemåt, och minst af alla säger jag till en bildhuggare »välkommen åter», ty den plastiska smaken ammas icke upp genom vår formofärdiga natur. Derfor passa på

medan sinnet kan frossa af hvad skönt är, och låt det genomvärma kropp och själ, så att det likt våra svenska kakelugnar behålla hettan och stråla ut den långt sedan sjelfva brasan är förkolnad, då går det an att lefva äfven högt uppe i nordn.

Stockholm d. 10 dec. 1877.

Vänligen
F. W. SCHOLANDER.

Käre herre!

Tack för förtroendet. Det finnes så många prejudikat i den vägen bland pensionärerna, att ingen har rätt att sätta en spindeltråd i vägen för tit. beslut. Ja, nog är det underligt beskaffadt med lynnesolikheterna i denna världen! Om jag i ungdomen fått följa mitt hjertas böjelse och blifvit konstnär, nog vet jag, att aldrig hymens band då skulle hafva tryckt mina handlofvar, ty idealets rosenkedjor och jernfjettrar hade varit mig nog, och hela världen står full af konstens blommor, bland hvilka det hade varit min smak att välja och bryta än en, än en annan. Men väl är nog, att man ej alltid får följa sin håg, och jag blef lycklig på den kuppen — både i det ena och andra afseendet. Jag vill vara lika uppriktig som tit. Mycket fattig, var jag dock i min ungdom — ända till 25:te året, då jag reste ut — tvungen att vara bland fint och rikt

folk. Jag pinades som en mask, med mina sjelflagade byxor och dåliga nattkappor. Men jag lånade aldrig pengar — och hade ingen, som skulle velat riskera att låna mig något. Detta har hos mig grundat en fasa för förbindelser »på Guds försyn», hvaraf jag sett så många sorgliga exempel inom konstnärsvärlden. Det är stor skilnad mellan målare, skulptörer och andra konstnärer å ena sidan och arkitekterna å den andra. Om dessa senare nämligen duga något, hafva de genast efter slutade studier, ja, till och med under studietiden, säkert, om ock knappt bröd, och snart kunna de med trygghet bygga egen härd. Men I andra, om ej mer eller mindre egen förmögenhet finnes till bakgrund för det arbete, som skall försörja eder och hustru och barn, ack, hur sorglig är icke den lott I sjelfva lagat till åt eder. Hvad knäfveln gör det, om jag ensam lägger mig hungrig; idealet kommer då under sömnen och sväfvar med mig bort från stundens elände och för mig till sitt paradys, lemnande den realistiska magen kvar bland jordens tunga stoft, och alltid hittas der en och annan smula, som räcker att stoppa i den vargen. Men, när arbetet tryter och hustru och barn blekna och magra och qvida — hu! — då är det ett brott att hafva samlat dem kring sig, för att dela svälten. Detta är den svärtade och prosaiska kikare, genom hvilken jag alltid betraktar de obetänksamma förbindelserna, särdeles bland konstnärer — men jag erkänner, att så kunna och böra ej alla tänka, ty »den sparvarne sin föda ger» etc. etc. För min del har jag dock föredragit att icke låta saken bero på ödets tärningar allena, utan först gjort mig så pass säker, som

vi, om kommande dagar okunniga, möjligen förmå, innan jag läste fast andras tillvaro vid min egen. Till försynen må man väl utan återvändo ropa om skydd, men näst derefter är mannen sin egen lyckas smed, detta upprepar jag allt jemt för de unga, ty det ligger otroligt mycket sanning i det ordspråket.

Summan af det sagda torde tit. lätteligen addera ihop. Den man, som icke har andra utsigter än hoppet öppnar, att försörja familjen med, bör noga se till grunden för detta hopp, och ligger den grunden icke på jorden, utan i fantasiens hägringar, då anser jag den mannen handla oklokt och löpa fara att få lära huru, »när fattigdomens troll in genom dörren tittar, då flyger kärleken igenom fönstret ut». Nu kan jag väl inse, att tit., som redan funnit, huru omöjligt det är att så som sig bör lefva och studera på det nuvarande stipendiet, icke lärer sväfva åstad och bjuda en maka att »dela plätten», utan att denna idealets rival kan i stället bidra till en bättre ställning. I så fall — och i alla fall för öfrigt — önskar jag tit. all möjlig lycka, kunnande dervid intet annat tillägga än: »skärp blicken, då den vändes mot framtiden!»

— — — — —

Stockholm d. 10 februari 1878.

Vänligen
F. W. SCHOLANDER.

TILL
BILDHUGGAREN M. M.
JOHN BÖRJESON.

Herr agréen John Börjeson!

Tror tit., att icke jag känner till den der svedan, som infinner sig då man skall skrifva till gamla akademien? Jo jo men, gör jag så. Derfor undrar jag ej deröfver, ehuru barskare gubbar sutto kring rådsbordet för 30 år sedan, än hvad vi äro. Denna förstämning hos herrar pensionärer är dock onaturlig. Ty betänkom, att vi, som hemma börja åldras, ju måste hafva intresse för både sjelfva konstens och dess tempelvårds fortlefvande, äfven sedan våra krafter svika, vår eld falnat ut i grånad aska, och våra bemödanden att producera blifva ett »åtlöje för Israel». Och huru skulle förhoppningarne kunna verkliggöras annat än genom de yngre, hvilka vi ju bidragit att föra in på den både till himmel och helvete ledande banan, och hvilkas sträfvan uppåt är en borgen för de goda traditionernas bevarande och den heliga eldens framtida vård? Således . . . nog om den saken.

Tack för brefvet jemte de goda underrättelserna om både kamraterna och tit. sjelf. Att den sistnämnde

är i god fart veta vi förut. Håll blott i hammaren och smid, smid, medan jernet är varmt och ungdomskraft sitter i armen.

Ställningen i Rom var särdeles intressant att få litet närmare detaljerad, ty jag har i både italienska, franska, tyska och engelska konsttidningar sett vinkar om, att stora ändringar timat, hvilket ock synes genom konstnärsvandringen till Firenze, der allt flere slå sig ned. Men om den krassa realismen ej vågar skrynkla sina sidenklädningar, smutsa sina spetsar och tussa till sina förstenade blomsterkransar genom beröring med antikens nakna storhet, då får den väja mycket, äfven i Arnostaden.

Det var under min tid, som den första marmorsidenklädningen — den var till och med vattrad — och den första spetslöjan syntes i utställningen vid Piazza del popolo. Mästaren var en belgier, och statyen hette »La preghiera». De Perikleiska och Augustinska marmorgubbarne i Vatikanen och på Kapitolium vände sig på piedestalerna med stjärterne utåt, på det ingen skulle se, huru deras kinder rodnade i det realistiska morgonskenet, och mejselns storgubbar af kött och blod sågo »La preghiera» lik ett nattmoln, om hvilket de spådde, att det skulle qväfva antikens rena ande och svepa in den idealiserade människogestalten till assistansmässiga trasbylten. — Saken är enkel och lätt att begripa. Det är konstens gudinna, som stiger ned från andens tron och förmäler sig med mannen ur hopen, handtverkaren. Denna mésalliance lyses från alla Europas predikstolar nu för tiden, och i alla större städer stå hela rader af förnumstiga doktorer med förlösnings-

instrument för att bända ut föreningens frukt, som redan i moderlifvet blifvit döpt med det klingande namnet »konstindustri». Detta barn hörer vår tid till, då allt skall gå i stort, på fabriks- och bolagsfason. Konst i industrien, det vill säga, att man på sätt och vis gör en konst i konsten såsom sådan, då dermed försättes allt för mycket tid, hvaremot det handverksmässiga, virtuositeten i handen, är tillgängligt för en hvar, och en ögat smekande eller förbluffande yta är nog för att dölja fattigdom i tanken. Och, eget nog, är det italienare, som fallit in i denna förvillelse. Det synes eljest, som de skulle börja på allvar vilja arbeta sig upp och genom inbördes utställningar och täfning väcka den slumrande kraft, som dock utom allt tvifvel finnes hos nationen, fastän hölj'd under gallicismens brokiga täcke. Hända kan också, att den kraften ej visar sig i Rom förr än der vunnits enhetens och stadgans mål, men i och med det samma tager den eviga staden på sig den stela uniformen af ett modernt residens, och artisternas falang står der ej mera »och ser ut öfver jorden så stolt som en kung kring sitt rike». —

Det var klokt gjordt, att tit. begagnade yppadt tillfälle att studera hästar. Här hemma ligger och puttrar och kokar en tanke att åvägbringa något monument öfver herr Sten Sture i slaget vid Brunkeberg. Men, Gud hjelpe oss, hjertat sitter trångt i norden och penningpungens öppning är lika trång som påsen illa späckad. Det vore eljest ett ämne att behandla! Känner tit. Maximiliansgrafven i Innspruck? Sådana härliga riddargubbar! Det vore ett ämne att försöka såsom motsats till nymfstudierna, ehuru jag

medgifver, att Rom ej är rätta platsen för medeltids-
inspirationer. Dertill är bland italienska städer Verona
föرنämligast i mitt tycke. Tänk herr Sten i rustning
på sin gångare och framför eller invid honom Thord
Bonde med sin espadon (tvåhändtsvärdet). Gör en
sådan eskiss, och det kan hända, att tit. räddar fäder-
neslandet från en sådan aflång pannkaka som Karl den
XII:s staty, mot hvilken jag flera år förgäfves stred,
enär jag ville, att man skulle låta pengarne ränta af
sig, till dess ryttarkungen kunde få en hingst emellan
sina tungt bestöflade ben. Eller tror tit., att veder-
börande »konstförståsigpåare» här krusa för att komma
med en stående palthas, som adlas till de tre sjöbladen?
Nej vasserra! Tänk på saken!

Och nu farväl och lycka till! Gå uppåt, uppåt;
det är hvad akademien begär, och dernäst vill den
blifva påtänkt och ihågkommen med samma välvilja
från de utevarandes sida som den gamla institutionen
hyser för dem. — Råd och stöd kamraterna, om det
behöfs och tit. det kan. Farväl!

Stockholm 1 april 1874.

Vänligen
F. W. SCHOLANDER.

TILL
ÖFVERINTENDENTEN M. M.
F. VON DARDEL.

Herr öfverintendent!

Tack för brevet och de deri gjorda meddelanden! Första vallningen i sinnena är förbi, och jag tror, att innan majsammankomsten skall den vanliga apatien hinna att göra sig gällande. Boklund sköter sig dugtigt, utan att något står stilla eller sitter emellan af hans öfriga göromål. Beträffande frågan om Tidemand såsom direktör, vore han visst förträfflig; dock väljer jag hellre Horace Vernet, Paul de la Roche eller Eugène de la Croix; visst är det sant, att dessa tre äro döda, men icke dess mindre blifva de lika lätta att få som den förstnämnde, hvilken väl icke är så borttappad, att han antoge det, derest ett tillbud om direktörsplatsen gjordes honom. Nej, då är det rimligare att se sig omkring bland svenskarne, ehuru äfven dessa just icke bjuda något särdeles stort antal valbare. Ty valbar till platsen är icke blott talangen; der måste, för akademiens skull och för möjligheten att hålla den uppe, finnas allvar och förstånd om bord, eljest barkar

det åt fanders med hela härligheten. Och jag tillstår, att för en konstnär, med så mycket talang som fordras för att tillegna sig och uppehålla ett godt namn ute, är ingenting lockande uti den ifrågavarande positionen, enär dess förmåner icke motsvara uppoffringen af flyttning från den stora konstarenan. En N— — — kan antaga, derest ett sådant tillbud göres honom, ty han är en svag konstnär och en enfaldig karl, högfärdig, men oduglig såsom styresman. En J— kan ock möjligen säga ja, men F— lär svårliga bryta af sin så godt som började bana med holländare till klienter och stöttepinnar. Att nämna Lundgren är att åter nämna de omöjliga såsom Rafaël etc. Och det är dock enligt min åsigt alldeles nödvändigt, att en figurmålare eller skulptör sitter på stolen. Hvilka hafva vi då att taga till? Låt skolorna sammanträda och göra en »folk-omröstning», och valet skall ofelbarligen falla på den ende läraren, som bland eleverna har anseende *såsom lärare* — och det är B—. Min tro är ock, att han under de tre närmaste åren vore den *bäste direktör* vi kunna önska oss och för tillfället ega att tillgå — men ty värr tror jag honom vara så uppskrämd af det myckna man sagt honom rent ut, att han ej skulle åtaga sig chargin, om den ock blefve honom bjuden.

Högtidsdagen försiggick lyckligt och väl. Jag hade pluggat i mig ett anständigt men kort tal till prinsen, årsberättelsen hade jag lakoniserat till ett och ett halft ark, och sekreteraren uppläste sjelf sina fyra panegyriker. Det var torka i medaljatmosferen detta år, ehuru silfvernederbörden dock alltid är mer än vederbörlig. Ett ondt anser jag den vara, men huruvida

den är ett *nödvändigt* ondt, lemnar jag derhän. — I museum går det raskt med tafveluppsättningen. P—, som oförtrutet höll på att pilla ihop en splitterny tafla af den der så kallade »Ghirlandajo», blef i förra veckan så rasande öfver, att Boklund helt försigtigt varnade honom för hans alldeles bakvända sätt att fatta meningen med det som borde göras, att karlen gnodde sin väg ifrån alltsammans. Jag vet ej, om han kommit igen ännu, men på tok är hvad han gjort, det är säkert. — Nu arbetas med ateliern å vinden, så att den kan oafbrutet skrida till färdiggörande. — Jag var uppe hos D—, der han satt med en brinnande solreflex på arbetsbordet och röd i ögonen som en mört. Han klagade sin nöd, frågande om han ej kunde få stå med sitt arbete i rummet nedanför, der dagern kommer högre. Härå ville jag ej svara utan att höra af Boklund, huruvida i det fallet några order voro gifna af öfverintendenten, och fick så veta, att en dylik begäran blifvit gjord, men afslagen. Då lofvade jag D— att fråga, om han tillsvidare och blott tillfälligt kan få hållas der nere, ehuru jag tror att detta blir något hinderligt för transportererna genom rummen. D— menar dock, att detta ingenting gör, och vill hellre underkasta sig det obehaget än att fortfarande dväljas med sitt arbete i rum, som antingen äro för mörka — då det är mulet — eller ett helvete — när solen skiner. Härom ber jag få svar. — I embetet går allt sin jemna gång. Efter hvad i kamrarne passerat väntar jag att få se Karlstadsresidenset komma tillbaka med befallning om dess minskande och omarbetande till en betydligt lägre summa. Många helsningar från hela truppen har jag härmed

äran framföra. Vi hade session i dag — — — —. Man säger, att svenska afdelningen står berömd — redan — i »Times». Här har en ovettskrifvare redan varit ute och låtit sitt ljus lysa i tidningarne rörande huru dåligt vi äro representerade; jag har dock ej sjelf läst det och vet således icke, om der vankades personligheter mot Fahnehjelm eller i hvad anda artikeln tjöt. — Lundgren väntas hem i vår; han skall inspektera »son manoir». Öfverintendenten träffar honom troligen dess förinnan och kan få tillfälle att höra hans lifvande skratt åt vår fattiga akademi och vårt stackars eländiga land.

Höckert är död; därför vet jag ingenting om hvad som passerar i denna goda staden Stockholms lefnadslustiga samhälle. Jo, en stor »artistbal» på kungl. teatern går om lördag af stapeln. De kungliga lära hedraden med sin närvaro och pensionskassan får öfver-skottet. Det vore väl, om sålunda andra brancher än målarnes började arbeta på kassans förkofran. Men det är nöje för rikt folk, dessa baler; de gå ej af under 30 rdr för ett par personer, om ock inga toilett-saker behöfva köpas. Merci! då kostar det mindre att vara hemma.

Nu är det slut med denna olla podrida. Inga nyheter hemifrån äro ju goda nyheter, och på fyra sidor är ingenting sagdt. Mätte öfverintendenten nu få rätt angenämt och äfven nyttig frukt af det myckna, som så småningom väl ordnas der ute i Babel! Öfverintendens

vän och tjenare
F. W. SCHOLANDER.

P. S. Käre Dardel! Förlåt, att jag af gammal vana »öfverintendentat» dig äfven denna gång, ehuru det är aldeles malplaceradt, alldenstund jag nu sitter högtidligen förordnad på din stol. För tusan! Jag vill njuta af den gamla bekantskapen, så länge det tillfälliga magtprerogativet varar.

Stockholm 2 mars 1867.

TILL LÄRJUNGAR I FINLAND.

Kära vänner, Decker, Höjer, Sjöström!

I kunnen väl föreställa eder, huru kärkommen den helsning var, hvilken jag fått mottaga från eder, och huru värdefullt det sända vittnesbördet om edra välvilliga känslor för den förre läraren bör för honom vara. Öfverraskningen var mig så mycket större, som tacksamhetsbevis äro en sällspord skatt, hvilken man i allmänhet får akta sig för att söka. När man nu finner den, såsom med mig varit händelsen, är ju så mycket mera naturligt, att intrycket kännes mäktigt och att det består i tillfredsställelse af ovanlig art. Det är nämligen liksom njöte man uppfriskande svalka under träd, dem man vårdat och sett växa, det är liksom den milda tryckningen af ett osynligt band, hvarmed kanske för alltid långt aflägsna vänner dock ännu äro fästade vid den, som en gång med dem delade ett af de bästa, renaste intressen i verlden: det ärliga arbetets. *Det* är en grund, på hvilken manlig vänskap säkert bygges, ty genom det framkallas ömsesidig aktning. Och jag säger eder, I hederliga, trofasta och varmhjertade finnar, eder framhåller jag städse såsom exempel för dem, som fortfarande trampa arkitekturens

torra skolväg, och i aktadt minne lefva edra namn inom de lärosalar, der edert föredöme verkade välgörande bland kamraterna.

Af lärjungarne sjelfva måste till största delen deras framsteg å konstens bana bero på ett ställe sådant som Stockholm, der studierna icke lifvas genom tillfälle att i verkligheten skåda de stora planer och de sköna, vexlande former, hvilka måste ligga såsom bas för arkitektens konstnärliga vetande, och få äro därför de, som blifvit begåfvade med nog ihärdighet att bestå kampen emot sin egen inbillningskraft, intill dess denna, närd af liniers torra studium, böjer sig för viljan, börjar blomma och derefter på en gång öppnar sig för det storartadt sköna och mäktiga väsende, hvilket den endast i magra afbildningar fått aning om och sökt närma sig till. För läraren är i högsta måtto intressant att följa eleverna och spana efter den stund, då likasom ett täckelse faller från deras ögon, och då de på en gång finna helgedomens portar öppnade. Men ock — huru tomt är icke för ledaren, då äfven, just i det ögonblicket, han måste släppa adeptens hand och säga: »Far väl, mitt värf är fylldt, jag har visat dig vägen; den är öppen, gå vidare med egna krafter.» Sen I, mina gossar, att på det viset oupphörligt släppa de väckta för att vända om och hjälpa nykomlingar och starrblinda öfver de knaggliga förgårdarne, det nöter sinnet och detta mest derigenom, att skolan och läraren stå utan stöd af utförda monumenters mäktiga väckelseimpuls. Och dock, när det lyckas, att eleven utan denna impuls mognar så, att han känner den formriksdom, hvilken han genom träget arbete och dock

liksom drömmande måste utveckla utur sitt eget inre, gjuta sig till böjliga massor, då har han vunnit en styrka, som gör honom mächtig att väl och snart urskilja emellan godt och ondt, derest han får tillfälle att träda in i vimlet af den stora konstverldens hopade byggnadsverk och monumenter.

Att en sådan lott snart måtte förunnas eder, önskar jag så myckét lifligare, som det eljest vanligtvis händer, att fostren af den genom studier närda fantasien allt mer och mer undertryckas och undanträngas af hvardagsgöromålens byggmästarprosa, samt att de en gång öppnade tempelportarne åter tillslutas, att känslan för och omdömet öfver det sköna småningom höljer sig i likgiltighetens dimma.

Det var väl valdt att gifva mig en idé om Helsingfors: belägenheten är utmärkt vacker, och staden tyckes vara rik på förtjenstfulla byggnader.

Den vackra ryska kyrkan har sitt mönster i Paris, der en nästan alldeles likadan blifvit utförd. För öfrigt har jag hört, att man i Finland liksom här hvilat på hanen och knäpper ihop kassakistlocken i fråga om byggnader. Hos oss är det värre än förr, och det svider i mig att se alla dessa unga män, som rent af i brist på annan sysselsättning fortfara att rita programmerna i arkitekturskolan. Derigenom är öfre skolan öfverfull, men sedan vägen upphört att vara lokande för ämnessvenner, är det tomt — jemförelsevis — i nedre skolan, der endast 10 elever finnas. Då jag blifvit utnämnd till akademiens sekreterare efter intendenten Nyström, har jag afsagt mig ornamentsskolan, der nu Jacobson fått taga i med unga krafter.

Farväl, kära vänner, och tack ännu en gång och alltid för ett testimonium, hedrande lika mycket för eder sjelfva som för den det egentligen gäller. Jag har sagt eder förut och upprepar det: Bandet emellan oss är *uttänjdt* endast, ej *slitet*, och gifves det något tillfälle, då det blir någon af eder behöfligt att söka ett råd eller handtag hos mig, så veten I, att så långt hans förmåga räcker, kunnen I räkna på

vänner

F. W. SCHOLANDER.

Stockholm den 6 november 1868.

TILL
PROFESSORN OCH RIDDAREN
L. H. S. DIETRICHSON.

Käre resenär!

Detta får gå på München, jag kom på efterkälken till Berlin. — Tack för ditt bref. Det är beklagligt, att du fått vintern till reskamrat och värd der ute, och värre är han der än här, hvarest vi äro vana att handskas med den knarrige gubben och äro försedda mot hans anfall. Här har han ordentligt inqvarterat sig på både mark och vatten, och det gör ej mer ondt än vanligt. Men en följesman, som hos oss hänger honom i hälarne, slipper du åtminstone, och den heter *mörkret*, det otäcka mörkret och det deraf kommande arbetet vid eldsljus. Snart är dock jul öfver, och dermed börja dagarne krypa uppåt igen; safven stiger i träden och menniskolynnena klarna. Då är åter godt att lefva.

Jag föreställer mig lätteligen, med hvilken skärpt blick du nu lärer skärskåda alla förhållanden der ute, hvilka hafva afseende på det värf som föreligger i Kristiania. Lyckligtvis har du sett så mycket förut och samlat så mycken både söt och bitter erfarenhet,

att illusionernas glänsande dekorations-framsida ej lurar dig på den skrofliga väfven, som tjänar henne till underlag, och konsten att börja rätt från början är just att rätt spanna denna väf. Det är så naturligt, att man vill brådstörta fram goda resultat, synliga för alla. Men derigenom förstöras många institutioner i sin födelse, sådana nämligen, hvilkas frukter skola af sinena skördas. Sök därför att bereda din terrain så, att man med något tålmod bidar mognad och ej mister lusten att offra och uppmuntra, medan man väntar på såddens uppskjutande. Eljest går det såsom med en dig bekant institution här hemma, af hvilken hade kunnat blifva något godt, om ej vederbörande strax velat pråla med extraordinära konstproduktioner. Nu vet jag väl, att helt annat är fallet, då det gäller en konstakademi, men i vissa, viktiga afseenden finnas inom dess sferer samma stötestenar, nämligen »uppvisningarne». De äro dekorationsmålningar. Huru bakvänt handhafves ej stundom undervisningens styrpinne blott för att få fram en skaplig limfärgsyta, under det den bärande duken murknar. »Hvad menar du?» »Hvad är den murkna duken?» Jo, dermed menar jag — schiettamente parlato — att då en konstskola skall skötas, får man ej snoka ned i smuts- och trashögarne, utan uppåt skall blicken riktas, till det högsta och svåraste, eljest blir der aldrig konst utaf bemödandet. Vill man göra en konstnärsskola på allvar, är och förblifver det höga studiet af människokroppen generalbas för hela musiken, hvilken annars faller ned till positivgnäll. Och härtill är orsaken så enkel. Den, hvars öga blifvit lärddt att uppfånga och till handen

telegrafer alla de oändliga finesserna i teckning och färg, som vidlåda skapelsens s. k. mästestycke, för honom har hvarken klädes- och sidenfabrikören, skräddare eller skomakare några hemligheter, då det gäller att klappa på verkstadsdörrarne och framställa der inom uppstående produkter. Skolgossen är ett, den sjelfständigt utöfvande — n'importe quoi — något annat. Icke behöfva artisterna måla blott nuditeter för det de allvarligen traggat i nakenhetens läroklass; men kunna de genom klamyder och togor och talarer och pourpointer, mantlar och korsetter, underkjortlar och särkar och paletåer och allt tidsens och djefvulens påhäng, skåda den i deras egen hjerna inpräglade och fastgrodda nakna grunden, då blir allt öfvertyget blott en leksak — jemförelsevis, — och de hafva gått rätta vägen, der det är fast mark under fötterna. Men börja de med att anse denna botten blott såsom ett oundvikligt, snart passeradt ondt, hvilket tjenar till intet, när det gäller deras framtida hufvudsak: konstföreningsinköp, grossören A's eller grefve B's samling, hvartill de hoppas få lemna bidrag och hvarest endast kaffekokerskor, dalkullor, sopgubbar etc. få plats — hvad blir då af skolan? Knacka på och fråga, t. ex. i Stockholm.

Dietrich, Dietrich! Mitt hjerta klappar af vördnad för konsten och af kärlek till dem, som sträfva, men, men . . . är det *endast* brödföda som konsten söker, må hon då packas in och skickas till annan ort. Och skall du nu *börja* med att stängas genom artisternas uppehällesbekymmer, då får du ett knaggligt stycke åker att älta i. Jag kan ej för dig beskrifva, med hvil-

ket intresse jag skall följa utvecklingen af ditt värf. Och, pessimist såsom jag gudnås blifvit par la force des choses, vet du hvarpå jag *mest* hoppas? Jo, på våra bröders nationalstolthet, som måhända tordönar dem i öron och sinnen: »Ingalunda vill jag vara den sämste», sa' Hobergsgubben, kastade ut guld skofveltals. Och guld, guld! Det är dock konstens lifselixir. Farväl, misstyck ej vrövlet; i konstväg är jag full, till söndersprickning, af den varan, på hvilken jag ständigt tuggar i min sjelfvalda enslighet.

Stockholm d. 18 dec. 1875.

Vänligen
SCHOLANDER.

TILL
PROFESSORN M. M.
C. G. ESTLANDER.

Vän Estlander!

Det sätt, hvarpå finska konstföreningen utöfvar sin verksamhet, förefaller mycket efterföljansvärdt och bör medföra goda resultat. Om denna institution får såsom påräknelig grundfond ett anslag för artisterna och derjemte några sådana arfslotter som den redan erhållna, tror jag, att den gammalmodiga akademiska stassen gör mera förargelse än nytta, om den införes. Skälet till denna förmodan är naturligt. Vi nordländare hafva ej rätt till anspråk på konstens hemtrefnad bland oss, hon är ett söderns barn, som behöfver solvärme och alstringsfart utomkring sig för att frodas. Derfor är ock naturligt, att hennes tjenare, numera och sedan afstånd blifvit ett tomt ord, söka hålla sig i närheten af artistlifvets brännpunkter dels för att med friskare fart studera, dels ock för att göra sina namn allmänt kända. Om de då äro så beskaffade som t. ex. svenskarne, stanna de helst der ute och vilja åtminstone icke

bindas hemma genom pligtens kedjor. Följden blir, att en akademi under sådana förhållanden icke kan påräkna landets förnämsta krafter till glansens uppehållande och adepternas ledning, utan dessa sistnämnda känna en förtidig trängtan att, äfven de, få sola sig utomhus, och det hela blir knaggligt och otillfredsställande. — Din åsigt om det föga gagneliga uti att för arkitekterna göra två skilda kurser är enligt min tanke den rätta. München och vännen Lange, som i dervarande akademi hade arkitekturprofessorstjensten, kunna vitsorda följderna. Den som lärt ut i Polytechnicum skrattar åt den akademiska formläran — ehuru han ej känner dess element mer än ytterst knapphändigt, och Lange sade mig, att arkitekturens studium kunde anses slutadt i den skolan, d. v. s. tillintetgjordt. Så går det öfverallt, der de polytekniska institutionerna fått magt med ämnet; detta måste nämligen till sin estetiska del kilas in såsom snart sagdt bisak mellan alla de andra, enligt vår tids stränga fordringar outhärliga, men för arkitekten till allra största delen onödiga vetenskapliga studierna, och resultatet blir icke alltid dugliga konstruktörer, men deremot amatörarkitektur i allt hvad de göra. Så måste det blifva äfven hos oss, sedan kursen uppstälts till fyra år i tekniska högskolan, med *ett* års arkitekturfunderingar. Tillåt, att jag ler under tårar! Men jag ler dock med lugnt hjerta, ty hvad är afkastningen här från konstnärligt arkitektoniskt vetande? Jo, harm, att utvägar saknas för tillämpningen och vedervilja för yrkesutöfningen. Således må det gå utan de höglärda artistiska anspråken, hvilka inom byggnadskonsten ju dock,

äfven i de storståtligaste fall, endast svänga sig med reproduktioner af hvad förut blifvit gjordt och detta till den grad, att man med trygghet kan uppställa såsom princip: den, som finner något splitternytt i arkitektur, måste genast kasta det å sido, ty det är galet. Allt dugligt är redan vändt och åter vändt som en gammal mecka, och något användbart nytt finnes ej. För öfrigt finnes en hufvudregel: arkitekter kunna ej utbildas utan praktisk verksamhet. Der denna ej ingår såsom ett bland hufvudelementen i bildningen, blir denna blott ett irrsken.

Men allt detta är ej att tala om med dig, ty du har sjelf tänkt så mycket deröfver, att du har nog deraf, min vishet förutan. Bättre är att nämna något om edra utsigter till uppställning af en konstnärsfalang, som gör landet heder; och ehuru jag föga sett af originalprodukterna, smekes ögat dagligen af en sådan, den Edelfeltska perlan, som nu är öfverallt synlig här i Stockholm, och hvilken är bland de för mig behagligaste uppenbarelser den senare tiden erbjuder. Jag är nämligen utled vid soggubbar och kaffegummor, bondstugor fram och bondstugor bak och bondstugor upp och ned, och all denna hvardags- och tevattensprosa, som skjuter fram likt nässlor och maskrosor i rännstenar och diken.

Tack än en gång för hugkomsten!

Stockholm den 25 februari 1878.

Med högaktning och tillgifvenhet

F. W. SCHOLANDER.

Broder Estlander!

Tack för vänliga brefvet. Du må ej förskräckas öfver att jag genast svarar; detta sker på grund af gammal vana att icke *våga* uppskjuta hvad som i ögonblicket kan göras, ty mångårig erfarenhet har lärt mig liksom andra, att nästa ögonblick är en opålitlig skälm, hvarför ock gjord gerning är vunnen tid.

Ofta nog tänker jag, då pennan börjar gräfva i konst och konstförhållanden hos oss, hyperboréer: hvad gagnar väl att öda bläck på slika saker, sedan det nogsamnt visat sig, att bläcket är en allt för klen motor, när frågan gäller konstens lyftande eller det skönas afslöjande? Är det icke såsom att ropa mot stormen och nyttja teckenspråk i mörkret? Och dock är ämnet så kärt och lockande, att man ständigt känner sig färdig till nya betraktelser öfver det samma. Väl är det sant, att dessa icke leda upp i soliga rymder, hvarest man öfvertygas om möjligheten af att två gånger två göra fem. Ack nej, huru man än flaxar och svärmar bland möjligheternas irrsken, kommer dock alltid den obevekliga fyran, eller sanning, såsom resultat på undersökningarne, och tager man då enheterna hvar för sig, heta de: aflägsenhet, solbrist, tröghet och fattigdom. På de grundvalarne bygger vetenskap sina bergfasta slott, ur dem spira poesiens skönaste rosor, mellan dem klingar sångens härligaste toner, men bildlig konst . . . bildlig konst fordrar annan jordmån.

Så har jag trott, tror och kommer att tro; och huru väl jag än unnar det skönas adepten att, sedan de likt puppor i den mörka bakgården lefvat hemmets dufna lif, få flyga ut som skimrande fjärilar till de stora, glada, brokiga trakter, der konsten tronar välgödd och drucken eller dansar naken, för att fånga och ständigt behålla de utkläckta vid sitt hjerta, är det ändå bittert att ej kunna i hemmet duka upp den feta steken, den ljufva nektarn och den blottade kroppen, och sålunda samla spridda element till ett helt, växtkraftigt, glädjande och hedrande. Men detta går ej, och vi få lika fullt försöka att draga oss fram genom den tokroliga jemmerdalen.

Du må veta, käre vän, att jag ej sitter här, apostroferande dig under inflytelsen af Stockholms halfklara luft och dunsterna från dess föga estetiska rännstenar. Altro! Nyss på morgonqvisten stigen ur jernvägskupén från Lund, har jag varit i Köpenhamn, Malmö och nyssnämnda stad, och denna lilla tripp är den första jag gjort sedan år 1863. Oaktadt det ringa omfånget har dock denna resa för mig varit af högsta intresse, emedan jag första gången sett danskarnes nu lefvande konst, expositionen i Köpenhamn och skolstudierna vid dervarande akademi. Min aktning för den skolans bemödanden har alltid varit stor, och genom de prof jag sett af dansk konst har jag trott mig kunna med full trygghet förklara en Simson böra klifva ut ur embryot, sedan tiden i lugn kunnat kläcka fostret ur ägget. Aj, aj, aj, usle spåman! Det är på väg att blifva ett rötägg af, och riktningen hotar att platta ut sig till en unken pannkaka. Det nationela

sträfvandet är ju i hög grad berömligt, men exklusiviteten leder till vanvett. Du kan ej föreställa dig, hvad intrycket af denna utställning var smärtsamt — i allmänhet taladt, ty visst funnos der äfven goda saker. Man såg der ett trofast, innerligt bemödande att göra det bästa möjliga, paradt med kärnfast öfvertygelse, att det gjorda var fullkomligt! Sjelfförnöjelse och förtröstan på egen kraft lyste ur Wechselbalgarne, och under det man stundom måste le, skedde detta dock i klar åskådning af att de missleddes varma hjerteblod fylde hvart enda penseldrag. Det var något af dissektionsnjutning i detta intresse, hvarmed man kunde följa skolan ända ned i hennes abc-klass, som äfven fans representerad genom antik- och modellstudier. Och i dessa fann man nyckeln till gåtan. Det är ej blott danskarnes stolta fruktan att gå upp i tyskt manér, som vållat deras namnlöst underliga målning, utan ock en traditionelt oduglig undervisning, bibringande oförmåga att tyda hvad naturen framställer, hvarigenom Danmarks målarkonst knutits in i en säck. Och i den kan leopardynglet dränkas, om ej franska fingrar få lösa upp knuten.

Jag erkänner, att skådandet medförde en grymt sviken förhoppning, då meningen var att få framställa danskarnes allvarliga bemödanden såsom ett efterföljansvärdt mönster för vår egen hållningslösa konstskola, der hvar och en på sjelfkomponerad melodi sjunger med Almqvist: »Så jag målar, ty så lyster mig att måla.» Detta gillar jag ej helt och hållet. Men skall man välja mellan ytterligheterna, så lefve då friheten och sjelfsväldet. Detta var *ett* rön under resan,

och dertill ett föga behagligt; men ett annat gjorde jag ock, som var af motsatt, d. v. s. angenäm, ja, högt lyftande art, och detta rörde byggnadskonst, byggnadskonst i Sverige. Jag har sett Zettervalls arbeten — en del blott af dem — och, gudilof! Vestergötlands svältor hafva gifvit lifvet åt en verklig, gedigen, storartad arkitekt. Har du sett hans Lunds domkyrka? Jag säger *hans*, ty att han är fader för den vestra skapelsen, det torde jag bäst bland alla kunna intyga, som från början haft att sköta med detta farliga och trassliga mål, och som satte dit Zettervall, midt i den gamla draken Brunius' gap. Härligt, härligt! Och hans rådhus i Malmö sedan, — och hans lazarett i Lund och hans små slott, och hans kyrkor i skånska bygden! Han är ej en herre, denne Zettervall, som sitter i sin kammare och krafisar på ett papper, lemmande åt ödet och en mer eller mindre oduglig entreprenör att förfuska de projekt han uppgjort, utan lik bauhüttornas gamle mästare är han sjelf den omedelbart styrande kraften vid utförandet. Och hur är det icke mästerskap i både tanke och utförande, konstruktion och form!

Dermed äro vi inne på arkitektkapitlet, om hvilket du vill höra mina tankar. Nå väl, om du ej blyges på mina vägnar, skall jag sammandraga svaret i några rader ur ett bland min vän Acharii otryckta arbeten:

Hvad är en arkitekt, hvad skall han kunna?
Hans namn bör vara Gud, ty Gud allena
förmår hvad verldens alla åsnor mena,
att himlen skall åt arkitekten unna.

Konst, vetenskap och handtverk — allt förena,
tag alla rön af klokhet, hittills vunna,
och älta dem som murbruk i en tunna,
gif så dem lif med ben, kött, blod och sena.

Men mät ej till af lifstid allt för ringa,
ty moget resultatet då ej blifver
att bära upp den tunga embetsdräkten;

nej, låt ett hundratal af lustrer springa
för studier, bedrifna med all ifver —
då kan han framstå färdig, arkitekten.

Ja ja, öfverdrift är det, men nog fordras mycket för det yrket i våra dagar. Jag säger »yrke», ty endast ytterst sällan kommer numera arkitekturen i fråga såsom konst, ty konst är nöje, och af arkitekturen begäres numera blott nytta. Och om nyttan klutar ut sig med några lister och litet krimskrans, som man med en sockerhammare kan slå ned, då är det väl icke konst. Det är hufvudsakligen, med eller utan anspråk härå, en utanlexa som efter omständigheterna läses upp. Derfor är jag ursinnig på vår murbruksarkitektur här i Stockholm och öfverallt der den råder. Jag vill se det äkta materialet, detta skall vara väl arbetadt, dess sammansättning likaså, och på det viset uppstår något konstartadt, om än ej fullständigt. Betingelserna för det byggnadskonstmessiga äro på samma gång så enkla och så invecklade, att man derom kan skriva hundratals böcker utöfver de tusental sådana, som redan finnas till. I hvardagshuset vid stadsgata har man knappast rättighet att fordra arkitektur, ty

den gör husets plan olämplig, särdeles hos nordbon, som behöfver många fönster och föga höjd på våningarna. Må arkitekten göra förberedande matematiska och fysiska studier, men ej mera än han för vanliga fall behöfver; för den komplicerade beräkningen måste han dock alltid begagna fackmän. Utan trägna studier i formläran kan en arkitekt icke få sinne för proportionerna, der sådana af hans fria val bestämmas, hvilket dock sällan inträffar. Det finnes au bout du compte blott *ett* sätt att dana utmärktheter i ämnet, och det är bygga mycket, låta andra betala lärläropengarna och sjelf samla erfarenhet. Ett snille såsom t. ex. Zettervall behöfver icke lära någonting alls, det har allt medfödt. Alla öfriga få framdeles såsom hittills knoga sig fram, litande på, att det dåliga snart blir namnlöst och glömmes. Fransmännen söka nu göra något nytt, och de föda blott galenskaper, notabene fula galenskaper. I våra resp. fosterland, der intet finnes som inspirerar nybörjaren, måste han mycket hårdt drivas fram på form- och proportionsvägen, och han behöfver mycket mer artistiska studier i allmänhet än vetenskapliga, hvilka han för hvarje erforderligt tillfälle har till buds, utredda och klara i särskilda handböcker, förutom det att han har tio fackmän på hvart finger att tillgå. Så tänker jag och vet och dör uppå, att det är rätt — och dock har jag arbetat för att få vår tillställning ändrad efter tidens sed och att störta det lilla jag under trettio år sökt att bygga upp. »Ty», heter det, »vandrer efter det som utantill är och rättar eder efter tiden, då tiden är ond.» När nu de generationer äro borta, hvilka i följd af hvad

de lärt kunna undervisa andra, och de kommande icke kunna hafva på ett par år inhemtat det som erfordrar 6 och 8 år, men likväl skola meddela undervisning, i sin tur och ordning, hurudant blifver då resultatet? Abrakadabra! Amen.

Stockholm 18 april 1878.

Vännen

F. W. SCHOLANDER.

Godt nytt år!

Broder Estlander. Det gamla året slutade för mig under ett sedan flera månader pågående träget och kinkigt arbete på lagstiftningens torra och dock slipp-riga område, i det jag fått arbeta om akademiens stadgar, läroverks- och äfven — ehuru blott till några få ändringar inskränkt — reseptionsreglemente. Dessutom tillämpas den förra året helt och hållet omgjorda och förbättrade aflöningsstaten för akademiens tjänstemän och lärare från och med i dag, och till riksdagen äro vi för tredje gången inne och tigga, att man icke måtte låta konstens tempeltak rasa ned på de heliga presternas skallota hjessor, derjemte krossande massan af förhoppningsväckande adeptter; och allt detta har medfört ett ganska ihållande pennrasp af helt annan natur än den sjelfsvåldiga, hvarför jag hvarken haft tid eller lust att besvara ditt vänliga och intressanta

bref af den 20 dec. förr än nu, på sjelfva nyårsdagen, sedan de sista tranterarorna till kgl. maj:t i går blefvo affärdade, och 1878 års handlingar ligga ordnade för arkivet. Det kan just vara litet uppfriskande att, sedan man under månader låtit släggan gå för att smida in den fria konsten i ordningens kedjor, få slippa ut lik en gammal tjur på en obegränsad äng, och göra sina krumsprång åt höger och venster. På det dessa dock icke må blifva allt för äfventyrliga, skall jag tjudra besten vid den lina, i hvars ena ända du håller, hvilket, tydligare taladt, vill säga, att ditt ärade bref skall tjena mitt svar till ledning. — Hvad först och främst beträffar min förra skrifvelse, mindes jag ej, att den blifvit affärdad, och har ingen aning om innehållet. Att det ej var rosenrödt, då konst afhandlades, är gifvet, och att en af de der föga uppbyggliga arkitektoniska sonnetterna trasslades in i ordhärfran, förargar mig. Emellertid rår jag icke för åskådningen genom svärtade glas: den är en oundviklig följd, dels af vetandets förbannelse, dels ock af ovilja mot söfvande illusioner! Med ruelse erkänner jag mig icke på långt när hafva uppfyllt mina skyldigheter såsom tempeltjenare hos tant Minerva, men jag har dock, ömsom rätt ömsom galet, utan återvändo »sysslat vid altarrunden», och i detta medvetande grymtar jag mot de förhållanden, hvilka resa en oöfverstiglig mur mellan det åstundade och det som kan kommas å stad, mellan det som står manande för minne och vetande och det som blifvit och varder resultatet af gjorda bemödanden. Jag vet, att jag borde tiga med korplåten; men desillusionerad sjelf, utan att detta på minsta sätt hindrat arbetslust

och kraft, fordrar jag ock af andra, att de skola frimodigt dansa i lerlafven och, utan att tröttna, se det nyss trampade spåret välla igen under foten, och har på dem det föga uppmuntrande talet gjort starkare verkan än handlingsföredömet — nå, i gudarnes namn! må då botten braka från tråget och de trampande qväfvas af vällingen. — Du jemför, med hänsyn till nordiska förhållanden, poesi och bildlig konst. Den förra är dock af vida högre anor och af långt renare gudanatur än den senare. Erinrom oss blott skilnaden i bådas herskareområden och regeringstid. Den förra behöfver ju blott känslan och den tolkande tungan, hvarför hon ock återfinnes alltid och öfverallt, ingalunda sammankrympt i den sol-lösa polardagens tvång eller känslöshet bland snödrifvorna, utan just der strålände i episk hjelteglans och mytiskt majestät och hjertgripande kärleksklagan, sedan urminnes tider, då deremot den andra är jemförelsevis slafviskt bunden af alla möjliga kringvarande och temporära omständigheter. Tänkom oss blott Islands och Finlands forntidslemningar, de säga och bestyrka allt i den vägen. Och saken är ju så enkel; själens öga återspeglar den eviga andens verksamhet och det oändliga; det behöfver ej den materiela synkraftens biträde för att vara verksam i den riktningen; men det lekamliga ögat och den arbetande handen äro det förras oskiljaktiga hjälpare, då det gäller intryck och utförande af bildlig konst, och ju färre dessa intryck äro, ju inskränktare utförandet, desto omöjligare för bildligheten att frigöra sig från det vidlådande jordiska, tunga omhöljet. När jag nu med mina gamla murarnäfvar — figurligt

taladt — hugger i och ruskar detta, ej är då meningen, att man skall lemna det oantastadt, utan tvärt om. Eller tror du, att veropen öfver crustans tjocklek innebära, att hon skall sitta der och tjockna till? Eller att jag icke jublar öfver åsynen af det mod och den framgång, hvarmed I öster ut tagen i tu med planterandet af konstens förädlande fruktträd? Ingalunda, men på samma sätt, som den försigtige arkitekten öfverväger svårigheterna, som äro att vänta vid utförandet af en stundande byggnad, och ej blott gläder sig åt en i andanom väntad skön fasad, så har jag — för *mig* helsosamt, — vant mig att i det framtida se troliga eller möjliga skuggsidor och vandra fram utan att i något fall förtro mig åt hoppets bräckliga stöd. Detta vållar, att när olycka och pröfningar inträffa, ler man lugnt, der andra skulle vrida händerna och gråta. Och sådant har jag fått pröfva tillräckligt. — Nå, detta var nu ingressvrövl. — Nu kommer hufvudsak enligt ditt bref, ser jag. — »Mycket spör du, Gångråd», men jag vill svara så godt jag förstår det, och enligt de åsigtter jag har oförgriplig rättighet att hysa, oafsedt »delikatesser», embetsmannaförhållanden o. m. d. Härvid är dock uppmärksamhet värdt, att i konstförhållandens reglering ingripa högst viktiga faktorer, hvilka hos olika nationer gestalta sig och saken på helt annat sätt. Sålunda kan det på ena hållet gynsamma blifva skadligt på ett annat, och tvärt om. Du vet tillkomsten af vår akademi: hon grundlades af utlänningar för att till en del bilda medhjelpare vid slottsbyggnaden, och tog snart skepnaden af en kunglig hofinstitution, hvars medlemmar voro kungl. hofkonstnärer, fram-

släpande ett mer och mindre tynande lif i hemmet, då de voro medelmåttigt begåfvade, återvändande till hemlandet, om de voro utlänningar, och görande sig till utlänningar, om de voro utmärkta svenska infödingar — undantagen fäster jag mig ej vid. Resultatet af stiftelsen kunde ej påräknas blifva godt, så framt icke den nya konstskolans alumner finge utomlands lära hvad konst är; många gingo ut, kommo hem igen och lemnade knappt något spår efter sig; andra foro å stad, gjorde betydliga framsteg, kommo hem igen; den lifvande fläkten och den närande saften af friska vindar och svällande frukter i den stora utländska konstträdgården tröt dem, och här, i hemmet, tynade de alla — alla — så småningom bort, gående baklänges och varande utan förmåga att med — här mer än annorstädes — välbehöfligt kraftigt föredöme visa de unga, hvad resultatet af studier och resor en gång bör blifva, men i stället tärande den usla knallkanten af ett syradt nådebröd i form af lärarelön; blifvande hvar och en i sin tur, samt med ytterst få undantag, ett gammalt ludibrium för lärlingspojkarne. Ack, sådana bedröfliga taflor jag sjelf sett i lefvande lifvet, och hvilket galleri af sådana jag har under mina ögon i akademiens handlingar sedan år 1775! Och hvad kan jag icke ännu få skåda . . . om jag håller en spegel framför min egen näsa! . . . Och hvarför allt detta? Derför att äfven i de bäst solbegåfvade, de rikaste länder, konsten ej kan annorlunda än såsom småpjask fortleva och således ej motsvara sin själsförädlande höga uppgift utan blott blifva en puttelkrämarevara, en boudoirjoujou och en ytterst nyckfull modartikel,

om ej det allmänna, då det vill uppamma konstnärer och konst, äfven ikläder sig omsorgen för den stora, den af de enskilda *i deras hem* knappast tålda, än mindre genom direkta uppoffringar gynnade konsten, hvilken, mindre än småutöfningen underkastad det dagliga tyckets vexlingar, uppbär det höga baneret, till hvilket de framåtsträfvandes blickar skola riktas, och kring hvilket den kärntrupp strider, som bildar och fortplantar hvad man kallar en konstskola. Se, hvilka oerhörda ansträngningar det kostar Frankrike att inom det skönas område behålla sin höga plats, och var säker, att i samma ögonblick de offentliga auktoriteterna draga sig tillbaka med anslag och beställningar, störtar den skimrande härligheten samman till ett virrvarr af galenskap och vilsegångna talanger.

På den anförda grunden, som är oantastelig, bygger jag alla räsonnemanger om konst och låter ej på den sammans äkthet inverka sådana spridda kortlövade undantag, som den holländska perioden. I alla tider, hos alla folk har konsten måst bäras af de stora magterna i staten, af kollektiv, men ej af enskild kraft, så framt denna icke inneburit det förstnämnda begreppet. — Återvändom nu till gamla Sverige. I förhållande till landets folkmängd och förmögenhet hafva bemödandena för konstinplantning hos den i stor myckenhet dertill egnade ungdomen varit högst berömvärda, och i de dagar, som nu pågå, gifver staten åt konstakademien årligen 60,000 kr., omsättningen af konstverk kan antagas utgöra ungefär 150,000 kr. årligen, och till de vid akademien studerande, hvilkas antal

ej kan öfverstiga 70 elever, utgår årligen räntan på 201,000 kronor, enskilda donationer, hvaribland åtskilliga resestipendier. Sistnämnda donationskapital ökas litet emellan genom nya tillskott, hvilka bäst bland allt ådagalägga det växande intresset hos allmänheten. Det är ju vackert allt detta; men frukterna? De ungas högsta mål är naturligtvis att komma utomlands, och de, som der vinna erkännande och namn, stanna så länge som möjligt eller för alltid. Visst komma en och annan gång arbeten från dem till hemmet, men den lifaktighet, som inom konstodlingen skulle uppstå, om fältet för deras verksamhet vore just detta hem, den uteblifver, och de hemmavarande talangfulla männen måste arbeta uteslutande för att vinna dagligt bröd. De hafva under lofvande auspicijer börjat banan, stipendier hafva stödt dem, konstföreningar hafva köpt deras små arbeten, tidningar hafva lofordat och uppburit dem. Men vinden under vingarne saktar med åren; de se omkring sig inga skapelser af starkare andar, af friskare krafter; de få ej uppehålla och öfva sina egna genom större verk, fordrande allvarsamma studier och sammantagen förmåga, ty sådana verks förfärdigande öfverstiger tillgångarne och motsvaras icke af sannolikheten att genom afyttring uppmuntras; allmänhet och konstföreningar ledsna på de stillastående verk och räcka hellre handen åt nya förhoppningsväckande konstnärsföreteelser och det som vederfares individen återverkar på det hela: någon konstskola stadgas icke, och hvad de enskilda konstutöfvarne beträffar, skåda de allt för ofta med ångerns suckar tillbaka på den tid, då de valde den bedrägliga banan,

vid hvars slut de gripits af gäckade förhoppningar och brödbekymmer. Det gifves ett ovedersägligt medel att förekomma en sådan jemmerlig lutning af den lockande vägen, och detta medel är: i samma mån ett samhälle egnar konstens telning sin vård, skall det ock betänka möjligheten för trädet att fortleva, utvecklas och bära god frukt, hvilket kan ske endast derigenom, att den mycket dyrbara monumentala skulpturen, målningen och arkitekturen hållas i jemn utöfning. Dessas målsmän, de erfarnare, mest framstående konstnärerna, böra då hafva ett föreningsband, utgöra en korporation, som bidrager att gifva det hela en viss stadga, och hvars namn är likgiltigt — akademi, eller något annat, men hvilken icke blifver utan betydelse för konstodlingen, hvars högsta steg den då bör utgöra. Naturligtvis står behöfligheten af en sådan akademisk inrättning i ett visst förhållande till konstodlingens omfång, så att, om detta är ringa, och de arbetande krafterna och kapitalerna, som skola förvandlas i arbete, äro jemförelsevis små, är ock den lysande akademiska apparaten mindre behöflig, äfven om den skulle sättas såsom kronan på en redan stadgad konstskola. Men tänker man sig en sådan myndighet inrättad i akt och mening att utgöra början till konstväsendets stadgande, innan sjelfva detta väsende ännu såsom sådant tagit bestämd form, då förefaller det lika med anställandet af försök att börja en tornbyggnad med att sätta upp den förgyllda tuppen. Då man har mer än fyratioårig erfarenhet i detta ämne — hvilket med mig är fallet — har det sig icke svårt att uppställa gränsen emellan skola och akademi samt att döma om de stöttestenar,

som yppa sig mot planens utjemning. Bland dessa räknar jag såsom störst och farligast, att, om den rent konstnärliga högre institutionen sträcker sitt skydd och sin glans ända ned till elementarskolor, medförer den skada och olycka derigenom, att nybörjare vanligtvis, och der ej afgjord omöjlighet hindrar, rikta tankar och håg åt det artistiska hållet och täfla att flyttas upp i högre för ren konst afsedda klasser, hvarigenom de förlora hågen att såsom skickliga arbetare i yrken tillhörande konstindustri eller dermed beslägtade intaga hedrande, om ock mindre bemärkta, platser. Akademien blifver då en konstnärskläckningsmaskin och ett ondt i samhället. Det har kostat många års möda att utrota detta onda i vårt lag, men nu är det lyckligt och väl borta, så att slöjdskolan har åliggandet att bilda genom den första undervisningen, och det lärer hädanefter icke varda så vanligt som förr, att målaregesällen sträfvar efter professorshatten. Och ej nog med denna skedda amputation af en hundraårig lem — ty så länge har dock nämnda klass suttit fast vid akademien — äfven den lägre antiskolan skall, om det går framåt, frånskiljas, så att det under akademiens inseende ställda läroverket (såsom det från och med i år heter) börjar med modellklassen och utgöres endast af denna och sjelfständiga kompositionsklasser. Att detta eller ett sådant läroverk hos oss skulle gå förträffligt utan namnet akademi, är lika säkert, som att samma akademis verksamhet är med ytterst få undantag inskränkt just till skolorna . . . och då må man med skäl säga, att det endast är ålderns glans som genom dess icke-tillvaro skulle försvinna. Och detta

är icke fallet endast hos oss. De polytekniska och konstindustri i högre bemärkelse främjande skolorna öfverallt utomlands komma för hvarje dag, som går, att tilldraga sig allt större deltagande och uppmärksamhet från både allmänhets och ämnessvenners sida, och de tusentals krafter, som onyttigtvis förlamats under fåfång sträfvan att nå konstnärslyckans och ärans höjder, komma att vända sig åt säkrare och gagneligare håll. När därför grund lägges för konst och konstindustri, hvad är då naturligare, än att utvecklingen får taga den riktning, som för grundläggningsorten är mest passande, och hvarför icke låta den ömtåliga konstplantan söka sitt första fäste utan det tvång, som högre odlingsbegrepp ovilkorligen medför? I Finland synes mig, liksom i Norge, den riktigaste och säkraste vägen vara beträdd derigenom, att lärjungars ögon få den första formkänsledaningen genom teckning blott, och att de, hvilka känna kallelse till artistyrket, utomlands få lära målning etc., i omgifningar, som, i mångdubbelt mått emot hvad hemmet kan bjuda, bidraga att påskynda deras mognad. Kännande de svårigheter, mot hvilka härvarande akademis målarskola haft och har att kämpa, genom brist på konstlif utomkring och — modeller!, förutsäger jag eder temligen tryggt, att i Helsingfors blifver det ojemförligt mycket svårare, ja, *omöjligt*. Eleverna komma att nödgas desertera — såsom de ej sällan göra här. Tro mig, min vän, får du konsten att blomma i ditt land och dess hufvudstad — nog hinner du att få en akademi; men i omvänd ordning vore ej önskligt att fresta på tillställningen.

Återstår det arkitektoniska kapitlet. Om detta har jag under de sista tre åren skrivit sådana luntor till regeringen och hållit så många predikningar, inför höga vederbörande och komitéer — allt utan ringaste gehör, att jag är trött derpå och offerar inga vidare fraser på det ämnet. Blott ett vill jag nämna, och detta har jag oupphörligt traggat med: Allt esteterande och funderande rörande arkitekter och deras rätta uppfostran är af noll och intet värde, om de ej få bygga. Det är för dem den absolut *enda* bestämdt dugliga skolan. Men ve den arkitekt, som skall lösa *arkitektoniska* problem och står okunnig i formläran, han är oduglig, om han än har all ingenjörlärdom i världen inom sin skalle. Sådana dumheter, som ibland kläckas fram och hvarå du anförde ett lysande exempel, äro hors de ligne och ömkliga samt få ej läggas studierna, utan förståndet, till last. Åsnors natur kan ej drejas. Men tro mig, vän, om trettio år skola svenskarne få se, huru jag förstod saken. Då äro de väl borta nästan alla, (och de öfriga ur leken) — alla de 200 jag uppfostrat. Kom då och sök en lärare, eller lys ut en täflan, såsom här nu skett mångfaldiga gånger, omfattande svårlösta problem, och man skall nödgas inkalla främlingar i landet. Detta behöfves dock icke, så länge min skola lefver. Hon är nu krossad i sin fortfarande daningsverksamhet, ty efter de välvises omskapning af förhållandena kan ingen elev mer dit inkomma. Der har du din högre matematik! Märk väl: jag talar om arkitektur såsom *konst*; deri inbegripes ej frågan om att bygga sådana hus, som förste bästa murargesäll och en förständig fru kunna

fundera ihop. *Det* är byggmästaryrke. Nej; nu kan det vara nog på nyårsdagen. Lycka till! Låt ej den välvilliga obetänksamheten bomma igen den väg, du varit med om att så klokt och riktigt anlägga, och lät musiken gerna trona i akademisk gloria så länge. Jag vågar antaga, att den konstarten har lättplöjdare jordmån för sig i finska lynnet än den dyrlejdare, mindre direkt känslöberörande bildliga konsten. Godt nytt år! Vill du hafva mera?

(Kl. $\frac{1}{2}$ 11 på aftonen).

Käre, jag har läst igenom morgonepisteln och finner, att svaret dock icke är affattadt i alla punkter.

— — — — —

Deremot skola vi orda något om sammansläendet af byggnadskonst och de andra båda bildliga systrarna. Och så är jag dock inne på det kapitlet, hvarom jag ej ville säga något. I ditt land, liksom i mitt, är arkitekten ovillkorligen tvungen att förstå de handtverk, hvilkas arbete skola stå under hans ledning, och han skall ensam gifva dem den genomgående formklaven. Derfor skall han såsom första underbyggnad hafva de allmänna konstelementen, han skall vara god tecknare och så mycket som möjligt modellör; då först får han den öfverlägsenhet, som höfves för att styra handtverkare, och då först har han någon visshet om, att hvad han tänkt och velat blir utfördt. Hans medium är icke blott den egna pensel- eller mejselförande handen, utan många andras händer och viljor, och dem skall han kunna styra. Dessutom måste han genom

den döda bokstafven, som är de torra geometriska ritningarne öfver utförda verk inom facket, bilda sig en lefvande, egen känsla för den arkitektoniska formskönheten, och detta är ett otroligt svårt arbete, hvartill fordras en bildad lärares handledning. Han behöfver aldrig kunna »måla» sina geometriska konstruktionsritningar, ty detta är ett själs- och tidsmördande göromål, men vill han, då t. ex. en byggnads yttre har skilda planer, för sig och andra tydliggöra det blifvande utseendet, måste han taga perspektiv-konstruktionen till hjälp, såsom jag predikat för mina elever, utan återvändo. Vi skola noga akta oss för att beträda falska jemförelsens område. I Paris och Berlin och hundratals andra städer kan arkitekten vara en mycket usel »artist» och dock göra förträffliga saker, om han blott förstår sina hufvudproportioner, ty han är omgifven med skaror af fullt skickliga, till och med konstnärligt bildade hjälpare i alla riktningar, hvilka fylla i, der något felas honom sjelf, och både han och de hafva formkänslan i blodet derigenom, att de och deras upphof allt jemt varit omgifna af skönt formade och väl utförda förebilder, hvilka, dem omedvetet, hafva förberedt känslan till mottaglighet för formläran. Så är det ej hos oss och ej hos eder, och detta försvårar i otrolig grad studierna samt tager tid för ögonens och känslans odling. Alltså, skola *arkitekter*, verkliga sådana, hos oss danas, måste mesta tiden öffras för denna detalj af deras vetande, och allt hvad de derutöfver kunna proppa i sig är ett förträffligt plus. Men den matematiska drifningen är ett uttorkande förderf, hvaraf de icke kunna betjena sig, sedan yrkes-

utöfningsstiden kommit, ty de hafva då ej tid att slösa på kalkyler, hvilka först och främst ytterst sällan komma i fråga uti högre grad, än hvad den vanliga praktiska erfarenheten gifver vid handen, och *om* sådana beräkningar skola utföras, äro de, hvilka ej med sådant sysselsätta sig i jemn öfning, aldrig rätt säkra på sin sak, utan måste taga sig hjälp af vederbörande fackmän. Vore nu sådana sällsynta, nödgades ju arkitekten sjelf göra allt, men enär de finnas i tusental, hvarför skall då den konstnärliga anden kedjas vid ett qväfvande element? För sådant akta sig arkitekterna noga både i Tyskland, Frankrike och England, hvarest öfverallt särskilda räknare finnas, mellanting af arkitekt och ingenjör, och sådana börja äfven vi att hafva här och anlita. I rak motsats till den nu rådande åsigten påstår jag således, att i våra aflägsna länder är enda möjligheten för uppamning och bevarande af arkitektur *såsom konst*, att gifva denna arts idkare den vidsträcktaste möjliga konstnärsbildning i första rummet, och den mest omfattande *praktiska* erfarenhet derjemte. Det rent vetenskapliga har man ej rätt att fordra af arkitekten, då det måste förvärfvas på bekostnad af det egentliga målet för hans värf, och anser man detta mål såsom en bagatell, hvarför då sätta arkitektonisk konst i fråga? Tio tusen gravyrverk finnas ju, ur hvilka en bonddräng efter ett halft års öfning kan lära sig att plocka dekorativa krimskrams, listverk och andra formkombinationer, och sålunda blir ju den entreprenörande byggmästaren den ende behöflige arkitekten? Denna sats är i våra dagar allmänt uttalad, och den kringskär också arkitektverksamheten på ganska all-

varsamt sätt både i Frankrike och England; men der finnes så mycket att syssla med, så att det räcker till både åt Pål och Per, och hundratals studerande uppehålla formläran derigenom, att de aldrig bygga, utan endast kasta sig in i täflingarne för att gifva luft åt sitt vetande och det artistiska lynnet, hvilket de ock kunna, på grund af ofta befintlig, oberoende ställning i lifvet. När man nu i Norden fordrar både artistiskt och vetenskapligt, äfvensom praktiskt kunskapsförråd hos ifrågavarande män, hvar i himlens namn skola de taga tid att lära allt detta? Hos oss har man kläckt fram svaret: »vid tekniska högskolan», och saken har blifvit satt i verket. De förberedande klasserna i akademien äro borta, flyttade till institutet, der proppas allt möjligt uti dem, som anmäla sig att blifva byggare, och på *två* år skola de såsom tillämpningskurs inhemta hela det egentligen behöfliga förråd, hvilket hos oss fordrar *fem* år. Tillåt mig att le. Arkitekterna dö ut på försöket. De sista tolf gå troligen från mig nästa vår, och den pröfning man skall undergå för att komma in i min kompositionsskola, det enda som af arkitektur finnes vid akademien qvar, kunna de på långt när icke bestå, hvarför ock skolan troligen måste indragas. Jag har förut sagt detta och yrkat på, att arkitekturen skulle på en gång slitas från akademien, men detta ville de goda fäderna ej höra talas om — nu få de väl se hvad der blir af. Alltså, *om* en akademi hos eder stiftas, ställen då åtminstone så till, att byggnadskonsten blir deraf oberoende, och tagen från början ut steget att förpassa eller fästa henne vid edert polyteknikum, hvarest organiseringen

kan göras och omgöras, till dess rätta förhållandena emellan läroämnena, efter edert behof, äro funna. Härtill finnes ock ett annat skäl. Om nemligen de öfriga konstarterna utbildas, stå arkitekterna inkorporerade med akademiens öfriga medlemmar såsom en »liten styrka, illa väpnad» och anses af de andra såsom en okonstnärlig utväxt på deras egen härlighet, hvilket är allt annat än behagligt — tro min långvariga erfarenhet, och mina tvifvel, att edra målare och bildhuggare blifva englalikare än våra. Men, ehvad som än sker, kom ihåg, att du frammanar inga arkitekter af konstnärlig betydelse i ditt land, om de icke så mycket som möjligt ammas vid de friare konstarternas bröst, och denna amning lättar för dem inträngandet i deras formläras mysterer långt mera än dessa förr mycket betrodda, men numera såsom till god del barnkammarhistorier ansedda talförhållanden. Att dessa finnas, är klart, men deras tillämpning är i icke obetydlig grad elastisk, och detta så mycket mera som tillämpligheten sällan är lika på olika föremål. Hvad de allmännaste lagarne beträffar, höra dessas inlärande till de första elementerna af konsten. Vill man matematiskt utpekulera dessa, råkar man ut för alldeles samma resultat, som då man söker den perspektiviska konstruktionsförkortningen af en naken människofigur: verket blifver dödfödt. Det är den genom redan gjorda experiment vunna erfarenhetens talförhållanden arkitekten skall hafva till bas för sitt konstnärliga vetande; de rent vetenskapliga höra till konstruktionsberäkningen. Kan han båda delarne, så mycket bättre; men sin konst och sitt land gagnar

han mera genom den förra, som är *hans* tillhörighet, än genom den andra, som besittes af hundratals individer.

— — — — —

Stockholm den 1 jan. 1879.

Vännen

F. W. SCHOLANDER.

TILL
REDAKTÖREN, FIL. D:R
S. A. HEDLUND.

Broder Hedlund!

Tack för brevet!

Skulle du sjelf händelsevis vara en glömsk krabat, efter du tror slikt om dina vänner? Huru vore det möjligt för någon, som känt dig och har göra med färger och tegelmurar, att förgäta din glada person, din alltid leende rosenmund och din halsduk, lika eldröd som dina politiska tänkesätt? — Nej unger Sven, det händer åtminstone icke understecknad, som i sin färglåda om-döpt den verldsbekanta färgen cinober med namnet Hedlund.

Häraf må du dock ej vilseledas, i tron att jag ännu famlar bland kulörernas virrvarr och utprånglar besudlade papperslappar med namn, heder och värdighet af aqvareller. Den fratzen är lyckligt och väl graflagd jemte andra ungdomsförvillelser, och dess plats är upptagen af — andra dårskaper, naturligtvis.

Men, Gud vare lof, det märkes nog, att äfven du svärmar. Du lägger dig till tafvelgalleri. Aj, aj, aj, aj, aj!

Du blir då bestämdt lurad på konfekten. Och köper originaler sedan: sådana ledsamma, riksförderfliga originaler som drottning Kristina, salig menniskan. Och Pehr Södermark spelar under täcket med Fogelbergs sterbhusdelegare och prackar på dig obehagliga sjetter, dem du innan kort måste visa på dörren! Det der allt är ju i högsta grad betänkligt, och vänskapen skulle från min sida vara infamt maläten, om jag på något sätt ville bidra till främjande af dina griller.

Nej, unge man! En gång hände sig, att litteratören Rydström på Öland vände sig till mig med ett ärende såsom det ifrågavarande. Han hade någonstades på ön kommit öfver ett vilsegånget minne från slottets glänsande period, en ganska vacker italiensk Marie bebådelse, den han ville antingen sälja eller emot modernt arbete utbyta. Här var dock icke fråga om mina aqvareller eller andra vattusigtiga foster, utan om oljefärgstaflor. Rariteten skickades hit och hade nöjet — alla expositioner och anständiga puffar oaktadt — att tillbringa tvenne långa år bakom matbordet i min mörka tambur, derifrån slutligen egaren förlossade den heliga jungfrun, som nu troligen återvändt till Öland för att i godan ro der afhöra slutet på den bevingade friarens eller engelns å taflan harang.

Nå väl; du fordrar hvarken olja eller ättika för din Kristina, endast mycket penningar eller litet vatten. Det förra kan aldrig presteras från Museum, enär ett halft dussin Kristinor redan blänga från dess väggar ned på den menlösa beskådaren af statens dåliga taflor, och penningar bestämdt icke finnas till förvärfvande af en sjunde fåvitsk jungfru. Det senare kan *jag* ej

gifva dig, emedan concubinaget med penslarne sedan ett par år är helt och hållet brutet och jag numera finner mig hafva nog att sköta med den lagliga fästevinnan Arkitekturen. Deremot är möjligt, att professor Boklund, som vurmar för och samlar från 30-åriga krigets period, skulle blifva förtjust att, i utbyte mot Gustaf Adolfs dotter, göra dig en af faderns bussar, och lockar dig den handeln, så kan du alltid skicka upp varan, hvilken det i alla händelser och på fullt allvar vore intressant att få se. — Apropos Boklund, så är underligt, att Göteborgs konstförening icke beställer ett ordentligt arbete af honom. Han kan göra det som duger och behagar. Ställ till något i den vägen, o Mecænas! 5 à 600 b:ko, och han hedrar sig.

Du är gift, och dina idyller gå i kolt. Äfven jag är, himlen vare tack, i Arkadien och har varit der längre tid än du, så att jag tror mig känna alla dess behag grundligen. Derfor vill jag gifva dig, unge Damon, ett godt råd: Låt icke de små cinoberlunsarne få vanan att röra vid pappas saker, ty då får du längre fram det obehaget att plantera både ris och rotting i *ditt* Arkadien, då deremot i *mitt* växer endast den flygtiga knäppen: »Pappas saker!» — De måste en gång för alla vara Tabu förklarade, eljest kan man råka ut i grymma förstörelsehistorier, och om det än svider att göra de små barnkräken illa, så måste knäppen i tid användas såsom lindrigt städfjande medel emot den, sig i fingerklådan uppenbarande, gamle Adam.

Se så; nu har du ju fått en ganska dugtig laddning »grönt under snön», såsom Bonnier skulle kalla det, ehuru rätta, om än mindre artiga namnet är: per-

silja. Jag har läst igenom det skrifna med samma själsalfvelse, som den der vankas af tidningslektyr — ja ja, förstå mig rätt: det är kärnigt såsom en *Stockholms*-tidning.

Må väl! Jag hade hoppats få göra en visit i Göteborg i vår, men det hoppet strandar emot prins Oskars palats, der jag som bäst grasserar. Träffar du Liwijn, så helsa honom. Sammaledes skall du göra med vännen Vijcander, den grosshandlaren.

Genom dina slägtingar har du väl någon gång underrättelser om hela familjen, tänker jag. Der är sig likt, och alla må väl.

Se så. Köp nu så litet dåliga taflor som möjligt och sätt de ännu sämre aqvarellerna i litanian. — Din protégé Hallman höll ej länge ut med detta lifvet, utan tog tidigt det partiet, som hvar i sin tur måste vara med om: han dog.

Den 26 mars 1857.

Vänligen

F. W. SCHOLANDER.

Samhällsförbättrande Broder!

Du håller mig för en ogenerad dansmästare, ty jag for. Du betraktar mig såsom en »falsk hedersman», ty jag for. Du anser mig såsom en »modern vinglare»,

ty jag for. Ja, jag for — utan att betala hyrkusken! Jag var väl icke lika oförsiktig som den der löjtnanten på Linköpingshotellet, och lemnade icke efter mig något skriftligt vittnesbörd om trassliga affärer, hvilket i otaka händer kunnat lända mig till förfång, men deremot går jag ingen dag säker för Göteborgs Handelstidning, hvarest kanhända redan stått att läsa: »Om ej från staden afvikne, i kronans byggnadsärenden resande intendenten, professorn och riddaren af en och annan orden Schola-der betalar den vagn, hvari han här bjöd sina vänner åka, varder hans hela namn, ofördröjligen och andra hyrkuskar till varning, utsatt.» Tänk, det vore just hyggligt. Derföre, och naturligtvis endast till undvikande häraf, ber jag dig genast betala skulden med inneliggande, som bör räcka någorlunda. Jag blef, allvarsamt taladt, illa flat öfver glömskan, då jag vid ett rekapitulerande af mina märkvärdiga reseäfventyr märkte den. Ursäkta besväret, kära bror, och ännu mer måste du förlåta, i fall du, såsom känd deltagare i färden, haft några obehag medelst dragande inför rätta, böter, afbön och mera sådant, som stundom händer äfven den bäste.

Du ser af dateringen, att vingarne burit mig högt åt norden. Lång resa, usel skörd. Mitt fädernesland, du har endast dygden. Arkitektur har du inte, och hvad f-n är du då värdt i en arkitekts ögon? — Än naturen då? — Bror, naturen finnes öfverallt, i synnerhet omkring Tyskbagarbergen, från hvilka jag till lystmätet kan betrakta den hvarje dag. — Än folkpoesien då; visorna, sagorna? De lefva på allmogens läppar. — Bror, från den rostran hafva de blifvit nedsköljda af

bränvinets syndaflod. Godt tillfälle har gifvits att förkorta den långa färden och krydda de ansenliga rapphöneportionerna genom katekesläsning med skjutspojkar och gårbassar. Ingen kristendomskunskap mera bland allmogen, bror! Ingen enda sägen, bror! Bara potatis och vårsäd och höstsäd. Är det skapligt det? Borde du inte lexa upp svenska folket en smula genom några spalter ovet, men groft, så att människorna begripa hvad de läsa. Är du kanske i förlägenhet öfver terminologien? Tillåt då, att din tjenare blir sufflör. Jag har så länge varit arkitekt och fått så mycket ovet till lifs, att jag, utan prål och skryt, utfäster mig till ett grant betygs undfående af hvilken examenskommission som helst. Också torde jag hafva nämnt för dig löftet till m:lle Bremer, den gamla »Örninnan», att utarbete en »parlör» i den syftningen för sådana unga individer af det täcka könet, som framdeles kunna önska inträde på byggnadsbanan, hvars breda och solidaste basis består af oqvädinsfraser och till en oerhörd långd uttänjda, med den mest fulländade konst, sammanstaplade svordomar.

Dock, vändom oss från detta vishetens och allvarets höga tal till låga ämnen. H— har genom öfverintendenten fått del af mitt utlåtande rörande hospitaltomtsfrågan och dervid läspat svårliga om »alluvialjord» och omöjlighet att grundlägga på nr 2. Öfverintendentens bokstäfver i brefvet tycktes draga på munnen åt hvad H— anfört, och saken vidröres ej vidare före min hemkomst, som, om allt går väl, timar i morgon vid detta laget. Sedan får »lille trumslagaren» hvirfla sig hit upp, och hade han dervid med sig en

terrängkarta och ett undersökningsprotokoll öfver »alluvialjordens» på plataen egentliga beskaffenhet, vore en vigtig sak undangjord. Han kommer i alla fall att göra ett nytt projekt, efter hvad H— lärer sagt.

Käre vän, i mycket gillar jag dina uppfostrings-
åsigter, men icke i frågan om deras basis. Nej; lägg
mig såsom sådan en tjock latinsk grammatika med en
oerhörd syntax, item katekesen, Hübner och Eklund
jemte en sjelfagerande karbas, och på den grunden
skall du bygga ett slägte med berserka- och vishets-
kraft i senor och handlingar. Utan dem åter liknar
din uppfostran ett skönt blomsterland, planteradt på
den falska skorpan af en solfatara. Hvad vill du göra
af män, som ej fått pojkhuden kåkstruken? Hvad skall
bli af ett vetande, som ej vuxit ur den guanovälsignade,
klassiska hufvudskalleplatsen? Du vill väl inte göra hela
menschligheten till arkitekter heller? De behöfva ingen
god grund, utan äro vana att trassla sig fram med
hvad som faller under handen.

Nu slutar denna intressanta och särdeles lärorika
epistel med det som borde hafva utgjort dess början,
nemligen: Tack för sist och helsa din fru!

Gefle den 11 juni 1865.

Vännen
SCHOLANDER.

Broder Sven!

— — — — —

Jo, jo, jag kunde just tro, att profexemplaret, med sina »pännritningar» på titelbladet och uteglömda skilje-tecken här och der, skulle stanna i the filistéers händer. Det är dig väl unnadt, käre vän, och nu tillåter du mig att tala om »jätteverket». Detta är — jag talar nu endast om den litografiska reproduktionen — otillfredsställande, enligt min tro hufvudsakligast därför, att det drifvits såsom industrielt tryck. Det är väl gifvet, att de fina linierna och de grofva med icke på stenens korniga yta kunna få samma skärpa och jemnhet som originalritningarne, men jag tror dock, att derest man kunde offra så mycket på en skicklig arbetare, att han fick nedsätta exemplarantalet per dag med hälften och således icke behöfde att helt och hållet maskinmessigt sköta sin press, så skulle ett bättre resultat stå att vinna. Jag hade ock hoppats, att mitt exempel skulle verka lifvande på de konstnärer, hvilka, i följd af fallenhet, studier och öfning, stå långt framom mig — som blott är en oförskräckt dilettant — på den beträdda banan; men detta tyckes icke vara fallet, utan snarare tvärt om. De baxnas för besväret och hafva ej förtroende till sin ihärdighet. Äfvenså äro de i förlägenhet för ämnen och hafva icke nog fräcka tjurpannor,

för att, såsom salig Horatius Cocles och jag, störta hufvudstupa ner i eldgapet, d. v. s. vråka å stad och skriva sjelfva. Denna omständighet är högst viktig och för den artistiska produktionen hinderlig. Ty det är bestämdt lättare att hänga den grafiska formens paltor på en Wechselbalg, en bortbyting, som man framfödt sjelf och under spasmodiska rifningar i hårtestarne samt söndertuggning af ett dussin pennskaftsändar halat upp ur bläckhornet, än att gifva passande kostym åt ett välskapadt foster, som med sirliga krumbugter hoppat fram ur en annans skalle och skriftyg. Detta orka dock de flesta icke förstå, än mindre försöka, utan de stå hellre och gapa, eller sitta och svälta, ristande hufvudet åt vettvilligen, som vågar något. Hvad har man icke retat mig med de eviga frågorna: »Hvarför illustrerar du inte hellre det eller det, eller det eller det?» — och tror du inte, att jag fått tära både salt och sparkar för »fåfången att vilja lysa dubbelt»? Jo men, har jag så. Men det rör mig ej. Jag anser mig skyldig förklara af hvad skäl. Det synes mig nämligen fordra långt mera talang och ligga vida större vigt uppå och anspråk uti att stiga fram, bocka sig för publikum, intaga en elegant »artistisk» posityr och säga: »Mitt herrskap, här är en herre som heter Byron, Goethe, Schiller, Béranger, Victor Hugo, Tegnér, Runeberg, etc. etc. Han har visserligen sökt att genom ord teckna figurer och situationer, men det är blindbockslek, och han visste icke sjelf hvad han menade. I veten icke heller hvad det lästa betecknar och innebär, men, passen på — åsnor! — här är ägget.» Och dermed ritar han till figurer och tillställningar,

dem icke hin känner igen för hvad A och B eller C eller D diktat och beskrifvit.

Detta är faran för illustratören af andras arbeten, hvilket ock gör, att af 1000 som försökt 999 gjort besatta kullerbyttor utför berget, på hvars spets ämnet stått och gapskrattat efter den oskicklige våghalsen.

Nej, tackar ödmjukast. Var då så god och tillåt, att ämnet och illustratören, hårdt sammanlindade till en kropp, må få rulla tillsammans, hur djupt det än må bära; och unna dem att få dela skrämor och kon-tusioner, så länge det finnes en enda flik kvar af hela byltet. Är åter ritaren en sådan bjesse, att han såsom Schnorr säger: »God dag, kära bror!» åt vår Herre och den Heliga skrift, eller såsom Doré helt ogenerad röker sin cigarr med pappa Dante till hufvudgård och heders-knyffeln Cervantes till fotstöd — à la bonne heure, då behöfver han inte krysta sig blå i synen och lugga sig flintskallig på: hjerta, smärta, låga, plåga, sörja, smörja o. s. v., utan låter då ritstiftet dansa solo omkring lagerlunden! Men, eljest är det både blygsam-mare och anständigare att klä sig från hufvud till fot i den hemväfda vadmalen och utropa: »Hopp opp, sa' strutsen, nu flyger jag.» — Så har jag ock ropat. Få se, med hvad påföljd. En herre önskar vinna en chiffonier på lotteriet. Hvad får han? — Fjolner. En dam åstundar en sjelfagerande mahognypersedel. I stället vankas — Fjolner. En amatör kastar begärliga blickar på oljetaflorna. — Också han får Fjolner. Öfverallt Fjolner; bara Fjolner; från Haparanda till Ystad Fjolner; femhundra gånger Fjolner. Nej, håll, håll! Hela landet blir ett mjödkärr, och jag, Fjolners drapaför-

fattare, sättes bland andra rara saker i litanian. — Se der följderna af »jätteverket» och den svaghet, som kom mig att lyssna till föreläsens stämma.

— — — — —

Stockholm d. 17 sept. 1866.

Vännen
SCHOLANDER.

TILL
HISTORIEMÅLAREN M. M.
C. G. HELLQVIST.

Bäste herr Hellqvist!

Rörande freskomålningar har jag en gifven åsigt, och det är, att de samma — då det gäller stor skala — icke skola affektera kabinetts- eller salongsmålningens genomförande i clairobcur, utan lägga an på liniernas harmoni, skön teckning samt äfven väl afvägda lokal-färger och dessas förståndiga sättande emot hvarandra. Härigenom kan den stora fargeffekten åvägabringas, så som de gamla italienska mästarne förstodo att i den djupaste enkelhet åstadkomma det, då deremot alla småfunderingar och finesser med »fina mellantoner» och spelande solstrålar och magiska reflexer, hvilka ju å andra ställen äro härliga att skåda, alls icke passa i fresken eller den stora väggmålningen i allmänhet. Detta hindrar ju icke, att om föremålet är ljussken eller annan bestämd effekttanke, måste hållningen rätta sig derefter; dock blir då frågan, *om* sådana effekter passa för dekorativ målning — jag tycker, att de icke

göra det. Kaulbachs väggtaflor i museum tillfredsställa mig alls icke såsom sådana, än mindre hans utvändiga i München. Deremot — fast jämförelsen är haltande — huru bredt och monumentalt äro icke de grekiska landskapen af vännen Rothman, under den Arkaden, tagna? Stora linier, stora planer, enkelt tonlagda bredvid hvarandra, såsom mosaik nästan. Tusen gånger svårare är naturligtvis figurkomposition af denna art, men svårigheten ökas, om man betänker, att monumental målning så mycket som möjligt måste hålla sig vid ett plastiskt lugn och ej nalkas genrebildernas sjelfsvåldiga område. Men just denna fordran och detta förbud äro den stora klippa, mot hvilken tusentals utmärkta målare krossat sina skallar, ty, ju enklare fordringarne äro och ju färre medel man vill använda, desto svårare är att nå ett godt resultat, och då härtill kommer, att man alltid ansett sig tvungen att »följa tidens smak» och dervid glömt hvad materialet och lokalen i första rummet haft rätt att fordra, har ock följderna blifvit alstrens otillfredsställande beskaffenhet. Det är ock svårigheterna i detta hänseende, som kommit fransmännen att alldeles lemna freskomålningen å sido, sedan de tagit sitt parti och med all magt kastat sig på koloriten enligt naturalistisk uppfattning, som åter alldeles icke passar för den stor-stora genren, d. v. s. för den egentliga monumentala målningen. I skulptur är den uppfattningen nästan möjligare, ehuru äfven der vid lag ideal och fantasi måste förädlade mellankomma.

Tit. klagar öfver sin ovana vid skrifning. Donnerwetter! Botemedlet finnes ju, om blott viljan är på rätt

plats. Läs så mycket som möjligt, och då tit. läser något, som tilltalar genom skönhet eller klarhet, skrif då af det — bitvis blott. På det sättet kan man hjälpa sig sjelf; så har jag fått göra, och tusen sinom tusen andra med mig. Då man såsom tit. blifvit lyckligt begåfvad, är halfva arbetet undangjordt redan i moderlifvet.

Stockholm d. 15 dec. 1877.

Vänskapligen
F. W. SCHOLANDER.

TILL
LITERATÖREN OCH RIDDAREN
J. C. JOLIN.

Vän Jo. Jo.!

Arme man, slaf under den sämsta bland gåfvor, som beskärdes oss, menniskoslägtets svagare hälft: ett älskande hjerta! Sköna själ! Du vrider dina plastiska drag till ett leende och tror dig dermed kunna lura den i lifvets strider och stormar härdade vännen, som dock nogsam, ack ja, allt för väl, märker de under den glada masken framsipprande blodstårarne. Du beskriver ena stunden Pariserlifvets berusande fröjd, och nästa ögonblick sqvallrar pennan, huruledes sängen, sömnen, glömskan af ett förhatligt närvarande utgöra enda trösten för din lidande ande. O Jolin, Jolin, mins du den eden jag svor på Rörstrandsgatan, att du skulle vika, ett offer för qvinnoränker och barnaböner? — Nej, du minnes intet, du lefver ett viljelöst månlif, du är solens rundpallrande drabant, du lyser blott af hennes sken, och när hon döljes bland slummerns rosiga skyar, då blottas ditt elände, då — olycklige! — skrifer du till och följaktligen tänker du äfven

på vänner i hemmet. Ser du, värderade, sådant vore rent af omöjligt för någon annan än den, hvars hela tillvaro löser sig i en enda, nästan oändlig ve-suck, och ditt bref är sålunda att anse såsom ett jemmerrop ur skärselden: »Scholander, söta lilla Scholander, hjälp, rädda mig, jag förgås af idel Pariserfröjd, jag förintas af tråkighet!!»

Dyre broder, jag vore nästan färdig till en aflägsen tanke, att för dig offra fem minuter af mitt dyrbara skugglif — eller åtminstone fem sekunder — för att bringa lindring i dina qual. Men, hvad kan jag göra i den stillhet, som omgifver mig och de mina? Du är så rik, jag är så fattig; du måste för hvarje steg som tages se till att icke blifva krossad af charmanta förbiilande ekipager — jag går på de fredliga, tysta skogsstigarne, der dufvor kuttra, trast och bofink sjunga, göken gal och små ekorrar kila uppåt trädstammarne. Du kan ej vandra tre steg, utan att det allra finaste, eleganta Pariserdam tränger in till din hud och ned i din strupe, under det att vidangeångorna kringsusa dig från verldsdrottningens underverk, hennes cloaca maxima; — då kring mig stiger den enfaldiga doften af bygdens påskliljor och fotshögt, dagguppsfriskadt gräs samt furuskogens simpla vällukter. Utanför fönstren ser du grannarnes härliga trädgårdar, der de skönaste sydfruktar i framtiden kunna komma att mogna, och dit du ej får komma närmare än de rikt ornerade stängslen medgifva, — då jag löper fri som ett vilddjur, mellan de oordnade dunganarne, och plockar korgar fulla med murklor och musseroner, sådant som ej den fattigaste bonde gitter

taga upp. Du står beundrande framför S:t Clouds och Versailles mirakulösa »grandes eaux», hvilka med en kostnad af tusentals francs i timmen »spela» ett par gånger om året under 15 minuters tid, — då jag hela dagen, och natten med, kan sitta och se Värtans spegelyta vända upp och ned på både Lidingölandet och Tranholmen, utan att detta kostar vår Herre och skapare, ej heller svenska staten, femåttondels svenskt halföre. Du hofverar dig, kräseliga frässande vid någon af Palais Royal's tafflar, och låter den kosteligaste drufvo-saft halka ned i ditt dolda inre, — under det jag läskar min anspråkslösa gom med armodets dryck, det vattenklara, väl renade, mitt enkla bondsinne upplifvande, de medtagna krafterna stärkande svenska vinet, som, jag vågar i all ödmjukhet försäkra det, har en viss retning för gommen, en viss pigghetsmedförande verkan, den der naturligtvis vore allt för grof för dig, men af mig skattas högre än alla château'er från både Bourgogne och Bordeaux. Jag djerfves påstå, att till och med du, der du nu lefver i sardanapaliskt sus och dus, skulle, hemkommen eller anländ till middagsbordet, efter en vällustigt tröttande, fötter och knän ljuft sväl-lande och mattande lustvandring bland expositionens underverk, erfara ett visst behag af intagandet utaf först ett helt glas, bräddfyllt af nämnda glimmande, skarpa och dock lena perledryck, och derefter ett halft glas af sammå elixir, hvilket jag, usling, dagligen består min lekamen under namn af helan och halfvan. Men förlåt dessa allt för närgångna paralleler! De behöfvas lika litet som bevisen, att två och två gör fyra, och de tjena blott att ådagalägga min fullkomliga

vanmägt, då det gäller att bringa dig tröst. Sådan finner du deremot i rikt mått, då du betänker, huruledes idoga malfjärilar svärma i dina rum i staden och gnaga sig frodiga på möblerna, samt då du i andanom ser främlingar lefva kosackernas glada lif på Taheiti, nedtrampande blommor och gräs, sönderbrytande bo-haget, fullsmackande tapeterna och länsande fiskvatten. Alltså, mod min vän, mod! Jag hoppas, att kommande dagars glada omständigheter skola hindra dig från hvarje hugkomst rörande nordens och dess inbyggares elände.

Skuggan 5 juni 1878.

Vännen
SCHOLANDER.

»Har jag roligt, herr magister?»

Vän Folin!

Icke vet jag, hvarest du dväljes, då detta skrives; lika litet anar jag, hvarthän det skall sändas för att träffa dig; men när jag sitter här ensam i Stockholm och känner behof af att samspråka med någon, innan bädden mottager mina trötta lemmar, vända sig tan-

karne till det ovissa, det i rörelse stadda, det fantasien liknande, och detta är *du*. Kanske ligger du vid detta laget döende eller stelfrusen på bottnen af en gletscherremna; måhända raglar du lallande hem från en vinstuga eller ölkneipe; till äfventyrs sitter du gäspande eller gråtande, vid ljudet af en gasterande verldsryktbarhets drillar, i en kvalmig teatersalong — ho kan utgrunda, hvarest du hafver dina vägar?

Frågar du måhända, huru mina fjät burit till staden och hvarför du ej kan få hafva glädjen att vara fredad från illvilliga attacker, då du sjelf ej går anfallsvis till väga, så måste jag upplysa om min i dag timade inflyttning från Skuggan, hvarest hustru och barn lemnats, med blåa näsor, skälfvande lemmar och under allmän tandhackning, framkallad af den friska luft, som jemte störtregn och mörker råder vid Värtans stränder. O Jolin, Jolin! Mycket måste hjeltarne lida. Tror du här finnes någon att gifva enslingen en bit bröd? Ingalunda, han har sjelf fått köpa ett stycke korf hos konstens slagtare, d. v. s. den, som bor i akademiens hus; och vattenledningen är den flödande vintunna, ur hvilken anakoreten hemtat sin magra aftonvederquickelse. Röres du ej till tårar och haltar icke ditt hjerta af medlidande? Nej, jag förstår; du mår som en prins i en ärtåker och frågar blott icke efter hvad andra få i kräfvan. Du sitter kanske i den varmt spelande guldreflexen från en rykande toddy och tycker dig hafva vatten nog i den, hvarför vänskapen gerna kan hålla inne med sina salta tårar — är det icke så? Jo jo men; — dock — lemnom detta sorgliga ämne.

En ung, lärd, men ändå hygglig man, nomine Severin, quod något om tiden för din och de dinas hemkomst samt att något uppehåll dervid skulle komma i fråga hos vännen Lars Petter. I så fall kan ju ödet lägga sina räfsaxar för dessa rader så, att de slå ned midt emellan de kakelugnskorresponderande. Ma foi, jag skulle då ingenting högre önska än att sjelf få sitta i brevet och blifva tredje medlemmen i laget, sålunda vinnande litet ombyte från här rådande dags-tunga. Men det är annorlunda bestäldt och förordnadt. Somliga skola njuta, andra lida. Hå hå, ja ja; nog veta vi våra bestämda klasser, käre Jo. Jo., och inte må du undra öfver om tidningarne endera dagen förkunna, att vi båda lugnt och fridfullt spruckit, du af välmåga, din tjenare af ilsken afund. — Du föreställer dig måhända, att man går tåligt under oket? Misstag, käre du, misstag. Vi voro nästan öfverens om att hafva råd till en liten hösttur till Paris — åtminstone hade en mecenatartad, på resor stadd vän lofvat att försträcka ett litet lån, som kunde gagna våra planer. Men — — — — — någon resa för mig blir ej af. Jag tror jag måste gjuta mina qual i bunden form:

Lid och hoppas, sällheten försvann,
 men förädlad skall hon återfinnas;
 blott en enda olycka är sann:

Den — af olyckan att öfvervinnas.

Inte tycker jag det var så dumt, sa' Stäck om sin ordlek; men *du* må döma om ofvanskrisna lilla försök, som så der oförhappandes flög mig i pennan. — Man gör så godt man kan; men sjelfständig måste all dikt-

konst vara, och något föraktligare finnes ej för mig än stackare, som lysa med lånta fjädrar, t. ex. salig Valerius; han stal, så det knaka' i papperet, och ändå var han en af de aderton. Bland egenheterna i hans författareskap var, att han knep andras tankar, långt innan de blifvit utkläckta, och så gaf han ut dem såsom egna foster. Din skarpa rättskänsla må afväga, huruvida detta förfarande var enligt med delikatessens fordringar; för min del ogillar jag sättet mer än saken.

Nog vet jag det vara orätt att bombardera sina vänner med tungsinta klagovisor och långa jeremiader, och ädlare vore att låta dessa rader dö i min egen än att sända dem till din papperskorg. Men du vet, huru det var med Landahl och hans anfäktelser? Han trufdes ej, utan att vittnen kunde intyga, huru hin håle grasserade omkring honom. Så ock med den ljufva och dock bittra melankoli, som blåser upp mitt hjerta till en skimrande såpbubbla; den måste gifva sig luft och locka tårar ur andras ögon, eljest är det tråkigt att vara mjeltsjuk, med eller utan månsken. O, jag förefaller mig såsom en blyg hyacint, lutande öfver ett silfverbäcken, i hvilket din ljufva bild strålar. Hvarför fick jag ej något hjerta? — något, hvaremot du skulle kunna tryckas — kramas, kramas ända till tunnheten af ett munlack. Hvarför har jag dig icke här och ett pippispiel emellan oss, så att jag kunde få grundstuka dig med kraften af min biceps? Du vet ju, huruledes det icke är godt att mannen lefver allena, han må ock hafva en vän, på hvilken han sig förgripa må! Så kom då, om du törs! Ensamheten gör mig ursinnig som Skuggtjuren, hvilken under bölkonvul-

TILL
ARTISTEN
CARL LARSSON.

Käre herre!

Tack för brevet! Jag förstår och älskar den klangen, men är, då jag undantager mina bröstarfvingar — arkitekterna — just ej van att emottaga andra skrivelser från de utflugna artisterna än sådana, der fruktan för »busen» hållit pennan, och bläcket varit svett. Här var annan klang och annat bläck; tack skall tit. ha.

Jaså, vi mötas således hos »Acharius». Vet tit., hvilken förste väckaren och ledaren af min då 8-åriga fantasi var, hvilken som förde mig in i historiens och sagans härliga verld och illustrerade sitt tal med ritning, besök i den tidens lifrustkammare samt hvarje söndag hos mina tidigt ridderliga drömmars ideal, S:t Görän och draken, i Storkyrkan? Jo, det var just farbror Erik Acharius, brorson till tit:s barndomsvän och halfkusin till min far, som hade tagit honom till sig från — Danviken, der han såsom vansinnig tillbragt flera år. Det är till minne af honom jag, såsom tacksamhetsgård åt den år 1829 döde, låtit hans namn gå igen, när

hans eller det poetiska elementets ande förvirrat min arkitekthjerna; och då jag kan dela mig i två halfvor, af hvilka den ena med ömkan ser ned på den andra, får denna senare i salig farbrors gestalt hålla till godo med den dårhuströja, som Acharius verkligen burit, men Scholander ej vill kännas vid annat än i andra hand, eller såsom »Doppelgänger». — Detta ville jag säga tit. först, sedan komma vi till det gemensamma achariatets tillämpning. Jag har nu varit vid denna akademi i snart *fyratiotvå* år. Huru många gånger tror tit., att jag under den tiden sett elever kasta sig utanför antik, anatomi- och modellpluggningen för att återgifva hvad som i en artistsjäl måste röra sig. Jo, summa *sex* gånger, och deras benämning vet jag naturligtvis, men det hör icke hit. Tit. är den sjunde. Undra då icke, om tit. röntte något af »magnetisk kontakt» det ögonblick vi träffades, och tro mig, att det ligger något sådant äfven i det kamratlika förtroende, hvarmed tit. sätter sig ned och språkar med en såsom »sträng» beryktad och just ingen blötfisk varande, gammal man. Jag håller af tit. till godo, utan att ens rynka ögonbrynen, till och med jmförelsen försedd med utropstecken i tit:s bref, ehuru sådant eljest smakar mig ungefär som klubbslag och är ett sätt att resa mur emellan mig och den ropande.

Att »utgjuta sig» emellanåt gör godt; man rensar gallsäcken derigenom, och det är helsosamt. Nu skola vi jmförelsevis betrakta förhållandet. Vet tit., huru det smakar att från koltåren hafva brinnande håg för att gå en väg, men fösas in på en annan, för hvilken man känner djup motvilja, ända till dess årens kylande

pulver lagt motvägande is i magen och stålat reflexionen? Vet tit., huru det känns att under fem år lefva utomlands, icke hopgyttrad med en klick landsmän i ett rökigt kaféhål, utan under ständig sammänvaro med det främmande landets barn studera med dem det påtvungna och blunda för och försaka allt det lockande, som den andra banan bjuder? Vet tit., huru det känns att våldsamt ryckas hem, midt under studiernas fart, för att oerfaren och med den djupaste motvilja sättas i spetsen för ett företag, hvars omöjlighet och oriktiga beskaffenhet man klart inser, utan att någon lyssnar till protesterna af unga, men kloka råd, och att sedan få dela skammen af att det omöjliga störtat samman? Vet tit., huru det känns att från femtonde till tjugufemte året behandlas som — — — — —, för det man ej vill med ifver omfatta det yrke man hatar, och att under denna tid gå ensam som Ahasverus öfver tundrorerna samt, väl ej svältande, men dock utan en slant i fickan? Vet tit., huru det för en man kännes att sedan under hela sitt lif, skamsen, stjäla undan alla möjliga timmar för att, bredvid de tvungna, men hedrande göromålen, pyssla med det man hvarken lärt eller anser sig kunna och dock måste göra för att tillfredsställa sin trånad och kunna försörja sig och de sina? Vet tit., huru det känns att med kärlek till konsten och förstånd om, huru hon och hennes tillbedjare böra gestalta sig, lefva i ett land der ingen konst finnes, och ej annat intresse än att dricka punsch och toddy, röka cigarr och prata strunt; eller att se, huru allt göres för att locka in ungdom på en bana, hvilken efter mer eller mindre väl afslutade studier icke bjuder

på någon fortsättning *uppåt*, utan i alla kända fall bär *utföre* igen, så snart fäderneslandet får magt med sina konstnärer i hemmet? Kan tit. föreställa sig hvad det fordras för art af tåga i lynnet för att ändå hålla modet friskt och ej såsom Kettil okristen gå in i högen, och gifva sig sjelf och alla andra hin hårde i våld? Jag tviflar på att tit:s erfarenhet gifver *ja* till svar på allt detta, men deremot kan jag hafva nöjet servera ett sådant ja, och ändå känner jag ingen »Weltschmerz» alls. Detta kommer af en hemlig konst, den jag besitter, och ett verksamt recept, som jag har och som bestämt hjälper alla, om de blott vilja följa det, och det är: »Gör arbetet till din käraste vän och ditt bästa sällskap, då behöfver du ingen annan förströelse, ty ombyte af arbete är hvila och nöje.» Detta söker jag att med exempel och ord inplanta hos mina elever, och jag har tyckt, att tit. vandrat åt det hållet, ritat, illustrerat, knogat i skolorna, målat och ej alls lazzaroniserat, hvilket sista just är den starkaste vanliga sidan hos vår kast här i landet. — Att tit. hade svarta stunder och funderingar, kunde jag minst af allt tro — men jag känner eder, på den »fria» linien, alls icke under edert elevskap, och har således blott hört namnet, ja än i denna stund har jag ju ingen idé om, huruvida tit. är svart eller hvit, endast längden föresväfvar mitt minne. — Den, som vill behaga alla, behagar ingen. Huru kom tit. på den tanken att medaljen erhöles på »snålskjuts»? Den gick den stora ärliga kungsvägen, vid hvilken voteringens häckar växa, och i dessa finnas ju alltid jemte ja-rosorna äfven nej-törnen. Lycklig är visserligen den, som på en lugn byväg får knalla fram,

ostörd i sin ensitsiga schäs, men huru få äro icke de, och huru sällan hinna de fram! Nej, man skall slita ondt, det är meningen, och deraf växa sporrar både i lynnet och på hälarne, så att pegasen reser på nacken och tager långa skutt, i stället för att sloka å stad som en åkarkamp.

— — — — —

Med hänsyn till hvad tit. säger om »stämpeln» vill jag nämna, att i öfvervägande tages totalbeloppet af de kända produkterna från hvar och en af de sökande, d. v. s. beskaffenheten af deras senare arbeten. Annorlunda kan det ej ske; den *inneboende* talangen, som ej låter sitt ljus med full klarhet lysa, ser himmelens Herre allena, och af fattiga menniskor får ej begäras, att de skola se hvarandra längre än till tänderna.

Och så säger jag farväl för denna gång.

Stockholm 30 jan. 1878.

Vänligen

F. W. SCHOLANDER.

Bäste herre!

En af mina ärade konstnårsbröder och vänner brukade förr i verlden utropa: »Stille Wuth!», och jag hade nästan lust att förmanande ropa det samma, om jag ej visste att det till intet tjenar, då »ungdomen rasar».

Det har så varit, det är och det förblifver så, att ung kraft illtjuter mot bråtar, som ligga den i vägen, och vill sparka ned alla hinder, grusa allt, som vågar vara af beskaffenhet att icke underlätta färden framåt. Således, käre lärjunge af Acharius, storma, knyt näfvarne mot himmel och jord och utgjut vredens skålar öfver det gamla, som i sinom tid skall maka åt sig — allt går ändå sin trygga ökgång, och ödet och slumpen störas ej i sitt eviga »svältaräf-spel». — Jag känner eder ju alls icke annat än genom edra bref, men dessa hafva närmast mig till eder, såsom vore vi gamla bekanta, och såsom sådan vill jag nu rasonnera allvarsammt. Hvilka äro de, som inom ett läroverk döma öfver eleverna? Naturligtvis de, hvilka bäst känna deras skaplynn och förmåga: lärarne. — Hvad har ni åstadkommit på studievägen, som kunnat vid eder fästa dessa herrars synnerliga uppmärksamhet, eller fånga deras välvilja? Utomordentlig flit, utomordentlig ordning i studierna, utomordentliga framsteg? — Derom har jag föga hört, men väl sjelf vid ett viktigt tillfälle gifvit eder *talang* ett godt handtag, ehuru ganska mycket »märkvärdigt» vidlådde produkten. Af samma tanke voro de mera berättigade domarne, och »medaljen» blef följden. Var nu detta icke något »erkännande», så vete väl katten, huru ett sådant skall se ut. Sedan kom »clair obscur». Kom väl ihåg, käre vän, att denna taffla sändes till Stockholm, der man ej är särdeles hemma i tendensernas kraft, utan ser på det beskedligt rimliga. Här gäller det ej att måla för och dömas af endast konstnärliga ögon och utbildade konstsinnen; det är ej artisterna som råda för och betala konsten,

utan dess målsmän äro äfven annat hyggligt och prosaiskt folk. Denna mäktiga afdelning inom både konstförening och inköpsnämnd begrep ej det fina i »clair obscure» och ville ej hafva den. Konstnärerna åter, hvilka hafva under sina händer en *skola*, som *måste* ledas i en viss riktning, så framt något resultat skall vinnas, erkände nog det goda i arbetet, men funno detta vida öfvervuxet af omogenhetens tistel och behäftadt med »chiquens» kardborrar, och därför köptes taflan ej. Det var ju icke något aldrig förr passeradt, utan tvärt om, gudnås, det vanligaste vid inköpen, 50 arbeten refuserade och 5 tagna — så går det till i verlden. Sedan kom »Spåqvinnan». Det var något helt annat igen, och många hörde jag, hvilka — bland åskådarne — förstodo det arbetet bättre än det förra. Konstnärerna sade: »Han söker, han söker» —, men troligtvis tyckte de ej ännu, att »han har funnit», och förmodligen funnos åter vid inköpet andra, som ansågos hafva »funnit bättre» efter taflan blef osåld. Jag har intet att skaffa med dessa förhandlingar, ty åtskilligt annat har kommit på min lott att utreda och döma öfver, och jag erkänner, att min lust till inblandning i målareaffärerna är ganska ringa. Icke desto mindre tager jag här vid lag saken såsom ganska klar. Vår skola håller på den naturalistiska riktningen, och fantasien har blifvit skickad till skamvrån, då den uppträder utan prägel af naturstudium. Här är icke en sådan flödande konstkälla, att smaken räcker till för många olika riktningar, och därför är naturligt, att de, som vilja slå in på en ovanlig väg, måste finna sig uti att afbida tiden, då de hunnit blifva förstådda. Så går det till öfverallt, huru skulle

då kunna ske annorlunda i vår aflägsna, mörka vinkel? Således, rasa icke mot andra ensamt, utan vänd en liten bit af raseriet mot eder sjelf — eller ock, haf tålmod, till dess det, som vill ut ur eder sprakande fantasi, har hunnit kläda sig i en mer helgjuten drägt. Vi här hemma äro ju mörkrets och Belials barn, men icke dess mindre har jag alltid förnummit, att det, jag efter mitt okunniga sätt att i tysthet se betraktat såsom förtjenstfullt och rätt förtjent af erkännande, äfven blifvit så uppfattadt af konstnärerna, och att de med glädje lemnat sitt bifall och gifvit det till känna. Lägg nu handen på hjertat och svara, om de haft orätt uti att ej ännu jubla öfver de från eder sända arbetena. Jag spår, att den dag kommer, då ni svarar nej. — Men nog härom. Det gäller att pröfva lyckan i den stora stormlöpningen, som nu förestår.

— — — — —

Ansökningen skall vara hos mig den 24:de kl. 12 på dagen; senare anländ mottages den icke, ty »fatalie-tid» måste respekteras. Ack, huru gerna gäfvade jag icke stipendier åt eder alla! Ty ingen vet, om ett sådant faller rätt der det faller, och ingen vet, hvad som kan förloras der understödet uteblifver. Alla anse sig bäst och mest berättigade till förmånen; det är ju så klart att de, som måste blifva utan, äro orättvist behandlade! Ja, så går det till.

Stockholm den 8 maj 1878.

Vänligen
F. W. SCHOLANDER.

Käre Larsson!

»La bataille commence — je me sauve!» — sa soldaten, men det var en skral soldat. Han var »resignerad» och gaf böfveln att våga något i stridens tummel, hvarest visserligen ära och befordran stodo att vinna, men också obehagliga knäppar. Det förstnämnda ville han nog vara med om, men risken och stretandet voro otrefliga; därför lade han i väg med gevär och packning, kröp bakom en skottsäker stenkulle, tog fram sin brödkulle och satte sig att tugga på den enkla frukosten, under det kamraterna sköto och höggo och stucko sig väg upp igenom förskansningarne kring »lyckans galoscher». När de nådde dessa, voro såriga fötter, blodiga näsor och igenbommade ögongropar glömda, och de sträckte sig med välbehag på lagerbäddarne, ty de hade pröfvat kraften och visste sig kunna lita på den, när det gälde. Och när de reste sig igen, gick det som en dans att i lyckogaloscherna trafva omkring på ärans höjder, bland idel rosor och pioner, smörklimpar och honungskakor. Då blefvo äfven de resignerade och tyckte, att det ändock icke var så galet att hafva slitit ondt i striden. Men soldaten nr 1 luskade allt jemt omkring bland ljungen och stenrösen, blickade emellanåt tungt suckande upp mot den lummiga höjden och märkte, huru resignationsdieten blef för hvarje dag svårare att uthärda. Visst träffade han i snåren samman med en hel hop andra tappra gossar, hvilka lik-

som han försmått obehaget att kämpa sig fram och kastat sig i resignationens slaka armar, der de nu sprattlade, stolta i medvetandet att hafva varit ämnade till vida större kaxar än de, som gingo der uppe i solskenet på lyckohöjden; och ehuru det ömsesidiga komplimenterandet och försäkringarne, att mycket större förmåga och »snille» dvaldes i deras missgynnade led än bland »högdjuren», summo dock deras hjertan i en bottenlös pöl af bittervatten, och de funno, att resignationen hade alldeles för tidigt intagit dem med skadliga sofismer, dem de tagit för sund filosofi.

Denna »achariad» är ej mera hugsvalande än salt i surt öga, men hvad skall jag skrifva? Du känner fullkomligt väl både din ställning och hvad som fordras för den sammans ändring till ett bättre, d. v. s. till ernående af ett stipendium. Men det fria umgänget med endast ritpenan, och den lätthet, hvarmed denna, då hon föres med talang, framkallar önskade resultat, gör dig allt mer obenägen och främmande för det större, långt mera ansträngning kräfvande penselarbetet, nedanför hvars hotfulla brant du tager ditt parti och sveper dig i den så kallade resignationens munkkåpa, derjemte anseende dig böra taga framtidsplats i »fattigmans visthus och kök» Men, gosse, det duger icke, hör du det! Det duger icke, ty ångern kommer att uppräta dig. Alltså: skär dig i två halfvor. Låt den ena vara vild och hur galen som helst, men håll den andra inom förnuftets skankor; låt den ena vara öfverdådigt genialisk och göra en konst i hela denna lumpna verlden, blott den andra trampar beskedligt i åkern och drager upp fåror till sådd för framtiden

samt beqvämar sig att gå under det säkra arbetsoket. Sök ej det märkvärdiga, det slående, det »noch nie da gewesene», utan lemna sådant åt dem, som tappat hufvudet. Måla en studie, helt enfaldig, så att du måste blygas öfver den sammans brist på originalitet, under det du dock tycker, att den ser ut som ett stycke verklighet, utan krystade, mer och mindre olidliga färgexperiment, utan sådan der okristligt snillrik penselföring och otäckt klatschande, som hvarken vi här hemma eller någon annorstädes kan anse annorlunda än såsom tydliga bevis, huru man i Paris kan få konsten om bakfoten, i fall man går blindvis till väga och anser sig sjelf såsom ett »geni», hvilket är för stort att fattas af den kälkborgerliga enfalden i hemmet och därför måste blifva »martyr». Tackar ödmjukast! Snygga martyrer!

När nu hin hårde ansätter dig, så att du behöfver rasa ut ett tag, hugg då i med pennan och utgjut eld och galla i bref till mig — i fall du derigenom vinner lindring; men sparka bort resignationen tills vidare; den tröstarinnan behöfves nog tusan, utan att i otid anlitas. Låt dig ej dåras genom kamratprat, som likt binnikemask snor in sig i hjerta och njurar och jakar med dina griller; utan ansträng din kraft att bryta in på den väg, dit du egentligen ämnat dig, och förhala ej tiden för att vinna en förbättrad ställning. Jag döljer ej, att man i hemmet förlorat en dryg del af tron på din kallelse såsom målare, hvarför det ock gäller att visa, hur man misstagit sig, men jag är ej bland deras antal, som anse dig vara klippt och skuren endast till »illustratör» och, ehuru jag skattar den arten

ganska högt och önskar, att du ej må öfvergifva den, borde du dock förvalta ditt pund så, att några års oqvalda studier komma på din lott. Så tag då ett ordentligt tag en gång och visa, att åtminstone viljan varit god. Men låt all excentricitet för *en gång* läggas åsido; är målet vunnet, kommer den i alla fall fram igen. Se så, Calle Larsson, hör din gamle broder Acharius och gör ej hans grå hår hvitare genom att stå dig sjelf i vägen. Och än en sak: beslutar du att följa min maning, så låt mig veta, hvad du vill göra, och medgif mig rättighet att säga ifrån, huruvida det lofvar att blifva hvad det bör vara.

Skrik och svär och förbanna, men var klok!

Stockholm den 22 mars 1881.

Vännen

F. W. SCHOLANDER.

TILL
FIL. D:R M. M.
P. A. SÄVE.

Käre vän!

Lika med lika heter det; du står der i Visby, en vänlig portvakt, villig och färdig att för så väl konstnärsgillen och andra oborstade lurkar som konstnärer och annat hederligt folk öppna de skrala dörrarne till stadens sköna fordom och visa hvad deraf kvarstår, oakadt den långa tidens skarpa tänder och vandalismens obarmhertiga »Ausgreifen».

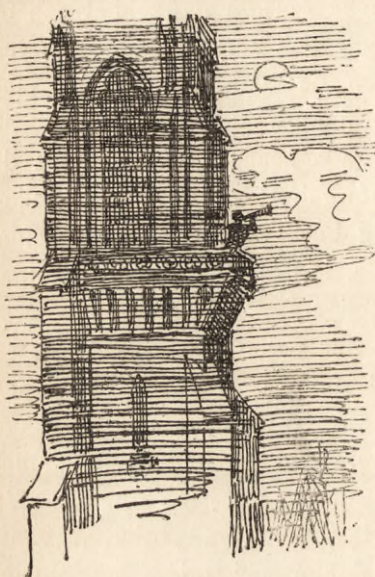
Jag ock är en portvakt, väl icke vid ruinerna af förgångna åldrars storhet —

det är en hedersplats — utan i ett litet, litet, skröpligt korthus, som barnsligheten gifvit namn af fria konsternas akademi.

På dina dörrar knacka ömsom nyfikenhet och fåfänglighet, forskningsbegär och törst efter det sköna; på mina hamra dagligen de båda förstnämnda, men sällan, högst sällan förnimmas de blygsamma, väljudande slagen af de båda senare. Jag vet, att du gjort nästan samma erfarenhet; alltså finnas mellan oss strängar af flerfaldig beskaffenhet, hvilka stämma lika, och, när vi det veta, äro alla vanliga bockningar och tacksägelser öfverflödiga.

Käre magister! Jag har sedan din afresa gjort en fåfång mönstring bland mina bekanta för att finna någon annan, som skulle hafva lust att lik en fölunge bredvid sin stomamma intaga din plats i arbetsrummet och oförskräckt skena af utåt konstens obegränsade fält, med sidoskutt in i Hesperiens trädgårdar, sångens, skämtets, poesiens, religionens, historiens och kannstöperiets brokigt blandade, respektive verldar. Vänner — på den varan är god tillgång, de växa upp likt ogräs på åkertegarne, men en kamrat, sådan han bör vara, är här lika sällsynt som blommande camelior i rännstenarne. Derföre sitter jag nu ensam med mina färgnedmorda barn och den vänsälla snusdosan, och vi äro så flitiga, så flitiga, och längta efter ändå mera lust att vara det, men den lusten kommer först med en kamrat, och alltså tillfredsställes den ej förr än magister Säve med kraftig fot affärdat sina älskade små lärjungar och hos den ärevärdige förmannen fått sig permission beviljad, drager på sig sina större sjumils-

stöflar, tager portföljen under armen och kommer vandrande för att fortsätta séancerna hos sin vän, portvaktaren i konsternas tempel. Måtte innan dess flugorna

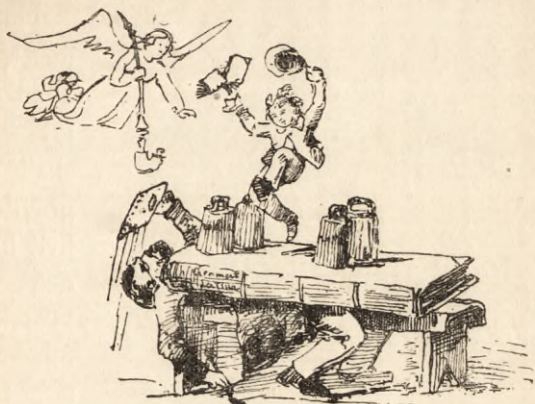
ej hinna att flera gånger sitta i dvala bakom kakelugnarne och landet du bebor icke mer än en gång utgöra en ensam verld! — — — Stirra ej för mycket på det du redan producerat, utan afa, afa som en fisk, till dess vi härnäst träffas. Hur träget grammatica latina än drar dig i rockskörten, bör du dock alltid kunna sätta en och annan klick på papperet, och det är en hvila långt ljufvare än den man njuter, sedan kläderna äro af, ljuset släckt och täcket draget öfver öronen. Godnatt!

Den 10 sept. 1849.

Vänligen
SCHOLANDER.

Behöfver du mig något, så skrif, hvar om inte, så skrif ändå.

Ursäkta att jag tager mig friheten försegla mitt bref. Ditt var oförsegladt!

Käre bror Sève!

Ungefärligen på detta sätt se nu sakerna ut! Hvar på sitt håll är jemmerligen klämd af de ordinarie göromålen, och ehuru det visserligen kan falla sig temligen hårdt att ligga på den föga elastiska skolbänken och känna grammatica latina lik maran rida sig på bröstet, så är det icke mera behagligt att känna sig omhvärd af flinthårda tegelstenar, kalk, sand, handtlangare, löfjerskor, trollpackor och mera sådant. Men, dagarne gå, och snön faller, och vattnet fryser, och den lustige julbocken kommer skuttande till barnen; och sedan blifva dagarne längre och solen blankare, och morgonpipan rökes vid dager, och en vacker morgon sitta stararne i sina stunkar. Då säger fru Sève: »I dag tager jag ur innanfönsterna» — och så är det

full vår. Nu blir det lif i hamnen och ångbåten kommer första gången. Sedan vandrar Sève i gravitetisk

takt upp till gymnasii-huset, eller hvad det nu för tiden skall kallas, gravitetisk, i hvit halsduk och svarta kläder, och examen hålles. Men, när han kommer tillbaka, o himmel, hvar är då värdigheten? Jo, högt öfver

Visby hustak, ty öfver dem hoppar han, fri från pojkar, grammatica latina och allt skoltvång, hvilket nu utbytes mot den själsfröjdande penseln och den sprittande färgleken. Då smälla tvenne skott, Motala kommer,

och med den, hvem, om icke jag. — Stor och ut-hållig snusning. — Sedan helsa vi hvarandra af hjer-

tans grund och genomtåga våra ruiner i staden, gapande, såsom sågo vi dem första gången; men sedan, sedan, Säve, krypa vi upp i en pinnkaret och fara vår ö omkring. Vi rita, vi äta med prester och språka med bönder och se mycket och fundera öfver det vi se, glädjas öfver hvad som varit och släppa då och då en liten anständig svordom öfver hvad som är. Med sådana barnsliga och glada drömmar söker jag att jollra bort ledsnaden öfver vintern, som nalkas, och förkorta den, när han trycker mig med sin tyngd och sitt mörker. Jag håller fullkomligt med gubben Stjernstolpe, som sade, att vår Herre icke ämnat skicka människorna högre upp mot polen, än drufvan växer på kalljord. När nu Gotland är gränsen i detta fall, så är ju helt naturligt, att jag der trifves och att jag längtar dit, så mycket mera som mellan vinrankorna framskymtar åtskilligt annat det jag älskar, och i synnerhet emedan jag der funnit hvad jag aldrig vågat söka: en likstämd ande. Om jag blott kunde på något sätt lätta upp dig i dina skolfunderingar och tänka att du under den långa vintern icke fore illa till själen! Ty du skall veta, att jag föreställer mig det lif du förer såsom ohyggligt ledsamt och troligen mycket värre, än det verkligen är. Men hvartill allt detta prat? Hvad som är, det är bäst, och kan ej vara annorlunda; derfore punktum.

Stockholm den 14 sept. 1851.

Vänligen
SCHOLANDER.

Käre broder Sæve!

Tack för brevet och de roliga visorna, hvilka äro efter mitt sinne. Nu skall jag sjunga dem för dig bittals, det vill säga, med »illustrationer» der sådana falla mig in. Det gläder mig, att du ritar, och jag önskar, att alla mina vänner gjorde så med, ty jag unnar dem så väl den fröjden. Det är nämligen efter mina åsichter angenämt att rusa ur sängen och se en

bit af sitt lif ligga lefvande på bordet sedan gårdagen; och därför sätter jag ritkonsten högre än alla andra. Ty, musicera, och tonerna dö lika fort som de födas — dansa, och spår blifva ej deraf, så framt icke golfvet är rent, men tofflorna smut-

siga. Skrif, så måste du dock tugga igenom bokstäfver, stafvelser, ord, rader och sidor, innan njutningen infinner sig, då du deremot vid åsynen af hvad i går ritades kommer med första ögonkastet tillbaka i gårdagens idéer och blir — om än aldrig så dufven — vaken som en fisk.

Dock, till hvilken talar jag om dufvenhet? Till min magister, till honom, som utan återvändo måste sitta en vetenskapernas spögubbe och stöta den hårdhandterliga lärdomen i en icke mindre hårdnackad ung-

dom och alltså beständigt vakar. Ne-nej, den äkta kaffesumpstjocka dåsigheten bor och trives väl endast hos de halfskrumpna, onaturliga krukväxter, hvilka finnas i Sveriges hufvudstad och fått namnet fattighjon. Vanligen benämnas de efter den fattigsoppa »konst» som »närer» dem, och de blifva då konstnärer, men släktet är möjligt och passar icke för klimatet. — Ack, dessa bedröfliga tankar infinna sig reguliärt vid början af hvarje ny termin för akademiens verksamhet, då man reser sig lik en fogelskrämma öfver en ärtåker och förgäfves spejar efter lofvande plantor. Bror, det går nedåt, det går nedåt. När man skådar dessa unga artister med uppåtsträfvande näsa, slokande hatt, nedvikta skjortkragar, uppslängd kappa, yfvigt skägg, fladdrande hår, stolt uppsyn och gravitetisk gång, hvilkas hela väsende exprimerar: »se på mig, jag är ett ljus», och man ser hvad ljuset verkar, så befinnes, att de icke äro annat än de allra bedröfligaste köksdankar! — Hvad vid akademien arbetas är — alls intet, och i konstföreningen litet. Din tjenare håller på att sudda ihop några aqvareller, men då han emellanåt måste döpa kungliga barn och uträtta lika viktiga saker på andra håll, går det icke mycket undan. Tro dock icke, att jag glömmet Gotland! Derifrån har jag tre sujetter: Mariaporten med figurerna på annat sätt, och Salzwedel vida ståtligare än på eskissen samt 6 tum lång; Skattgräfningen i S:t Clemens, och en stor munkmessa i koret af S:t Lars, hvilket jag restaurerat med målningar från golf till tak. Här har jag väl ljugit något litet, men det kan ingen bevisa, och då är enligt vår vän Almqvists mening alls ingen orätt begången. Ro-

ligt vore, om dessa stannade i Stockholm, så att du vid tillfälle finge se dem. Ännu hafva icke höga vederbörande njutit den oskattbara lyckan att få skåda de välsignade utbasunerade Gotlandsvyerna, och troligen sker detta icke förr än efter julen, då både de och jag hafva litet bättre tid — ty nu skulle jag behöfva »kort natt, dag lång», så mycket har jag att lik Movitz beställa — men icke tror jag, att någonting med ritningarne vinnes, dertill äro tiderna och personerna för slappa. Tacka vet jag de der gamla säkra kärnstammarne, som ännu här och der sticka upp ur träsknen! såsom gubben G— t. ex.

— — — — —

Att skrapa ihop en samling är så angenämt, att jag aldrig kunnat föreställa mig det. Men ondt är det om gamla vapen, och människorna äro underliga, ty hvad de kastat i skräpvrån såsom odugligt, då ingen frågade derefter, det stiger till stort värde, om någon som önskar bevara det anmäler sig. Det bästa jag fått är en italiensk dolk från 1500-talet med ciseleradt jernskaft. Äfven har jag en mycket dyrbart arbetad värja från 1700-talet, men någon af de gamla hederspamparne har jag förgäfves letat, ehuru de för några år sedan funnos här i ömnohet. Dock har jag ej skäl att klaga, och man finner, blott man håller på och ligger efter alla människor såsom en såg.

Olycklig den, som lefver i torra och icke kan drömma sig ett idylliskt lif, hvaråt han sjelf skrattar, ehuru han tänker sig in deri med vällust! Hvarje gång som den sträfva hösten ryter kring knutarne, regnet musicerar mot fönsterrutorna eller snöflingorna utföra

sin oefterhärmligt yra galopp, skulle jag känna mig dubbelt otreflig, om icke genast den der favoritdrömmen instälde sig: om det gammalmodiga slottet, der jag, mycket rik, skulle lefva efter alla forntidens regler och plägseder. Ofta tänker jag då, att vid en pipa skulle denna lifvande idé stråla med ännu briljantare färger och kanske locka mig att föra en journal i mitt slott. Olyckan vill dock, att jag ej kan skrifva 1500 talets svenska, och alltså kommer detta kuriösa dokument icke att bland mina papper finnas, när jag en gång dör.

— — — — —
 Nej hedersfarbror! Nu kan det vara tid att skjuta i hop språklådan. — — — — — Du håller väl som bäst på med att numrera examensfrågorna och plugga dem i gossarne, så att de ej staka sig, och har således annat att göra än svara på mitt bref, men när detta sker, så skall du vara hederlig och *rita* den der porten, som du fått reda på sedan jag var nere. Du kan gerna taga dig för att liksom jag sätta en och annan ritning i kanten, det är en god öfning och roligt både att göra och att se. Far väl, bror Säve, för denna gången. Må väl och låt penseln dansa emellanåt. På nyåret skall du få höra nyheter, till dess är jag stum som en fisk, ty jag har svåra brådtom. Tusen tack för ritningarne, hvilka lyckligen kommit mig till handa. Många helsningar från det mycket fula, men högst kuriösa Etelhemsfönstret!

Den 16 nov. 1851.

Vänligen
 SCHOLANDER.

Käre broder Sève!

Utän att veta hvad mera skulle kunna deraf göras började jag att här bredvid rita några streck, hvilka småningom utvecklade sig till bilden af en åsna, en

packåsna. Aktningsvärda kreatur! Jemte många andra, ser jag ju tydligen i dig mitt eget trogna konterfej! Du arbetar strängt, hela dagen; så gör ock jag. Du får emellanåt skarpa dufningar; det får jag med

— skilnaden består i käpp och skrapa, åsnedrifvare och höga vederbörande. — Du står lastad, bunden vid

en påle och har under din nos de skönaste tistlar, dem du gerna ville afbeta, men grimskafvet är för kort; så ock jag: lastad af göromål, bunden med tjenstens kedja,

lockas jag städse af hågen att i frihet och gamman palta omkring med min portfölj och snoka i Gotlands

arkitektur-gömmor — men kronans tjänst släpper mig ej så långt. Allt nog, åsnan och jag — det kommer på ett ut, och blott en skilnad finnes, n. b. till den förras heder, hon lider och tiger, jag lider och jemrar mig.

Och skulle jag icke det? Här sitter jag så troget och väntar hela sommaren att få se en skäggig, glasögonbesatt, i slängkappa draperad figur komma in genom akademi-

grindarne — fåfängt. I dess ställe kommer från främmande kust den gräsliga madamen Kolera och gastkramar hög och låg, rik och fattig, och har ej försyn med sina hugg till höger och venster. Hvar och en må nu tänka på sina

affärer och göra upp sina räkningar, ty i dag röd, i morgon död. Det är en sorglig tid; hvart man kommer höres ej annat än koleran; hvart man ser, endast preservativer mot den stygga epidemien. Om du kunde kasta en blick på Norrbro, finge du der se idel mosburkar och droppflaskor ute på promenad. Men Gud ske lof! ännu är det litet lif kvar i färgkopparne, och den obarmhertiga krampens fångsel har icke hunnit

kröka fingerändarne så att de blifvit oförmögna till penselns skötande, derföre går jag på i ullstrumporna

och kolorerar och laverar och komponerar och bråkar af hjertans grund, precis såsom funnes här intet ondt i verlden,

och tänker på koleran lika mycket som på hennes vän och själsfrände kritiken — det vill säga alls intet.

— — — — —

Hvarför kan du icke titta hit ett litet rapp? Mahomet tog ju slutligen sitt parti och gick till berget, då han märkte, att berget icke hade lust att komma till honom. Det skulle bestämdt friska upp din lekamen likasom din själ. Jag har af någon — hvem, vet jag ej — hört, att du drages med hypokondri, och den behöfver skjuts. Jag bjuder på ett vänligt bemötande och 48 nya aqvareller, dels af mig dels af andra. Färger och penslar och plats vid ritbordet finnas som vanligt. Arkitektur, landskap och figurer att välja på, allt af förnämsta kvalitet såsom närstående specimen utvisar.

— — — — —

Nej, nu säger jag adjö för denna gång. Något särskildt lustigt skulle jag önska att kunna berätta, men dylikt vankas icke i denna glädjetomma tid. Vinternalkas, och med den komma lektionerna i akademien, som muntra upp sinnet. Eljest är denna akademi på

väg under en allt för olycklig stjärna, de goda ämnena gå bort från fäderneslandet eller dö eller blifva galna, såsom nyss händt medaljören Lundgren, hvilken just som hans femårs utrikes vistelse afgöres, blir satt på dårhuset i Brüssel. — Nå det kan ingen hjälpa. Adjö, bror Säve!

För att fylla marginalen ritar jag helt ovärdigt en restauration af Stockholms Österlånggata på 1500-talet, hvaraf jag gjort en aqvarell.

D. 7 sept. 1853.

Vänligen
SCHOLANDER.

Käre vän!

Hur är det? Går det ännu an att skrifva ett svenskt bref till dig, min hederlige gute, eller måste jag taga till ett af tvenne språk, dem jag icke känner, engelska

eller ryska? Hvilketdera är ditt officiela om ett år härefter? — Det vet du lika litet som någon annan.

»Hoppoms» dock, att vid den tiden sergeant Tinnerholm hunnit stilla sitt blodiga svärd och att fredsmäklingen gjort sin tillbörliga verkan på Europas potentater. Krig! — det begreppet, tillämpadt på vårt fattiga land, får ej rum i min skalle; franska och engelska flottor och ryska

med, kunna de få rum i Östersjön? Hur skall det gå, hvad skall det blifva af? — Der ser du nu, Säve, följdén af att människobarnen i allmänhet icke uppfödas vid sund lektyr, såsom Spiess, Hoffmann m. fl., och att de icke, i stället för gevär och det der förderfliga krutet, hvarmed man kan alldeles i grund förstöra sig, vänjas vid att betrakta centnertunga riddarrustningar och bålstora tvehändta svärd såsom de enda möjliga stridsvapen. Du ser ytterligare, huru riksgagneligt det vore, om alla kaserner inreddes till kolossala institutioner, der folket från vaggan till grafven inlärdes i forntida krigskonster och hemseder, hvilka de derjemte finge öfva sig att på papper, duk eller i skulptur klart framställa med de skönaste färger, hemtade från kronans magasiner och arsenaler. Ja, derifrån, ty hvad kunna väl magasinerna då behöfva innehålla annat än den mjukaste Upsalalera, den finaste gips, bländande trafvar af Newmans färgkakor och tallösa batterier Rowney et

C:nis blypansrade moist colours-hylsor, — och arsenalerna, der nu de mordiska gevärspipor i tusental glimma, de vore ju då fullsatta af blänkande blyertspennor och millioner af de allra däjeligaste Chérions non plus ultra penslar? — Krig! Men jag frågar dig på samvete, är der någon sens commun i ett europeiskt krig? Hvad har människan för nöje i ett sådant nu för tiden? Manskap och befäl klädda i frackar och spännhalsdukar se ut som idel separationskarlar eller så kallade paltar, vapnen äro större och mindre blyeller jernklunsar, hvarmed de pillra ihjäl hvarandra på fem hundra alnars afstånd, och slagfältet ser ut som kammaren, der två bondkaplaner spela bräde, det vill säga såsom ett hvitt moln. Är det då rim och reson att föra krig? Och hvarföre? För äran kanske? Sapristi! Jag skulle väl vilja veta, om inte äran är lika god utan sådant väsen. Tala om blodiga drabbningar, häftiga anfall, lejonmod och hjeltebragder! Hvad hundra millioner tunnor insaltade ryssnäsor vill det säga? Är det konst att låta blodet strömma, då jag från ett berg vräker ned klippor på fårscockar eller skjuter kulor på knektstackare? Är det häftiga anfall, då jag på en half-mils distans bröstar af artilleriet och på oförsigtigt sätt bombarderar omkull bataljoner, murar, förskansningar och tarfliga buldanstält? Är det lejonmod, när jag ligger bakom en gärdesgård, stöder gevärspipan mot en pinne och ger luft åt hjernan på en beskedlig syndapalt, som nalkas i akt och mening att göra mig samma tankelättande vänskapstjenst? Och slutligen är det hjeltebragd att 6 à 8 timmar stå insvept i den allra helsosammaste krutrök, bita af små

krutpatroner, stoppa ned dem i ett jernrör, lägga detta i linie mellan ögat och dimmiga figurer på långt håll och sedan pilla på en liten jernbit, som gör att det blixtrar och smäller ur röret? Hvaba? Kan man inte bli rasande öfver mindre än sådana missbruk af benämningar och bakvända tillämpningar af hjertespråkets härliga ord? Säve, jag fradgar af raseri och tager mitt goda Ferrarasvärd, anställer dermed en hemsk förödelse bland kasserade ritbräden och hoppas att sedan i något lugnare ton kunna fortsätta ett bref, hvars läsning eljest möjligen kunde på ett för dina skolgossars ryggar känbart sätt koka berserkablod i dina magisterädror. — Så der ja, stympade ligga dessa bräden, som varit med om många oroliga scener från min tid — medeltiden — Kristina bär ut och lägger dem på spisen; fred öfver deras aska! — Petrus, jag säger dig, låt sätta ordentliga klingor på dina vikingasvärdsfästen, tag sjelf det tyngsta med silfver inlagda, låt piltarne få de mindre och drag så ut att försvara dina fäders jord och dess två och nittio kyrkor, der menniskoätande ryssar, vederdöpta engelsmän och påfvedyrkande fransoser snart ärna hålla en fanatisk sabbat. — Det får inte bli krig, jag vill ej ha' krig, jag hatar krig, jag förbjuder krig, och må fan ta' dem som kriga! Amen, amen! — Tack för dina bref, min bror, deras besvarande glömmes aldrig, om än affärernas kraf uppskjuter det samma. Kunde jag skrifva fort såsom mina vänliga tankar apostrofera dig, då finge du sannerligen hos konsistorium anhålla om inrättande af en enkom lärostol, i hvilken ditt göromål blefve hela guds långa dagen att läsa en nära 40-årig professors pojkpjoller,

och då skulle jag hålla i dermed, till dess du blefve alldeles sqvatt rundpurrad i kalotten, liksom jag sjelf tycker mig vara, då humöret är rätt i ordning. Ja, det skulle du blifva; då är man, såsom jag föreställer mig, den sälle österländingen i haschischruset eller den svinögde kinesen på sin bambusoffa, dräglande af opiifyllans tärande vällust; då kilar förnöjsamheten och lefnadslusten i ådror och nerver och ganglier och muskler och ben och hår och naglar, såsom vore man sammansatt af idel trillande ärter, och då tycker man hela verlden vara en »dansocean eller trefnadens hem» och sig sjelf lika god med — åtminstone löjtnant Höckenberg, som skojar omkring och roar små barn. — Förlåt nu, nytt stycke börjades nyss för att göra slut på galenskaperna, men det half icke. Nu skola vi språka såsom en trekvartssliten och en nära halfsliten skolkarl böra göra det med hvarandra.

Vi talade om Österlanden, och jag fattar din arab i lufven, kommer så underfund med, att håret är af-rakadt, börjar i stället rafistulera kring stammarne af de för vinden svajande palmer och tycker mig der se inskuret Ehrensvärds ordstäf om sig sjelf: »Han talade nu om saker, dem han ej förstod.» Säve, du har trampat mig på ett ömt ställe. Hvarföre kom jag ej öfver till Afrika, då jag hade tid, pengar och tillfälle? Jag hade då varit kompetent domare öfver drömmar, som röra sig bland Tusen och en natts underverk, jag hade då känt kameler lika väl, som jag nu fattar åsnor, och hade då skolat ripostera på din österländska bläckskizz med en korrigerande aqvarell. Nu stå vi lika mot lika, jag bara tackar och spar kritiken

till dess jag träffar de för mina käkar välbekanta arkitektoniska tistlarne. — Vet du, hvad kritiken är? Nå, så hör då! All konst finnes personifierad i Pegasus. Hvad han förr var, det är han ännu. Den ystra, galna fålen skenar oupphörligt undan de dammiga svettlackande konstnärerna, som med spräckta byxor rusa öfver stock och sten för att hugga i manen och kvarhålla det blixtsnabba djuret, mellan hvars vingar idealet likt en kokett konstberiderska ler och vinkar och vinkar och ler, men flyr beständigt. Så har nu tåget gått i tusen sinom tusende år, dock har en förändring inträffat och sällskapet ökats. Den ädlaste bland fullblodshästar sprang nämligen en gång förbi det stinkande aset af en i sin fåaktighets höjd stupad åsna. En svärm af husvilla fåflugor kände det himmelska luftdraget och flyttade pilsnabbt in under pegasens lyftade svans. Sedan den tiden har gudnås, klämmningar och sparkar oaktadt, de snuskiga kräken icke kunnat förmås lemna platsen. Idealet ler och vinkar, pegasen fortsätter sitt svindlande lopp, och den andlösa raden af halfvridna och helvridna konstnärer växer oupphörligt likasom troglodyterna under hästsvansen. Men dessa surra omkring, och finna de någon stackare i truppen, genom hvars bristfälliga pantalonger aktervimpeln svajar, så bjuder instinkten dem att slå sig ned och sticka litet — och detta har blifvit hvad man kallar kritiken. Du har riktigt velat servera på stora fat och inbjudit herrskapet till de feta sköna hästbakdelarne under arkaden på din »medeltidsstad», och jag tillstår, der är plats för ännu annan ohyra, nämligen afunden, ty de der hästarne äro *mycket förträffliga*.

Dina pennritningar gör du som en hel karl, och pass på, att icke mannen när vi träffas förvånar med en hel legion af vackra aqvareller. Det skulle platt icke förundra mig. Hade jag dig i mina klor fjorton dagar blott, så skulle du relativt stå såsom Minerva nyfödd och med det sammã fullfärdig. Men, när skall detta ske? Sant är: jag expedierade midt under värsta räkenskapsbrådskan och på fjerdedelen af den vanligtvis behöfliga tiden — allt för Gotlands skull — skolhuset, höll det så mycket som möjligt och rimligt var i andan af 12-talets byggnadssätt och utbad mig af biskopen att under arbetets lopp blifva en eller par gånger reqvirerad till Visby — men huru dermed går, vete vår Herre. Den vandrande juden får icke stanna hvar och när han vill, och i det fallet är han symbol af de sträfvande människokräken.

Skall jag icke få dig att berätta någon mindre vanlig, någon gammal gutasaga, så vore det väl katten. Din välsignade lång-lång-lång-långrandiga Strinnholm är ej mannen för min fantasi, huru förträfflig han eljest må vara. Något nytt har han just icke ännu berättat, och för målaren äro hans målningar, hans allt för tunnsådda målningar, djupt underlägsna Fryxells pensel — så tycker jag. Nej, nej; gif mig en saga och fråga ej mera; om jag skall kälta derom i hundrade år, skall jag väl till slut få min vilja fram!

— — — — —

I morgon resa mina liderliga munkar af till Vexjö. Jag har ej velat sätta mitt namn på den skändliga sujetten och exponerar den ej före afsändningen. Lånar icke mera handen åt dylikt, ehuru det ser ganska treffigt

ut på taflan. Nu håller en armé på att tåga igenom de gamla Stockholmsgatorna — jag måste skicka dig en ovärdig calque af esquissen, ty denna aquarell tyckes mig en af mina bästa drömmar. För öfrigt ritas och målas kostymer hvarje söndag. Garderoben af gamla sidenplagg, dem jag efter känslan af olika tiders snitt låter omskära och sy, växer betydligt och fyller nu ett messhaksskåp, som 1600—1620 skänktes till Lunds domkyrka och efter mycken förnedring hamnat i min stilla hydda. Dessa figurstudier äro en »pyramidal» öfning, — men det är horribelt att sitta och skriva derom. Lägg dig då i himmelens namn på politik och kom upp såsom riksdagsman! Inte kan jag såsom en narr sitta här och skriva historier om mina händers flit och underverk, kom upp och se och le åt uselheten och fröjda dig åt den goda viljan, som lyser igenom skröpligheten. — — — — —

Det lider med papperet, och supplement brukas ej. Tack ännu en gång för det du så mycket håller af de flydda tider och för de prof du hvarje gång gifver att deras bilder allt mera klarna för inbillningen! Om de, som medlidsamt rycka på axlarne, menande att *»man kan väl använda sin tid på något nyttigare»*, hade en aning om det paradisiska solljus, hvori själen badar under dessa ögonblick mellan slummer och vaka, om de kunde följa den på dess underliga vandringar, då den liksom klappar på porten till fantasiens förråder och söker att för tankens dager framhålla dammiga och stympade fragmenter af något helt, som den blott anar, men aldrig skådat; om de kunde känna den besynnerliga ljufhet man erfar att lefva med sin egen

skapelse och af den ryckas århundraden tillbaka och från denna sysselsättning finna sig främmande, då den flyende stundens alldagliga röst rycker in på lifvet med kraxande ljud, och när ljudet aflägsnar sig, åter sjunka bland de försvunna tider — då, bror Säve, då skulle de sjelfva blifva »fantaster» och — icke föra krig. Må väl, min gode gamle magister! Du vet, att jag längtar efter bref.

— — — — —
Den 24 febr. 1854.

Vänner
SCHOLANDER.

Broder Pehr!

Återkommen från en affärsresa har jag fått ditt bref, det jag skyndar att besvara.

Måtte himlen förlåta vederbörande, som med en hop opassande färgtoner bariolerat Mariakyrkans vestra torn, jag förlåter det icke; och detta så mycket mindre som jag både muntligen och, om jag ej minnes orätt, äfven skriftligen rekommenderade en slät anstrykning af allt trävirke, i samma färgton som den silfvergrå kulör, hvilken tiden gifvit ytorna å de båda östra tornen, och hvilken kulör är den bästa och mest pas-

sande emot det öfriga af kyrkan. Men, gudnås, hvad är en ropandes röst i öknen? Jag sökte ådagalägga olämpligheten af kalkstensytors anstrykning med oljefärg, då dessa ytor icke förefinnas blott fläcktals, utan genomgå ett helt monument; och dock har man sagt mig, att stora penningar fortfarande nedläggas på den Teljeoperationen. Bättre hade varit att använda den kostnaden på muryornas noggranna renskrapning från kalk, smuts och mossa och sedan låta tiden en 3 à 400 à 6 à 800 år roa sig med att å den slita sina tänder. Endast oljedränkning är en abderitisk åtgärd, ty solen basar in fettämnet från ytan, och sedan den väl åter blifvit fri från fettämnet, börjar vittringen så vackert. Tillsättes åter något färgämne, suger oljan lika fort in i stenen, och färgskorpan, skuren af millioner små sprickor, qvarhåller regndroppar, dam och smörja och blir sålunda en god hjälpare åt tiden. Så framt detta resultat skall kunna undvikas, måste oljemålningen eller dränkningen förnyas hvar 6:te, högst hvar 10:de år, och det lemna ju goda utsigter för vederbörandes tillgångar. Är detta klart och sannolikt? Men att allvarsamma och goda råd icke följas af herrarne i Visby, huru skulle det förundra eller harma mig, då de sakkunniges talan här uppe får förklinga ohörd och aktad såsom en ljudande malm och en klingande bjellra? —

Att härifrån skicka ett färgprof aktar jag mig noga för. Den föddes icke, som skulle kunna göra sådant med säkerhet att icke misslyckas. Och det är icke heller behöfligt, då på stället finnas de allra skönaste profver gjorda af den store koloristen naturens egen hand. I hafven den gråblå sandstenen, skön färg; den

rostanlupna gulaktiga sandstenen, härlig färg; den blågrå kalkstenen, präktig färg; den hvitgrå kalkstenen, ypperlig färg; med ett ord, der finnes en så skön och komplett murfärgsprofkarta som någonsin kan önskas, och då vore det förmätet att sitta i sin kammare några dussin mil aflägsen och gifva profvet på en papperslapp. Nej, bror lille, det duger ej; stig du fram för rådet och de äldsta i Israel och förkunna dem deras synder och säg, att den, hvars råd de låtit fara med vinden, korat och valt dig att med sans och kärlek och öga och färgsinne och förstånd gilla färgtonen, som skall anstrykas. Jag minnes såsom sagdt, att tonen på de östra trähufvarne var förträfflig, ehuru gult och rödt var med i spelet; vill du nu veta, så säger jag bestämdt: att just den färgen tycker jag skulle gifvas åt hela träbataklungen ända från fotlisten till den krönande kulan. Vill man nu lifva denna färg, så strykas sjelfva fönsterbågarna med brunrot, då de blifva röda, eller brunocker, då de få en mörk ekton, och båda sätten äro lika bra. Dixi.

I år vill jag ej komma till Gotland: alla dessa uniformer och militärhistorier skulle vara mig naglar i ögonen. Mera vid tillfälle.

Jag-skuddar stoftet af mina fötter öfver Maria-kyrkans förfuskande och förblifver

vänner

SCHOLANDER.

Den 30 maj 1854.

Gråsprängde vän och magister!

Tack skall du hafva för ditt välkomna bref af d. 29 april och för din längtan efter en bland stockholmska byggnadsbekymmer allt mer och mer i grått skiftande arkitekt! Jaså; du trodde alltså, att min sjökrångliga mage skulle utan drifvande tvång riskera sitt ömtåliga innehåll på de slänggungor, hvarmed vårstormarne beså vägen till ditt hem? Nej pass vackert! Nog får ännu en och annan ångare ligga under Karlsöarne och pusta af längtan efter det trånga och ljuflika inloppet i Visby hamn, innan jag vågar vara med om leken, och ännu får vårsolen arbeta en liten tid på att jaga kylan ur dina sköna ruinmurar, innan jag åter står framför dem med hatten i hand. Saken är nämligen den att ett bref — — — upplyst mig om den lyckliga, för saken lyckliga omständigheten med byggnadsföretagets nödtvungna uppskjutande ännu ett år, och i så fatta förhållanden vore det föga skäl uti att brådstörta resan, som litet längre fram bör blifva förenad med bra mycket behag, utan de olägenheter den nu skulle medföra. Jag helsar alltså icke dina stränder förr än i början af juni månad och kvarblifver då i Visby allra högst en vecka, på hvilken tid jag hinner staka ut byggnaden, grundspråka med byggnadsrådet och tala en och annan timme med min vän Pehr Säve. Ja, det skall nog bli skönt, men, hvems hund är jag att ej såsom andra menniskor kunna säga: den och den dagen reser jag — hvilkens hund? Jo,

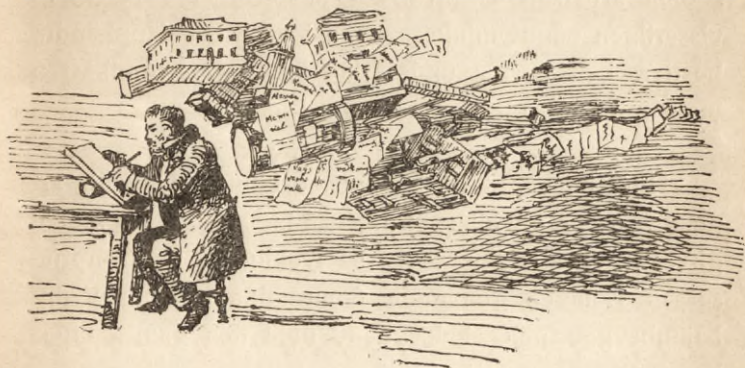
vår allernådigste herre och konungs arme gårdvar, som har vården öfver högst den sammes, i fyrkant, med raka och runda flyglar byggda residensslott, med underlydande hus och byggnader, mig anförtrodd. Tror du, att en sådan arm racka får säga: jag reser då och då? Jo i h—e bror lille, i h—e! Nej, nej, annat slag. »Laga mina skorstenar lymmel», heter det, »lappa mina tapeter, smörj mina lås, putsa upp mina latriner, eljest så» Säkert är, att man i det huset får röna sanningen af det gamla ordspråket: Den, som går i borgen, går i sorgen. Också är jag trött vid platsen på then ärones trappa, och så snart Hans Maj:t, som nu på fjorton — om ej mera — dagars tid ej haft någon föredragning i finansmål, vill vara så hjertinnerligen huld och sätta sitt namn under min utnämning till arkitekt i öfverintendentsembetet, skall jag på mitt håll peta ihop en aldrig så liten underdånig ansökan om att blifva från »tjenstförrättande hofintendentssysslan» entledigad och dymedelst få något mera ro i min själ. Slipper jag det bestyret, innan vi träffas, då Säve, då håll i mig, så att jag ej skuttar öfver taken.

Du nämner i ditt bref några ord om aqvarell. Aqvarell! hvad är det för slag? Namnet klingar bekant, men mitt minne visar ej klart bilden, som dermed betecknas. Se vindflöjeln! Den surrar, dit vinden blåser och har svårt i dag att redogöra för hvad vind han lydde i går. Så är det ock med den, som vill mera, än han rår med, han måste lyda stundens kraf och lefva i det, han har under händer. Aqvarell! ja

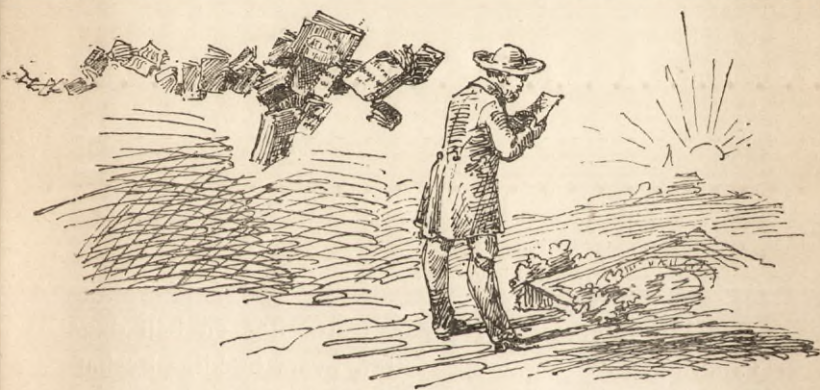

nu mins jag, att det' ordet och den saken spökade i mitt hufvud, då jag var ung, men det är mycket, mycket länge sedan; det var en yr brånad, som qväfdes af kalkdam och lades i mull, och ur dess stoft har sedan vuxit upp många stora hus och räkningar och siffror utan tal. Jag mins det döda barnet egentligen därför, att dess syster, som äfven vuxit utan underbyggnad, de arkeologiska funderingarne, börja torka ihop och luta öfver gravens brädd allt mer och mer, så att hon väl också en vacker dag får ett hus till monument öfver sitt stoft, ett memorial till liktal och ett kostnadsförslag till grafskrift. Och sedan det skett, hvad återstår då af vännen S—? Jo, karkasen till en så kallad bracka, det fettbeklädda skrofvat af en sann och äkta filister — ljufliga hopp! — Var billig kära bror och sätt dig i mitt ställe. Jag står upp en morgon nyter och rentvättad; papperet hvitt och spändt ser inbjudande ut; färgerna ligga så klara och brokiga och mjuka på paletten, att man just ville vara en pensel för att af hjertans lust och i all anständighet kunna doppa näsan i dem; likt elfvornas dans i ängens dimmor dyka vid tankens horisont klostergångar och slottssalar, riddare, munkar och nunnor i lustigt lockande tummel om hvarandra, så att man tror sig skåda en af salig hoffyrverkaren Magitos sjudubbla surrande solar med kringgående vindböjtlar; solen ler, himlen är klar, anden manar, att man sätter sig vällustigt neder för att apa vår Herre och skapa i liten skala. — Då tjocknar horisonten bakom ryggen, och innan man vet ordet af, kommer en tung sky af hus och bjelkar och kakelugnar och skorstenar och räkningar och dags-

verksrullor och memorialer och dunsar till i ryggen, så att man faller framstupa, derest man ej i tid vänder

sig ifrån det lockande göromålet och af all gewalt med båda händer kastar undan det ena anfallande arbetet efter det andra — och sedan den striden på-

gått några gånger, märker man, att det är bäst att icke stöta sig mot de solida efterhängsna kropparne och stela formerna, utan hellre låta färgen torka och

penslarne blifva malföda. Dock — till hvem talar jag? Du vet nog sjelf, huru med den saken tillgår, då du i dina artistiskt antiqvariska funderingar anfåktas af visserligen något mjukare, men icke mera släpphändta bestier, och därför undrar du icke öfver vindkastens inom mina sysselsättnings område.

— — — — —

Hitta på något riktigt extraförbluffande åt mig att resa och se på eller afrita, när jag — det himmelen gifve snart må ske — är så lycklig att ur kronprinsessan Louis'es gungande famn stiga upp på Visby hamnbrygga och skaka hand med min gamle efterlängtrade magister!!! Skrif snart!

Stockholm d. 9 maj 1855.

Vännen
SCHOLANDER.

Käre min magister!

Här sitter jag i Kalmar, trött efter en half dags vandringar i det gamla slottet, hvars ömkliga beskaffenhet gifvit rikt vatten åt klagovisorernas qvarn, så att den surrar lika friskt som väderqvarnen, hvilken konung Gustaf den III (glorvördigst i åminnelse) lät, såsom en passande prydnad, uppsätta på mellersta tornet af den

konungaborg han, för riksgagneliga ändamål, inredde till kronobränneri. Besagda qvarn är visserligen nedtagen, försåld till Stockholm, derstädes begagnad och

omsider, för tre år sedan uppbrunnen, men skuggan af hans långa, magra vingar sitter fasttrollad på monumentet, det der utgjorde qvarnens bas, och i skydd af skuggan har tiden med obarmhertiga tändar gnagit orimligt djupa märken ofvanifrån och allt igenom, och lika obarmhertiga bundsförvandter till den gamle herrn — amatörer — rifvit stycken med sig af både murar, paneler, golf, tak och möbler, så att föga återstår, och hvad som finnes, gjorts ohjelpigt. Detta är visan om Kalmare slott, endast en vers lång. — O, landsfaderliga försyn! Hvar står ett forntidsmärke, der icke fortsättning på klagomålen billigtvis måste följa, tills syndaregistreret blir längre än millioner sinom tusende gånger Davids botpsalmer + Jobs jemmer + Jeremias förtviflan?

Stilla min vrede! sade palten — hvad kan jag, arme? — Knyta näfven i byxfickan, gråta, doppa penslarne i mina ömnoa tårar och i matta drag återgifva

skuggbilden af förgången härlighet, runka på hufvudet, knota, halka omkull i stenrös och orenlighet, så att jag blir både blå och brun — se der allt. Vore jag inte gift, så tror jag sannerligen, det vore bäst att, lik en surmulen Kettil Okristen, gå in i hög och låta vandalerna drifva sitt minnesförintande spel med de älskade fornlemningarne, men nu går detta ej an, ty hustrun måste följa med, och historien omtalar icke, att några små hedningar kommo utkrälände ur Kettils-högen, hvilket med min kunde blifva förhållandet. Jag får alltså söka att fylla hela den fria rymden med mina kraftiga förbannelser och för öfrigt hoppas att allt blir bra, när ingenting mera finns kvar, som kan förstöras. —

Hvad, som gifver stark näring åt det dåliga Kalmarmumöret, är, att ångfartyget Gotland följt slottsväderqvarnens exempel och brunnit, så att jag måste här förnöta 4 à 5 dagar af den knappa tid, hvilken var ämnad åt den ö, der jag vill sätta dig till kung och Bergman till erkebiskop. Här får jag nu lura kvar ända till nästa lördag. Det är lika odrägligt, som ohjelpigt, i fall inte ödet skickar ett ångfartyg exprens för min räkning, men sådana höfligheter höra icke till dess vanor. Nå, nå, man får trösta sig med att rita Kalmare slott både fram och bak, upp och ned, och sedan basa öfver till Borgholms slott och se om der kan vara något att hemta. — För hvarje dag, som går, blåser en flik bort af den dimslöja, som kringtöcknar mitt lifs älsklingsfantasi, och för hvart enda uselt blad, som, bärande bilden af någon svensk märkvärdighet, kryper ned i portföljen, tycker jag möjligheten klarna

att i framtiden kunna få indirekt säga åt vederbörande: sådant fins i vårt arma Sverige, fastän I icke veten eller icke viljen veta det — krypen i skamvrån! — Tusende äro de, som med knän och armbågar, djupa bockningar och fagert tal äflas att tränga fram, antingen sina egna personer, eller ock de magra plånböckerna med påskrift »lägg i, lägg i»; — men, då man begränsar sina pretentioner på lycka inom arbetsrummets tränga väggar och söker, icke att sjelf äras, utan att tillbörlig aktning må vederfaras hvad som ännu bär spår af storhet och skönhet, så vore väl icke för mycket, om ödet tilläte att hinna ett slikt mål.

Af öfverdirektör F— har jag i dag förnummit, hurusom dina bönder på din ö hafva tagit sig före det orådet att hvitmena två af de bästa kalkstenskyrkorna. O, magister, magister! Är det sålunda du sköter min ljufveliga vingård? Det är följdén af, att du, såsom i sommar skett, ligger borta i sus och dus och skörlefnad och äter af de norrländska köttgrytornas innehåll och berusar dig med marienbader och andra kostliga viner. Tag reda på de nyhetslustiga bondbassarne och näps dem så, att de blygas i sin oförbätterliga galenskap. —

Med sorg har jag begynt, icke får jag för det sluta i glädje. Tror du kanske, att detta är sammankråttadt vid dagsens härliga ljus — ack! då bedrager du dig. Sommaren är hardt nära förliden, och den, som skrifver om aftonen, han må nu göra det vid skenet af stearinljus, de der på värdshusräkningen taxeras en plåt stycket. Dock, allting vore bra, blott ett snabbskoffande ångfartyg ville, med pick och pack

och hustru med, taga mig i sitt svarta skråf och föra mig till Gotland. — Må väl, helsa Bergman, vi träffas snart, hoppas jag.

Den 8 aug. 185....

Vänligen
SCHOLANDER.

Käre vän!

Tack för ditt bref! Då jag i förmiddags var upp till slottet, kom Louise, ett vårens budskap, fin och helgdagsklädd såsom en Djurgårdstärna första maj och grön såsom sjelfva Lindarängen. Hon lade till på sin gamla plats vid Skeppsbron, och bruset af den utströmmande ångan ljöd i mina öron såsom den härligaste musik, det skönaste ackompagnement med full orkester till orden: »Nu är det vår» — eller åtminstone: »det lider till våren». — Ack ja, den Högste vare pris och lof! Visst satte han oss bra mycket på snedden ifrån sin klara sol, och nog hängde han vår luft väl mycket full med tunga, mörka moln och vinterliga dimmor, men, såsom alltid rättvis, skänkte han oss nordbor, hvad söderns barn ej kunna ana, den sällheten att pånyttfödas hvarje vår. Jag är såsom andra ett syndens och verdens barn, och jag är, kanske mer

än flertalet, en arbetsträl, som sällan finner ro på den sjunde dagen, och nog är det illa; men, jag tror, att man, för att förtjena högre hjälp, måste af alla krafter söka att hjälpa sig sjelf, och att tankarnes tysta lofsång under arbetet hela dagen i ända och hjertats, från solens uppgång till dess nedgång, ödmjuka känslor af tacksamhet för helsa, dagsljus och frid, kunna i någon mån öfverskylla brottslighet mot tredje budet. Denna högstämnda fröjd öfver våren är, enligt min enfaldiga tro, ett bålverk, som hos oss qvarhåller hägen att minnas skaparen då han på andra, i klimatiskt hänseende, jemnare lottade ställen, blir alldeles bortkommen bland jernvägar och socialism och baptisism och andra djefvulska maskinerier. Detta var nu vår Herres part.

Tänkom så på egna lillepyttfunderingar.

— — — — —

Du frågar hvad jag gör och gjort i vinter. Arkitektur, far lille, endast arkitektur. Det har räckt till både bittida och sent. Inga, platt inga aqvareller. Den, som skulle göras till expositionen, blef aldrig påtänkt, sedan jag derom skref till dig. Nej, nej men; hvart jag nu vänder mig, finnas gropar, ur hvilka fan sträcker upp sina svarta händer, öfversmorda med murbruk, och han håller i min lugg på så många ställen, att om någon har förmågan se näfvarne, bör mitt hufvud förefalla såsom fullsatt med papiljotter. Vackra papiljotter! — Emellertid är det kuriöst, hvad lusten för aqvarellfabricering satt litet fart, och löjligt är, att alla vänner och kamrater tro mig spela något slags komedi med upphörandet, eller att jag rönt någon

deconfiture, som satt ned kuraget, eller någon förargelse, som snart faller i glömska. Att penslarne för andra, mig tillkommande yrkesgöromål, blifvit nedlagda, det kunna de icke få uti sig, lika litet som de tro mig mena allvarsamt med den obarmhertiga kritiken, hvarmed jag gisslar de oäkta barnen. Nå, målaren kan icke annat än undra öfver den, som slutar att måla, och fyllhunden tror icke mycket på nykterheten, men låt den ena bygga och den andra gå igenom bränvinskuren, så komma de på andra tankar.

Jag prisade den återkommande vårsolen, du bör ock få del af en annan glädjesol, hvars ljus börjar sprida sig inom konstens område och särdeles öfver vår länge i slummer sänkta akademi. Trots mycket trassel och småsinne och ensidighet och oförstånd har jag lyckats bana väg för vännen Boklund från München, så att han blifvit tillförordnad lärare i målning vid akademien. Han har på en vecka ryckt upp ungdomarne på ett förvånande sätt, och lyckas vi att få honom in såsom professor, så blir här annat lif i spelet. Men kungen, Qvarnström och gubbarne hafva en annan kandidat, och drifva de igenom honom, så att Boklund återvänder till München, hans andra fädernestad, så stiger den omnämnda solen icke högre än en annan skinnpels. Det är likväl betecknande för ett hos nationen vaknande konstsinne, att i alla landsändar konstföreningar stiftas och börja träda i verksamhet. Sålunda finns dylika institutioner i Stockholm, Göteborg, Vexjö, Malmö, Kalmar, Örebro, Gefle, och ännu flere lär det väl bli innan kort. Hvarest nu alla dessa taga taflor till bortlottning, det vete vår Herre, men

säkert är, att våra svenska artister icke medhinna tributer åt hela raden. Från styrelsen af Stockholms konstförening har jag utgått, emedan jag håller före, att en reorganisation af de 20 år gamla stadgarne vore af nöden, och att hela samfundet borde sättas på en annan fot nu än den, som var alldeles förträfflig 1836 men sedan nött ut både tänder och klor, så att 1856 intet annat är kvar än en tråkig och opassande slentrian.

Nej, pappa Säve. Nu har jag låtit pennan prata, så att hon säger stopp. Det är något, som ej skall hända min mun, när vi träffas och få sitta i ro någon stund och språka om nytt och gammalt.

Må väl! Helsa alla bekanta från

vänner

SCHOLANDER.

Stockholm d. 6 april 1856.

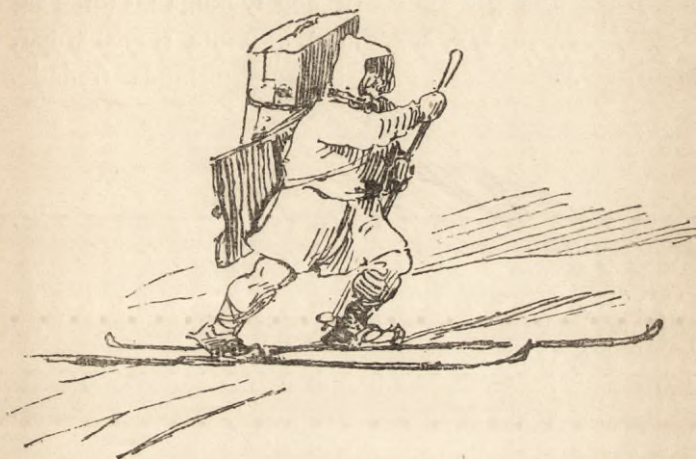

Käre vän!

Jo, nu ser hon snygg ut, mutter Svea, i varg-skinnspeles och bottforer! Och Nore på hundsvotten sedan; han fröse bestämdt ihjäl, om icke Svea i någon mån hjälpte till att hålla göken varm. Han hackar tänderna erbarmligen, men Svea är munter och manar på lejonet, trallande:

Kom, sköna maj, och blicka
 med milda ögon ner,
 på molnen gör en spricka,
 så att man solen ser;
 ty hårdt är att om våren
 ha snö i hvarje skrubb
 och att, med frost i håren,
 gå klädd uti tulubb.

Ja, gamle hedersbroder, om icke alla landtbrukare påstode, att denna myckna snön ligger lik himmelsk guano på åker och äng, så skulle jag nästan vara färdig att smälta bort den med saknadstårar, tillegnade Floras barn och den milda gröna färgen. Nu får man trösta sig med hoppet om matprisernas fallande och brödkakans stigande i storlek, så att mikroskopet, hvarmed man förliden vinter behöft göra sig förvissad om tillvaron af det skillingsbröd handen hållit, må blifva öfverflödigt.

Emellertid, grön mark eller hvit, vår eller vinter, sol eller snö, värme eller frost — jag reser om fredag d. 9:de, i fall helsan är god. Går det icke på annat sätt, så får jag göra i ordning mina skidor, ty, gudilof! ännu har icke magen vuxit så, att den skulle hindra mig företaga en liten färd i närstående genre, ehuru det icke kan nekas, att jag hellre sitter och stöter

peppar på den uslaste raphöna, som någonsin vinglat sig fram med två skrala hjul.

Såsom du af tidningarne sett, kommer mitt bröst att lysa med vasaorden.

Här ser du en liten målning af det förskräckliga, firmamentdecimerande ovädret, som rasade i går, så att endast de, hvilka varit nog lyckliga att förse sig med bastanta regnskärmar, gingo någorlunda fredade.

Det var den mest storartade stjernorkan, som jag kan påminna mig, och går det så några gånger till, så får kalendern ändra system och uppräknas endast dem, som ej äro riddare, eljest blir den allt för voluminös.

Den 1 maj 1856.

Vänner
SCHOLANDER.

Käre bror Säve!

Inte kan jag ha delirium, men nog sväfvar en mängd små svarta gestalter för ögonen, då jag vänder på dem, och inte är jag precis hvad man kallar full, men nog går det kring, kring i skallen på mig. Det är våren, bror, det är våren, som knackar på den förgängliga hyddan, förkunnande henne, att murkenheten kommit ett år närmare och förmanande att tills vidare lägga bort den lifvande moccadrycken. Nå nå, varm mjölk med rågbröd om morgnarne, det duger också, och det får hädanefter blifva min musik, mot hvilken jag mer än gerna utbyter det fördömda surrandet och kokandet och ringandet i öronen Tack för ditt bref; välkomnare hade det varit, om deri stått, att du befinner dig vid god helsa, men nu besvarar jag det med oblandadt tråkiga känslor, då det står så skralt till med dig, att du icke orkar rumla om i dina disciplars kalufver och emellanåt göra några moraliska konstruktionsritningar med rottingsstreck på ryggtafflan. Likväl torde denna hvila, svår till sina orsaker, kunna medföra goda verkningar på din helsa och sålunda mindre, än först tycktes mig, vara beklagansvärd Ja, käre vän, nog lofvade din tjenare att skriva under julen, men deraf blef intet. Om rimlighet vore med i spelet, skulle vi om söndag ha trettondagen eller något dylikt, och i det stället låter vår Herre redan de beställsamma hönorna vipa på stjerten och värpa ägg till påskaftonens anständiga firande. O, tid, tid! för

dig är evig tillvaro målet, eljest skulle du väl inte ha så sakramenskadt brådtom att löpa undan! Innan vi hunnit vänja oss vid vintern, är våren återkommen, och knappast har man hunnit vända magen rätt efter sista sjösjukan, så skall man åter vända ut och in på stackarn, medelst en ny Gotlandsfärd. Ja, jag kan icke neka, att det ju gick ganska hårdt på, och aldrig mer reser jag till Visby utan *två* afgangsdagars valrum, ty de båda sista hemresorna hafva varit allt för oanständiga. Det förstås, menniskan är ett kräk och följakteligen skapad att kräkas; men att till den pyramidalt »ophanteliga» grad utan förbehållsamhet visa sina likar innehållet af både hjerta och njurar, det kan väl ändå inte vara tillvårns andemening. Ack, min vän! Hvad är äran, hvad betyder vasaordens lilla tecken, då man såsom en guanosäck, smutsig och stinkande, rullar på ett sotigt däck, ur lofvart i lä och ur lä i lofvart, kullrar om bland ostadiga, fastän grönmålade säten, askämbar och svablar, stundom fastnande i en hög småländingar, sammankrupna på en däckslucka liksom grisarne på en suggmage, stundom nedslungad i en kabelring liksom en paltpudding i ett kopparkärl? Hvad båtär en hel åsneborða med kongliga diplomer, fullmagter, ljusastakar och snusdosor, då himmelens regn och hafvets böljor täfla om äran och nöjet att spola bort alla de konstiga fluida, hvarmed man sköljer öfver, icke blott sina egna utan ock hederliga bondemäns med svett förvärfvade klädespersedlar, så att benägna löften om »smörj» fylla pauserna i vindens tjut genom tackel och tåg, fartygets knakande i fogningarne och rese-närernas ifriga rop till den obeveklige St Ulrik, de

sjösjukes patron. Hvad förmår man, då af alla öfvergifven, glömd och föraktad, man måste räkna på egna krafter, som för länge sedan tagit farväl och ej räcka till att praktisera skapelsens mästerverk, menniskobelätet, nedför en trappa, der en torr bädd och en hjälpsam hand möjligen stå att finna? Brrrrrrrr! Jord och himmel och hela verlden, allt är under dylika förhållanden icke värdt tusendedelen af tusendedelen af ingenting alls. Det behöfs väl icke sägas, att du i ofvanstående läser en med flygtiga drag tecknad bild af min sista resa från Visby, och denna färdens obehag skulle troligen hafva lemnat djupare intryck efter sig, om icke den till sina följder varit så särdeles välgörande. Allt skralt och otillbörligt, som förut befann sig i mina inelfvor, reste nämligen totalt sin kos, så att magen, som förut varit krånglig under koleratiden, nu höll sig helt stursk, satte hatten på sned och armarne i sidan och såg med ett förnämt leende ned på andra knurrande, lösaktiga, upproriska och förvillade magar. Dessutom har man tillfälle att under sådan der allmän nöd göra intressanta bekantskaper med sina likars slaksidor, och då skadeglädje är en vacker beståndsdel i menniskokarakteren, så förlustar det att se andras elände ohöljdt krypa fram, huru väl det än eljest må gömma sig. Sedan jag andra aftonen blifvit igenkänd och nedburen i salongen, afklädd och lagd i säng, var jag munter som en fisk och tom som en tidningsartikel, och då hade jag min lust åt andra passagerare, med styfvare magar men ängsligare hjertan än jag. Emellertid har jag totalt förlorat aktningen både för mamsell Louise och gumman Motala,

och himlen vet, om jag någonsin mera anförtror mitt unga lif åt sådana ömkliga najader, det blir bäst att vänta, till dess nya krafter arbeta på passagerares öfverförande till den förtrollade ön. Här har förljudits, att ett nytt ångfartyg nästa sommar börjar sina turer, och om så blir, kommer jag — derest helsa och krafter äro med — att göra min lilla visit, men huru lockande, intressant och kärt det än vore att på några veckor få svärma söder under ö i ditt sällskap, kommer nog sådant att stanna vid de fromma önskningarne, ty jag blir i år mera sysselsatt än förr, särdeles derigenom att ståthållaren på Stockholmslott, i fall han öfverlefver våren, beger sig utomlands, och då får jag ensam rida för rusthållet. Nej, gamle Pietro, jag började den der saken allt för sent, och det tycks, som ödet skulle velat gifva mig en vink, i det allt hvad jag på Gotland gjort — åtminstone allt det bättre — gått förloradt i Düsseldorff, dit det var skickadt för att litograferas. Att börja på ny kula, dermed blir intet och lägges härtill att jemförelsen mellan hvad jag på senare åren en och annan gång försökt i aqvarell, och det, som gjordes under tillfällets och lustens brinnande dagar, utfaller betydligt smickrande för de sistnämnda, så sporrar detta icke synnerligen — och vore än fallet tvärt om, så vore dock ingen hjälp derigenom vunnen. Man skall ha tid på sig för att göra något sammanhängande, och då detta icke kan åstadkommas, är bäst att vända hågen på sådant, som är angeläget och hörer till den ställning, man i förhållande till verldsbestyren intagit. »Blif vid lästen» heter det, och jag börjar först på 50-talet att lystra till den helsosamma uppmaningen.

Det enda, som stundom utan skada för allvarsamma göromål numera förekommer, är att jag då och då krafisar till en liten asbografi, under det sällskapspratet går sin gång. Det är ej heller numera så tomt på artister som förr, och flera komma med hvar dag, man skulle nästan kunna säga, att de växa som ohyra på en fattiglapp, och jag riktigt beklagar dem, ty de egnar sig åt illusionernas breda väg, der början utgöres af hoppets leende grönska, men i hvars irrgångar de framdeles blifva offer för deceptionernas sargande törnen. Jag tycker bättre vara att, lefvande bland dessa dagsländor, oupphörligt badda deras skenfärdiga hjernor med den sansade erfarenhetens is, och jag tror, att detta är en artistisk verksamhet, som är mycket gagneligare än att knäppa ihop ögonlocken, stoppa till örönen, tända på fåfänglighetens rökelse och uppstämman såsom hymn: »anch'io son' pittore»!

Den 1 mars 1858.

Vännen
SCHOLANDER.

Vän Säve!

Du konungars och furstars trogne vän och följeslagare, du ihärdige uppväckare af store mäns minne, hur mår du under detta nya regementet? Har hvirfveln,

hvaruti allt omkring mig, arme vägghyresinspektör och kakelugnspiprensare, surrar och rusar utan återvändo, har den äfven nått ditt hem och dig? Har du — liksom en massa annat notabelt folk — fått afträda din i anletets svett sammanknådade och snitzlade och dråpeligt utpyntade studerkammare emot något vindsrum tretton trappor upp, eller har du fått plymager på din grå vandringshatt och kammarherrenyckel på skolrocken? Tala då! och låt mig veta, hur det är, om du ännu går på benen eller om dessa i tingens nya ordning peka uppåt husgaflarne, under det händerna fått krypa in i skoplaggen. Du tror törhända, att jag kommer från nobis, och tycker kanske, att mina frågor ösa af sött vin eller magsyrande toddy, efter de klinga så underligt. Men, käre vän, hvad kan man veta, när en tronförändring inträffat, och då man tillbringat fem dyrbara veckor af det korta lifvet bland konungafrätande matkar, unknade segerminnen och all annan förödelsens styggelse. Och efter denna lyckligen öfverståndna begravningspers, med ty åtföljande oro och gråhår, då man måste fäkta såsom en väderqvarn för att taga igen den förlorade tiden, huru kan man då veta hvad som passerar utanför den ring, i hvilken man löper såsom kulan i rouge et noir-lådan? Alltså skrif mig några ord och låt mig veta om dig, om din sommar, och om detta läroverkshus, i hvars dubbla port ungdomen finner symbolen af den goda och den onda vägen, ehuru de båda ingångarne äro lika breda. Tala om för mig, huruvida du gjort några nya fynd, om du funderat närmare på ditt verkliga slotts förskönande, och om du i rymden funnit stymmelse

till någon grund för dina drömmars slott: Polhemsminnet. Säg mig ock, huru målaren totat till salen, efter det gifna mönstret, om han, med åsneöron på penselskafvet, blindt tagit de angifna tonerna, i fall dessa ock befunnits för ljusa eller för mörka, eller om han haft nog urskilning att efter behof moderera och sammanjemka tonerna till ett harmoniskt helt. Säg mig äfven, i hvad anda det samlade högvördiga presterskapet höll sin kritik öfver det utförda, och om K— eller någon annan andans man fann lärdomens port för trång. Med ett ord låt mig höra af dig, jag behöfver några vänliga ord, som handla om annat än affärer, ty sådana får jag till lifs, så att halsen af dem täppes.

Nå, nu har Karl XV bestigit tronen, nu hafva artisterna tills vidare en vänlig och konsterefarens hand, som håller spiran. Hvad mände blifva af detta barnet? — såsom skriften säger — han har fått på sin del en god vilja, ett öppet hjerta och en öppen hand. Hvad kommer han att uträtta för landet, och hvad skall han blifva för konsten? Förlåt egoismen, som lyser igenom önskningsarne, men nog unnar jag kung Karl en mycket betydlig förmögenhet, ja, mycket, mycket pengar, — då mycket, mycket kommer att göras.

Jag skall nu framföra färska helsningar från en af dina intima barndoms-, ynglinga- och mandomsvänner, en person, som jag aldrig förstätt eller kunnat förlikas med: ifrån herr Carolus Duodecimus. Vi sällskapade för någon tid sedan under 6 timmars tid, och han var så god och satt för mig, eller kanske rättare: låg, under det jag ritade hans porträtt, både en face och båda profilerna. Han har allt förändrat sig något, blifvit fasligt mager och brunhylt samt särdeles tunn om näsan. Det senare kommer kanske af två stora hål, som han råkat stöta i hufvudet, såsom du af följande höger- och vensterprofiler klarligen kan se.

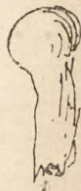
Venstra profilen.

Högra profilen.

Han var för öfrigt stilla och tyst, på långt när icke samme bråkmakare som förr. Då var han ock känd såsom särdeles sluten, nu deremot visade han sig så öppen, att hvar och en kunde genomskåda verkstaden för hans tankar. Ja, efter att under många, långa år hafva envist tegat rörande en affär, som ej var utan inflytelse på hela hans återstående lif, gjorde han nu alls ingen svårighet vid att för oss alla, som tillsammans besökte honom, omtala, huruledes han skrattat åt det falska ryktet om lönmördare och pistolkulor, utdragning af värjan etc., då det i verkligheten icke varit annat än en bombflisa, som likt en stilla andehviskning

susat in genom ena örat och ut vid det andra, hvadan han ock allt sedan den tiden känt liksom en tomhet i hufvudet och såsom om detta vore alldeles söndersprängdt i alla riktningar. Han hade till och med artigheten att bedja oss gå litet närmare än de, som år 1741 gjorde honom nöjet af ett besök, men då nöjde sig med att blott helt flygtigt titta utanpå ett par koketta plåsterlappar vid tinningarne; han bad oss taga bort dessa och lätta på huden; och när detta skett, befans verkligen den der andehviskningen hafva varit ganska allvarsam, enär den lemnat sådana vacanser i skallen, som af ofvanstående ses, utom det att allt det öfriga hänger ihop blott förmedelst huden. För resten en enkel man. Han tog emot oss klädd i en grof linneskjorta och redgarnsstrumpor, men på händerna bar han hvitgarfvade kraghandskar. Bredvid venstra foten hade han i en guldygspåse gömt ett stycke ben af denna storlek och form, hvilket blifvit uttaget ur foten efter lustlägret och simulakern vid Pultava. Det var sannerligen en bland de intressantaste personligheter, jag träffat, och han ålade mig ovilkorligen att helsa till gamle Pehr i Visby. Jag vet ej, huruvida befallning blir att publicera ritningen och det egentliga porträttet, hvartill profilerna äro blott bihang, men nog skulle det i hög grad intressera svenska folket och göra hvarjom och enom åskådligt och klart, att icke något pistolskott eller annat smått varit orsaken till landets sena frälsning, utan att vår Herre lät förlösningen komma från en fiendtlig projektil i större skala. Jag är säker, att du med stort intresse läser

Fryxells berättelser om svenska lejonet. Resa sig icke håren på ditt hufvud vid alla dessa ohyggligheter, och kan du ännu beundra den *kung*, som samlade så många bittra, ja sagolika, olyckor öfver sitt land och sitt folk? Har historien något dylikt att uppvisa? Nej; och om man å ena sidan skäms för den blodisande narraktigheten, till och med dåligheten hos herskaren, så måste man å andra sidan häpna öfver och rörd beundra ett folk, som under sådana gränslösa lidanden och uppoffringar, med sådant hjelteöfverdåd i trohet, med sådant fabelaktigt tålmod, uthärdade förtrycket och utpressningarne, blödde under martyrkronan och dock kunde sammanrafsa krafterna för att åter resa sig. Må Karl XII framstå såsom en svensk urtyp — det var han dock icke —, men numera tror jag, ingen svensk kan hafva lust att uppträda och yrka, att efterverlden skall åt hjälten, såsom konung, viga ett monument. Han får hvila med Rolf Krake och de andra sago-vidundren till Ragnarok, och vi pysslingar, som döma honom så här på rak arm, vi böra blott tacka vår nådige himmelske Fader att icke olyckan mera kan, i den formen åtminstone, drabba oss.

Stockholm den 8 sept. 1859.

Vännen
SCHOLANDER.

Broder Säve!

Välan, min gubbe, välan! Nu grep du an den gamle Adam ända till roten af stöfvelklackarne! Tack för det brefvet och ritningarne, mest för de komponerade! Att ogeneradt samspråka i skrift med en vän och kråta i kanten af brefvet är bestämdt en Gudi täckelig förströelse — ja till och med i högre grad, än då man hvarje qväll sitter och medelst viraspel fröjdar gamle svärfar och svärmor. Det ersätter visserligen icke njutningen af sammanvaron i ett icke för starkt belyst rum, möbleradt med antika godbitar, framskymtande genom ett lätt töcken af tobaksrök, i hvars hvirflar talet, om hvad som förr var, faller sig gladt och angenämt och ackompanjeras af knäppningarne från vägguret och mer eller mindre slarfviga utkast på en under handen liggande papperslapp samt fortgår huru länge som helst utan att afbrytas genom förbiskojande åkarkärror, hyrvagnar, positivspelare och oljudsfabrikanter; men det försätter en dock uti ett slags väsenlöst tillstånd, som ikullrifver tidens och rummets stränga skrankor och liknar sålunda ett oskadligt och stilla rus af haschisch. (Må ingen därför passa hugg och påstå, att man alltid skrifver bref i fyllan! det vore nog strängt.) Papperet är fullt, man förseglar och sänder af, och så sitter man der igen, inklämd mellan tid och rum och tyngd under materiens blykåpa. Likt suparen längtar man emellanåt efter det angenäma tillståndet,

men behöfver lik denne en stimulus, och den kommer först med posten. Så framt den ej genom den långväga färden blifvit kraftlös, röner man genast dess verkan, sätter sig att svara — och irrar omkring i rymden —, n. b. så fort den förbaskade plogbillen pennan och kråkfötterna hinna löpa med. — Det kallas i alldagligt tal att smida, medan jernet är varmt, och då jag nu håller i hammaren, så tackar jag än en gång för ditt ordentliga, trefliga och bra illustrerade bref! — Gå till dig sjelf, gamle Pehr, låt upp ditt sinne och märk hvad som följer! Det är snubbor, det säger jag på förhand och rör åtskilliga små punkter i ditt bref: »En man bodde långt ifrån sin vän. Mannen hade på sig ett par skor, som sågo trefliga ut, men han kände, huru fördömdt de klämde, vännen hade också skor, som klämde, och tyckte sådant hårdt vara. Han beklagade sig dock icke, ej en gång för sin vän, men prisade allt emellanåt och berömde mycket dennes skor, som sågo blanka, rymliga och bastanta ut — ja, han till och med tyckte och uttryckte sin undran öfver, att mannen med de dråpliga skorna kunde fästa sig vid och hålla af en person med trång fotbeklädnad, och detta gjorde mannen ondt. Han sände till och lät säga sin vän: »O, min vän! hvi prisar du mina skor och kommer mig att blygas? De blänka kanske, då dina äro dunkla, men hårdt klämma de och äro besvärliga att bära — ty de äro utan bottnar, då dina egna deremot hafva stadiga sulor. Tala därför icke om fotaplaggen utan hellre om allt annat under solen.» — Förstår du meningen? Du *berömmar mig allt för mycket*, och det tål jag icke vid, förtjenar jag allt det, hvad

skall då blifva öfrigt för dem, som äro värda tusenfalt mer? — Akten eder för de falske profeter, heter det, och sannerligen baxnas man icke vid tanken på, huru dessa grassera i verlden. Du har haft ett prakt-exemplar under ögonen och i öronen, jag menar B—. Så skall man vara funtad för att få ett stort namn här i landet; man skall häfva sig upp, slå sig för bröstet, utropa »ta mig tusan djeflar är jag icke den störste man, som finnes i landet, jag kan allt och vet allt och ingen annan är, som vet och kan, än jag. Se hit, bönder och brackor! Så här skall en karl se ut, det har jag gjort, och det tänker jag göra, och det duger och intet annat!» — Och enfalden faller djupt i stoftet och ödmjucar sig sju resor och skriar: »Allah är stor och B— är hans utkorade profet!» Återstår nu att veta, om mannen är lycklig och nöjd för det? Ack nej! lika litet som man afundas hans usurperade storhet, lika litet blir man bedragen af det brutala sätt och de äckliga svordomar, hvilka han söker att såsom en mantel vrida öfver oron i ett äregirigt och dunkande hjerta, som dygnet om, i takt med pulsslagen, repeterar: Du är en narr, du är en narr, du är en narr, en charlatan, en skojare o. s. v. — Prosit! pappa B—, den musiken är bäst att lefva utan, skulle också ingen annan menniska veta, att man är till, och örat aldrig få glädjas åt klangen från berömmets silfverbjellra. Kläcker han ur sig något om Gotland efter den tur, han gjort dit i år, så kan jag det på förhand utantill och beklagar, att arbetet fallit i sådana händer. Att han vid riksdagen förmår uträtta något, betviflas på den grund, att han af alla är känd såsom — du och jag känna honom.

Nå, nu skola vi språka om saker, som troligen intressera dig mera, och himmelen må veta, att jag helst framförde muntligen, ty det är både svårt och långt att skriva och tråkigt att läsa, men du har bedt derom, och jag lyder. Ämnet är nämligen dina ritningar i brevet, dessa utkast, för hvilka jag tackar dig än en gång, emedan de gifva anledning till utbyte af reflexioner och visa, att du till mig hyser ett vänligt förtroende, som — jag säger dig det rent ut — som jag känner mig förtjena. Du krusar litet och ursäktar dina krusmsprång inom artisteriets område, hvad skall jag då göra för ingress till mina galtaskutt bland filosofiens klippor, der du för styret med van hand? Jo, min ingress är primo en pris snus och secundo ett hjertligt leende öfver mig sjelf.

Poesien är för de själar, dem skaparen gjort tillgängliga för svärmeri, lik en elektrisk ström, som mer eller mindre hastigt fylles och behöfver urladdas. Urladdningen klär sig i många gestalter, hvilka dock hufvudsakligen kunna hänföras till tvenne grupper: form och ljud. Båda med sina många underafdelningar äro oändligt sköna, men det ena står dock öfver det andra genom egenskapen att mera uthålligt kunna fästa sinnena och genom dem oafbrutet verka på själen, då de andra, ehuru lika höga i rang, äro af för eterisk beskaffenhet för att kunna fångsla genom form. Hvad lyftning ligger icke i vacker *musik*? Hur griper den icke känslan, och hvilka hastigt vexlande sinnesrörelser förmår den icke framkalla? Men tonerna förklinga och lemna själen i ett obehagligt tillstånd af domning och tomhet. Dess syster *skaldekonsten* liknar

henne i många afseenden, men redan här är en högre grad, ty den vackra tanken, det qvicka skämtet bär rytmens klädnad och har sålunda med sig förenad musikens behag. Minnet gömmer den fina perlan, men för att njuta af dess skimmer, måste alla dess facetter vändas mot inbillningskraftens ljus, och fröjden alltså framtingas. Den från djup poesi utgående *dansen*, sådan man ser den hos folket i södern, är motsats till ton och skaldestycke i så fall, att den är endast skön form, i ögonblicket född, i ögonblicket död, och efterlemnande tomhet för själen; med sin lika höga rang, tål den dock icke jmförelsen; men nu komma vi till den poesi, som klär sig i stadigvarande form, som fröjdar hjertat i födseln och efter födseln, och som icke är, såsom de tre förutnämnda, tryckt af taktens bojor, utan fullkomligen fri, som gråter, skrattar, förädlar, förnedrar, strålar i solljus, sväfvar i dunkel, som korteligen i sig innesluter hela världen med alla dess ting och passioner och storhet och uselhet och har förmågan att göra sig förstådd af alla — jag menar den konsten, som icke är högre i rang än de andra, men hvars grad är vida öfver dem, jag menar *ritkonsten!* (Du må tänka hvad du vill om det sätt att jmföra, som jag användt, så håller jag dock på rangen och graden.) Alltså kära magister, nu äro vi vid ritkonsten. Är det inte gudomligt att taga sin penna och veta att i dess lilla ömkliga spets bo liksom i intet länder och städer och englar och djeflar och luft och eld och vatten och himlar och stjernor och allt, allt? Och sedan, när hon börjar sin mystiska krafnsning på papperet och der återspeglar i klara och tydliga drag fantasiens dunkla drömmar,

som vexla i dager och skugga, och fröjdar hjertat såsom qvarhållen poesi och dröjande ton och sväfvande men ändå fixerad dans, och låter forntid och nutid — men i synnerhet forntiden — stiga upp ur griften och visa sina vexelrika taflor i brokigt vimmel — sitter man icke då i lycklig oskuld såsom barnet framför sin lilla lustiga trädgård, planterad med bara träpinnar, och fröjdas åt det man efter bästa förmåga omklär med en form, så nära som möjligt liknande det i fantasien sväfvande härliga originalet och känner i denna skapande förmåga — i all hjertats innerliga ödmjukhet — fläkten af den hand, från hvilken man sjelf utgått? Ack jo! så känner jag det i min ringhet, tackar Gud för den lyckan och önskar alla en lika ren fröjd. Men i synnerhet unnar jag den åt dig, som sitter så temligen ensam, och icke såsom jag har tusen andra saker, från hvilka det käns så skönt att återvända i det kära, tystlåtna och bullrande, stillsamma och rörliga fornlifvet. Derfor vill jag tvinga bilderna ur din hjerna ut på papperet, och därför är jag så nöjd, att du en gång kommit dig för dermed. — Nu är det filosofiska kapitlet slut.

— — — — —

Vännen
SCHOLANDER.

Käre vän!

Nordan börjar draga sitt ogästvänliga bälte af svartgröna böljor med hvita fransar omkring din ö, der rimfrosten gnistrar likt trollbär på trädens grenar, och snöflingorna breda sitt

kalla dun öfver stararnes tomma bäddar i stunkarne. Men du sitter lugn mellan murarne af uppstaplade folianter, och bläddrande bland flydda seklers digra minnen och ordnande dessa till en

skattkammare för framtidens forskare, märker du ej huru solen allt mer och mer knappar in på ljusbågen, huru

din ö allt mer och mer isolerar sig från den öfriga världen, huru det trötta året — den gamle Fenix — reder sig dödsbålet, för att i ny gestalt flaxa fram genom en ny rymd af förhoppningar, af arbete, fröjd och sorg. Så satt ock fordom den käre sagofadern Snorre på sin ö och samlade och skref. Den väsentliga skilnaden eder emellan är, att

han begagnade pergament, då du har papper, samt att han fick sig en knif mellan reffbenen, deraf han stalp,

då deremot du får arbeta, till dess sotdöden knackar på hos den hundraårige gubben och säger: »Se så, broder Pehr, nu finnes intet mera papper ej heller bläck på denna ön; du har ätit upp alltsammans. Kom nu». Och då knackar du den siste länsmannen ur pipan, gör en klassisk krummelur under sista raden, nickar till i länstolen, och låter efterverldens historiska likmaskar göda sig med de frodiga fostren af din tillvaro.

Käre vän! mina tankar vändas åt detta håll, emedan jag ämnar omtala för dig min gamla, vördade och älskade moders lugna bortgång, i en lycklig stund, då inga bekymmer tärde henne och allt såg ljusst och gynnsamt ut inom familjen. Mätt af år önskade den gamla med ung och frisk själ att få öfvergå till den oförgängliga friden, och försynen hörde hennes fromma bön, då hon utan plågor somnade i barnens armar. — Ack ja; det var en skön, en ljuflig död; det var en välsignad hädanfärd, sådan vi alla må önska oss.

Men medan vi lefva, låtom oss streta och hålla andens vingar friska, på så godt sätt, som detta lofligen låter sig göra. Det är så mycket skralt att ledas åt, äfven om man ej genom mjeltsjukans förstoringsglas ser sig omkring, att man behöfver arbetets förströelse, om lynnet ej skall sjunka. Men, himlen vare tack! vi lefva dock i en oskuldens, en paradisets tid, om vi jemföra den med perioder, hvilkas olyckor grundgräfde samhället för några mansåldrar sedan, och om hvilka jag nyss läst i de förfärande taflor dem Fryxell målat, då han beskriver frihetstiden. O, himmel! — att vårt land och vårt folk dock ännu kan se ut såsom det gör!

O, f-n! att här såg så snyggt ut för något öfver hundra år se'n — det är hjertgripande, dels emedan tidens barn nu äro så ojemförligt mycket bättre än då, dels emedan mycket nu är en förskräckligt trogen återspjgling af det, som då var. Om det icke vore så tidsödande att läsa samma sak hos flere författare, skulle jag vilja se någon Hatt måla af nämnda historiska skede, ty att Fryxell är Mössa, det är klart.

Jag har omtalat för dig mina poetiska krumsprång för att icke säga saltomortaler. Hvarthän hafva de ledt? Läste jag in dem i ena kisto? Ja visst. Men

Bonnier bjöd guld för nyckeln, och den blef fal. Han spände an med kraft, d. 16 november gjordes anbudet, och i dag d. 7 december ligga 1,500 ex. af Luisella på vägar och stigar, i boklädor och magasiner. Man skall rista på hufvudet åt min oförskämdhet, och det kan ju på sätt och vis vara väl förtjent; men det är ju dock

»arbete» detta foster af min hvila, och det myckna klena deri är dock berömligare i *mina* ögon, än om jag på tiden, som öddes för dess skapande, hade vunnit eller tappat några dussin »robbertar» eller »cambio-potter» eller »janspel» i brädet. Emellertid har jag bjudit ryggen åt ferlan.

— — — — —
Om du får se eller höra något *godt* om opus'et och orkar läsa 178 sidor knaggliga ottave rime, så

skickar jag dig boken. Dock nej! Detta må ske, när något dig värdigare och för dig angenämare skådar ljuset, i fall det någonsin sker. Kan jag t. ex. komma öfver en »Fjolner», sedan denna tagit vägen till snusbodar etc., hvilket säkerligen sker, så snart den blifvit utspelad på lotteriet, så tager du bestämdt hellre den.

Må väl och skrif några ord.

Stockholm den 7 dec. 1866.

Vännen
SCHOLANDER.

Broder Säve!

Om det är din mening att på ett lysande sätt åstadkomma en upprättelse för den korta näsa hvarmed naturen behagat njuggeligen utrusta din tjenare; eller om du åstundar, att jag såsom der König von Thule skall genomgråta den kommande vintern och vid vårens ankomst hafva blott ett och annat strå kvar af min burriga hårbeklädnad på hjessan, så fruktar jag, att du jemmerligen lyckas medelst sådana underrättelser som den, hvarigenom du beskyldde din hederlige broder Karl för att framfara med lögnaktigt tal, då han påstod dig vara att hitförvänta, och att

du här ville fördrifva den mörka och ovänliga årstiden, vid ljus och lampors sken samt i goda vänners

glada lag. Jaså, du kommer ej? Nej, nej; Snorre, Pehr och Saxo tänka på helt andra saker. De äro

allvarsamma karlar, som hata det tomma och fnaskiga Stockholmslifvets flärd och ledsna vid att skåda och

åhöra den sig evigt här upprepande farsen af grinande ansigten och tomprat samt känna lukten af skratt-

confonium. De äro samvetsgranna män, som icke lura folk med osanna uppgifter såsom salig Wallin, då han i sin gutakrönika flyttat händelsen med Eilisif ifrån Riseberga till Solberga kloster på Gotland och sålunda lurat en enfaldig poet. Jag skulle dock vilja göra en anmärkning emot dessa mäns skrifsätt. Hvarför begagna de icke ottave rime? Det är ett litet privatnöje att smida språket i den formen, och om det till en början går något tungt, så skulle det nog gifva med sig i längden, då flera hamrade derpå. Du undrar öfver mig, som vill vara en sådan smed utan att hafva gått i »språklära». Ja, kära du, jag undrar, jag också, men det hjälper ej. Jag smider ej i tanke att åstadkomma en dråplig manufakturvara, utan af samma skäl som Karl V gjorde klockor, Ludvig XVI och Adolf Fredrik lås; de tyckte det vara själsuppskriskande roligt att hålla på så der. Hvad

f-n — förlåt en liten svordom, det är ock uppskriskande — är det i våra dagar att skriva berättande prosa och småvers? Det kan och gör ju hela världen; och det är därför icke roligt alls. Nej, hugg mig fast den svåra ottavesläggen och damma åstad så att åttorna drösa för hammarlagen, det är fröjd åt!

Visst får grammatiken ett och annat dråpslag i sin perukskalle, men hvad gör det? Hon är segare, än att

sådant skulle bekomma henne det allra minsta. Du har liksom Beskow och Rydqvist m. fl. fått daktylerna i slutverserna såsom naglar i ögat. De höra dock till genren; se italienarne, Byron, Paludan-Müller m. fl. Böttiger vill, att jag bibehåller dem, men då både de förstnämnda storgubbarne och många andra önska slippa dem, har jag lagt dem å sido. Samtalen med adertongubbarne hafva varit intressanta och i hög grad uppmuntrande, ehuru alls inte bestämmande, ty dem förutan hade jag hållit på, så länge det roar mig och någon vill betala en tolfskilling för »cyklåp»-varan. Beträffande S:t Hubertsfesten skickar jag dig manuskriptet vid lägligt tillfälle, med vilkor att du anmärker, och att jag af anmärkningarne tager åt mig efter tycke och läglighet.

— — — — —

Stockholm den 13 sept. 1867.

Vännen
SCHOLANDER.

Hedersvän!

Ja, så är det. För den sysselsatte rusa dagar, veckor och månader undan med en sådan fart, att man förvånas öfver det snabba sifferombytet i årtalens ända, till dess en vacker dag — eller natt — den magre mannen sparkar till en sjelf, och det heter: God natt, padda! — Sommar och vinter, mörker och ljus, harm och glädje, strid och frid tumla om hvarandra med den flyende tiden, som slutligen, likt målaren, när han blandar alla färger, gör af det hela en färglös röra i glömskans stora verkstad. Derför ock är det hugsvalande att, medan man ännu kryper i myrstacken och kankar på barr och strå och maskar och frön, stanna ett ögonblick och helsa andra myror bland dem, som likaledes knoga med ifver; och sålunda, smickrande mig med drömmen att vara en myra, säger jag dig »Guds fred!», du, som verkligen är en stormyra, den der drager ihop ett helt landskap med forntid och nutid, med folk, språk och människoverk så väl som naturföreteelser, till en enda kolossal foliantstack. — Du kan väl tänka, med hvilken tillfredsställelse jag af W— förnummit, att du numera får, ograverad af vikariattyngden, egna dig åt samlingsmålet, och jag gissar, att den känsla af lugn, som sålunda bör vara i ditt sinne rådande, äfven är af välgörande verkan på själens hydda. Att både anima och corpus längta hit upp emellanåt är ett fröj-

dande tecken, och jag ber dig vara förvissad att, när du kommer, skall det gamla Sodom vara sig fullkomligt likt i alla delar, åtminstone icke ett solgrand förbättradt. Nej, käre du, viva l'allegria! Här finnes ingen förliden tid och ingen morgondag; ingen nöd och inga bekymmer; intet allvar och ingen tyngd. »Nu» är allt, och allt är lustigt och lätt som de rosenfärgade strömolnen. »Goddag yxskaft» är summan af talet, och flinet är gerningarnes rot och frukt. Men det är dock lustigt, när man blott då och då, likt daggmäskan nattetid uppkrupen utur sitt hål, kommer med på den slippriga marken i gaskronornas månsken och cigarrökens dimma, som vindar sig fram mellan punschglas och toddar.

— — — — —

Du talar om Fjolner. Den upplagan är, med undantag af några planscher, icke illa tryckt, men formatet för litet. Jag skulle nog hafva lust att fortsätta på samma väg, men aktar det lilla, som är kvar af min goda syn; ty en knäck togo dock ögonen af de många, hvarandra korsande, strecken. Således har jag åter slagit mig på aqvarellen och tror, att sedan jag sist skref till dig, äro de sex stora missfostren, som nu ligga färdiga, gångna af stapeln. Januari månad har efter vanligheten varit förlagsmånad, nästa vecka är dermed slut, och sedan skall jag arbeta ut en del detaljer till den under byggnad varande synagogan. Hvad sedan följer, vet jag ej. Troligen hvilar jag några veckor, till dess »anden» kommer och drifver till något vildt företag igen. Jag har fått en svag känsla af lust att fara öfver till England och se aqvarellexpositionen

i maj, det är dock långt dit och ej otroligt, att åtrån innan dess åter fördunstar. Efter hvad jag hört, lär man hafva slagit in på täckfärgsvägen och öfvergifvit de gamla goda lavistraditionerna, och om så är, har jag intet vidare otaladt med det engelska sättet. Du har sett de fyra bitarne i N. I. T. Der förekomma, i alla, förargliga tryckfel t. ex. »öppnades *dörren* till port» (tillrostad port) m. m., men i alla fall fick jag en sinkadus af skarpaste slag, i det en anonym brefskrifvare till tidningens redaktion hemstälde, hvilketdera var bäst, antingen att köra herr Acharius och hans skräpiga barnhistorier på porten, d. ä. ur spalterna, eller att prenumeranterna togo sin subskription tillbaka. Lyckligtvis skedde detta först efter den sista kantilenans införande, och då hvarken W— eller jag tänkte komma med något mera, kunde vi hjertligen le åt eländet. Jag medgifver gerna, att dessa stycken ej taga sig särdeles lyckligt ut i tidningen, och du kan vara viss, att allmänheten, som skall betala fiolerna, tusen gånger hellre ser Karl XV:s port, revyer och baler, än hela den antiqverade skräpsamlaren i herr A—s fantasi. Derpå är icke att undra. Den enes vagga har varit omgifven af underliga figurer, hvilka lemnat outplånliga intryck efter sig i sinnet; då deremot den nuvarande, den dömande publiken uppfödes vid helt andra intressen. Nå, det är naturligt, att så måste vara, eljest skulle det ju blifva ett evigt traggande med ett och det samma. Fan och spöken och riddare och trubadurer och hela medeltidens mörker hafva spelt ut sina roller, och det praktiska förnuftet, och det som kan tagas på, ses med ögonen och tummas mellan fingrarne,

Käre herr Peder!

Börjar icke ditt gamla hederliga hjerta att klappa friskare nu, då stararne återvändt och lekvallarne kläda sig i den gröna tröjan? Är det icke härligt att få vara med, hvarje gång våren förnyar naturens lif, och känna ungdomslust spritta i — själen, äfven sedan benen blifvit något mindre åtkomliga för skuttfantasier? Jo, min snälle gubbe, jag är säker uppå, att du med stor förnöjelse sveper om dig den blå togan i stället för en tung vinterrock, och att den idoge häfdatecknarens penna löper dubbelt så lätt, sedan rummets innanfönster blifvit uttagna. — Nog skulle jag hafva skäl att sända dig en »spets», för det du ej låtit mig höra ett ljud eller se en rad från dig, men hvilken kan vara hämndlysten, när träden knoppas och galoscherna få sättas afsides? För öfrigt vet jag väl, att du sitter lik biet i kupan och tycker dig hafva intet nytt att förkunna; således får väl jag surra på med det lilla, hvarpå Stockholm och min älskeliga person hafva att bjuda. Och det är åtminstone icke stillasittande, enär jag, sedan sista

brefvet, begifvit mig åstad med hustru och barn och tjenstefolk, kameler och åsnor, färgpytsar, penslar och linealer, snusburkar och glasögon, jemte allt annat hvad till utrustningen hörer, då en scheik eller husfader flyttar sin smalah. Ja, jag har, lik Abraham till Mamre i Kanaan, dragit till stränderna af den stora strömmen, till akademien med dess blomsteroas, syrenlunder och illaluktande hemlighus och återfått solljus och lif i mitt tjäll. Men icke lärer du föreställa dig, att jag sitter der i veklig ro, för att lik en österländsk satrap röka lättjans opium, då deremot meningen är, att jag i egenkap af sekreterare skall kunna påräknas såsom ett gnomiskt grundstöd för konstens pelarsal och likt mina högtärade föregångare förstenas med pennan i hand.

Stockholm den 17 april 1869.

Vännen
SCHOLANDER.

Vän Säve!

Det ena året går ut, och det andra stiger in, och der sitter du, orubblig från luntorna och skrifbordet. Måtte det nya decenniet blifva dig gunstigt, unna dig helsa och bringa dig fridfulla dagar!

Och du, hvad har du gjort? Nya folianter kan jag tro; du liknar ju i det allra närmaste de gamla faraonerna, hvilka under hela lifstiden byggde, hvar och en på sitt minnesmärke, eller du är en vördig ek; när den blifvit fäld, gifva årsringarne

ogsamt till känna åldern, men dina årsringar äro de digra bladmassorna, i hvilka du sveper minnet af ditt namn och din ärevördiga ö. Apropos denna, så har L— uppgifvit ett skärande jemmerrop öfver kyrkornas förfall och församlingarnes liknöjdhet för de förres underhåll, ett jemmerrop, som icke borde förtona likt en ropandes röst i öknen. Öfverintendents-embetet har tjenat som eko åt klagovisan, men hvad hjälper sådant i våra tider? Vi hafva ju intet tecken till hopp att öppna vederbörandes öron och hjertan för en sak, som i frihetsfeberyrseln skulle göra intrång på bondbassarnes rättighet att lefva likt kreatur bland en förgången tids dyrbara minnesmärken, och jag fruktar, att om ock några hemliga, oförutsedda, naturkrafter skulle häfva L— upp till den rättmätiga och ganska anspråkslösa makten att råda och hjälpa församlingarne, kunde hans lott blifva lika med en och annan herres från forntiden — allt för den goda sakens

skull förstås. Under sådana förhållanden är ditt lifs arbete särdeles välsignelsevärdt, ty hvad du omständligt och samvetsgrant har upp- och aftecknat, det finnes

sannolikt i behåll, långt efter det engelsmännen lyckats köpa en hel mängd af de snart

ramlande kyrkornas ruiner, för att dermed pryda sina yppiga parker, eller sedan allmogen sjelf förvandlat de smärta pelarne till kalk och gjort svinhoar af de blomprydda kapitelerna.

Ack ja — allt måste duka under för tiden, på ett eller annat sätt, och så väl döda ting som lefvande varelser lyda till slut den hårda nödvändighetens lag. Det är därför ej värdt att sätta nacken för mycket styft ned emellan axelbladen eller att taga munnen för full, medan man går och trampar på den jord, under

hvilken man sedan skall blifva trampad, ty ho kan veta, hurudana efterräkningarne blifva. Hvem kan t. ex. svära på, att icke prester, hvilka i detta lifvet gifvit sig ut för

att vara stora byggmästare och ständigt åkallat hin

hårde, få i evighet sällskapa med både den ena och den andra af sina favoriter, om just icke på det allra trefligaste sätt.

Och Brunius sedan, som är död!

— — — — —

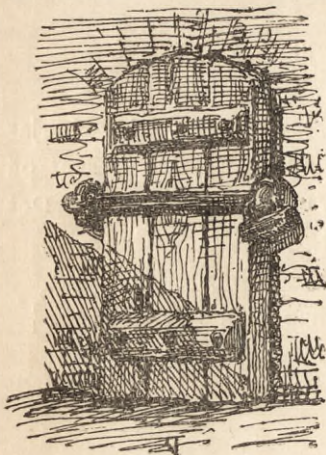
Och nu säger jag farväl så länge. Jag börjar blifva fallen för att krypa till kojs, ty det är sent på qvällen, och alla i huset hafva redan gått till ro. Det är väl icke allom gifvet att göra det så som Wahlbom påstod, att sal. Sturzen-Becker betedde sig när han skulle sofva middag, utan man får försöka på mindre ovanligt sätt. Godnatt.

— — — — —

Stockholm den 12 jan. 1870.

Vännen
SCHOLANDER.

Vän Pietro!

Du har rätt; i den mån man börjar åldras, liknar hjertat allt mera en väl tillbommad port, som förvarar hvad inom den finnes gömdt, men ej lätt öppnas för andra än dem, som hafva nyckel till låset.

Stockholm d. 15 jan. 1870.

Din grånande
SCHOLANDER.

Käre vän Sève!

Hvarmed skall jag börja denna epistel? Pater peccavi eller halleluja? Samvetsris eller vänskapsros? Potatis eller estetik? Vid alla isländska sagor, här finnes att välja på. Dock; besinnom oss noga, förhastom oss ej. Ondt och godt kommer från magen, alltså: först potatisen, den läckra, hvars tunnor, jemte den Scholandiska affödan, bilda en högst angenäm

tacksamhetsgrupp för farbror Säve, som på lysande sätt utförde kommissionen.

Sedan kommer en splitter ny nyhet, om att tiden rusar undan så, att man ej hinner nysa, förr än man på det skamligaste har suddat med besvarandet af en väns bref och måste qvida fram en glödande bön om nåd och förlåtelse. Har du hört det förr?

— — — — —

Jag kan nog föreställa mig, att det måtte vara litet »långslitet» emellanåt att sitta ensam i munkkammaren och stirra utöfver det svartgröna hafvet och den tröstlösa himlen, ty vintern, som isolerar så många andra varelser, ökar människans sällskaplighet, och kylan, som snörper ihop strupen, gör, att denna måste vidgas genom upp- mjukande drycker, såsom toddy, punsch o. d. m. Hvad är alltså naturligare, än att Iduns, liksom andras, samlif håller sig blomstrande här, och att källarmästarna lägga på hullet och blifva myndiga män, men ordens- och källarbröderna sacka bakåt och blifva allt mindre och mindre mäktiga

till utförande af några stordåd. Bristen på sådana måste dock ligga mera i »luften» än hos människan,

ty om vi betänka, hurudana fyllbultar våra nordiska fäder voro, så tyckes mig, att vi blifvit åtminstone icke sämre. — Men — Säve, hvilka dundergubbar och hvilka vildar de voro, dessa förfärliga isländare, med sina yxor och sina yxhugg. Jag undrar ej på, att folken söder ut, äfven soldaterna, krusade för att stå emot sådana dödsföraktande djeflar, som drefvo till med den klandervärdaste indelicatesse, så att ryggraden remnade, skallar flögo likt ballonger, och ben och armar yrde kring som halmstrån. Något sådant som tillståndet på Island har väl näppeligen funnits, ty om än blodshämnden öfvat sitt skräckvälde bland många folk, så har jag ingenstädes sett den iklädd en så på samma gång afskyvärd och vördnadsbjudande form. Och sådana karakterer denna jerntid alstrade — sådana

hemska gestalter, men sådana kolosser! Både karlar och qvinnor! Så de talade, under det de handlade stordåd!

Jag fastnar på detta, ty det ligger mig ständigt i tankarne, emedan man håller på att bereda utgifvande af Njálssagan, öfversatt på tyska af en baron Leinburg, som på ett skönt, ja obeskrifligt sätt återgifver vårt svenska språk på tyska. Hans öfversättning af Frithiof t. ex. är rent af beundransvärd. Denne store man, baron Otto Gottfried Freiherr von Lütgendorff Leinburg, stendöf och fattig som en poet för resten, öfversvinneligt höflig, qväst och »schwärmend» för norden, har haft mission här att värfva illustratörer, och bland dessa har han fått mitt löfte för Njálssagan! På den skall jag alltså bita bort resten af mina tänder — i fall nämligen det blir något af. Återgif mig Skarphedin lifslevande! Rita mig Halgerde, om du kan. Och kan du det, så uttryck då i ritningen hvad de säga, dessa jättemenniskor, ty i deras fåordiga fraser ligger det högsta tänkbara af samlad kraft, af trots mot allt, och deri speglar sig, klarare än hvad kapitellånga beskrifningar och mise-

En Hvald's hvald

"Hau hato or" "Stapp mund"

Skarphedin's skjöld

rabla kråkfötter till ritningar kunna åstadkomma, den bistra tiden och hans hårda prägel på våldsamma barn. Men jag vill dock försöka, i fall det kommer till allvar.

Jag har i dessa dagar haft umgänge med en person, som mäktigt påminner om de fornnorska männen. Han har på mig gjort ett väldigt intryck, så att hjertat flammar för honom. Det är Björnstjerne Björnson. *Så* ser en Harald Hårfagers ättling ut, och *så* talar han och åthärfver han sig. Hvad rör det mig, om han ej kan se något i hela världen utan genom *sig sjelf*, och att hela världen tyckes honom vara till blott för att tjena och hylla Björnstjerne Björnsson. Så tyckte och tänkte äfven Harald Hårfager och efter och före honom *alla* stora män — för att ej tala om de oräkneliga milliarder småstackare, som tyckt och tycka det samma. Jag har städe haft en broderlig dragning åt norrmännen och hållit af dem just för det, som stött andra från dem: deras Norge och deras jag. Bland dem finnes än fjellkrafts Nachglühn och Arnljots tro, tron på egen kraft. När nu denna, såsom hos Björnson, är baserad på ett gripande snille, en egendomlig, fosterländsk skapareförmåga inom diktens värld, och allt detta är inklädt i en dråplig kämpalekamen med sprakande, storartad, fysisk kraft, då ler jag åt anmärkningarne mot Pegasus i oket. B. är ännu vid 39 års ålder och oaktadt alla de hårda knuffar, han fått i livvets kamp, en fantasi-man, som således ser tingen genom ett formförändrande töcken och handlar derefter. Sådant bör man komma i håg, då han bedömes, och rätta domen derefter, om den skall hafva anspråk på rättvisa.

En annan bekantskap har jag ock nyligen gjort, men af helt annan art, och det är — h. Hur olika den förre! Ser bra ut, har mångsidig talang och det i rikt mått, sätter sig sjelf ganska högt, och döljer det ej — men huru olika mot den förre! Smått, omtänksamt — och klokt. Han går ej omkring med yxan lyftad, håret uppstruket och blicken utmanande; utan förbindliga äro hans later, peruken ytterligt omsorgsfullt ordnad och ögonkasterna vänliga, ej minst då han passerar en spegel!

Båda höllo föreläsningar. Den ene talade sirligt, i sällskapston, uppläste andras och egna dikter ur böcker. Det var stilla, roligt. Den förstnämnde deremot brusade ner en ordström från katedern, en ström, som ej flöt ur medhafda koncept; som emellanåt skummade vildt från höga fjell, emellanåt glittrade och lekte mellan gröna leende stränder, än kastade grant skiftande perlfång mot skyn, än hväste mellan mörka klyftor. Och hela åhörarehopen störtade, lekte, glittrade och kröp med i alla möjliga skiftningar. Björnson beledsagade sitt föredrag med en sådan mängd väldiga, vackra, allvarsamma och burleska gester, att Stock-

holms alla teatrar skulle kunna lefva på dem, åtminstone en half speltermin. Men makalöst förträffligt var det, derom äro alla öfverens.

Han framställde t. ex. första qvällen, under det han berättade om Italiens 1500-tals konst, framställde, så

att man i den trånga katedern såg dem eller tyckte sig se dem: Dante, Savonarola, Michel Angelo, Baccio, Bandinelli, Lionardo da Vinci, Rafaël, Julius II, Alexander VI, Cesar Borghia och än flere, qvickt, gripande, sant och förvånande i farten, på samma sätt som han aftonen derpå förde auditorium igenom hela takmålningen och yttersta domen i Sixtinska kapellet. Ja, det var mig en Proteus, en skådespelare af allra första ordningen. —h uppläste för mig en skön allegorisk saga, hvilken jag lofvat söka illustrera; och Björnson kände sig vackert för, om jag ej skulle vilja bita på Arnljot Gellina, men jag svarade undvikande så

länge. Du ser sjelf, att Fjolners saga börjar trängta att yngla af sig, och att pennan har tillbud att sättas

i gång; men om något blifver af, det få vi se framdeles. Emellertid tyckas mina ögon gudilof icke trappa så mycket bakåt som förut, n. b. om jag blott ej behöfver *skrifva* länge, ty det *torkar* dem, så att de svida. Äfven af längre läsning lida de; men ej af rita.

Se så, min gubbe lilla!
Lycka nu till god jul.

Stockholm den 12 dec. 1871.

Vänner
SCHOLANDER.

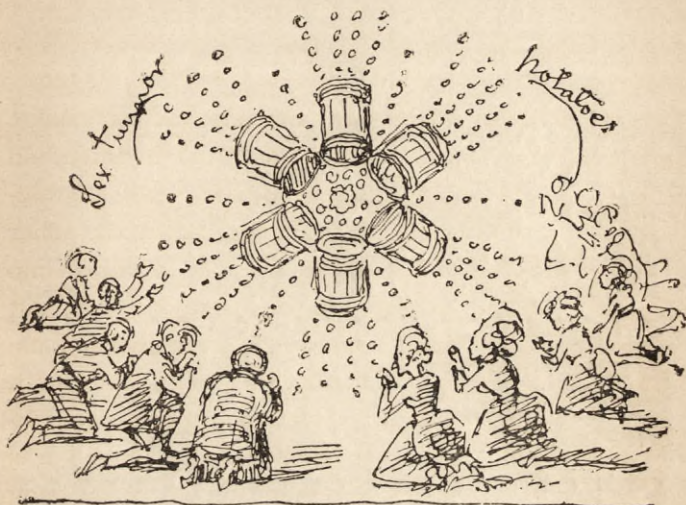
Käre herr Peder!

Om du tror och menar, att detta är ett vanligt bref, handlande om vind och väder, då bedrager du dig storligen. Likaså, derest du föreställer dig, att jag sydstvarts söker ladda ur mig klagolåt öfver dels min konungslige väns bortgång, dels mitt deraf följande gatulopp mellan katafalker, katakomber och kandelabrar, kasoletter, kammarherrar, guldslagare och pinnfransar. Jag tänker ej plåga dig med sådant, ej en gång

omnämna, att mina skodon, i följd af ofvan antydda, dagligen fortgående benrörelse, se ut såsom närstående figur. Icke är anledningen till mina kalligrafiska utsväfningar att tala om fortgången af din »samfärdsel», ty bättre än jag vet du, huruledes den nu tryckes och betalas med 50 rdr pr ark. Nej, ädle man, ändamålet helgar medlen, sade den store Loyola, och därför må du ursäktat mitt brefanfall, hvilket är ett svartaktigt medel till vinnande af ett

storartadt, rundligt, rikligt och gullgult mål: Ja, sex tunnor potatis, af Gotlands välsignade, goda potatis.

Nu min gubbe, har jag ej tid att fortsätta, utan önskar dig allsköns trefnad och helsa.

Stockholm den 2 oktober 1872.

Vännen
SCHOLANDER.

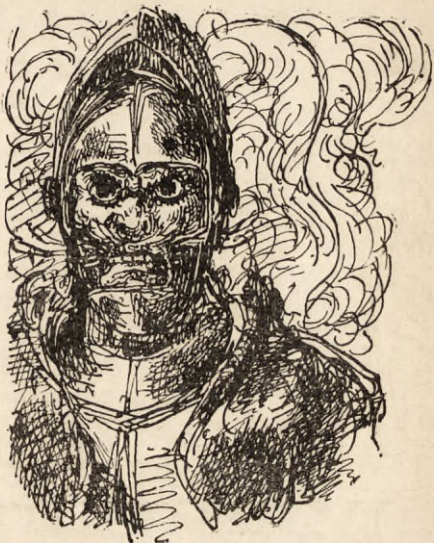
Broder Säve!

Så betar sig den okände riddaren emot vårt gamla, hederliga, men skalligt och utmagradt vordna 1872! — Marsch pannkaka; helsa de andra gamla strömmingarne nere i djupet af det flyddas kolsvarta mage —

heter det, och dermed applicerar den indelikate inkräktaren en brutal knuff på vår hederliga 72-års gubbes sittinstrument, och det bär af — i djupet. Godnatt, godnatt! Tack för hvad du var; du var snäll!

Och när nu den der andre morske herrn slår upp visiret, önskom oss då, käre herr Peder, att han icke måtte se ut så här, utan vara oss en god och vänlig husbonde, som står till tjenst med både andligt och lekamligt godt. Då kommer han till alla med samma helsning, som jag nu bringar året.

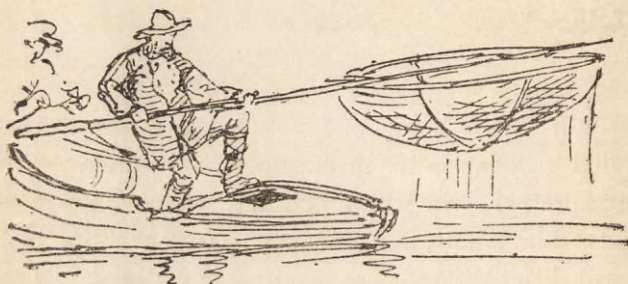
Julen har varit sig lik med pipor och harskramlor, lutfisk, smörtårta och förstopningar, dumma verser och magsyra. Jag gaf mig en glänsande julklapp. Det var afskedsansökning från tjensten vid slott och hof,

der jag nu trälät i 36 år. Och då jag aldrig kan räkna på pension derifrån, tycker jag rättvist vara att dervidlag stämma upp:

»Han har nu tjenat sin tid
arbetat och fått lof.»

Det skall kännas mycket underligen ljuft, när jag med samma lugn som annat beskedligt folk kan få traska öfver borggården och icke längre behöfver på det hållet känna oro, äfven under loflig frånvaro. Man har illfänats att finna något missnöjesskäl till min afgang, och högsta vederbörande hafva värdigats nedlåta sig att bedja mig stanna, men jag har så mycket bystat emellan refbenen på det der gamla slottet, att jag ej har lust till början på nytt, såsom nu naturligtvis skall ske. Alltså, käre vän, hoppas jag, att när du

härnäst skrifver, då har jag sjunkit ifrån ärans höjder och är ej längre »håfintendent».

Men i det stället må vi nu försöka en smula på allvar att komma under fund med aqvarellen. Låt se: jag är nu femtiosex och ett halft år. Huru mycket tid har jag då öfver att arbeta på? Vid Zeus! det gäller att raska på, om något skall hinnas. Nog kan jag ramla i väg och yxa till ett och annat, så att kvantiteten ej

kommer på det torra, men »kvaliteten», det är ett annat kapitel.

Stockholm den 13 januari 1873.

Vännen
SCHOLANDER.

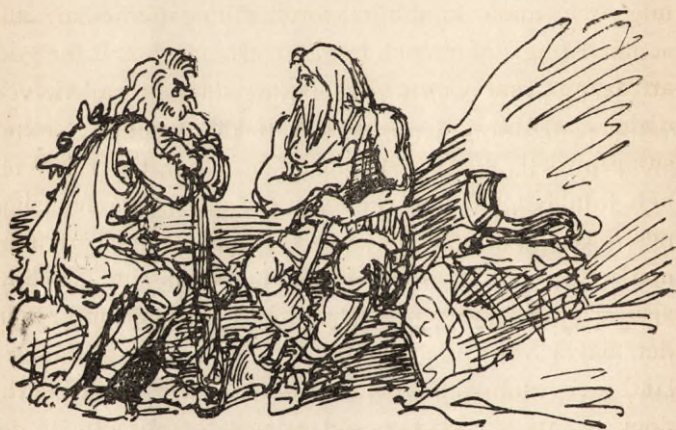
Vän Säve!

Det låter såsom en mäterligt slagen trumhvirvel, detta regn, som jemnt och tätt piskar papperstaket öfver min landtliga arbetskommare; och tittar jag ut, synes lilla Värtan såsom en spegel, hvars foliering blifvit af tiden sönderprickad. Eftermiddagen var ämnad för ritande af några trädstammar, dem jag behöfver på en aqvarell, men då Storpappa sjelf sitter och muntrar sig med att måla, är bevisligt, att sådant ej sker med olja utan med vatten, ty han squalpar starkt med penslarne i det kolossala glas, han måste begagna, och detta squalp blir regnväder hos oss, pysslingar; och då är ej värddt att fuska i den guddomliga profes-

sionen. I stället tager jag till hin hårdes tvättvatten, som åstadkommit allt rackartyg i världen, och med denna ohelsosamma vätska helsar jag dig och Carl,

hvilken väl torde vara kvar i din närhet. Ofta har jag i tankarne sett eder båda, dels fördjupade i poli-

tikens cigarrmoln, dels ströfvande å språkforskningens mer eller mindre villosamma irrgångar, men i synnerhet

iklädda den riktiga urguta-gestalten, och under dess skydd glömmade nutidens bräckliga former, så väl akademiska som föreningsartade. Dervid har jag ock stundom med salig gubben B—s enda latinska fras: »*tres facium collegiunt*» önskat mig örn-, sval- eller bal-longhamn för att i hast kunna få vara den tredje i laget, men för hvarje år, som samlar sig på min nacke, ökas harhåret kring hjertat, då det gäller att färdas öfver det eljest älskade och beundransvärda hafvet, och ej en gång uppropet att följa med den fornminnesdigra svärm, som nyligen slog ned i Visby, kunde gifva mig någon lit till den falske östersjöguden, som så många gånger visat en högst indelikat böjelse att varpa i sig mina fattiga inelfvor. Nå, det är för öfrigt lyckligt att ej hafva resklådan i sina lemmar, då omständigheterna tjudra benen vid Stockholms rännstenar eller i deras närmaste granskap, hvilket är fallet med mig och mina knubbiga fortskaffningspersedlar, alltsedan Kongl. Maj:t och höga öfverheten funnit för godt att årligen, när våren löfvat våra lindar, göra min vördade chef till en — med respekt att säga — expositionsartikel, som måste flacka från London till Wien och från Köpenhamn till Paris för att stå på svenskar-nes bästa och genom sitt älskvärda sätt förvärfva utmärkelser åt dem, som blott hafva döda ting att uppvisa på marknaden. Men särdeles hugsvalande skulle det hafva varit, i synnerhet i sommar, att gästa Gotland och samqväma med och höra eder båda. Tron dock ej, att jag klagar; sådant vore otacksamt, då det förunnats mig att tillbringa alla eftermiddagar ute på Skuggan bland de mina. Visst tänkte jag att efter

slutad hof- och slottstjenstgöring friheten skulle blifva större, och dermed tillfällena mångdubblas för idkande af måleriets idrott, men såsom nyss är nämnt, D— befallas att resa, och då sitter jag och regerar.

Det är dock med regentskapet som med resor: de senare bör man göra för njutningen att komma hem igen, och det förra bjuder åtminstone en stor hugnad, nämligen den att få nedlägga kronan. Tänk

om alla konungar hade den smaken!

För att så mycket som möjligt taga sommaren till godo, har jag i år hvarje dag *gått* från och till staden samt blott *en* gång farit från Skuggan på ångbåt, emedan jag qvällen förut genom ett trampolinsprång försträckte venstra benets långsena. Då sommaren här varit ovanligt torr, d. v. s. med blott *två* hela regndagar, hafva dessa promenader utgjort ett särdeles stort och, såsom jag hoppas, helsosamt nöje.

— — — — —
För närvarande åtnjuter jag efter D—s hemkomst några dagars ledighet och är i det gröna från morgon till qväll. Men det är ock hög tid. Vattnet kallnar liksom luften, och qvällarne inkräkta allt mer på det härliga solluset. Om 14 dagar skall vinterresidenset åter intagas, men detta käns ej mer så tungt sedan jag kommit i besittning af en god atelier. Jag upp-repar min inbjudning till besök der och hoppas, att då Carl återvänder norr ut, Pehr följer med, och så

kunnen I båda röka fredspiporna i det höga rummet, der jag lefver i concubinage med min ungdomskärleks föremål.

Nu trummar det ej mera på taket, men skymningen börjar inträda. Med den kommer barnskaran, våt, men lastad med en dråplig skörd af nyplockad svamp från Skuggans skogar. Någon ritning blef ej af i afton, men i morgon är ock en dag, och regnet skall hafva tack, att det bragte mig till denna skrifning, hvarmed jag gifver eder, hedersgubbar, en broderlig helsning.

Stockholm, Skuggan den 30 augusti 1873.

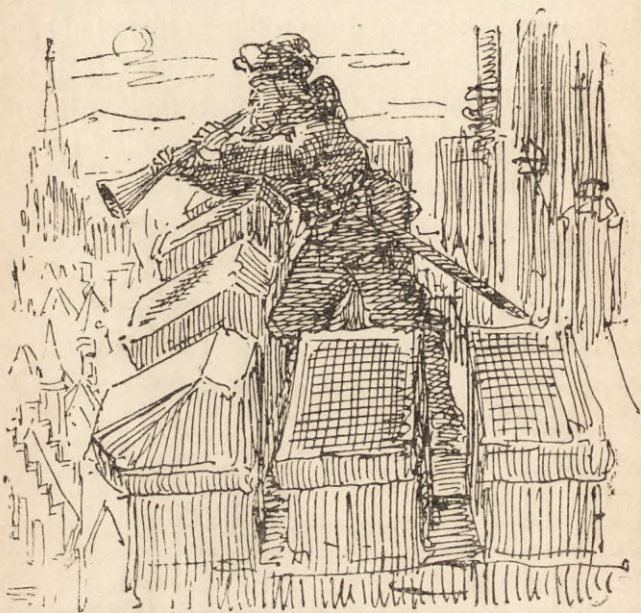
Vännen SCHOLANDER.

Käre min Sävegubbe!

Det är ledsamt att omtala, men sannerligen skulle icke de goda klostergubbarne i Neuburg se ut såsom vidstående sorgbundna konterfej och låta illa såsom Israels barn på Jerusalems ruiner, derest klosterkällarens liggare vore lika tom som min källare. Vi må dock för de vördiga brödernas bästa hoppas, att icke så är, utan att sprunden gråta strömmar, i stället

för de rödsprängda munkögonen. Måhända dock att en viss bedröfvelse hakat sig vid det smuttande asketiska brödrskapet därför, att jag på ett par år icke varit källarkund, utan fick på slink köpa 20 buteljer af M—, som tagit in en liten barril.

Hörde du? Hvad var det? Vid S:t Erik tutar icke tornväktaren midnatt. Då är tid att sluta pratet. Godnatt.

Stockholm den 5 november 1873.

Vänner
SCHOLANDER.

Käre Säve!

Efter denna — såsom borgmästaren sade åt kungen — »lika korta som enfaldiga framställning» af här timadt görande och låtande under de sura sötebrödsdagarne, återvänder jag med närgångna frågor till dig och vill veta, hvad du företagit. Icke har du väl tagit lun-

kentusshabiten på rygg och kankat ut i bygden för att jaga barn och andra kreatur på flykt; icke har du väl heller grenslat den älskade och högst afvelsamme foliantpegasen, som skenar af med dig bort från solljus och talgljus och kusar och kakor och all nutidens härlighet för att låta dig njuta af forntiden, liksom vampyren, frässande på en mumie? — Å nej, du har firat din jul efter salig gubben Noaks exempel, sedan den hedersgubben

lockat upp drufvor ur den nytorra jorden; du har förmodligen någonting älskvärdt doldt i hörnskåpet, och der står du — nota bene om du kan — begrundande tingens ostadighet på denna snöda jord. Om nu detta »någonting» är Marsalavin, då tänker du på mig och dricker min skål.

— — — — —

Stockholm den 28 december 1873.

Din vän

F. W. SCHOLANDER.

—————

Broder Säve!

Du tror väl, att jag blifvit en turk eller hedning, som på detta sätt handterar gamla vänner? Ja, inte iångt ifrån. Det vill säga, jag har fått tag i en ny uppslagsända för min tillvaro, jag står åter, der jag stod såsom litet barn, jag har inträdt i fantasiens härliga paradis, och — hvi skulle jag ej säga det? — dess strålände solljus kommer allt bakom mig och utom ensamhetens gräns att synas i ett blekt ljus. Huru kan jag begära, att du eller någon skall kunna fatta detta? Hvem känner jag, som vandrat till sextiotalets närhet med samma tärande, aldrig tynande eller tillfredsställda kärleksqual i hjertat, och som icke småningom falnat ut, böjts under oket, blifvit bitter, lik-

nöjd och slutligen oduglig till att fatta lifsidealet, då det sent omsider öppnat armarna för den vilseråkade? Jo, jag känner *en* sådan utom mig sjelf, och det är *du*. Men emellan oss råder den skilnad, att tillfredsställandet af dina önsknningar hos dig framkallar nya, då jag deremot inskränker mig till blott en enda, nämligen att ingenting måtte förändras — en önskning, som i dumhet motsvarar tusen andra. Alltnog, den banbrytning, som jag borde hafva gjort senast 1845, då man med allvar ansatte mig derom i Rom, den har nu skett, 30 år för sent, men ändå medförande verkningar af ett opiirus. Huruvida qväljningar och kopparslagare komma efteråt — det blir ett framtidsrön. Möjligen taga de sitt säte i ögonen, ty genom det oupphörliga arbetet, söndagar och hvardagar, bittida och sent — från kl. $\frac{1}{2}$ 5 om morgnarna till kl. 8 om qvällarne tyckes min syn börja mucka, och detta är skälet hvarför min bildsköna handstil, såsom du ser, ökat sig i växten. Rita och måla 14 timmar om dagen gör mig ingenting, men en sidas skrifning eller läsningen af ett par blad ruinerar min syn för flera timmar och dagar. Jag tänker nu begära tjenstledighet under några veckor och försöka, om ej landluft och skogsdoft förmå stärka det sjunkande organet, som nu först, då dess ljus snart skall släckas, får se sitt Kanaan. O, hån åt lifvets sorglöjlighet!!!

Med smärtande är naturligtvis komplett förbi, till dess min syn blifvit bättre, hoc est, för alltid. Och skulle det fortfara, så som det börjat, kommer skrifning af mitt namn att blifva a och o i den vägen, jag tager min äldsta dotter till handsekreterare, och hela

barnskaran får blifva mina »lecteurer», ty jag får ej rådd att taga ett enda ögonkast från de mindre tröttsamma målararbetena.

Arkeologiska kongressen leker dig i hågen. Ja, ja, nog kan den blifva intressant för andra; för mig icke, ty jag har blott en tanke, som rider mig likt en mara. Huru skall jag få ur mig allt, som ligger i qveden sedan ett helt lif tillbaka. Förstår du det? — Nej — nå, det behöfs ej heller.

Huru sant säger du ej: vid vår ålder knytes ingen ny »vänskap». Ja, så är det; hjertat kallnar och behöfver allt mer och mer vänja sig vid isoleringens oeftergifliga lag. Derfor är ock vänskap på långt håll den ihärdigaste. Det finnes blott en person, utom familjen, som jag önskar träffa, och det är du. Vi förstå hvarandra i mycket, det öfriga respektera vi ömsesidigt; men, tro mig, vore vi ständiga grannar, då komme mitt småkrängel i lynnet fram, och kanske funne jag äfven sådant hos dig, och dermed vore roligheten slut. — Skaffa mig certifikat på vackert väder, och jag är karl att komma ner till Visby på ett par dagar. Men du bjuder, likt falska Ran, på väggång, qväljningar, och för sådant får jag ej mera utsätta mig, enligt doktorsförbud. Alltså, komme ond tid! att vi, som ej spela på börs eller aktier, må återfå menskliga rättigheter att äta salt och bröd, och att du må kunna komma hit.

Den 14 maj 1874.

Vännen
SCHOLANDER.

Broder Sève!

Rätt så, ja! Det kan vara fullkomligt i sin ordning, att jag qvasi personligen gör nyårsvisit hos dig och din fru, skyllande på omöjligheten att kroppsligen in-
finna mig, när vinterkylan alstrar frostpigggar på vågor-
nas kammar, — då jag vid annan tid på året icke
kommer på grund deraf, att vattensqvalpet under ång-
drakens köl allt för mycket finner genklang i min något
sqvalpiga hjerna och lockar den eljest pligttrogna kak-
staden till »extravagancer», mycket värre än de, hvilka
begingos af la Manchas ädle riddare, då han vände
upp och ned på sin leka-
men för att likna den store
Roland i galenskap. Så-
som du ser, är jag alltså
om bord och vid bordet
hos dig, glad men tyst-
låten, samt alltid tvärsäker
som en gammal för detta
korfkaptén.

Slut är nu på julen med tårtor och supar, lutfisk och nattvak. Det har Gudi lof varit friskt i vår vida familjekrets, och glädjen har satt fördubbladt lif i den stora skaran af både små och äldre barn, som många gånger varit samlade. Sluträkningen med gamla året är uppgjord och resultatet godt. Helsan har varit med, och arbetslusten följaktligen frisk, och vet du hvad jag i aqvarellmålning producerat under året? —

Det är ju barnfolor att tala derom, då en kvadrattum *godt* arbete är bättre än en kvadratmil hafs och slarf. Också vet jag väl, att *du* ej tager uppgiften för skryt, lika litet som den af mig göres såsom annat än ett verkligt kuriosum. Allnog, en kvadratmil hinner det ej till, men trehundrafyratioen kvadratfot hafva penslarne suddat till med, och jag tror ej, att kamraterna målare hunnit upp till den ytan. Men, som sagdt, det beror på kvaliteten, ej kvantiteten, då man vill tänka på *konst* och ej blott på dagsverksflit. Men nu är det så, att anspråken på konst hos en äkta konstnär aldrig mättas, och är han af den allrafinaste sorten, inger honom denna oupphörliga trånad efter allt högre flygt, förtviflan eller åtminstone magsyra och mjeltsjuka, och det synes mig allt för högt pris på det fåfängliga sträfvet efter att nå ett absolut oupphinneligt ideal. Nöjom oss således med dilettantens försmådda men lyckliga ståndpunkt, hvilken medgifver att älska konst-

utöfningen och att le åt ett förfeladt resultat, samt lemnom åt dem, som äflas, stänka och svettas, svälta och fundera på sin storhets mål, att krossas under bördan af fåfänga förhoppningar. Att jag tillhör den glada klassen är

dock icke min, utan salig fars (Nyströms) förtjenst, enär han hindrade mig från att välja penseln till lefnadsyrke; men att jag det oakadt blifvit en sådan oförsynt rumlare i den vägen och derpå vunnit ett visst anseende, det åter är något, som icke länder mig

till berömmelse, utan blott vårt lands barn till fattigdomsbevis, enär det besannar ordspråket: i de blindas rike är enögat kung. Således, käre vän, rör aldrig för mig berömmets, i många andras öron skönt klingande sträng, ty i mina är hans ljud skärande, och ställ, i den broderliga sämjans namn, icke upp några jemförelser oss emellan, ty det skulle kunna locka mig att lik en fanatisk botgörare fatta gisseln och misshandla min egen fattiga lekamen, så att den slutligen skulle blifva såsom en fogelskrämma, upphängd utanför vänskapens, konstens och duglighetens tempellund. För öfrigt må du komma i håg, att man icke omärkt kommer ifrån trettiosex års tjänst vid konungens hof, der man får erfarenhet af, att orden tjena såsom täckelse för tankarne — ofta nog åtminstone — samt, derest man icke är född ett lam och växer upp till ett får, lätteligen råkar ut för en själsskabb, som heter »miss-trogenhet». Då nu denna kastar sig inåt, det vill säga mot det eljest i allmänhet så högt aktade jag'et, blir följden, i godt, att man är sig sjelf den skarpaste sporren, men ock, i ondt, att, om man än icke tycker klander och hugg smaka socker, så fruktar man bakhåll och förklädt hån i det öppet uttalade lofordet, som högst sällan kännes vara förtjenadt. Gräla därför,

så mycket du orkar, det smakar tusen gånger bättre än uttrycken af din vänlighet, hvilka fan må veta, om jag ett grand förtjenar, eller ock, tagom sakerna lugnt, såsom det egnar och anstår ett par styfva gubbar. Du vill sätta i fråga jernförelse oss emellan. Misstag, kära bror, misstag och onödigt, i synnerhet sedan vi båda blifvit satta bredvid hvarandra på »kåken». Ja, ja,

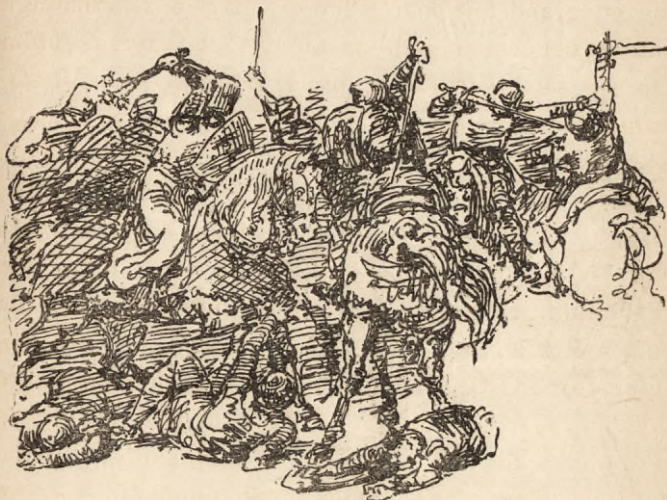

vänta litet. Jag menar ej såsom ett par såd'na här hederspaschor: utan den äran har blifvit oss beskärd att uti en af den store — — nyss utgifven, infam pamflett — —, en riktig galgskrift, omnämns med ett slags loford, såsom räddare af målningarne i Lärbo kyrka; du vet de der

stora gubbarne på väggen. Alltså finner du, att likställigheten är af ojäfvig autoritet befastad. Tala aldrig mer om slikt.

I dessa dagar har jag läst ett poetiskt arbete af Tennyson: »konung Arthur och hans runda bord», som är en högst förträfflig skildring af denna något dunkla riddartid. Det är i synnerhet intressant, då man jemför den då i England rådande halfförfiningen i vissa saker och öfverspänningen i riddareiderna,

med hvad de isländska sagorna gifva vid handen rörande våra björnar till förfäder. Fernissan på de förra

är, tack vare dyningarne efter den gammalromerska kulturen och dennas bevarande till någon del i de mäktig inflytelse utöfvande klostren och munkarne, mera lysande, än den kunde blifva det i långt aflägsna hednaländer; men skrapar man en smula på den skimrande ytan, kommer der fram en stomme, som icke är särdeles mycket finare än hos de nordiska halfvildarne för att icke säga helvildarne.

Ja, käre vän, nu tror jag, att vi för denna gång stänga igen diverseboden för att följa julmarknadens exempel, som stänger in sin skröpliga härlighet.

Stockholm den 10 januari 1877.

Vännen

F. W. SCHOLANDER.

Vän Säve!

— — — — — Du gamle hedersspascha och käre vän! Vet du väl, hvad som förestår, om vi båda lefva och hafva helsan instundande september månad? Kan du väl tro slikt, eller bättre, kan *jag* väl tro sådant? Minnes du, när vi tillsammans klättrade upp i det gamla ränteriet i Visby? Nå väl, nu skola vi tillsammans företaga en annan klättring, vida högre upp, upp till *Parnassen!* Att du gör det, är ej mer än fader Apollos och Minervas och musernas ovilkorliga skyldighet att befordra och glädjas åt. Men ser du, att undertecknad en dag skulle bära Sophias förlofningsring på fingret och filosofie-doktorsdiplomet i fickan, det . . . det gränsar till den upp- och nedvända verlden. Också må du tro, att den första vinken härom godmodigt togs af mig såsom ett lustigt skämt, möjligen föranledt af något nys om mitt afslag på en fråga, huruvida jag skulle finna mig väl placerad ibland några andra herrar vid ett bord, hvarpå serverades tvenne rätter — du vet, hvilka jag menar. Men när sedan den allvarsamma inbjudningen kom från filosofiska fakulteten, och jag i den såg äfven ditt kära namn — ja, vet du, då blef jag så glad och tyckte mig vara till den grad hedrad, att strumpebands-, elefant- och gyllneskinns-ordnarne, bjudna på ett guldbrokadshyende, och serafimerkedjan dertill, skulle hafva förefallit mig såsom — jembörelsevis — ett slag vid örat. Således, käre Säve, vi båda gubbar som akta och älska

hvarandra, vi dela denna utmärkelse, ty, såsom en verklig sådan anser jag detta, och du kan svårligen föreställa dig, till hvilken grad jag gör det. Vid Zevs! Den skulle nästan kunna bringa mig till att få en gnista respekt för mig sjelf, derest sådant vore möjligt. Nu frågas: kommer du upp till Fyris? Att jag begifver mig dit, är säkert, så framt det blir möjligt, d. v. s. så framt jag och de mina lefva och äro vid helsa, och du begriper väl, att om jag då skall rätt fröjdas, vill jag, leende under kransen, se detta löje återspeglas i dina drag. Jag undrar blott, om det ej skulle höja högtidligheten, i fall jag, i stället för konstnärsprofessorsuniformen, presenterade mig i den studentuniform, som i den egentliga bildningstidens dagar kastades öfver mina axlar. Då skulle det braka i Parnassens sparrar, och Foibos måhända trampa på den ovärdige, nedkalkade Pyton, som kommer slingrande upp till hans tron.

Enfin; saken gläder mig otroligt ... men att jag antog den, därför må jag tacka dig.

Stockholm 9 april 1877.

Vännen
SCHOLANDER.

Broder Säve!

Hvad betyder julen »bland annat»? Jo, att den obarmhertige gamle äter i rappet tuggat i hjel ett af

sina arma barn. Och icke blir han bättre för det, ej heller prisas han mera. Tiden är *ond*, så heter det och har förmodligen hetat så äfven under de fjeran förflutna dagar, då man påstod, att han var af först guld och sedan silfver. Det förstås, att tänderna då voro något mjukare än koppar och jern, hvaraf gubben lät göra sig nya tugginstrument, sedan de förra slitits ut, men nog tyckes

det som äfven de mindre bestialiskt hårda kunnat förslå att knasa sönder barnen med, efter de gått så bra

ät. Emellertid önskar jag af allt hjerta, att den grymme måtte vara dig huld så väl under det återstående af sjuttiosjuan, som så länge sjuttioåttan varar och än längre.

Vännen
SCHOLANDER.

Broder Säve!

Så hade ödet bestämt dig att på gamla dagar blifva kongl. hofförgyllare, namnsdagsblåsare och krondekora-tör! Bravo, bravo! Känn på den tobaken! Den bringar mycken oro, och intet blir derefter qvar, men sanning att säga, för mig, som i stor skala och ofta fått sätta till både nätter och dagar med dylika värfs förrättande, hafva de alltid, djefvulsskapet oaktadt, varit ganska nöjsamma. Man har då tillfälle att ladda ur sig all tillgänglig kraft, och det kännes skönt — i synnerhet då man haft den afundsvärda

lyckan att aldrig blifva trött. Nu är du åter i lugn och kan tänka tillbaka på bråket såsom sjömannen på stormen. — — — — —

Begreppet lycka är relativt. Under den gyllne åldern funnos inga jernvägar, och ingen har ännu berättat, att Gud fader ansåg en sådan anläggning höra till paradiset's fullkomligheter; men det kan ju hända, att, då han rullar i hop hela verldsbaket såsom en degklimp mellan de väldiga händerna för att i en stund af godt humör göra om grannlåten, jernvägar blifva ett moment för sig, liksom natt och dag, sol och måne. Måtte jernvägen sjudubbla Gotlands paradismessighet. Det der allt var blott en parentes. Ämnet, som egentligen skall afhandlas, går i den anacreontiska genren. Jag tycker ej om det der antika, förfinade, gamla svinet, som ej blott drack och kastade upp och drack om igen, utan derjemte sökte att med sin uttjenade leka-men förnöja unga flickor och förleda gossar. Jag vill derfor alls icke uppmuntra dig, gamle vän, att likna besagde, af njutningslusta dräglände kreatur, men icke dess mindre slingrar jag murgrön och rosor kring din halfskallota hjessa och kredensar dig en bräddad pokal med spanskt vin. »Fulla» gubbar äro gracerna en styggelse, men glada gubbar äro gudarne en vällust att skåda. Så drickom då hvarandra till i den spanska drufvomusten och låtom den lindra tyngden af dagens bördor, flyttande denna till ögonlocken, då natten inträder, och drömmar föra oss tillbaka i ungdomens lustgård. Tycker du nu, att drycken blir dig för kraftig, nå väl, tag då på grekiska sättet en vinblandnings-bägare, och späd ut Bacchiblodet, tills det passar för

ditt tycke, det bibehåller dock sin ädla smak. Om jag ej allt för mycket tager miste om denna, skall du liksom jag sätta det röda, jag nu sänder, framför det hvita, hetsiga klostervinet, hvilket bestämdt icke är så stärkande och sundt

som detta. Medgifvas måste dock, att ett fel låder dervid, och detta är, att vi icke kunna få sitta tillsammans och på vårt oskyldiga vis språka om gamla tider och smutta ur kannan. Men det är bra ändå, ty vårt vänliga umgänge störes ej genom afståndet och de sällsporda mötena, och så länge hjern- och hjertkamrarne hålla i hop, dricka vi hvarandra till på långt håll.

Det var en härlig höst, som beskärdes oss i hela september månad. Den 15:de, då jag hade mina tre stora söner ute på Skuggan jemte två andra unga män, badade vi i Värtan, kastade kronspel (»pippi») hela dagen, gingo i skjortärmarne och höllo på ännu, sedan månen gått upp, att kasta »varpa». Först nu har hösten inträdt med frost och regn. Ack, den döda tiden ligger framför oss, och tanken på den har pinat mig mycket, ty jag har ej vetat hvad långarbete skulle hjälpa att glömma den. Nu är dock qvalet

öfver, ty ett företag har kommit mig under händer, hvilket — om jag kan fortsätta dermed — håller fantasien och pennan i verksamhet under ett par år. Du minnes, huru Fjolners saga ritades? På samma sätt och i lika stora planscher har jag nu börjat att rita mina öfriga saker, skämt och allvar, men allt ur sagverlden. Huru mycket jag hinner fullgöra beror af helsan och förnämligast ögonens tjenstbarhet. Nog låfer jag bli att, såsom 1865, sitta vid ända till 14 timmar på dygnet — det bräckte min syn. Om denna nu medgifver tre à fyra timmar, får jag vara tacksam. Vid eldsken går det ej för sig, då rinna ögonen såsom destilleringsapparaterna på Reymersholm.

Hur står frågan om »vår» ståtliga fornsal? Du talade väl derom för höga vederbörande, hvarefter han höll fram sin stora rikspung och bad dig ej vara blygsam utan hugga i med ett par göpnar guld, såsom hade det gällt att ösa ur Hobergsgubbens förråd? Eller har frågan kommit under »de betänksammes» domvärjo, så att hon löper fara att dränkas i gytjan af om och men eller föras bort i de ändlösa diskussionernas ström? Det skall blifva ganska intressant att förnimma fort- och utgången af detta ärende, ty att idéen är förträfflig, lider intet tvifvel. Skada, skada blott, att företaget kom så sent å bane, att man hunnit förstöra och hemta bort en stor del af det, som, mera berättigadt än på andra håll, bort få sin plats i Gotlands etnografiska samling. Att denna, med hänsyn till hvad du såsom hufvudsak åsyftar, nämligen folkets idoghetsredskap, ännu kan sammanbringas, tror jag nog, men godt vore, om äfven det, som menige man vet

värdera, vore att samla i större mängd, än som numera torde blifva fallet.

Räck ut högra handen. — Kände du en fläkt i den?
Säkerligen; nå väl, det var mitt vänliga handslag!

Stockholm 1 oktober 1878.

SCHOLANDER.

TILL
INGENIÖR
EGON ZÖLLER
I DÜSSELDORF.

Broder Egon!

Jemte det jag återsänder till dig och Siri de varmaste välönskningar för det ingångna året, uttrycker jag min innerliga tack för ditt hjertvänliga och intressanta bref. Wahr ist es wohl dass ich mich beschäme schwedisch schreiben zu müssen, aber sonst wäre es mir ein gar zu arges Stück Arbeit, denn die deutschen grammatikalischen Wendungen sind mir ganz fremd geworden. Och tiden får man taga vara uppå. — Om inte Düsseldorf förra året fått så stark känning af vintern, föreställer jag mig, att dina gynsamma intryck af Sverige skulle hafva undergått en svalare vändning, i fall du nu hade måst tillbringa några dagar bland vår djupa snö, i den bistra kylan och det odrägliga mörkret. Men dessa lifvets fiender hafva dock det goda med sig, att man dubbelt värderar den blida, ljusa årstiden, och att man ej här såsom i södern med en viss likgiltighet ser solen göra sin temligen jemna skyldighet vid fördelning af dager och värme. Vi

hafva alltjemt blickarne riktade framåt, och hoppas under de onda dagarne på det goda som efter dem skall vankas. Derigenom går tiden hastigare här, om ock arbetet lider af de ständiga tim-ombytena.

Dina reflexioner öfver våra förhållanden äro sanna, ehuru i en betydligt optimistisk riktning. Att alla de, som egnat sig åt konstnärligt håll, måste tycka sig vara temligen undanknuffade, är naturligt, då konst-rörelsens friska svallvågor aldrig nått och icke kunna nå vår strand, och denna äfven är för aflägsen från den stora affärsmarknaden samt för fattig att såsom inhemsk nödvändighetsartikel omhulda det sköna, hvaraf nordbon icke känner behof att insupa några större kvantiteter. Derför se vi ock alltjemt, att då verkliga konstnärsanlag här uppstå, hvilket stundom händer, dessa icke blott måste utvecklas under en varmare sol och lifvas genom daglig beröring med det oroligt pulserande skönhetsökandet, utan ock att deras ingifvelse och arbetskraft minskas och förfalla, derest de söka sig hem och stanna i det konstarma, i den vägen okunniga fäderneslandet, som väl söker följa med i lyxen att uppfostra konstnärer, men saknar kraft och lust att, sedan deras talang mognat, hålla dem uppe och sålunda bilda en svensk skola. Dennas uppkomst och förkofran kräfva ovilkorligt stora penningeuppoffringar, som icke kunna åstadkommas, och derför stanna vi i stöpet. Till en viss grad låder samma klagan vid vetenskapen; så snart denna fordrar experiment, kommer penningeknaglet i vägen, och många goda idéer hafva på det sättet hämmats i utvecklingen; men i alla fall har tänkaren mycket mindre svårighet

att här i landet fortgå på sin bana, ty hvad andra utfunderat och skapat, är för honom tillgängligt i böcker, hvilka kunna med samma lätthet studeras vinter och sommar, dag och natt, vid lampljus och solsken. Och detta är orsaken till att den höga nordnen intager ett hedradt rum i den vetenskapliga världen. Dennas arbete är ock att oupphörligt stiga uppför en trappa, hvars slut man ännu icke anar, under det konsten, i allmänhet taget, icke eger samma möjlighet att höja sig på nya steg. Formens tillämpliga lagar och motiv äro icke outtömliga, och enligt den ännu rådande känslans principer, har samma väg trampats i årtusenden, så att begäret efter nytt är mycket svårt att tillfredsställa, hvadan det ock leder in på besynnerliga irrstigar. Och då, under ett för yppighet och njutning fallet tidsskede, alstringen uppgått till öfverproduktion, blir ock följderna, som nu är öfverallt rådande, nemligen, att producenterna ej finna den för deras tillvaro nödiga afsättningen. Häröfver klagas bitterligen och högljudt både från England, Frankrike, Tyskland, Österrike och Italien. Ej under då att det står dåligt till med artisterna i Sverge! Om detta hade den följd att ungt folk läte varna sig och ej beträdde den osäkra banan, då vore det en vinst dervid, men så är ej fallet. Flugorna se, huru deras föregångare bränt af vingarne vid det förrådiska ljuset, men de gifva sig icke, för än de sjelfva få röna samma sorgliga öde. Och nog går detta dock för sig på ställen, hvarest de starkaste kunna hålla sig uppe — men hos oss är lotten lika för alla, och därför borde här strykas ett streck öfver konsten. Låt en och annan diletant, som har annat

att lefva af, fnaska med sin lek — såsom jag gjort — det är tillsvidare hvad vi kunna rå med, men den egentliga konsten hör oss ej till.

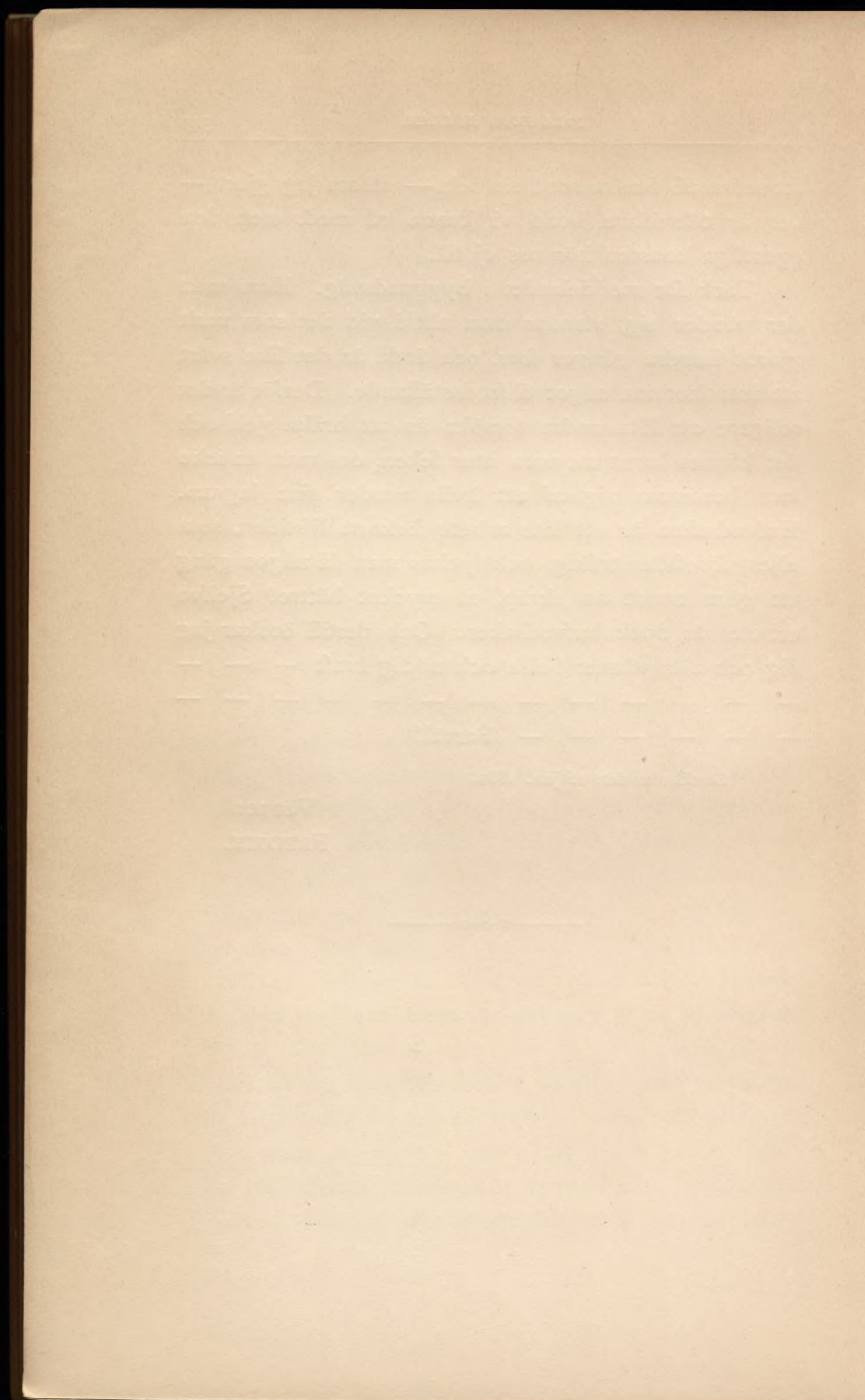
Tack för meddelandet i byggnadsväg. Huru man der vänder sig, stannar man alltid vid det som varit gjordt hundra gånger förr, och ändå är det lika svårt att åstadkomma något tillfredsställande. Derfor är det roligare att låta andra försöka än att bråka sjelf och det kännes lugnt att vara utur leken, om man än icke kan berömma sig af att hvila »under sina lagrar». Hufvudsaken är att låta arbete förkorta lifstiden, som eljest förefaller tråkig, och lyckas man då någon gång att göra annat än skräp, så mycket bättre! Sjelfva arbetet är dock hufvudsaken. Och dertill önskar jag dig och alla vänner helsa och nödig kraft — — —

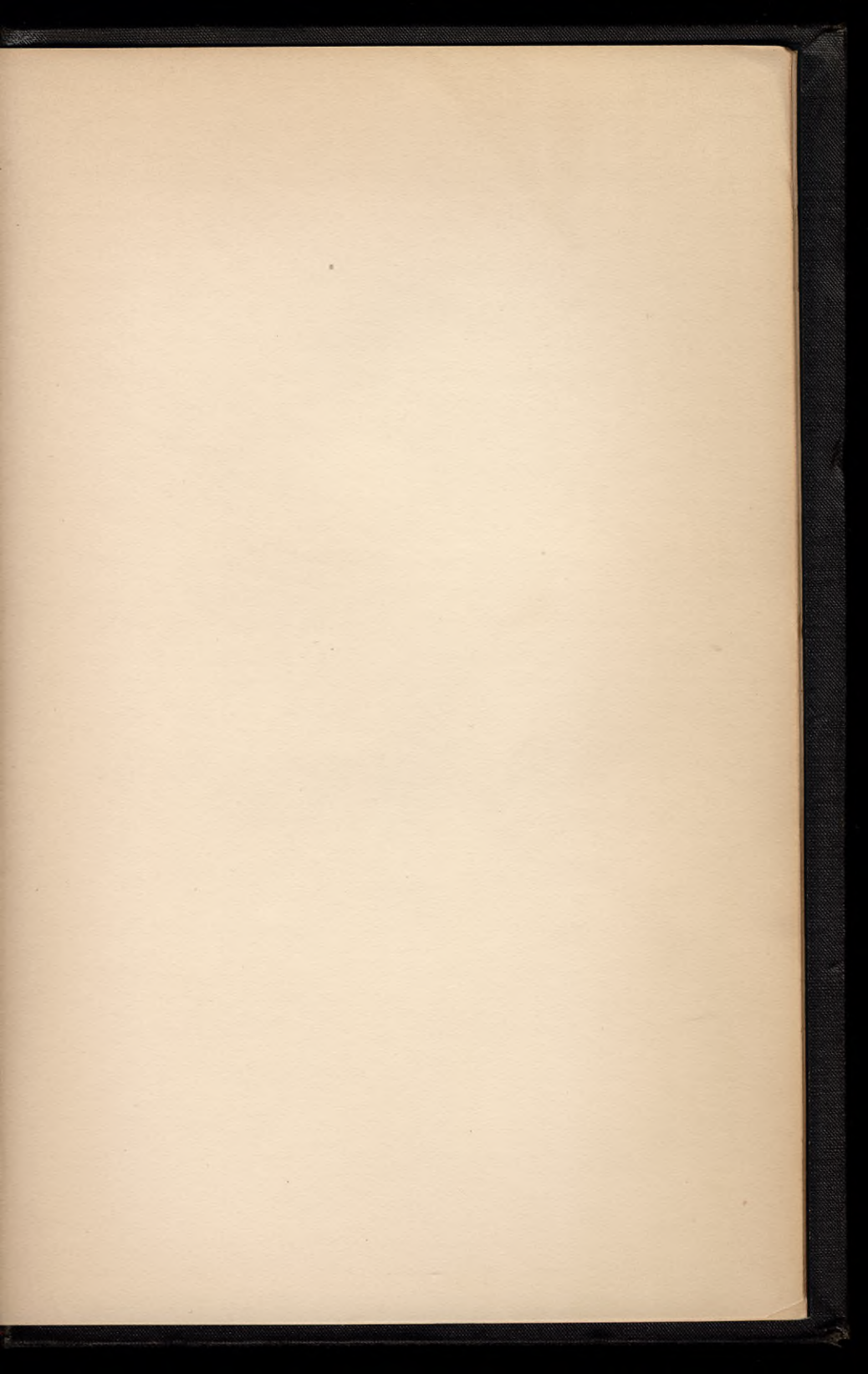
— — — — —
— — — — — Farväl!

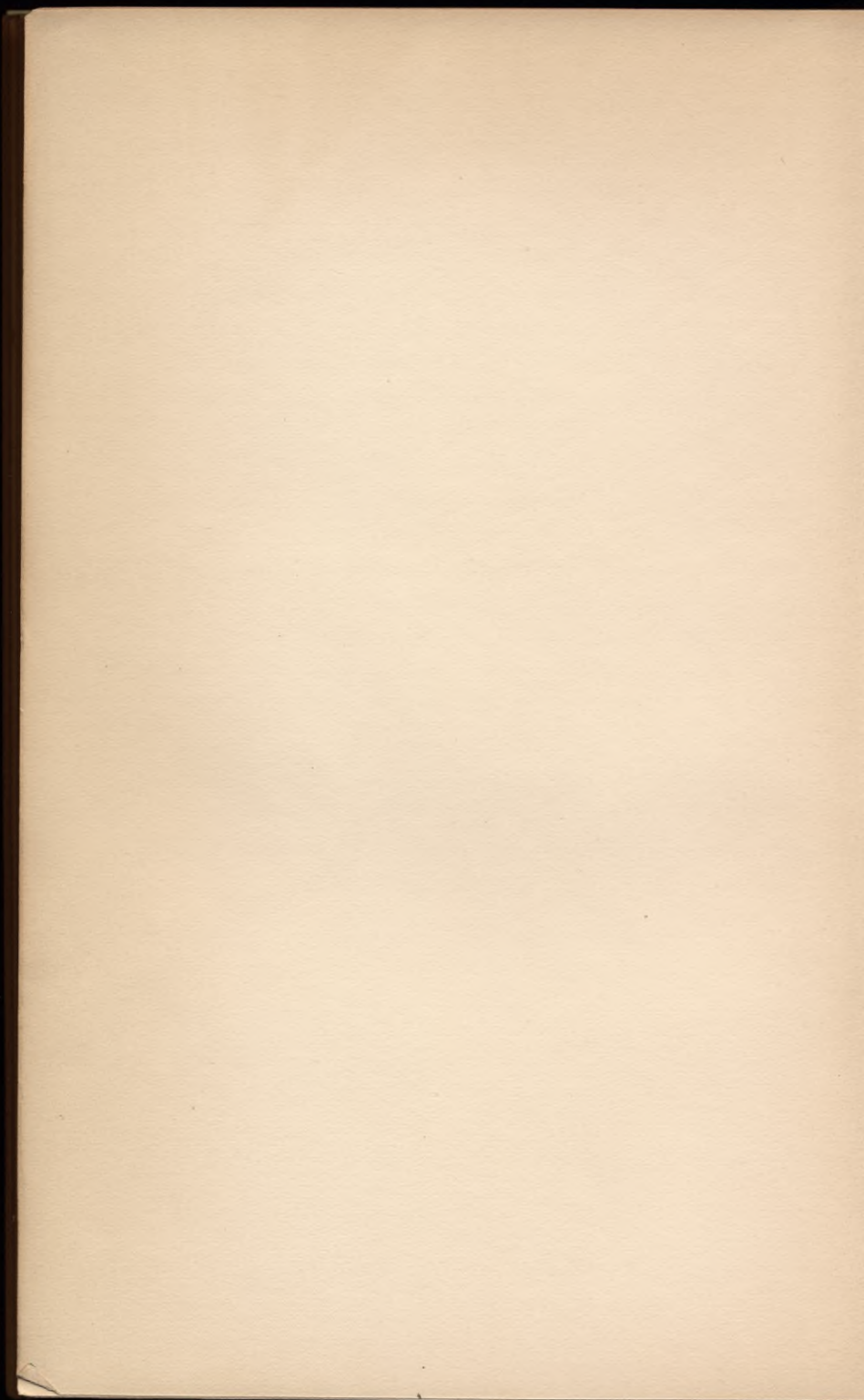
Stockholm den 16 jan. 1881.

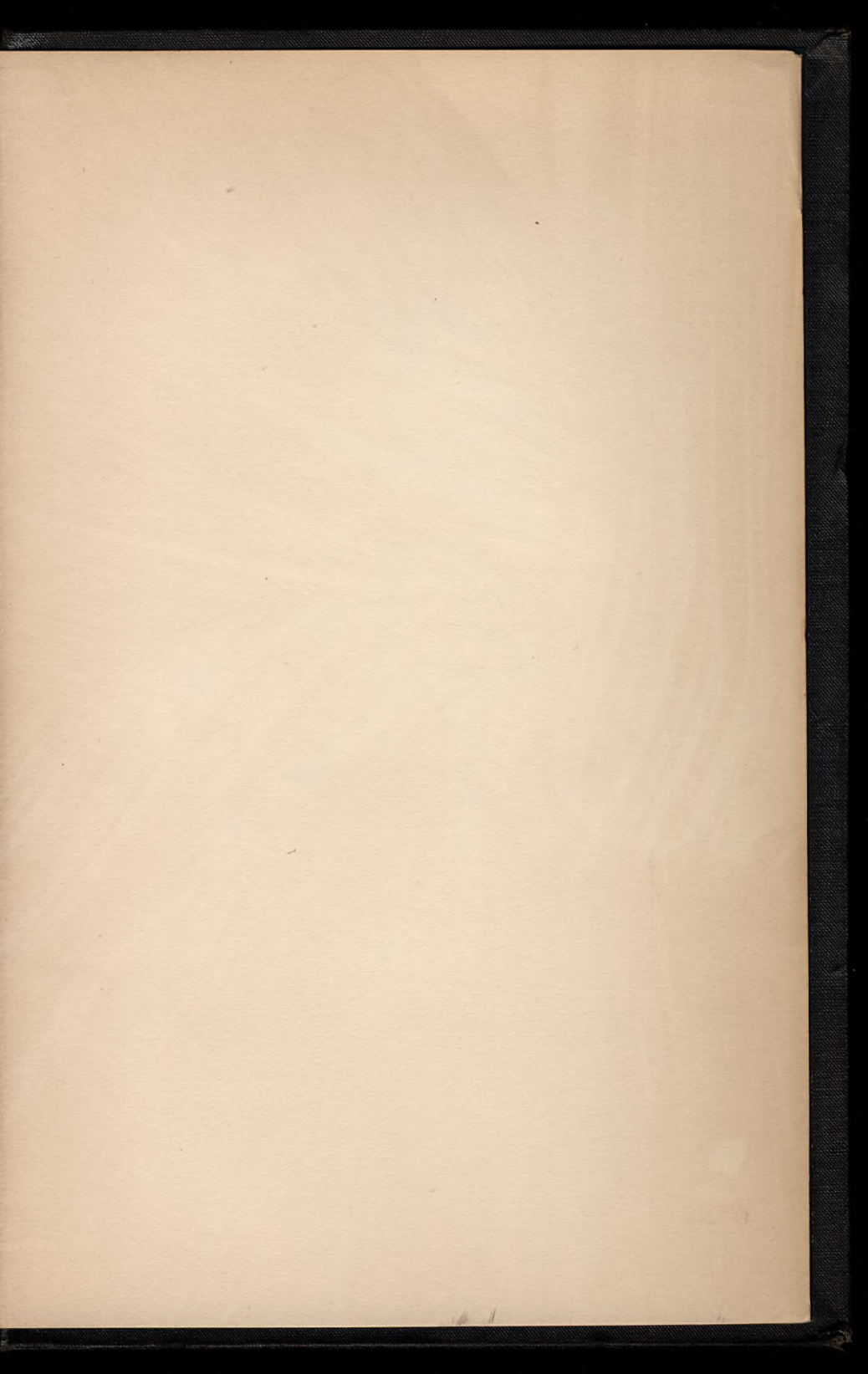
Vänner
FREDRIK.

6000193734

Göteborgs universitetsbibliotek

